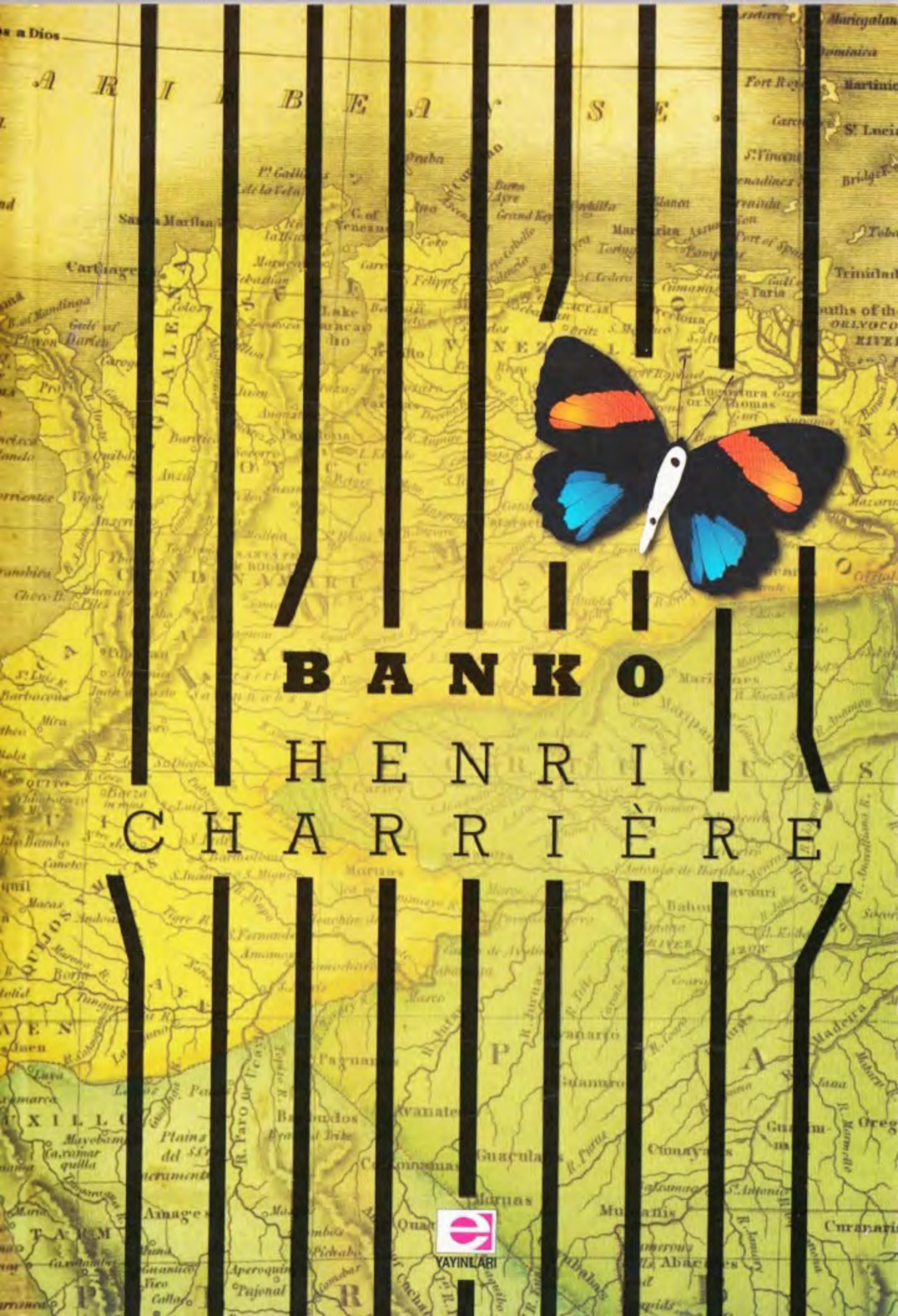
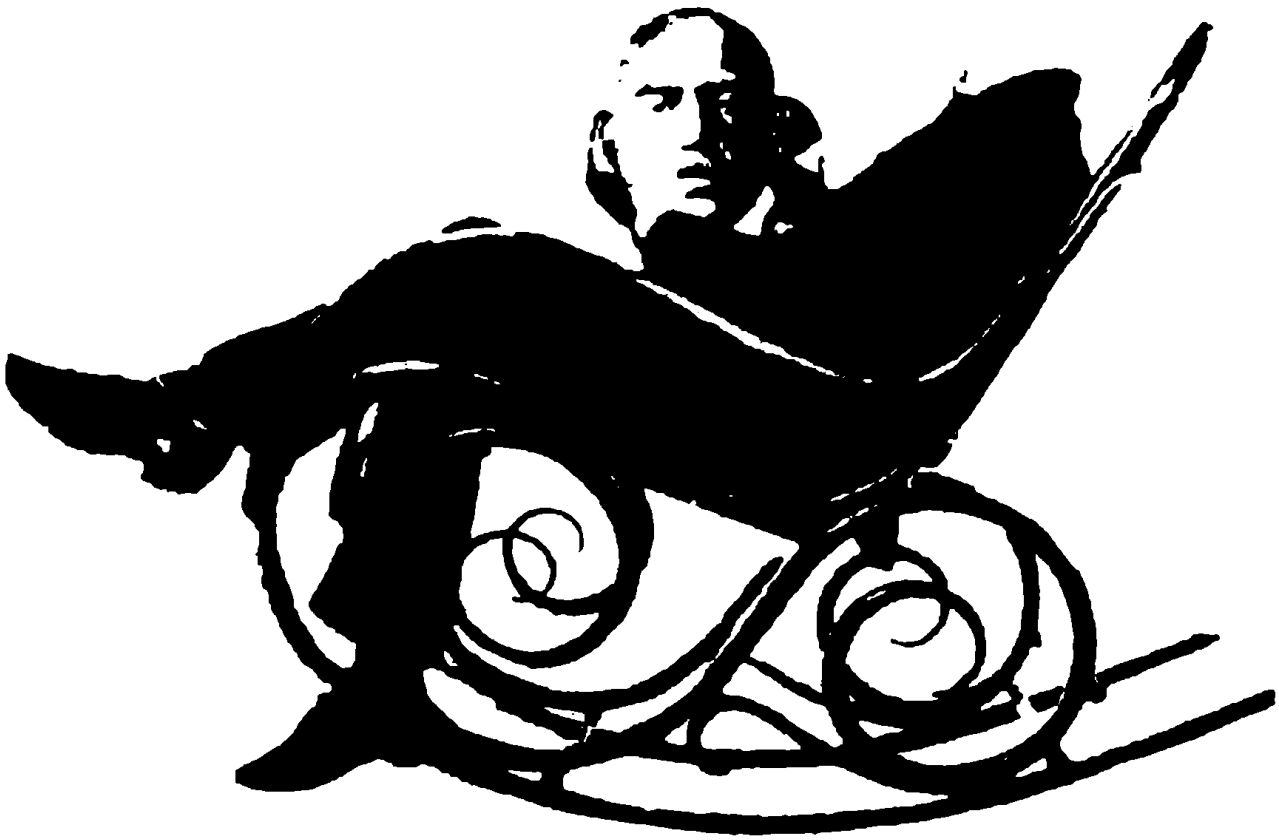

BANKO

HENRI CHARRIÈRE

YAYINLARI

bazıları
kitap
sever

ÇEVİRİ ROMANLAR DİZİSİ

YAZARIN DİĞER KİTABI:

KELEBEK

kitap deyince

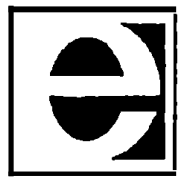

E Yayınları Tic. Ltd. Şti.
Çatalçeşme Sokak No: 46 Kat: 2 34110 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 526 89 17
www.eyayinlari.com bilgi@eyayinlari.com

HENRI CHARRIÈRE

BANKO

Çeviren
Aydın EMEÇ

BANKO
HENRI CHARRIÈRE

Çeviren
Aydın EMEÇ

Kitabın Özgün Adı
Banco

Bu kitabın hiçbir bölümü yayıncısının yazılı izni olmadan kullanılamaz.

Yayın Hakları
© S. A. Editions Robert Laffont
Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla
E Yayınları Tic. Ltd. Şti., 2010

Kapak Tasarımı
Cenk Gümüşcüoğlu

Dördüncü Basım
2015

ISBN 978-975-390-162-8

Yayıncı Sertifika No: 10763

Baskı ve Cilt
Özener Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Eski Londra Asfaltı, Davutpaşa Cad.
Kale İş Merkezi No: 201-202 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 481 97 88
e-mail: ozenermatbaacilik@hotmail.com.tr
Matbaacı Sertifika No: 11973

HENRI CHARRIÈRE

BANKO

YAYINLARI

Doktor Alex Guibert-Germanin'in, Madam Alex Guibert-Germain'in, Yurttaşlarım Venezuella'lıların, Fransız, İspanyol, İsviçre'li, Belçika'lı, İtalyan,Yugoslav, Alman, İngiliz, Yunan'lı,Amerika'lı, Türk, Finlandiya'lı, Japon, İsrail'li, İsveç'li, Çekoslovak, Danimarka'lı, Arjantin'li, Kolombiya'lı, Brezilya'lı binlerce dost ve unuttuğu bütün ötekilerin anısına, bana şunları yazmak ya da söylemek ŞEREFİNİ verdikleri için: "Kimsiniz Kelebek? Ve ne yaptınız, son kürek cehenneminden kitap olarak ellerimize varmak için?"

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM	: ÖZGÜRLÜĞÜN İLK ADIMLARI	9
İKİNCİ BÖLÜM	: MADEN	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	: BARBUT JOJO	50
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	: CALLAO'YA VEDA	84
BEŞİNCİ BÖLÜM	: CARACAS	93
ALTINCI BÖLÜM	: BANKANIN ALTINDAKİ TÜNEL	105
YEDİNCİ BÖLÜM	: CAROTTE-EMNİYET SANDIĞI	120
SEKİZİNCİ BÖLÜM	: BOMBA	139
DOKUZUNCU BÖLÜM	: MARACAIBO-KIZILDERİLİLER İÇİNDE	157
ONUNCU BÖLÜM	: RİTA-"VERA CRUZ"	175
ONBİRİNCİ BOLÜM	: BABAM	198
ONİKİNCİ BÖLÜM	: YENİDEN KURULAN BAĞLAR-VENEZUELLA'LIYIM	212
ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM	: YİRMİ YEDİ YIL SONRA ÇOCUKLUĞUM	227
ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM	: GECE KÜLÜPLERİ - İHLİLÂL	261
ONBEŞİNCİ BÖLÜM	: CAMARON'LAR-BAKIR	270
ONALTINCI BÖLÜM	: GORİL-PABLİTO	279
ONYEDİNCİ BÖLÜM	: MONTMARTRE-DÂVAM	290
ONSEKİZİNCİ BÖLÜM	: İSRAİL- YER SARSINTISI	326
ONDOKUZUNCU BÖLÜM	: BİR KELEBEK'İN DÖNÜŞÜ	338
YİRMİNCİ BÖLÜM	: YAYINCILARIM	353
YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM	: PARİS'TEN ÖNCE	372
YİRMİİKİNCİ BÖLÜM	: BANKO	391

"Kendi hakkında
düşündüklerin
bu konuda
başkalarının
düşündüklerinden
daha önemlidir"

(Kelebek'çe bilinmeyen bir yazar)

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZGÜRLÜĞÜN İLK ADIMLARI

— Talihiniz açık olsun, **Francés!** Şu andan sonra özgürsüzünüz.

El Dorada cezaevinin subayı bize bir el işareti yaptıktan sonra sırtını dönüyor.

On üç yıldan beri sürüklenen zincirlerden ayrılmak o kadar da güç değil işte. Kolumda Picolino, subayın bizi bıraktığı nehir kıyısından El Dorada köyüne çıkan dik yokuşta birkaç adım atıyoruz. 1971 yılının tam 18 Mayıs gecesi, İspanya'daki eski evimde, inanılmaz bir belirginlikle kendimi çakıllı yolda görüyorum ve subayın sesi aynı ciddi ve açık biçimde kulaklarımda çınlamakla kalmıyor, yirmi yedi yıl önceki hareketin eşini yapıyorum: Başımı çeviriyorum.

Geceyarısı, dışarısı kapkaranlık. Evet ama, benim için öyle değil. Benim için, yalnız benim için güneş parlıyor, saat sabahın onu ve ben hayatımın en güzel omuzlarına, en güzel sırtına bakmaktayım, uzaklaşan, gündüzler, geceler, dakikalar, saniyeler boyu, on üç yıldan beri durmadan sürüp giden ve beni kollayan denetimin sonunu simgeleyen zindancımın sırtına.

Nehire doğru son bakış, zindancının omuzları üzerinden nehrin ortasındaki Venezuella kürekadasına son bakış, on üç yıl süren korkunç geçmişe son bakış, çiğnendiğim, alçaltıldığım, öğütüldüğüm on üç yıl.

Nehrin üzerinde, tropik güneşinin sıcağıyla kızan sudan yükse-

len buhar örtüsünde, bir perde üzerinde geçtiğim yolu yeniden görebilmem için, bir takım görüntüler hızla oluşmak ister gibi. Bu filmin gösterilişinde hazır bulunmayı reddediyorum, Picolino'yu kolundan tutuyorum, bu garip resme sırtımı çevirip geçmişin çamurundan kesinlikle kurtulmak istercesine omuz silktikten sonra önce hızlı adımlarla sürüklüyorum onu.

Özgürlük mü? Ama nerede? Dünyanın bir ucunda, Venezuella Güyan'ı yaylalarının içlerinde, akla getirilebilecek en sık balta girmemiş ormanın içine gömülü küçük bir köyde. Burası Venezuella'nın güneydoğu ucu, Brezilya sınırı yakınında, sağda solda yüksekten akan ırmaklar ve nehirlerle delinen, doğal ve devamlı varolduğu için papazın insanlarına sevgi ve alçakgönüllülük vaazları verme gereği bile duymadığı bir kilise çevresine toplanmış, çok çok eski çağlara uygun biçim ve anlayışta yaşayan küçük toplulukların yer yer serpiştirildiği bir uçsuz bucaksız yeşillik okyanusu. Çoğu kere bu **pueblitos'lar** (insanlar), kendileri kadar yitik olan ötekilere, buralara nasıl vardığını insanın merak ettiği bir iki kamyonla bağlanıyorlar. Ve yaşama, düşünme, sevme biçimiyle bu basit ve şiirsel insanlar yüzyıllar önce yaşandığı gibi yaşıyorlar, uygarlığın tüm pisliklerinden arınmış.

Tırmanmayı bitirip El Dorado köyünün başladığı düzlüğe doğru ilerlemeden, ağır, çok ağır ilerlemeye devam etmek üzere neredeyse duruyoruz. Picolino'nun soluk aldığını işitiyorum ve, onun gibi, bu eşsiz dakikaları, **özgürlüğün ilk dakikalarını** çok çabuk yaşamaktan korkuyormuşçasına havayı hafifçe koyvermek üzere ciğerlerime iyice çekip derin bir soluk alıyorum.

Kocaman düzlük, sağında solunda tertemiz, çiçekler içindeki küçücük evleriyle önümüzde açılıyor.

Çocuklar bizi gördüler, nereden geldiğimizi biliyorlar. Düşmanca bir tavırdan yoksun, tersine tatlılıkla yaklaşıyorlar ve sessizce yanıbaşımızda yürüyorlar. Anın önemini anlamışlar gibi ve buna saygı gösteriyorlar.

İlk evin hemen önünde, şişman bir zenci kadın küçük bir tahta

masa üzerinde kahve, mısır peksimetleri, **arepas**, satıyor.

— Günaydın, Madam.

— **Buenos dias, hombres!** — Günaydın baylar!

— İki kahve, lütfen.

— **Si, senores.** — Peki.

Ve iyi yürekli şişman kadın, iskemle olmadığı için ayakta içtiğimiz iki nefis kahve sunuyor bize.

— Borcum ne kadar?

— Yok.

— Niçin?

— İlk özgürlük kahvesini size sunmak bana zevk veriyor.

— Teşekkür ederim. Saat kaçta otobüs var?

— Bugün bayram, otobüs yok, ama saat on birde bir kamyon var.

— Çok teşekkür ederim.

Kara gözlü ve teni hafif koyuca bir genç kız evden çıkıyor.

— İçeri girin ve oturun, diyor bize tatlı bir gülümsemeyle.

İçeri giriyorum, rom içmekte olan on kadar kişiyle birlikte oturuyoruz.

— Neden dilini çıkarıyor, arkadaşınız?

— Hasta.

— Kendisi için bir şey yapılabilir mi?

— Hayır, hiçbir şey yapılamaz, felçlidir. Bir hastaneye yatması gerek.

— Ona kim yemek verecek?

— Ben.

— Kardeşin mi?

— Hayır, arkadaşım.

— Paran var mı, **Francés?**

— Pek az. Fransız olduğumu nereden biliyorsun?

— Burada herşey çabuk duyulur. Dünden beri salıverileceğini biliyorduk. Şeytan Adası'ndan kaçtığını ve yeniden oraya atmak için Fransız polisinin seni yakalamaya çalıştığını da biliyoruz. Ama se-

ni burada aramaya gelmeyecektir. Çünkü burada borusu ötmez. Biz seni koruruz.

— Niçin?

— Çünkü...

— Ne demek istiyorsun?

— Al, bir kadeh rom iç, arkadaşına da ver.

Otuz yaşlarında bir kadın söz alıyor. Neredeyse zenci. Evli olup olmadığımı soruyor. Hayır. Annemle babamın yaşayıp yaşamadığını soruyor. Sadece babam yaşıyor.

— Venezuella'da olduğunu öğrenince sevinecek.

— Evet öyle.

Kupkuru, gözleri kocaman ama sevimli bir beyaz söze devam ediyor.

— Hısımım seni neden koruyacağımızı söylemeyi beceremedi. Ben bunu sana söyleyeceğim. Çünkü kudurmuş değilse, ki o zaman yapacak şey yoktur, bir adam nedamet getirebilir ve yardım görürse yeniden iyi olabilir. Bu nedenle Venezuella'da korunacaksın: Çünkü biz insanı seviyoruz, Tanrı'nın yardımıyla da, ona inanıyoruz.

— Neden Şeytan'da tutukluydum dersin ?

— Kuşkusuz çok ağır bir şeyden ötürü! Belki adam öldürmekten, ya da çok büyük bir hırsızlık yapmaktan. Ne kadara çarptırılmıştın?

— Müebbet küreğe.

— Burada, en büyük ceza otuz yıldır. Ne kadarını çektin?

— On üç yıl. Ama özgürüm.

— Bütün bunları unut, **hombre.** Hatta en kısa zamanda Fransız cezaevlerinde ve burada, El Dorado'da çektiklerini de unut. Unut, çünkü bunları çok düşünürsen insanlara kızmak, ve belki, sonunda onlardan nefret etmek zorunda kalacaksın. Yalnız unutmak onları yeniden sevmene ve aralarında yaşamana imkân verebilir. Mümkün olduğu kadar kısa sürede evlen. Bu ülkenin kadınları ateşlidir, seçtiğin kadının sana vereceği aşk, mutluluk ve çocuklarla, geçmişteki

çektiklerini unutmana yardım edecektir.

İşte kamyon. Bu mert insanlara teşekkür ediyorum ve Picolino'nun kolundan tutarak dışarı çıkıyorum. On kadar insan, kamyon kasasındaki sıralar üzerinde oturmuş. Efendiliklerinden, yoksul halk çocukları önde, şoförün yanındaki iki yeri bize ayırıyorlar.

Çukurlar ve tümseklerle dolu kötü yol üzerinde deli gibi zıplayan bu kamyonun içinde giderken, şu garip Venezuella halkını düşünüyorum. Ne Paria körfezinin balıkçıları, ne El Dorado'nun erleri, ne şu saman ve kerpiçten yapılma evde benimle konuşan basit halk adamı eğitim görmüş. Okumayı ve yazmayı güç beceriyorlar. Öyleyse hristiyanlığın bu insan sevgisine, suç işleyen kişileri bağışlayan bu ruh soyluluğuna nasıl sahip olabilirler? Yeri geldikçe büyük bir incelikle yüreklendirici sözcükleri nasıl bulabilirler, öğütleri ve sahip oldukları azıcık şeyle eski kürek mahkûmuna yardımlarını nasıl sunabilirler? Subayları kadar müdürüyle de, El Dorado küreğinin eğitim görmüş şefleri aynı fikirlerde halkla nasıl buluşabilirler: Kim olursa olsun ve suçun önemi ne olursa olsun, yitip gitmiş kişiye bir fırsat vermek? Bu nitelikler Avrupalı'lardan gelemez, dolayısıyla onlara Kızılderili'lerden geliyor. Ne olursa olsun, onlara şapkanı çıkarabilirsin, Kelebek.

İşte Callao'ya vardık. Büyük bir alan, müzik. 5 Temmuz günündeyiz, doğru, ulusal bayram. Bayramlıklarını giymiş bir kalabalık, her türlü rengin birbirine karıştığı hep o tropiklerin rengârenk dünyası: Siyah, sarı, beyaz ve her zaman biraz kısık gözleri ve daha açık tenlerinden ırkları anlaşılan Kızılderili'lerin bakır rengi. Picolino ve ben, birkaç yolcuyla birlikte düzlükten aşağı yürüyoruz. Kamyondan inen genç bir kız bana yaklaşıyor ve: "Bir şey ödeme, paran verildi", diyor. Şoför bize başarılar diliyor ve kamyon tekrar hareket ediyor. Bir elimde çıkınım, ötekinde arta kalan sol elinin üç parmağıyla elimi tutan Picolino, ne yapacağımızı düşünüyorum. Cebimde biraz İngiliz Antilleri lirası ve El Dorado cezaevlerindeki üç-beş matematik öğrencimin armağanı olan birkaç yüz bolivar var. Ayrıca da yetiştirdiğim sebze bahçesinin domatesleri arasında bul-

duğum birkaç yontulmamış elmas.

Bize para ödememizi söyleyen genç kız nereye gittiğimizi soruyor, küçük bir pansiyon aramaya hazırlandığım cevabını veriyorum.

— Önce bizim eve gel, sonra bakarız.

Onu izliyor, alanı geçiyoruz ve iki yüz metre yürümeden hepsi kerpiçten, saman, saç ya da çinko damlı alçak evlerin çevirdiği bir toprak yola varıyoruz. Evlerden birinin önünde duruyoruz.

— İçeri girin, bu ev sizin eviniz, diyor genç kız. On sekiz yaşında olmalı.

Bizi önden geçiriyor. Zemini düzlenmiş topraktan temiz oda, yuvarlak bir masa, birkaç iskemle, siyah ve düz saçlı, orta boylu, kızı gibi teni açık kiremit gözleri Kızılderili'lerinkileri andıran kırk yaşlarında bir adam. Aşağı yukarı on dört, on beş ve on altı yaşında üç kız daha var içerde.

— Baba, kardeşlerim, işte eve getirdiğim yabancılar. El Dorado cezaevinden çıkıyorlar ve nereye gideceklerini bilmiyorlar. Onları iyi karşılamanızı istiyorum.

— Hoş geldiniz, diyor baba. Ve alışılmış sözleri tekrarlıyor: Bu ev sizindir. Şuraya, masanın başına oturun.

— Aç mısınız? Kahve ya da rom ister misiniz? Reddedip adama hakaret etmiş olmak istemiyor ve bir kahve içmeyi kabul ediyorum. Ev temiz, ama eşyaların basitliğinden yoksul olduklarını anlıyorum.

— Sizi buraya getiren kızım Maria çocuklarımın en büyüğü. Beş yıl önce bir altın arayıcısıyla gitmek için bizleri terkeden anasının yerini tutuyor. Bunu başkalarından öğreneceğinize kendi ağzımla söylemeyi yeğliyorum.

Maria bize kahve veriyor. Babasının yanına, tam karşıma oturduğu için ona daha dikkatli bakabiliyorum şimdi. Üç kızkardeşi, hemen ardında ayakta duruyorlar. Onlar da beni süzüyor. Maria bir tropikler kızı. Uçları hafifçe çekik, iri kara gözleri var. Kıvırcık, simsiyah bir çizgiyle ortadan ayrılan saçları omuzlarına iniyor. Hatları ince, teninin mat ve bakırımsı renginden damarlarında bir dam-

la Kızılderili kanının varlığı hissediliyorsa da, bir moğolluk belirtisi yok kızda. Nefis dişleri olan şehvetli bir ağzı var. Zaman zaman pespembe dilinin ucunu çıkarıyor. Omuzlarıyla bir sutyenin gizlediği göğüslerinin başlangıcını ortaya koyan çok açık yakalı, beyaz bir çiçekli blûz giyiyor. Bu blûz, basit bir siyah etek ve düz pabuçlar onun bayramlık süsleri. Dudakları kırmızı, çok canlı bir lâl renginde, göz uçlarındaki iki kalem izi bunların iriliğini daha da belirgin kılıyor.

— İşte Esmeralda (Zümrüt) , diyor kızkardeşlerinin en gencini bana tanıtarak. Yeşil gözlerinden ötürü ona böyle deniyor. Bu Conchita, öteki de bir gülü andırdığından Rosita. Teni bizden çok daha açık ve yanakları en ufak şeyde kızarıverir. Şimdi aileyi tanıyorsunuz. Babamın adı Jose. Beşimiz bir bütün meydana getiriyoruz çünkü kalplerimiz hep uyumlu atar. Ya siz, adınız nedir?

— Enrique (Henri'nin ènriké okunan İspanyolcası)

— Cezaevinde uzun süre kaldınız mı?

— On üç yıl.

— Zavallı, kimbilir ne acı çektiniz!

— Evet, çok.

— Baba, Enrique burada ne yapabilir?

— Bilmem. Bir mesleğiniz var mı?

— Hayır.

— Öyleyse altın madenine gidin, size iş verirler.

— Ya siz, ne iş yapıyorsunuz Jose?

— Ben mi? Hiç. Çok az para verdiklerinden çalışmıyorum.

Şu işe bakın! Bu insanlar yoksul, evet, ama çok temiz giyimli. Yine de neyle geçindiğini, çalışmak yerine hırsızlık yapıp yapmadığını soramam! Bekleyelim.

— Enrique, gece burada uyuyacaksınız, diyor bana Maria. Eskiden babamın erkek kardeşinin yattığı bir odamız var. Gitti, onun yerini alabilirsiniz. Siz çalışmaya gittiğinizde biz hastaya bakarız. Teşekkür etmeyin, çünkü size bir şey verdiğimiz yok. Sadece boş bir oda.

Ne diyeceğimi bilmiyorum. Küçük çıkınımı elimden almalarına göz yumuyorum, Maria yerinden kalkıyor ve ötekiler de bir kapıya doğru onu izliyorlar. Maria yalan söyledi, kadın eşyaları çıkarıp başka bir yere koyduklarından odada yaşayan vardı. Görmemiş gibi yapıyorum. Yatak değil ama daha iyisi, tropiklerde çoğu kere görülen iki güzel yün hamak var içerde. Sadece kepenkleri bulunan büyük bir pencere, muz ağaçlarıyla dolu bir bahçeye açılıyor.

Hamakta sallanırken, başıma geleni kavramakta güçlük çekiyorum. Bu ilk özgür günüm ne de kolay geçti! Çok kolay. Bedava bir odam, Piccolino'ya bakmak için de dört genç ve sevimli kız var. Neden böyle bir çocuk gibi kendimi bırakıyorum? Neden? Dünyanın bir ucundayım, doğru, ama kendimi bırakıyorsam çok uzun süre tutuklu kalıp boyun eğmekten başka şey bilmediğimden. Ve şimdi, özgürlüğüme kavuşup kararlarımı kendi kendime alacak yerde, bırakıyorum kendimi başkasına. Kafesi açılan ve uçmayı unutmuş bir kuş gibi tam. Uçmayı yeniden öğrenmek zorunda.

El Dorado'lu basit adamın bana öğütlediği gibi, geçmişi düşünmek istemeden uyuyorum. Uyumadan önce bir tek düşünce var kafamda: Bu insanların konukseverliği şaşırtıcı ve eşsiz bir şey.

İki yağda yumurta, margarin kaplı iki kızarmış muz ve kara ekmekle kahvaltımı ettim. Maria odada Picolino'yu yıkamakla meşgul. Kapının eşiğinde bir adam beliriyor. Belinde, yandan bir machete, bir çeşit tahra (*) sarkıyor.

— **Gentes de paz** (Barışsever insanlar) ! diyor, bu da kendini dostça tanıtmanın yolu.

— Ne istiyorsun? diye soruyor benimle birlikte kahvaltı eden Jose.

— Sivil Şef (bölge emniyet müdürü) Cayenne'lileri görmek istiyor.

— Onlara böyle diyemezsin. Adlarıyla konuş.

— Peki, Jose! Adları nedir?

— Enrique ve Picolino.

— Senyor Enrique ve Picolino.

(*) Güney Amerika Ülkelerine özgü, benzeri ülkemizdede görülen eğri bıçak.

— Senyor Enrique, benimle gelin. Polisim ben, şef yolladı.

— Ondan ne istiyorlar? diye soruyor odadan çıkan Maria. Kendisiyle geliyorum. Bekleyin de giyineyim.

Birkaç dakikada Maria hazır. Sokağa çıkar çıkmaz hemen koluma giriyor. Şaşkınlıkla ona bakıyorum, bana gülümsüyor. Kısa sürede küçük karakola varıyoruz. Kemerlerinden tahraları sarkan iki üniformalının dışında hepsi sivil giyimli, başka polisler. Tüfek dolu bir odada, başında sırmalı kasketiyle bir zenci.

— Fransız siz misiniz? diyor bana.

— Evet.

— Ya öteki?

— O hasta, diyor Maria.

— Ben polis komiseriyim, size hizmet etmek ve ihtiyaç halinde yardımcı olmak isterim. Adım Alfonso.

Ve elini bana uzatıyor.

— Teşekkür ederim. Benim adım da Enrique.

— Enrique, Sivil Şef seni görmek istiyor. İçeri giremezsin Maria, diye ekliyor genç kızın peşimden gelmek istediğini görünce. Öteki odaya geçiyorum.

— Günaydın Fransız. Ben Sivil Şef'im. Otur. Burada, Callo'da ikamete mecbur tutulduğundan seni tanımak için getirttim, çünkü benim sorumluluğum altındasın.

Ne yapacağımı, nerede çalışmak istediğimi soruyor. Biraz konuşuyoruz, sonra bana: "Her ne için olursa olsun, beni görmeye gel, hayatını mümkün olan en iyi biçimde düzenlemene yardım edeceğim."

— Size teşekkür ederim.

— Ha! Bir şey daha var. Çok efendi ve çok namuslu kızların evinde oturduğunu, ama babaları Jose'nin bir korsan olduğunu söyleyip seni uyarmak isterim. Tekrar görüşmek üzere hoşça kal.

Maria dışarda, karakolun kapısında, Kızılderili'lerin bekledikleri zaman ki duruşuyla kaskatı, kımıldamıyor ve kimseyle konuşmuyor. Oysa Maria Kızılderili değil. Herşeye rağmen, damarlarındaki

azıcık kanla bile ırkı kendini gösteriyor. Kolkola bütün köyü geçiyoruz, çünkü eve dönmek için başka bir yol tuttuk.

— Sivil Şef senden ne istiyordu? diye soruyor benimle ilk kez senli benli konuşan Maria.

— Hiç. İş bulmamda ve başımın derde girdiği hallerde kendisine güvenebileceğimi söyledi bana.

— Enrique, kimseye ihtiyacın yok artık, arkadaşının da.

— Sağol, Maria.

Kadınlar için incik boncuk satan bir işportacının tezgâhı önünden geçiyoruz: Gerdanlıklar, bilezikler, küpeler, iğneler, ıvır-zıvır.

— Şunlara bak.

— Evet, çok güzel!

Onu tezgâhın önüne götürüyorum ve en güzel gerdanlıkla uygun düşen küpeleri, kızkardeşleri için de daha basit üç küpe seçiyorum. Bu uydurma incik boncuğa, bir yüzlük uzatıp otuz bolivar ödüyorum. Hemen küpelerle gerdanlığı takıyor. İri siyah gözleri sevinçle parlıyor ve değerli mücevherler sözkonusuymuş gibi bana teşekkür ediyor.

Üç kızın armağanları karşısında sevinçten çığlık attıkları eve dönüyoruz. Onları bırakıyor ve odama geçiyorum. Tek başıma düşünmeye ihtiyacım var. Bu aile az rastlanan bir soylulukla bana konukseverlik gösterdi. Herşeye rağmen, bunu kabul etmeli miyim? Cebimde, elmaslardan başka biraz Venezuella parası ve Antil doları var. Hepsiyle dört aydan fazla sıkıntısız yaşayabilir ve Picolino'yu tedavi ettirebilirim.

Bu kızların hepsi güzel, tropik çiçekleri gibi kuşkusuz hepsi de sıcak kanlı, şehvetli, çok kolay, hesapsız, fazla düşünmeden kendilerini vermeye hazır. Maria'nın bugün bana neredeyse bir aşık gibi baktığını gördüm. Bunca eğilime karşı direnebilecek miyim? Bu fazlasıyla konuksever evden gitmem daha iyi, çünkü zayıflık gösterip dert ve acı getirmek istemem buraya. Öte yandan, otuz yedi yaşındayım ve yakında da otuz sekiz olacağım, daha genç gösterdiğim halde bu yaşımı küçültmüyor. Maria on sekizinde bile değil, kızkar-

deşleri daha da genç. Sanırım gitmem gerekiyor. En iyisi Picolino'yu onların bakımına terketmek olacak, az bir para ödeyerek tabii.

— Bay Jose, sizinle yalnız konuşmak istiyorum. Alandaki kahvede bir rom içer misiniz?

— Evet. Ama bana bay deme, Jose de, ben de sana Enrique diyeceğim. Hadi, gidelim. Maria! Biz biraz alana doğru çıkıyoruz.

— Gömlek değiştirin, Enrique, diyor Maria, sırtınızdaki kirli.

Odaya girip gömleğimi değiştiriyorum. Çıkmadan önce Maria bana: "Fazla kalmayın Enrique, diyor, özellikle de fazla içmeyin." Şaşırıp geri çekilme fırsatı bulamadan da, yanağıma bir öpücük konduruyor. Babası gülmeye koyuluyor ve:

— Maria sana şimdiden aşık, diyor.

Bana doğru yürürken söze başlıyorum.

— Jose, siz ve aileniz ilk özgürlük günümde beni ağırladınız, bundan ötürü de çok çok teşekkür ederim. Yaşım üç aşağı beş yukarı sizinki kadar, konukseverliğiniz karşılığını kötülükle ödemek istemem. Sizin, erkek olarak kızlarınızla yaşayıp içlerinden birine tutulmamanın güçlüğünü bilmeniz gerekir. Oysa yaşım en büyük kızınızınkinin iki katı ve Fransa'da kanunen evliyim. Dolayısıyla da, birlikte bir iki kadeh içeceğiz ve sonra siz beni pek pahalı olmayan küçük bir pansiyona götüreceksiniz. Ödeyecek param var.

— Fransız, sen gerçek bir erkeksin, diyor Jose gözlerimin içine bakarak. Elini ver de, benim gibi zavallı bir adama söylediklerinden ötürü sana teşekkür etmek için bütün gücümle, kardeşçe sıkayım Burada, görüyorsun, belki işler senin ülkendeki gibi yürümüyor. Aşağı yukarı kimse kanunen evli değil. İnsanlar birbirlerinden hoşlanıyorlar, sevişiyorlar, çocuk da oldu mu birlikte oturuyorlar. Birleştikleri kadar kolay ayrılıyorlar. Ülkemizin havası çok sıcak, bu da kadınlarının ateşli olmalarına yol açıyor. Hepsi aşka, sevişmenin verdiği zevke susamıştır. Erken açılırlar. On sekiz yaşına geldiği halde hâlâ başından serüven geçmeyen Maria bir istisnadır. Sanırım senin ülkenin ahlâk kuralları bizimkinden daha iyi, çünkü burada o kadar çok çocukları babasız kadın var ki ciddi bir sorun oluyor.

Ama ne yapmalı? Ulu Tanrı sevişmeyi ve çocuk sahibi olmayı söyledi! Bu ülkenin kadınları art düşünceli değildirler, kendilerini bir erkeğe vermekle toplum içinde yer sahibi olmaya bakmazlar. Öylesine, doğal olarak sevmek ve sevilmek isterler, o kadar. Cinsel yönden hoşlarına gittiğin sürece sadıktırlar. Sonra, durum değişir. Yine de, küçükleri için fedakârlığı doruğuna, çalışacak hale geldikleri halde onlara bakmaya kadar ileri götüren örnek analardır. Dolayısıyla, devamlı kışkırtıların ortasında olduğunu kabul ettiğim halde evde kal, bunu senden bir kere daha istiyorum. Evimde senin gibi bir adam olduğu için mutluyum.

Ben cevap vermeden bara giriyoruz. Burası hem bar, hem bakkal. On kadar erkek oturuyor. Rom ve coca-cola karışımı cuba-libres içiliyor. Bir çok kişi elimi sıkmak ve hoş geldiniz dileğinde bulunmak için yanıma geliyor. Jose her keresinde, beni evinde yaşayan dostu olarak tanıtıyor. Epey içiyoruz. Borcumun ne tuttuğunu sorduğumda, Jose handiyse küplere biniyor. Ne pahasına olursa olsun ödemek istiyor. Yine de patronun, onun parasını geri çevirip benimkini almasını sağlıyorum.

Biri omuzuma dokunuyor, bu Maria.

— Eve gel, yemek saati oldu. Artık içme, çok içmeyeceğine söz verdin. Benimle senli benli konuşuyor şimdi.

Jose başka bir adamla tartışmakta olduğu için, ona bir şey söylemiyorum ama beni kolumdan tutup dışarı sürüklüyor.

— Ya baban?

— Onu bırak. İçtiği zaman bir şey söyleyemem ve kahveden almaya hiç gelmem. Hem, bunu kabul etmez de.

— Beni niçin almaya geldin, öyleyse?

— Sen başkasın. Söz dinle Enrique ve ardımdan gel.

Bakışı öyle parlak ve bunu bana öyle bir sadelikle söylüyor ki onunla eve dönüyorum.

— Bir öpücük hak ettin, diyor eve vardığımızda. Ve dudaklarını yanağıma bastırıyor, ağzımın çok yakınına.

Hep birlikte yuvarlak masanın çevresinde öğle yemeğini bitir-

dikten sonra, Jose eve dönüyor. Yemekte Picolino'ya, yiyecekleri ufacık lokmalar halinde veren en küçük kız yardım ediyor.

Jose tek başına masaya oturuyor. Kafayı epey tütsülemiş, bu yüzden de aklına geleni söylüyor.

— Enrique sizlerden korkuyor, kızlarım! Öyle korkuyor ki evden gitmek istiyor. Bence evde kalabileceğini ve kızlarımın ne yaptıklarını bilecek kadar büyük olduklarını kendisine söyledim.

Maria bana bakıyor. Şaşkın, neredeyse hayal kırıklığına uğramış bir hali var.

— Baba, gitmek istiyorsa gitsin! Ama başka yerde, şimdiden herkesin kendisini sevdiği bizim evden daha rahat olacağını sanmıyorum." Ve bana doğru dönerek ekliyor: "Enrique, **cobarde** (ödlek) olma. İçimizden biri hoşuna gider ve o da senden hoşlanırsa, niçin ondan kaçasın?"

— Fransa'da evli olduğu için, diyor babaları.

— Karını görmeyeli ne kadar oluyor?

— On üç yıl.

— Bizler, birini ille de evlenmek için sevmeyiz. Kendimizi bir erkeğe verdik mi, onu sevmek içindir, o kadar. Ama babamıza evli olduğunu anlatmakla iyi ettin, böylece içimizden birine sevdiğini söylemekten başka hiçbir söz veremezsin.

Ve kendisine herhangi bir vaadde bulunmamamı belirtiyor. Onlar Picolino'ya bakacaklar, ben de çalışmak için daha özgür olacağım. Kendimi daha rahat hissetmem için, sanki pansiyonda oturuyormuşum gibi küçük bir para ödememi de kabul edecek Maria. Tamam mı?

İyi düşünecek zamanım yok. On üç yıllık kürek mahkûmu hayatından sonra bütün bunlar o kadar yeni, o kadar çabuk ki! Ve:

— Kabul Maria, diyorum. Böylesi iyi.

— Bugün öğleden sonra iş istemek için altın madenine seninle gelmemi istiyor musun? İstiyorsan saat beşte, güneş alçalmaya başladığında gideriz. Köyle Maden arasında üç kilometrelik bir yol var.

— Kabul.

Hareketleri ve yüzüyle, Picolino burada kaldığımız için sevincini gösteriyor. Kızların özeni ve bakımı onu fethetti. Kalıyorum, daha çok onun için kalıyorum. Çünkü burada, kesinlikle, başımdan bir serüven geçecek. Oysa, belki de bu işime gelmiyor.

On üç yıldan beri kafamda olan ve on üç yıldır uyumamı engelliyen şeyler, bir kızın güzel gözleri için bu kadar çabuk dünyanın öbür ucundaki bir köye yerleşmem ve durup oturmam gerekmez. Beni bekleyen yol uzun, molalar kısa olmalı. Biraz soluk alacak zaman, o kadar! Çünkü, on üç yıldır özgürlüğüm için mücadele ettimse, bunu elde ettimse bir tek nedeni var: **İntikam**. Savcı, yalancı tanık, aynasız, onlarla görülecek hesabım var! Ve bunu unutmamak gerekir. Asla.

Köyün alanına çıkıyorum. Üzerinde Prospéri adı yazılı bir dükkânı gözüme kestirdim. Bu bir Korsikalı ya da bir İtalyan olabilir. Gerçekten de, küçük bakkal dükkânı Korsika asıllı birinin. Prospéri çok iyi fransızca konuşuyor. Caratal altın madenini işleten Fransız şirketi La Mocupia'nın müdürüne benim için bir mektup yazmayı teklif ediyor efendice. Bu eşsiz adam bana yardım etmek için para vermeyi bile öneriyor. Yaptığı herşeye teşekkür edip çıkıyorum.

— Burada ne yapıyorsun, Kelebek? Nereden düştün böyle? Aydan mı? Paraşütle mi? Gel de seni öpeyim!

İri yarı, güneşte kapkara olmuş, kafasına koca bir hasır şapka geçirmiş adam üzerine tünediği eşekten iniyor.

— Beni tanımadın mı?" Ve şapkasını çıkarıyor.

— Büyük Charlot! Şu işe bakın hele!

Büyük Charlot, Paris'te Clichy alanındaki Gaumont sinemasının ve Batignolles garının kasasını soyan! İki kardeş gibi öpüşüyoruz. Duygulanıyoruz, yaşlar doluyor gözlerimize. Bakışıyoruz.

— Burada, Blanche alanından ve kürekten uzağız dostum! Değil mi? İyi ama, nereden geliyorsun? Lordlar gibi giyinmişsin ve benden çok daha genç gösteriyorsun.

— El Dorado'dan geliyorum.

— Orada ne kadar zaman geçirdin?

— Bir yıldan fazla.

— Neden bana haber yollamadın? Senden sorumlu olduğumu gösteren bir kâğıt imzalayıp hemen oradan çıkartırdım. Vay canına! El Dorado'da kürekten kaçanlar bulunduğunu biliyordum, ama senin gibi bir dostumun aralarında olacağı aklıma gelmezdi!

— Rastlaşmamız gerçek bir mucize!

— Ne diyorsun, Papi! Bütün Venezuella Güyan'ı, Ciudad Bolivar'dan Callao'ya kadar kaçak kürek mahkûmları ve sürgünlerle dolu. Paria körfezinden buraya, kaçakların karşısına çıkan ilk Venezuella toprağı olduğu için, herhangi biriyle karşılaşmakta mucize arama. Çünkü, istisnasız herkes buradan geçiyor. Yolda geberip gitmeyenler, tabii. Nerede kalıyorsun?

— Jose adında mert bir adamın evinde. Dört kızı var.

— Evet, kendisini tanırım. Mert adamdır, bir korsan. Gidip eşyalarını alalım, çünkü pek tabii, benim evime geliyorsun.

— Yalnız değilim. Felçli bir arkadaşım var ve benim sorumluluğum altında.

— Hiç sakıncası yok. Onun için gidip bir eşek getireyim. Ev büyük, ona ana gibi bakacak bir de negrita (genç zenci kadın) var.

İkinci bir eşek bulduktan sonra, kızların evine gidiyoruz. Bu mert insanların evinden ayrılmak gerçek bir dram oldu. Ancak gelip kendilerini göreceğimize ve onların da Caratal'da bizi ziyaret edebileceklerine söz veriyoruz da, sonunda biraz yatışıyorlar. Venezuella Güyan'ı insanlarının konukseverliğinin ne denli olağanüstü olduğunu asla yeterince tekrarlayamayacağım. Onlardan ayrılırken neredeyse kendimden utanıyordum.

İki saat sonra, kendi deyimiyle Charlot'nun "şato"sundaydık. Küçük bir köy olan Caratal'dan neredeyse Callao'ya kadar inen bütün vadiye hâkim bir tepe üzerinde, büyük geniş ve aydınlık bir ev. Bu eşi bulunmaz balta girmemiş orman görüntüsünün sağında, La Mocupia altın madeni. Charlot'nun evi tümüyle ormandan kesilen

ağaç kütüklerinden yapılma. Üç oda, güzel bir yemek salonu ve bir mutfak. İçerde duş; dışarda, çok iyi bakımlı sebze bahçesinde de bir üçüncü. Bizim oraların bütün sebzeleri bu bahçede yetişiyor. Beş yüzden fazla tavukla dolu bir kümes, tavşanlar, Hint domuzları, bir domuz ve iki keçi. Bütün bunlar, eski kürek mahkûmu, eski kasa uzmanı ve iyi hazırlanmış önemli soygunların ustası Charlot'nun şimdiki serveti ve mutluluğu!

— Eeee Papi, bizim kondu hoşuna gitti mi? Yedi yıldır buradayım. Callao'da sana söylediğim gibi. Montmartre'dan ve kürekten uzaktayız! Kim inanırdı bir gün bu sakin ve dağdağasız hayatla yetineceğime? Ne dersin, koçum?

— Bilmiyorum, Charlot. Sağlam bir görüş sahibi olmayacak kadar taze kurtuldum daha. Çünkü hiç kuşkusuz, bizler birer serüvenciyiz ve gençliğimiz çoğunluk hareketli geçti! Dolayısıyla da... Seni bu yitik köyde mutlu, sakin görmek biraz şaşırtıcı. Oysa, kuşkusuz herşeyi kendi elinle yaptın ve bunun az raslanır ölçüde bir enerji ve fedakârlık gerektirdiğini görüyorum. Anlıyor musun, ben, şimdilik kendimi bunları yapabilecek halde hissetmiyorum.

Yemek salonundaki masanın başına oturup Martinik usulü bir punch'ın (*) tadına bakarken, Büyük Charlot devam ediyor:

— Evet, Kelebek, şaşırmış olmanı anlıyorum. Çalışarak geçindiğimi hemen anladın. Günde on sekiz bolivarla (bir bolivar günümüzün üç lirasıdır, bir fransız frangıdır) basit ama yine de sevinçleri bulunan bir hayat. Bana sürüyle civciv çıkaran bir anaç tavuk, yığınla güzel yavru veren bir dişi tavşan, yeni doğan bir oğlak, iyi yetişen domatesler... Yıllar yılı küçümsediğimiz bu önemsiz şeyler bana pek çok hoşnutluk veren bir bütün oluşturuyor. İşte! Benim negritam. Conchita! Dostlarım. O hasta, kendisine bakmak gerekecek. Bunun adı Enrique ya da Kelebek. Fransa'dan bir dost, çok eski bir dost.

— Bu eve hoş geldiniz diyor genç zenci kadın. Hiç merak etme

(*) Rom, limon ve tarçınla yapılan bir alkollü içki.

Charlot, dostlarına iyi bakılacak, memnun kalacaksın. Odalarını hazırlayayım.

Charlot olaysız geçen kaçışını anlatıyor. Küreğe gelir gelmez düştüğü Saint-Laurent-du-Maroni'den, altı ay içinde bir Korsikalı yurttaşı ve yakalandığı için çarptırıldığı yeni cezayı çeken Simon adlı bir sürgünle kaçmıştı: "Diktatör Gomez'in ölümünden birkaç ay sonra Venezuella'ya geldiğimiz için talihimiz varmış. Bu cömert ulus yeni bir hayat kurmamızda bize yardımcı oldu. İki yıl Callao'da ikamete mecbur edilmiştim, oraya yerleştim. Görüyorsun ya, yavaş yavaş bu basit hayat beni çekti. Doğum sırasında birinci karımı, bir de küçük kızımı kaybettim. Bu gördüğüm negrita, Conchita, gerçek bir sevginin anlayışıyla beni avutup mutlu etmeyi bildi. Ya sen, Papi? Mücadelen çetin geçmiş olmalı, çünkü on üç yıl uzun. Anlat."

Bu eski dostun önünde bütün geçmiş yılların içimde biriktirdiklerini boşaltarak, iki saatten fazla konuşuyorum. Karşılıklı anılarımızdan söz edebilmemiz eşsiz bir gece geçirmemizi sağladı. Ne gariptir, Montmartre'dan, mahalleden tek söz etmedik, başardığımız ya da başaramadığımız eski soygunları hatırlamadık, hâlâ özgür yaşayan "çevre"nin kişilerinden konuşmadık. Sanki hayat bizim için, benim 1933 onun 1935 de **La Martiniere** gemisine binmemizle başlamıştı.

İyi bir salata, kömür ateşinde pişmiş tavuk, keçi sütünden yapılma peynir, nefis bir hint kirazı, güzel bir chianti şarabı ve bütün bunların Conchita tarafından keyifle sunulması, Charlot'yu evinde beni iyi ağırlamış olmaktan ötürü sevindiriyor. Köye inip bir kadeh atmamızı teklif ediyor. Burada dışarı çıkmayı istemiyecek kadar güzel bir akşam geçirdiğimi söylüyorum kendisine.

— Teşekkür ederim dostum! diyor sık sık Paris şivesiyle konuşan bu Korsikalı. İnsanın burada rahat ettiği doğru. Conchita, arkadaşıma bir "nişanlı" bulman gerekecek.

— Evet Enrique, sizi arkadaşlarımla tanıştıracağım, benden da-

ha güzel olanlarla.

— Sen hepsinin en güzelisin! diyor Charlot.

— Evet, ama zenciyim.

— Onun için bu kadar güzelsin, Conchita'm! Irkının saf kanından geldiği için.

Conchita'nın iri gözleri zevk ve aşkla parlıyor. Charlot'nun bu kızın tanrısı olduğu güçlük çekilmeden hissediliyor.

Geniş ve rahat bir yatağa uzanıp, evin radyosundan B.B.C'nin Londra'dan verdiği haberleri hafiften dinliyorum. Kendimi yeniden hayatın içine dalmış bulmam beni biraz şaşırtıyor. Buna hiç alışkın değilim. Düğmeyi çeviriyorum. İşitilen karayiplerin müziği, Caraces şarkı söylüyor. Büyük şehirlerin hayatının çağrısını duymak istemiyorum. Hiç değilse bu gece. Kısa süre sonra radyoyu kapıyor ve geçirdiğim bu saatleri düşünüyorum.

İsteyerek mi Paris'te birlikte yaşadığımız yıllardan söz etmedik? Hayır. İsteyerek mi talihi yolunda gidip yakayı ele vermeyen çevremizin adamlarını anmadık? Hiç bile. Öyleyse, kürek mahkûmları için mahkemeden önce geçenlerin artık önemi kalmamış mıydı?

Bu büyük yatağın içinde dönüp duruyorum. Hava sıcak, dayanamıyorum, bahçeye çıkıyorum. Koca bir taşın üzerine oturuyorum. Bulunduğum yerden, vadiye ve altın madenine hakimim. Aşağıda herşey aydınlatılmış. Boş ya da dolu, gidip gelen küçük vagonlar görülüyor.

Altın, külçe halinde ya da kâğıt paraya çevrilmiş, bu toprağın derinliklerinden çıkan altın, çokça sahip olundu mu herşeyi elde etmeyi sağlar. İşçilere düşük ücret verildiğinden çıkarılması pek ucuza mal olan bu dünyanın motörü iyi yaşamak için vazgeçilmez şey. Ve pek çok altına sahip olmak istediği için özgürlüğünü yitiren Charlot bunun sözünü bile etmiyor. Madenin altın yönünden zengin olup olmadığını bana söylemedi. Şimdiki mutluluğu negritası, evi, hayvanları, sebzeleri. Paraya değinmiyor bile. Bir bilge kişi olmuş. Şaşkınım.

Küçük Louis diye biri tarafından ele verildiğini, Santé cezaevin-

deki kısa konuşmalarımızda durmadan, ilk fırsatta onu parça parça doğrayacağına ant içtiğini hatırlıyorum. Bütün gece bunun sözünü bile etmedi. Ya ben örneğin, bu şaşırtıcı ne aynasızlardan söz ettim, ne Goldstein'dan, ne savcıdan. Bunlardan söz etmem gerekirdi, be yahu! Yarı işçi yarı bahçıvan olmak için kaçmadım ben.

Bu ülkeye saygı göstereceğime kendi kendime söz verdim, kabul! Ama intikamımdan vazgeçmedim yine de. Çünkü Papi, bugün buradaysan sadece öc alma düşüncesi on üç yıl zindanlarda seni ayakta tuttuğu için değil, aynı zamanda da tek dinin olduğu için, bu dini asla bırakmamalısın.

Küçük negritası çok güzel, ama yine de düşünüyorum. Büyük Charlot'nun büyük bir şehirde dünyanın bir ucundaki bu küçük delikten daha rahat edip etmeyeceğini. Ya hıyar olan ve hâlâ dostumun hayatının çekici yanı bulunduğunu anlayamayan benim; ya da Charlot şehirlerdeki çağdaş hayatın, zorunlu olarak, kendisine yükleyeceği sorumluluklardan korkuyor? Üzerinde düşünülüp incelenmesi gereken bir şey.

Charlot kırk beş yaşında, demek yaşlı bir adam değil. Çok uzun boylu, çok güçlü, bütün gençliği süresince bol ve sağlıklı beslenmiş bir Korsika köylüsü yapısında. Ülkenin güneşiyle kayış gibi olmuş, kenarları iki yandan kaldırılmış geniş hasır şapksını başına geçirdiğinde gerçekten gösterişli bir görünüş oluyor. Bu el değmemiş bölgelere ilk ayak basan öncüler tipinde, insanlar ve ülkeyle öylesine kaynaşmış ki aralarında göze batmıyor. Tersine, gerçekten onlardan biri oluyor.

Yedi yılı bulmuş buraya geleli, henüz yaşlı sayılmayacak Montmartre'li soyguncu! Yaylanın bu köşesini işlemek ve evini yapmak için kuşkusuz iki yıldan fazla çalışmış olmalı. Ormana dalması, ağacı seçmesi, kesmesi, taşıması, işlemesi gerekmiştir. Evinin her kirişi, "demir odunu" diye adlandırılan, dünyanın en sert ve en ağır tahtasından. Madende bütün kazandığı bu işe gitmiş olmalı, eminim, çünkü yardımcı tutmuş ve emeğe, çimentoya (ev sıvalı), kuyuya, suyu depoya çıkarmak için yeldeğirmenine para ödemiş olmalı.

Fıstık gibi genç zenci kadını, sevgi dolu güzel gözleriyle, bu dinlenmeye çekilmiş yaşlı deniz kurdu için mükemmel bir yoldaş herhalde. Büyük salonda bir dikiş makinesi gördüm. Kendisine çok yakışan giysilerini eliyle dikiyor anlaşılan. Sık sık terzi faturası ödemek zorunda kalmıyor sanırım. Charlot!

Evet, şehirlere doğru gitmediyse belki kendinden emin olmadığı ve burada meselesiz bir hayat sürdüğü içindi. Charlot, sen büyük adamsın! Bir bıçkından ne yapılabileceğinin eşsiz görüntüsüsün. Bundan ötürü seni kutlarım, ama yalnız hayatını değil, bir hayatın ne olabileceği ya da ne olması gerektiği görüşünü değiştirmeye yardım edenleri de kutlarım.

Yine de tehlikeli bu Venezuella'lılar, insanı candan karşılamalarıyla. Devamlı iyi niyet ve içtenlikle çevrili olmak, kendinizi kaptırdınız mı çabucak tutsak ediyor adamı. Ben özgürüm, özgür, özgür ve hep özgür kalmak istiyorum!

Dikkat et kendine, Papi! Sıkı dur! Bir kadınla yaşamak yok, özellikle! Uzun süre yoksun kaldı mı insan sevişme geriğini duyar. Neyse ki ilk patlamamı Georgetown'da geçirdim. İki yıl bile olmuyor, Hintli Indara vardı hayatımda. Demek bu yönden [illegible] ru kürekten gelişimden daha hafif, Charlot'nun başına gelense [illegible] Oysa Indıra güzeldi, mutluydum, ama bunun için kendimi pamuklar arasında yaşamaya terkederek yerleşmedim Georgetown'a. Hem sonra rahat hayat, mutlu bile olsa, çok sakinse bana göre değil, bunu iyi hissediyorum.

Serüven koçum, yaşadığını, doyasıya yaşadığını hissetmek için serüven! Bunun için, öyle ya, Georgetown'dan ayrıldım da El Dorado'ya düştüm. Ama, yine bunun için şimdi buradayım, bu topraklar üzerinde.

İyi. Burada kızlar güzel, sıcakkanlı ve çekici, kuşkusuz aşksız da yaşayamayacağım. Dertlerden kaçmak bana kalıyor. Burada bir yıl kalacağıma kendi kendime söz vermeliyim, zorunlu tutulduğuma göre. Ne kadar az şeye sahip olursam, bu ülkeden ve fazlasıyla büyüleyici insanlarından o kadar kolay sıyrılabilirim. Ben bir serü-

venciyim, evet, yine de değişik yanı olan bir serüvenci: Namusluca para kazanmalıyım, hiç değilse kimsenin canını yakmadan. Hedefim: Bir gün Paris, bana bunca acı çektirenlere hesabı sunmak için.

Hoşnut, gözlerim hâlâ değişik düzeylerde ama hareket etmeyen dalgalarıyla kara tepeler denizi, balta girmemiş ormanda kaybolacak güneş batışıyla doluyor. Odaya dönüyor ve boylu boyunca geniş yatağa uzanıyorum.

Paris, Paris! Daha epey uzaksın, ama bir gün asfalt yollarında yürümeyi başaramıyacağım kadar uzak değil.

İKİNCİ BÖLÜM

MADEN

Korsika'lı Bakkal Prospéri'nin tavsiye mektubu sayesinde, sekiz gün sonra La Mocupia madeninde işe alınıyorum. Galerilere dolan suları boşaltacak tulumbaların işlemesine göz kulak olmakla görevliyim.

Bu altın madeni bir kömür madenine benziyor. Toprak altında aynı galeriler, falan. Altın damarları yok, külçe altın da pek az. Değerli maden sert taştan kayalarla karışmış. Bunlar dinamitle uçuruluyor, sonra fazlaca büyük bloklar balyozlarla kırılıyor. Parçalar, yük asansörleriyle yüzeye çıkarılan arabalara konuyor. Kırma makineleri taşı kumdan da ince bir toz haline getiriyor. Suyla karışan bu toz sıvı çamur olup tulumbalarla, petrol rafinelerilerindeki depolar kadar büyük ve içinde siyanür bulunan koca tanklara basılıyor. Altın siyanürde eriyip ötekilerden daha ağır bir sıvı olduğu için dibe çöküyor. Isıtıldığında, siyanür buharlaşıp altın parçacıklarını da sürüklüyor, katılaşan bu parçacıklar gerçek birer tarak gibi ince filtrelere takılıp kalıyor. Toplanıp çubuk haline getirildikten sonra, 24 ayar olup olmadığı dikkatle gözden geçiriliyor ve sıkı korunan bir depoya yerleştiriliyor. Ama kimin tarafından korunan? Hâlâ aklım almıyor! Eski bir kaçak kürek mahkûmu. Büyük Charlot'nun firar arkadaşı Simon tarafından.

İşimden sonra gidip, bu görüntünün tadını çıkarıyorum: Depoda, eski bir kürek mahkûmu olan Simon'un elleriyle düzgün sıra-

lanmış koca bir altın çubuk yığınına bakarak! Bir kasa bile yok, sadece beton bir oda, normalden kalın olmayan duvarlar, tahta bir kapı.

— İyi misin, Simon?

— İyiyim. Ya sen, Papi? Charlot'nun evinden memnun musun?

— Evet, rahatım yerinde.

— El Dorado'da olduğunu duymadım, yoksa seni aramaya gelirdim.

— Eksik olma. Burada mutlu musun?

— Biliyor musun, bir evim var. Charlot'nunki kadar büyük değil ama benimki tuğla ve çimentodan. Kendi elimle yaptım. Genç ve çok iyi bir karım var. İki de küçük kızımız. İstediğin zaman beni görmeye gel, evim senin evindir. Charlot arkadaşının hasta olduğunu söyledi. Karım iğne yapmayı bildiğinden, ona ihtiyacın olursa düşünmeden koş.

Konuşuyoruz. O da her bakımdan mutlu. O da ne Fransa'dan ne de yaşamış olduğu Montmartre'dan söz ediyor. Charlot gibi. Geçmiş yok artık, yalnız bugün var, karı, çocuklar, ev. Bana günde yirmi bolivar kazandığını söyledi. Neyse ki omletleri tavuklarının yumurtalarıyla pişiriyorlar ve piliçler eve gazlanıyor, yoksa yirmi bolivarla bizim Simon ve ailesinin ömrü uzun olmaz!

Şuraya, baştan savma şu tahta kapının ardına ve otuz santim kalınlıktaki dört duvarın arasına yerleştirilen altın yığınını seyrediyorum. Bir demir parçasıyla iki kere asıldın mı gürültüsüzce açılacak bir kapı. Gramı üç bolivar elli ya da otuz beş dolar olan bu altın yığınının, üç milyon beş yüz bin bolivar ya da bir milyon dolar etmesi gerekiyor. Ve bu inanılmaz servet burnumun dibinde! Ele geçirmek neredeyse çocuk oyuncağı.

— Bu düzenli sıralanmış altın külçeleri güzel değil mi,ha, Kelebek?

— Kaldırılıp sağlam bir yere zulalandı mı daha da iyi. Ne servet!

— Belki, ama bizim değil bu. Bana teslim edildiğine göre de el sürülmez.

— Sana teslim edilmiş, ama bana değil. İtiraf et ki böyle bir şeyin terkedildiğini görmek insana çekici geliyor.

— Terkedilmiş değil ben koruduğuma göre.

— Belki, ama yirmi dört saatin yirmi dördü de burada değilsin ya.

— Hayır, sadece akşamın altısından sabahın altısına kadar. Ama gündüz, belki de tanıdığın başka bir muhafız var. Alexandre o da, sahte posta havaleleri hikâyesine adı karışan.

— Ha! Evet, onu tanıyorum. Hadi, hoşçakal Simon. Ailene de selâmımı söyle.

— Bizi görmeye gelecek misin?

— Zevkle. Çiao!

Çabucak, mümkün olduğu kadar çabuk ayrılıyorum bu baştan çıkarıcı yerden. İnanılır gibi değil! Bu madendeki herifler, altınları çaldırmak için ellerinden geleni yapmak istiyorlar sanki. Ayakta güç duran bir depo; üstüne üstlük, bu serveti korumak için de iki usta haydut! Evet, gerçekten görmediğim şey kalmayacak serüvenci hayatımda!

Ağır ağır, döne döne köye doğru çıkan yolu tırmanıyorum. Charlot'nun "şato"sunun bulunduğu tümseğe varmak için köyün içinden geçmem gerek. Biraz ağırdan alıyorum, çünkü bu sekiz saatlik iş günü zorlu geçti. Yeraltındaki ikinci galeride, vantilatörlere rağmen hava çok az, müthiş nemli ve sıcaktı. Benim tulumbalar üç dört kere durdu. Yeni baştan çalıştırmak gerekti hepsini. Saat sekiz buçuk ve ben öğlende yeraltına girdim. On sekiz bolivar kazandım. Bende işçi ruhu olsa, hiç o kadar fena değil. Etin kilosu 2.50 bolivar; şeker, 0.70; kahve, 2 bolivar. Sebzeler de pahalı değil; 0.50, pirincin kilosu, kuru fasulye de öyle. Ucuza yaşanabilir, doğru. Ama bu hayatı kabul edecek kadar bilge olabilecek miyim?

Madende verdikleri kabaralı postallar sayesinde üzerinde kolayca yürüyebildiğim bu taşlı çakıllı patikayı tırmanırken, elimde olmadan ve düşünmemek için elimden geleni yaptığım halde, bir tek şey, gözüpek birinin yürütmesini bekleyen altın çubuklar halindeki

bir milyon dolar gözümün önüne geliyor. Güç olmamalı, özellikle gece Simon'u bastırıp tanımadan kloroformla bayıltmak. İş çantada keklik, çünkü sorumsuzluğu istediği zaman içerde kalabilmesi için deponun anahtarını ona bırakacak kadar ileri götürüyorlar. Bu bilinçsizlik! Kalıyor iki yüz altın külçesini madenin dışına taşımak ve herhangi bir taşıta, bir kamyon ya da arabaya yüklemek. Ormanda, yol boyu altın külçelerinin yüzer kiloluk küçük parçalar halinde gizleneceği bir sürü zulalı yer hazırlamak gerek. Mal kamyonla taşınacaksa bir kere boşaltıldı mı mümkün olduğu kadar ileri götürmeli, nehrin çok derin bir yerini seçip yuvarlayıvermeli. Araba mı? Köy alanı araba dolu. Ata gelince, bunu bulmak daha güç, ama imkânsız değil. Akşamın altısıyla sabahın altısı arasında, sel götürdüğü bir gece bu işi görmek için gerekli zamanın tümünü sağlar, hatta kuzu kuzu eve dönüp yatma olanağı bile bırakır adama.

Kendimi şimdiden bu işi başarmış, Charlot'nun geniş yatağının çarşafları arasına süzülür düşlerken köyün küçük alanının ışıklarına çıkıyorum.

— **Buenas noches, Francés!** (İyi geceler, Fransız)

— İyi geceler! İyi geceler hepinize, **hombres!**

— Otur biraz bizimle. Soğuk bir bira içer misin? Bizi sevindirirdin.

Geri çevirmek kabalık olacak. Kabul ediyorum. İşte, çoğu madenci olan bu mert insanlar arasında oturuyorum. Rahat olup olmadığımı, kendime bir kadın bulup bulmadığımı, Conchita'nın Picolino'ya iyi bakıp bakmadığını, ilâç ya da giyim kuşam için paraya ihtiyaç duyup duymadığımı öğrenmek istiyorlar. Bu cömert, içten gelen teklifler beni gerçeğe döndürüyor. Bir altın arayıcı, maden hoşuma gitmiyor da ancak istediğim zaman çalışmak istiyorsam, kendisiyle gelmemi teklif ediyor: "Zor, ama insan daha fazla kazanır. Hem sonra günün birinde zengin de olabilir." Hepsine teşekkür ediyorum ve birer içki ısmarlamak istiyorum.

— Hayır, **Francés,** sen bizim konuğumuzsun. Bir başka gün, zengin olduğunda. Tanrı seni korusun!

Yeniden "şato"nun yolunu tutuyorum. Evet, aza kanaat ederek yaşayan, bir hiçle mutlu olan, nereden geldiği ve ne olduğuyla ilgilenmeden bir adamı benimseyen bu insanlar arasında basit ve namuslu biri olmak kolay.

Conchita beni karşılıyor. Tek başına, Charlot madende. Ben çıkarken, o eve giriyordu. Conchita tüm neşe ve dikkat. Postallardan yorulan ayaklarımın dinlenmesi için bana terlik veriyor.

— Arkadaşın uyuyor. İştahla yemek yedi, pek uzak olmayan, Tumereno adlı ve buradan daha önemli küçük bir şehrin hastanesine onu almaları için bir de mektup postaladım.

Ona teşekkür ediyorum ve beni bekleyen sıcak yemeği yiyorum. Bu karşılama öyle içten, öyle basit ve neşeli ki, beni rahatlatıyor ve bir ton altını yürütme eğiliminden sonra ihtiyaç duyduğum huzuru veriyor. Kapı açılıyor.

— Hepinize iyi geceler!

İki genç kız teklifsizce içeri giriyorlar.

— İyi geceler, diyor Conchita. İşte arkadaşlarım, Kelebek.

Biri esmer ve ince uzun, adı Graciela. Belirgin bir çingene tipi var onda, çünkü babası İspanyolmuş. Ötekinin adı Mercedes. Büyük babası Alman'mış, bu da beyaz teniyle sarı, çok ince saçlarının nereden geldiğini açıklıyor. Graciela bir zerre tropikal yanı bulunan bir Endülüs'lü kadının kara gözlerine sahip ve Mercedes'in de bana birden, guarira Kızılderili'si Lali'yi hatırlatan yeşil gözleri var. Lali... Lali ve kızkardeşi Zoramia, ne oldular acaba? Venezuella'ya döndüğüme göre, onları bulmaya çalışmayacak mıyım? 1945'deyiz, on iki yıl geçti. Çok uzak, ama geçen yıllara rağmen yüreğimde bir sızı duyuyorum bu çok güzel iki yaratığı hatırlayınca. O zamandan beri, kendi ırklarından bir adamla hayatlarını yeniden kurmuş olmalılar. Hayır, namusluca düşünülürse gidip yeni hayatlarını karıştırmaya hakkım yok.

— Arkadaşların nefis, Conchita! Onları tanıştırdığın için sana teşekkür ederim.

İkisinin de özgür olduğunu ve nişanlıları bulunmadığını anlıyorum. Gece bu keyifli kızlar arasında çabuk geçiyor. Conchita'yla birlikte onları köyün girişine kadar geçiriyoruz ve kollarıma fazla-

ca abanıyorlar gibime geliyor. Dönüş yolunda, Conchita ikisinin de hoşuna gittiğimi söylüyor. "Sen hangisinden hoşlandın?" diye soruyor.

— İkisi de hoş, Conchita, ama ben dert istemiyorum.

— Sen dert mi diyorsun sevişmeye? Sevişmek, yemek yemek ve su içmek gibidir. Yemeden içmeden yaşayabilir misin? Ben, sevişmediğim zamanlar hastalanırım, yaşım da yirmi iki oldu bile. On altı ve on yedi yaşındaki bu iki kız için sevişmenin ne olduğunu düşün sen. Vücutlarının zevkini çıkaramazlarsa, ölürler.

— Ya aileleri? Conchita, Jose'nin bana söylediklerini tekrarlıyor, halk kızlarının burada sevilmek için sevdiklerini anlatıyor. İçlerinden geldiği gibi, tümüyle karşılığında zevk vermesinden başka şey istemeden kendilerini hoşlarına giden adama veriyorlar.

— Anlıyorum, güzel Conchita. Ben de herhangi biri kadar sevişmek için sevişmekten başka şey istemiyorum. Yalnız, bu ilişkinin beni hiç bir şekilde bağlayamayacağını söyleyerek uyar arkadaşlarını. İnsan bir kere uyarıldı mı, başka olur.

Tanrım! Böyle bir havadan kurtulmak kolay olmayacak. Charlot, Simon, Alexandre, başkalarıda kuşkusuz, tam anlamıyla büyülenmişler. Bizimkinden çok farklı olan bu cömert ve neşeli ırkın içinde neden tümüyle mutlu olduklarını anlıyorum.

— Kalk Papi, saat on! Bir ziyaretçin var.

— Günaydın efendim.

Elli yaşlarında, kır saçlı, başı açık, uzun boylu, kalın kaşlarının altında temiz bakışlı gözleri olan elli yaşlarında bir adam elini bana uzatıyor.

— Ben Doktor Bougrat (*). İkinizden birinin hasta olduğunu söyledikleri için geldim. Arkadaşınızı gördüm. Caracas'ta hastaneye yatırılmazsa yapacak hiçbir şey yok. Ve onu iyileştirmek de güç olacak.

— Bizimle yemek yiyor musunuz doktor, diyor Charlot, çekinmeyin?

— Zevkle, teşekkür ederim.

Pastis (**)ler geliyor, içkisini yudumlarken Bougrat bana soruyor:

(*) 1930 yıllarında, Marsilya'da geçen ünlü bir cinayet olayının kahramanı. Bir adam muayenehanesindeki bir dolabın içinde ölü bulunmuştu. Bougrat, iğne yaparken dozu kaçırıp bir mesleki hata yaptığını söyleyerek kendini savunmuştu. Cinayet diye diretti mahkeme. Müebbet küreğe mahkûm oldu. Kısa sürede Cayenne'dan kaçıp Venezuella'da kendine çok saygı değer bir hayat kurdu yeniden.

(**) Daha çok Güney Fransada içilen anasonlu bir içki.

— Evet Kelebek, ne diyorsun?

— Hayatta ilk adımlarımı atıyorum, diyorum doktor. Yeni doğmuşum gibime geliyor. Ya da, bir yeni yetme gibi yönümü şaşırmışım. Hangi yolu izlemem gerektiğini pek kestiremiyorum.

— Yol basit. Çevrene bak, göreceksin. Bir iki istisna dışında, bütün eski arkadaşlarımız doğru yolu seçtiler. Ben 1928'den beri Venezuella'dayım. Tanıdığım kürek mahkûmlarının hiçbiri burada suç işlemedi. Aşağı yukarı hepsi evli, çocukları var toplum tarafından benimsenmiş, namuslu yaşıyorlar. Geçmişi unuttular, öyle ki bazıları mahkûm olmalarına yol açan olayı sana ayrıntılarıyla anlatamazlar. Bu belirli olmayan, çok uzak, bulanık bir geçmişe gömülü, önemsiz.

— Benim için, belki durum daha değişik doktor. Beni haksız yere mahkûm ettirenlere sunacağım oldukça yüklü bir hesap var. On üç yıl süren mücadeleler ve acılar. Hesabı ödetmek üzere Fransa'ya dönmem gerekiyor, bunun için de bana çok para gerekli. İşçi olarak çalışmakla gidiş dönüş yolculuğu için yeterince para biriktiremem, bir dönüş varsa tabii, planımı uygulama masrafları da cabası. Hem hayatımı bu yitik küçük kasabalardan birinde tüketmek... Beni Caracas çekiyor.

— İçimizde görülecek hesabı olan tek kişi sen misin sanıyorsun? Önce tanıdığım bu çocuğun şu hikayesini dinle: Adı Georges Dubois'ydı. La Villette'in yoksul kenar mahallelerinin çocuğuydu. Çoğu kere delirium tremens nöbetleri (*) geçirdiği için akıl hastanesine yatırılan alkolik bir baba, sefaletini arapların devam ettiği mahallenin barlarında sürükleyen altı çocuklu bir ana. Sekiz yaşından beri Jojo, bu adı takmışlardı ona, ıslahaneden ıslahaneye gönderiliyordu. Birkaç kere dükkânların tezgâhından meyva çalmak suçunu işlemişti. Önce Peder Rollet'nin yurdunda birkaç eğitim, sonra, on iki yaşında daha sert bir ıslahaneye kapatılış. On dört yaşında, kendini on sekiz yaşındaki büyük çocukların arasında bulun-

(*) Alkol cinneti

ca, götünü korumak zorunda kaldığını sana söylemem gereksiz. Çelimsiz olduğundan da, kendini korumak için tek çaresi vardı, bir silâh. Bu sapık kabadayılardan birinin karnına salladığı bıçakla müdiriyet onu ıslahanelerin en amansızına, iflâh olmazların konduğu Esse'e yolladı. Yirmi bir yaşına kadar hem de! Kısacası, sekiz yaşında şebekeye girmişti, 19 yaşında salıverildi yine de, ama hemen Afrika'daki korkunç ceza taburlarına katılmak üzere elinde yol kâğıdıyla. Çünkü geçmişiyle, düzenli orduya katılma hakkı yoktu. Biriken üç beş kuruşu verildi ve güle güle! İşin kötü yanı çocuğun içinin iyi oluşuydu. Yüreği belki taşlaşmıştı, ama hâlâ kıyıda köşede duyarlı yanları kalmıştı. Garda, bir trenin üzerindeki tabelâyı gördü: **Paris.** Sanki bir yay harekete gelmiş içinde. Trene atlaması uzun sürmedi ve Paris'e vardı. Gardan çıktığında, yağmur yağıyordu. La Villette'e gitmenin yolunu düşünmek için bir sundurmanın altına sığındı. Aynı sundurmanın altında, yağmurdan korunan bir de kız vardı. Oğlana dostça baktı. Kadınlar hakkında çocuğun bütün bildiği Esse'deki baş gardiyanın şişko karısı ve ıslahanedeki büyük çocukların anlattığı yalan yanlış şeylerdi. Kimse ona bu kız gibi bakmamıştı, konuşmaya başladılar.

— Nereden geliyorsun?

— Taşradan.

— Hoşuma gittin. Neden bir otele gitmeyelim? Sana iyi davranırım, ısınırız da.

Jojo allak bullaktı. Kız ona eşsiz bir şey gibi geliyor, üstelik yumuşacık elini eline bastırıyordu. Jojo için, aşkı keşfetmek gözkamaştırıcı bir şey oldu. Kız genç ve şehvetliydi. Sevişmeye doyup bir sigara içmek için yatağın içine oturduklarında, kız onu sorguya çekti:

— İlk kez mi bir kadınla yatıyorsun?

— Evet, diye itiraf etti çocuk.

— Niçin bu kadar uzun süre bekledin?

— Genç sabıkalıların konduğu cezaevindeydim.

— Uzun zaman mı?

— Çok uzun.
— Ben de bir çocuk yurdundaydım. Oradan kaçtım.
— Kaç yaşındasın? diye sordu Joji.
— On altı.
— Neredensin?
— Hangi sokaktan?
— Rouen sokağı.
Jojo da oralıydı. Öğrenmekten korkuyordu:
"Adın ne?" diye bağırdı.
— Genette Dubois.
Kızkardeşiydi. Allak bullak oldular, utanç ve sefaletten ağlamaya başladılar. Sonra herbiri çektiği acıları anlattı. Ginette ve öteki kızkardeşleri kendi hayatının eşini yaşamışlardı: Çocuk yurtları ve ıslahaneler. Ana, sanatoryumdan yeni çıkmıştı. Abla La Vilette'de arapların devam ettiği bir genelevde iş tutuyordu. Gidip onu görmeye karar verdiler.
Dışarı çıkar çıkmaz, üniformalı bir aynasız kızı çağırdı:
— Baksana küçük orospu, benim bölgemde gelip iş tutma dememiş miydim sana? Ve onlara doğru yürüdü.
— Pis kaltak, bu sefer götürdüm seni!
Jojo için bu kadarı fazlaydı. Bütün bu olup bitenlerden sonra, ne yaptığını bilmiyordu. Askere gideceğini düşünerek aldığı sustalıyı çektiği gibi polisin göğsüne sapladı. Tutuklandı, "yetkili" on iki jüri üyesi tarafından ölüm cezasına çarptırıldı, Cumhurbaşkanı cezasını müebbete çevirdi ve küreğe gönderildi.
— İşte Kelebek, kürekten kaçtı ve şimdi, evli olarak oldukça önemli bir limanda, Cumana'da yaşıyor. Ayakkabıcılık yapıyor ve temiz giyimli, hepsi okula giden dokuz çocuğu var. Hatta büyük oğullarından biri geçen yıldan beri üniversitede. Ne zaman Cumana'dan geçsem onları görmeye giderim. Güzel bir örnek, değil mi? Yine de, inan bana, onun da toplumla görülecek büyük hesapları vardı. Görüyorsun ya, Kelebek, sen istisna değilsin, içimizden bir çocuğun öc alma nedenleri vardı. Bildiğim kadarıyla, hiçbiri bunu

yapmak için bu ülkeden ayrılmadı. Sana güceniyorum, Kelebek. Caracas çekici geldiğine göre, git oraya, ama tuzaklarına düşmeden bu çağdaş hayatı yaşamayı becereceğini umarım."

Bougrat akşamüstü epey geç saatte gitti. Allak bullaktım. Neden beni bu kadar etkiledi? Kolay, kolay anlaması! Bu özgürlüğümün ilk birkaç gününde mutlu, yeni hayatlarına uymuş eski kürek mahkûmlarına rastladım, ama hayatlarının yine de olağanüstü bir yanı yok. Daha çok bilgece ve pek kendi halinde bir son bu. Köylü işçilerin basit durumunda kalıyorlar. Bougrat onlar gibi değil. İlk kez beyefendi olan eski bir kürek mâhkumuna rastladım. Beni allak bullak eden de bu. Ya ben, ben de bir beyefendi olacak mıyım? Başarabilecek miyim bu işi? Doktor olan Bougrat için nispeten daha kolay. Benim için çok daha güç, ama mümkün, nasıl olacağını şimdiden bilemesem bile, kesinlikle bildiğim, bir gün benim de bir beyefendi olacağım.

11 numaralı galerinin dibinde sırama oturmuş bugün arızasız çalışan tulumbalarımı denetliyorum. Motörlerin sesine uyup Bougrat'nın sözlerini tekrarlıyorum kendi kendime: "Sana güveniyorum, Kelebek! Şehrin tuzaklarından kendini sakın." Kuşkusuz böyle tuzaklar vardır ve kolay iş değil insanın kafa yapısını değiştirmesi. Delili: Daha dün, altın deposunun görünüşü beni tam anlamıyla allak bullak etti. Sadece on beş günden beri özgürdüm ve yokuşu tırmanırken, erişebileceğim bir yerdeki bu servetle gözüm kamaşmış, onu ele geçirmenin yollarını arıyordum. Ve varlığımın çok derin köşelerinde, bu altın külçelerini rahat bırakmaya herhalde karar vermedim daha.

Düşünceler kafamda itişip kakışıyor. "Kelebek, sana güveniyorum." Ama arkadaşlarım gibi yaşamayı kabul edebilecek miyim? Sanmıyorum.Her şey bir yana, daha başka bir sürü namuslu yolu var yeterince para kazanmanın. Bana çok dar gelen bu hayatı kabul etmek zorunda değilim. Serüvene devam edebilir, altın, elmas arayıcısı olabilir, bir gün benimsenebilecek bir iş kurmaya yetecek ka-

dar önemli parayla çıkmak üzere ormana dalabilirim.

Evet, hissediyorum, serüveni ve tehlikeli işleri terketmek kolay olmayacak. Oysa, kışkırtmadan başka bir şey olmayan bu altın yığınına rağmen, sağlıklı düşünürsen bu işi yapmaman gerekir, yapamazsın, buna hakkın yok. Bir milyon dolar... Papi, düşünebiliyor musun? Üstelik de çantada keklik bu iş. İncelemeye gerek yok, başlamadan önce bitmiş, başarısızlığa uğrayamaz. Kışkırtıcı olduğu doğru. Vay canına! Bir sabıkalının burnuna neredeyse terkedilmiş bir altından dağ dayayıp "El sürmemek gerekir" demeye kimsenin hakkı yok. Bu altının onda biri, intikam dahil, bütün işleri yoluna koymama, yeraltında gömülü kaldığım binlerce saat süresince kurduğum bütün düşleri gerçekleştirmeme yeter.

Saat sekizde, asansör beni yüzeye çıkarıyor. Deponun yanından geçinemek için yolumu biraz uzatıyorum. Orayı ne kadar az görürsem o kadar iyidir. Hızla eve çıkıyorum, acelem olduğu bahanesiyle beni durdurmak isteyenlerden özür dileyip, bir sürü insanı selâmlayarak köyün içinden geçiyorum. Conchita beni bekliyor, her zamanki gibi kapkara ve neşeli.

— Ne var ne yok Kelebek, iyi misin? Charlot yemekten önce sana bir pastis vermemi söyledi. Bir takım dertlerin olduğunu sanıyormuş... Nedir seni üzen, Papi? Bunu söyleyebilirsin bana, arkadaşının karısına. Graciela'yı, ya da beğendiysen Mercedes'i çağırmamı ister misin? İyi olmaz mı sence?

— Conchita, Callao'nun küçük siyah incisi, eşsizsin ve Charlot'nun sana neden taptığını anlıyorum! Belki haklısın, belki dengemi bulmam için yanımda bir kadın olması gerekiyordur.

— Kuşkusuz. Haklı olan Charlot değilse tabii.

— Açıkla.

— Mesele şu. Ben sana gerekenin sevmek ve sevilmek olduğu söylüyorum. Charlot, yatağına bir kız sokmadan önce beklememi, derdinin belki başka olduğunu söylüyor.

— Başka, ne yani?

Bir an duralıyor, sonra baklayı bir çırpıda ağzından çıkarıveri-

yor: "Charlot'ya tekrarlarsan canın sağolsun, ama beni dövecek."

— Ona bir şey demem, söz veriyorum.

— İyi öyleyse. Charlot kendisiyle buradaki Fransızların hayatını sürdürecek yaradılışta olmadığını söylüyor.

— Başka? Hadi, bana herşeyi söyle, Conchita!

— Madende fazlasıyla gereksiz altın bulunduğunu ve bu altınları daha faydalı bir işte kullanmayı düşünmen gerektiğini söylüyor, işte! Çok para harcamadan yaşayacak biri olmadığını, vazgeçemiyeceğin bir intikamın peşinde olduğunu ve bunun için sana çok para gerektiğini de ekliyor.

Gözlerinin içine bakıyorum.

— Eh Conchita, senin Charlot şişti! Sendin haklı olan. Geleceğim benim için hiç dert değil. Tahmin ettin, bir kadını sevmeye ihtiyacım var. Bunu söylemeye pek cesaret edemiyordum çünkü biraz utangacımdır.

— Bak, buna inanmıyorum, Kelebek!

— İyi! Git getir sarışını, bir sevgilim olunca neşelenip neşelenmeyeceğimi göreceksin!

— Hemen gidiyorum." Daha temiz bir elbise giymek için odasına geçiyor. "Ne kadar sevinecek, Mercedes!" diye bağırıyor. O geri döndüğünde kapı vuruluyor. "Girin!" diyor Conchita. Kapı açılıyor ve Maria'nın girdiğini görüyorum, biraz utanarak.

— Sen misin, Maria, bu saatte? Bu ne güzel süpriz! Conchita, sana Maria'yı tanıştırayım, Picolino'yla Callao'ya geldiğimizde bizi evinde konuk eden kız.

— Dur da seni bir öpeyim, diyor Conchita genç kıza. Kelebeğin bana anlattığı kadar güzelmişsin.

— Kim Kelebek?

— Benim. Enrique ya da Kelebek, aynı şey. Gel, Sedirde yanıma otur da anlat. Conchita şeytanca gülüyor: "Sanırım artık çıkmama gerek yok", diyor bana.

Maria bütün gece evde kaldı. Henüz utangaç, ama en ufak okşamaya karşılık veren bir sevgili olduğunu gösterdi. Hayatındaki ilk

erkek benim. Şimdi, sevişmeye doymuş, uyuyor. Elektrik lâmbasının fazla çiğ ışığı yerine yaktığım iki mum tükenmek üzere. Ölgün ışıkları bu genç vücudun ve hâlâ sevişmemizin izlerini taşıyan göğüslerinin güzelliğini daha iyi ortaya çıkarıyor. Yavaşça, kendime bir kahve pişirmek ve saate bakmak için yataktan kalkıyorum. Saat dört. Düşürdüğüm bir tencere Conchita'yı uyandırıyor. Sabahlıkla odasından çıkıyor.

— Kahve mi istiyorsun?

— Evet.

— Herhalde yalnız kendine, çünkü kız kendisine tanıştırdığın meleklere birlikte uykuda olmalı.

— Uzmansın, Conchita.

— Irkının damarlarında ateş akar. Gece bunu anlamış olmalısın. Oysa Maria'da Zenci kanı birse Kızılderili kanı iki, gerisi de İspanyol. Bu karışım seni tümüyle mutlu etmediyse öldür kendini! diye ekliyor gülerek.

Pırıl pırıl ve iyice yükselen güneş Maria'nın uyanışını selâmlıyor. Kahvesini yatağına götürüyorum. Bir soru var dilimin ucunda:

— Yokluğundan meraka düşmeyecekler mi evdekiler?

— Kızkardeşlerim buraya geldiğimi biliyorlardı, dolayısıyla babam da bir saat sonra öğrendi. Beni bugün kovacak değilsin ya?

— Hayır, sevgilim. Sana bir aile kurmak istemediğimi söyledim, ama kovmaya gelince, kalmanın sence bir sakıncası yoksa tamam. Ne kadar istersen kal.

Neredeyse öğlen, madene gitmek üzere yola çıkmalıyım. Maria bir kamyon çevirip evine dönmeye ve akşam tekrar gelmeye karar veriyor.

— Eeee koçum! Sana gereken kızı tek başına buldun. Seçkin bir parça, seni kutlarım dostum!

Bu Charlot, pijamayla kapısının eşiğinde dikilip benimle Fransızca konuşan. Yarın pazar olduğuna göre, bu evliliği ıslatabileceğimizi de ekliyor. Kabul.

— Maria, babanla kızkardeşlerine bu işi kutlamak için pazarı bi-

zimle geçirmeye gelmelerini söyle. Sen de, ne zaman istersen dön. Bu ev senin evin. Hadi, iyi günler Papi! 3 numaralı tulumbaya dikkat et, işten çıktığında gidip Simon'a merhaba demek zorunda değilsin. O kadar kötü koruduğu şey görülmedikçe, insan daha az pişmanlık duyar.

— Koca haydut, sen de! Hayır, gidip görmeyeceğim Simon'u. İçin rahat etsin, dostum. Çiao!

Maria ve ben sarmaş dolaş geçiyoruz köyden, genç kızlara karım olduğunu iyice göstermek için.

Tulumbalar saat gibi işliyor, 3 numaralı olan bile. Ama ne sıcak ve nemli hava, ne motörün tak-tak-tak'ları Charlot'yu düşünmemi engelleyebiliyor. O anladı, neden düşünceli olduğumu. Eski bir sabıkalı olarak, altın yığınının sorumlu olduğunu keşfetmekte gecikmedi. Konuşmamızdan ona söz etmiş olması gereken Simon da, anladı kuşkusuz. Mert dostlar! Bir karım olduğuna nasıl seviniyorlar hem! Ulu Tanrı'nın bu nefis armağanıyla bir milyonluk dolar-altını unutacağımı umuyorlar.

Bütün bunları kurcalamaktan, kafamda durumla ilgili düşüncelerim daha bir açıklık kazanıyor. Bu adamlar şimdi çok namuslu, kusursuz bir hayatları var. Ama, bu yaşadıkları gerçek keriz hayatına rağmen, "çevre"nin düşünüşünden kopamamışlar, birinin tasarılarını keşfetseler ve bunların başlarına büyük dertler açacağından emin olsalar bile polise gammazlayamazlar. Bir soygun yapılsa, hemen topun ağzındakiler hazinenin muhafızları Simon ve Alexandre. Charlot'un da, ayrıca, bu defterlerden payına düşen olur. Çünkü bütün eski kürek mahkûmları, istisnasız, götürülür. O zaman da, elveda rahat, ev, sebze bahçesi, karı, çocuklar, tavuklar, keçiler ve domuzlar. Ve şimdi açıkça anlıyorum ki, bu eski haydutlar kendileri için değil de davranışımla her şeyi bombok edeceğimden aile yuvaları için titremişler: "Bari hayatımızı zehir etmese", demiş olmalılar kendi kendilerine. Onları, küçük bir savaş kurulu toplamış olarak gözümün önüne getirebiliyorum. Sorunu nasıl ortaya atıp nasıl çözümlediklerini öğrenmek isterdim.

Kararım verildi. Yarınki eğlentiye ailesiyle birlikte çağırmak için bu akşam Simon'a uğrayacak ve gelebilirse Alexandre'ı davet etmesini söyleyeceğim. Hepsine hissettirmeliyim ki Maria gibi bir kıza sahip olmak benim için dünyanın en güzel şeyi.

Asansör beni açık havaya çıkarıyor. Aşağı inecek olan Charlot'ya raslıyorum ve: "Eğlentide kararlıyız değilmi koçum?" diyorum.

— Tabii, Kelebek. Her zamankinden fazla.

— Simon ve ailesini de çağıracağım. Bir de Alexandre'ı, gelebilirse.

Çok kurnaz, bizim koca Charlot. Gözlerimin içine bakıyor, sonra hafiften matrağa vuruyor: "Bak, bu iyi fikir işte!" Sonra daha fazla beklemeden, dalıyor geldiğim yere inen asansöre. Altın deposundan geçip Simon'u selâmlıyorum:

— İyisin ya?

— İyiyim.

— Önce, seni bir selâmlamak , sonra da yarın öğlen yemeğine çağırmak için uğradım. Seni ve aileni, tabii.

— Memnun oluruz. Neyi kutluyorsun? Özgürlüğünü mü?

— Hayır, evliliğimi. Bir kadın buldum, Callao'lu Maria, Jose'nin kızı.

— Candan kutlarım seni. Mutlu ol koçum, içten diliyorum bunu." Elimi bütün gücüyle sıkıyor ve çekip gidiyorum. Yolun yarısında beni karşılamaya gelen Maria'ya rastlıyorum, birbirimizin beline sarılarak birlikte "şato"ya doğru çıkıyoruz. Babası ve kızkardeşleri yarın saat ona doğru yemeğin hazırlanışına yardım etmek için burada olacaklar.

— Daha iyi, çünkü düşündüğümüzden kalabalık olacağız. Baban ne dedi sana?

— Şunları söyledi: "Mutlu ol kızım, ama gelecek konusunda hayale kapılma. Erkekleri bir bakışta tanırım ben. Seçtiğin adam iyi, ama burada kalmayacak. Bizimki gibi basit bir hayatla yetinecek-lerden değil."

— Ne cevap verdin?

— Seni mümkün olduğu kadar uzun süre yanımda tutmak için elimden geleni yapacağım.

— Gel seni bir öpeyim. Maria, tertemiz bir ruhun var. Bugünü yaşayalım, geri kalanlar hakkında kararı gelecek verir.

Hafif bir yemek yedikten sonra yatıyoruz, çünkü yarın tavşanları kesmek, büyük pastayı yapmak, şarap almak, vb. için Conchita'ya yardım etmek üzere erken kalkmak gerekir. Bu gece ilkinden daha güzel, daha ihtiraslı, daha büyüleyici oldu. Maria'nın damarlarında gerçekten ateş var. Çok çabuk, kendisine tanıtılan zevki uyandırmayı ve büyütmeyi biliyor. Öylesine büyük bir ihtirasla, o kadar çok seviştik ki, birbirimize yapışmış olarak uykuya dalıp gidiyoruz.

Ertesi gün pazar, eğlenti çok başarılı. Jose seviştiğimiz için bizleri kutluyor ve kızkardeşleri merak dolu olduğunu sezdiğim sorular fısıldıyorlar Maria'nın kulağına. Simon burada, tatlı ailesiyle. Alexandre da, çünkü hazineyi korumak için yerine birini bulabilmiş. Karısı çok efendi, iyi giyimli bir oğlan çocuğuyla küçük bir kız da yanlarında. Tavşanlar çok lezzetli oldu, kalp biçimi koca pasta da fazla dayanmadı. Radyonun ve bir gramofonun müziğiyle dans bile ettik, yaşlı bir kürek mahkûmu da bize akordeonla yirmi yıl öncesinin bütün havalarını çaldı: Kuşlar Balosu, vb.

Kahve üstüne yuvarladığımız sayısız kadehten sonra, fransızca girişiyorum bizimkilere:

— Ne düşündünüz? Bir şey yapmayı kafamdan geçirdiğime gerçekten inanıyor musunuz?

— Evet koçum, diyor Charlot. Meseleyi sen açmasan sözünü etmeyecektik. Ama bu bir ton altını götürmeyi düşündüğün doğru ve kesin değil mi? Açıkça cevap ver, Kelebek.

— On üç yıldan beri öc almayı kurduğumu biliyorsunuz. Bu on üç yılı yüz altmış beş günle sonra yirmi dört saatle ve her saati altmış dakikayla çarpın, yine de çektiğim acıları ödetmek için kaç kere kendi kendime ant içtiğimi bulamazsınız. Dolayısıyla, bu altın yığınını böyle bir yerde görünce, bir iş çevirmeyi düşündüm, doğrusu.

— Sonra? diyor Simon.

— Sonra, durumu her yönüyle inceledim ve utanç duydum. Hepinizin mutluluğuydu yok etme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığım. Bütün yaptıklarınızı havaya uçuracaktım belki de. Bu edindiğiniz, ve umarım bir gün benim de kavuşacağım mutluluğun, zenginlikten çok daha değerli olduğunu anladım. Böylece, bu altını kaldırma eğilimi de uzaklara uçtu gitti. Emin olun, size söz veriyorum, burada hiçbir şey yapmayacağım.

— İşte! diyor Charlot sevinç içinde. Rahat ve huzur içinde uyuyabiliriz. Dürtüye boyun eğecek olan yine de bizim haydutlardan biri değil. Yaşasın Kelebek! Yaşasın aşk ve özgürlük! Ve yaşasın bilgelik! Haydutluk, haydut kalıyoruz, ama sadece aynasızlara karşı. Şimdi, Kelebek dahil, hepimiz anlaştık.

Altı aydır buradayım. Haklıydı, Charlot. Eğlenti günü kötü bir iş yapma eğilimine karşı ilk savaşı kazanmıştım. Kesinlikle, kaçtıktan sonra "çürümüşlük yolu"ndan uzaklaşmaktaydım. Dostlarımın örneği sayesinde, kendi kendime karşı önemli bir zafer kazanmıştım. Şu bir milyon doları cebime aktarmaktan vazgeçmek. Edinilmiş olan, tartışılmaz biçimde, gelecekte böyle bir soygun yapma eğilimine kendimi bırakmamın kolay olmayacağıydı. Böyle bir servetten sonra, herhangi bir şeyin fikir değiştirmeme yol açması çok güçtü. Oysa, kendi kendimle barışık değildim. Hırsızlık dışı bir yoldan para kazanmalıyım, kabul ama Paris'e gidip hesabı sunmama yetecek kadırını kazanmalıyım yine de. Bu da, bana epey yüklüye patlayacak!

Bum-ban, bum-ban, bum-ban! Tulumbalarım galerileri kaplayan suyu durmadan emiyor. Sıcak her zamankinden fazla. Her gün, madenin derinliklerinde sekiz saat geçiriyorum. Şu sıra, sabahın dördünden öğlene kadarki vardiyayı tutuyorum. Bugün çıktığımda, gidip Callao'dan Maria'yı almalıyım. Picolino bir aydır orada, çünkü Callao'da onu her gün bir doktor görebilir. Tedavi ediliyor, Maria ve kızkardeşleri de ona çok iyi bakıyorlar. Gidip onu görecek ve

Maria'yla sevişeceğim, çünkü Maria'yı sekiz gündür görmedim ve gerek maddî, gerekse manevî yönden ona ihtiyacım var. Beni götürecek bir kamyon buluyorum.

Saat bire doğru evin kapısını ittiğimde, seller götürüyor dışarda. Hepsi masanın başına oturmuşlar, bir tek Maria kapının yanında dikilmiş, bekliyor gibi.

— Niçin daha önce gelmedin? Sekiz gün, çok uzun! Sırılsıklamsın. Gel de üstünü değiştir önce.

Beni odaya sürüklüyor, soyuyor ve büyük bir havluyla kuruluyor. "Uzan yatağa", diyor bana. Orada, bekleyenlerden bizi ayıran kapının ardında, ne onlara ne de sabırsızlanmalarına aldırmadan sevişiyoruz. Uykuya dalıyoruz; ve Esmeralda, yeşil gözlü kızkardeşi, akşamüstü, neredeyse hava kararırken bizi yavaşça uyandırıyor.

Ailece yenen akşam yemeğinden sonra, Korsan Jose şöyle bir dolaşmayı teklif ediyor bana.

— Enrique, Caracas'tan **confinamiento'**nun (ikamet zorunluluğu) sonunu öğrenmesi için Sivil Şef'e yazdın, değil mi?

— Evet Jose.

— Caracas'ın cevabını aldım.

— İyi mi kötü mü?

— İyi . **Confinamiento'**n sona erdi.

— Maria biliyor muydu?

— Evet.

— Ne diyor?

— Her zaman kendisine Callao'da kalamayacağını söylediğini.

"Ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?" diye soruyor bana kısa bir an sonra.

Bu haberle epey heyecanlandığım halde, düşünüyorum ve çabucak:

— Yarın, diyorum. Beni getiren kamyon yarın Ciudad Bolivar'a doğru devam edeceğini söyledi.

Jose başını eğiyor.

— **Amigo Mio** (Dostum) , bana kırgın mısın?

— Hayır, Enrique. Her zaman söyledin kalmayacağını. Ama zavallı Maria ve de zavallı ben!

— Eğer bulabilirsem, şoförle konuşmak için senden ayrılıyorum.

Kamyoncuyu buldum, yarın sabah dokuzda hareket ediyoruz. Bir yolcusu olduğundan, Picolino şoför yerinde gidecek, ben de taşıdığı demir varillerin üzerinde. Sivil Şef'e koşuyorum, bana kâğıtlarımı veriyor ve pırıl pırıl insanlığıyla, birkaç öğütte bulunup başarılar diliyor.

Önce Caratal, oradan birkaç parça eşyamı alıyorum. Charlot'yla kucaklaşıp öpüşüyoruz, ikimizde duygulandık. Negritası ağlıyor. Eşsiz konukseverliklerinden ötürü onlara teşekkür ediyorum.

— Bir şey değil, dostum! Sen de benim için aynı şeyi yapardın. Talihin açık olsun! Bizim oralara gidersen, Montmartre'a bir merhaba çak.

— Yazacağım.

Sonra eski kürek mahkûmları, Simon, Alexandre, Marcel, André. İşimi çabucak bitirip Callao'ya dönüyorum, bütün bu madencileri, altın ve elmas arayıcılarını, madenci arkadaşları selâmlıyorum. Hepsi, kadın erkek, bana başarılar dilemek için yürekten gelen sözler buluyorlar. Çok duyguluyum. Charlot ve ötekiler gibi Maria'yla bir aile kursam cennet'ten asla kopamayacağımı daha iyi anlıyorum.

En zor olanı, Maria.

Son aşk gecemiz de, zevk ve gözyaşı karışımı, benzeri bulunmayan bir şiddette geçti. İşin en acısı, geri döneceğim konusunda hiç bir umut beslememesini ona anlatmak zorunda oluşum. Kimbilir tasarılarımın uygulanması bana nasıl bir alınyazısı hazırlıyor.

Bir güneş ışınıyla uyandım. Saat sekiz olmuş bile. Salonda kahve içmek için çok kısa bir süre kalmaya cesaretim yok. Bir iskemlede oturan Picolino, durmadan zırlıyor. Esmeralda onu giydirdi ve yıkadı. Maria'nın kızkardeşlerini arıyorum ve bulamıyorum. Gidişimi görmemek için gizlenmişler. Yalnız Jose kapının eşiğinde. Be-

nim kadar duygulu. Venezuella usulû bir **abrazo**'yla (tek kolu karşıdakinin omuzuna atıp, ötekiyle el sıkışmak) beni kucaklıyor.

— Bizi unutma, çünkü biz seni asla unutmayacağız. Elveda, Tanrı seni korusun!

Tertemiz eşyaları bir çıkına yerleştirilen Picolino, ağlayabildiği kadar ağlıyor ve sarsılmasıyla çıkardığı boğuk seslerden, içinde biriken milyonlarca teşekkürü söyleyemediği için umutsuzluğa kapıldığı anlaşılıyor. Onu sürüklüyorum.

İki bavulumuzla kamyoncunun yanına varıyoruz. Şehre hareket konusunda büyük başarı doğrusu! Kamyonu bozuk, bugün hareket edemeyeceğiz. Yeni bir karbüratörün gelişini beklemek gerek. Başka çare yok. Picolino'yla birlikte Maria'lara dönüyoruz. Bizim döndüğümüzü görünce attıkları çığlıklar tahmin edilebilir.

— Tanrı kamyonu bozmakla iyi etti, Enrique! Picolino'yu burada bırak, ben yemeği hazırlarken köyde bir dolaş. Gariptir, diyor ardından, sanki kaderin Caracas değil.

Evden çıkıp yürürken Maria'nın bu sözlerini düşünüyorum. Şaşkınım. Caracas, büyük sömürge şehri, henüz bilmiyorum daha ama hayal edebiliyorum çünkü sözünü ettiler. Beni çekiyor, bu kesin, ama oraya vardığımda ne yapacağım ve nasıl yapacağım?

Callao alanında ağır ağır yürüyorum, ellerim arkamda. Kurşun gibi bir güneş. Sık yapraklı koca ağaca, bir almendrona, yaklaşıyorum bu korkunç güneşten kendimi korumak için. Gölgesinde yaşlı ve ufak tefek bir adamın yüklemekte olduğu iki katır bağlı. Elmas arayıcılarının kullandığı bir elek ve altınlı çamuru yıkamaya yarayan bir çeşit çinli şapkası olan, altın arayıcılarının kullandığı taslardan görüyorum. Benim için henüz yeni olan bu eşyalara bakarken, hayal kurmaya devam ediyorum. Bu İncil'de sözü edilenler gibi sakin ve rahat, doğanın ya da ataerkil bir yaşamın seslerinden başka gürültüsü olmayan hayat karşısında, beni çağıran kıvıl kıvıl başkentte, Caracas'da aynı anın nasıl olabileceğini düşünüyorum. Bana yapılan bütün tasvirleri belirgin görüntülere dönüşüyor. Yine de on dört yıl oluyor büyük bir şehir görmeyeli! Hiç kuşkusuz, şimdi elimi kolumu bağlayan bir şey olmadığına göre, en kısa zamanda oraya gideceğim.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BARBUT JOJO

Vay Canına, biri fransızca şarkı söylüyor! Ufak tefek ihtiyar bu. Dinliyorum.

KART KÖPEKBALIKLARI GELDİLER BİLE
HİSSETTİLER İNSAN VÜCUDUNU
BİRİ ISIRIYOR ELMA GİBİ KOLUNU
ÖTEKİ GÖVDESİNİ, LA-LA-LA
KİM DAHA ÇEVİK, DAHA USTAYSA ÇABUK,
ELVEDA MAHKUM, YAŞASIN HUKUK!

Donup kalıyorum. Şarkı yavaş yavaş, bir ağıt gibi söyleniyor. "Lâ-lâ-lâ" alaycı bir neşe, Paris kenar mahallelerinin alaycılığıyla dolu "yaşasın hukuk" da tartışılmaz bir gerçek gibi.

Herife bakıyorum. Üç karıştan uzun değil, sonradan öğrendiğim gibi tam tamına 1.55. Hayat boyu rastladığım eski kürek mahkûmlarının en değişik olanlarından biri. Saçları bembeyaz, daha kır ve eğri kesilmiş uzun favorileri var. Bir blucin, çok geniş ve kalın bir deri kemer, sağından sarkan bir kılıf ve tam kasığının orada içinden çıkar bir kıvrık kabza. Adama yaklaşıyorum. Başında şapka olmadığından (şapkası yerde), güneşte çifte kavrulmuş yaşlı korsan teninden daha kırmızı lekelerle dolu geniş alnını iyice seçebiliyorum. Kaşları o kadar uzun ve gür ki herhalde bunları taramak zorunda kalıyor. Kaşların altında, gri-yeşil, beni çabucak delip geçen gerçek birer burgu gibi gözler. Dört adım bile atmadım ki konuşuyor:

— Kürekten geliyorsun, adım gibi eminim.

— Doğru. Adım Kelebek.

— Ben de, Barbut Jojo.

Eli uzanıyor ve benimkini içtenlikle sıkıyor, fazla yüklenmeden, erkekler arasında yapılması gerektiği gibi, ne kendini beğenmişler gibi parmaklarınızı ezecek kadar güçlü, ne de ikiyüzlüler ya da ödlekler gibi yumuşak.

— Barda bir kadeh içelim mi? diyorum. Benden.

— Hayır, gel karşıdaki evime, beyaz eve. Adı Belleville, çocukluğumu geçirdiğim mahallenin adı. Orada, daha rahat gevezelik edebiliriz.

İçerisi düzenli, tertemiz. Genç, çok genç, belki yirmi beş yaşında olan karısının etki alanı. Ona gelince, bilene aşkolsun! En azından altmış. Kadının adı Lola, mat tenli bir Venezuella'lı.

— Hoşgeldiniz, diyor bana dostça bir gülümsemeyle.

— Teşekkür ederim.

— İki pastis? diye soruyor Jojo. Bir Korsikalı bana Fransa'dan iki yüz küçük kese getirdi. Çok iyi olduğunu göreceksin.

Lola içkilerimizi koyuyor ve Jojo bir dikişte bardağını dörtte üçünü deviriyor.

— Eeee, sonra? diyor gözlerini bana dikerek.

— Ne sonrası? Sana hayatımı anlatacağımı sanmıyorsun herhalde?

— Tamam be koçum. Ama barut Jojo adı sana hiç bir şey hatırlatmıyor mu?

— Hayır.

— İnsan ne de çabuk unutuluyor! Oysa, kürekte önemli biriydim. Pek hafif eğelenmiş ama tabii cıvalı olmayan zarlarla yedi ve on bir tutturmakta üstüme yoktu. Dün olmadı bütün bunlar, doğru ama yine de iz bırakan, efsane yaratan adamlarız. Ve bütün bunlar, gördüğüm kadarıyla, birkaç yılda unutulmuş. Gerçekten kimse sana bende söz etmedi mi?

Çok alınmıştı.

Yeniden burguyu andıran bakış içime işledi.

— Sen, kürekte çok az kalmışsın, neredeyse yüzünde izi yok.

— El Dorado'yla birlikte toplam on üç yıl, sence az mı?

— Yok canım. İzi pek hafif, ancak bir başka kürek mahkûmu senin oradan geldiğini sezebilir. Üstelik, insanların yüzünden pek anlamayan bir mahkûm da yanılabilir. Kürekte yan gelip yattın, ha?

— Kolay olmadı: Adalar, hücre...

— Hava, koçum, hava! Adalar mı? Tatil köyü, tek gazinosu eksik olan bir yer! Anladım, beyim. Sizler için kürek deniz havası, ıstakozlar ve böcekler, balık avı, sivrisinekten uzak yaşama ve zaman zaman da gerçek bir kaymak tabağı olmuş: Keriz kocası tarafından fazlaca aç bırakılmış bir mubassır karısının önü ya da arkası!

— Yine de, bak!...

— Traşı kes, uzatma! Bilirim bu işi. Ben adalarda bulunmadım, ama anlattılar. Belki hoş bir herif, itoğlu it, ama durumu kötü olacak çünkü hissediyorum yavaş yavaş kafamın bozulduğunu. Devam ediyor:

— Kürek, gerçek kürek. 24. kilometreydi. Sana bir şey hatırlatmıyor mu? Hayır, kuşkusuz hatırlatmıyor. Bu suratla, gidip orada sıçmadığın belli; Ya koçum, ben bulundum orada. Yüz kişi, hepsi de bağırsaklarından hasta. Ayakta olanları var, yatanları var, köpek gibi inleyenleri var. Orman oracıkta, önlerinde, bir duvar gibi. Ama onlar bu duvarı deviremez, duvar onları yere vurur. Bir çalışma kampı değil orası. Cezaevleri Yönetmeliği'nin dediği gibi, bir daha geri dönemeyecek olan adamların atıldığı Güyan ormanlarında iyice gizli bir çukur. Hadi Kelebek, üsteleme dostum! Bana palavra sökmez. Sende ne çok dayak yemiş bir zavallı itin bakışı, ne müebbete çarptırılmış bir geberiğin çökük yanakları, ne de henüz genç yaratıkların suratına ihtiyar maskesi yapıştırmak için zavallı yüzleri sanki hakkâk kalemiyle işlenmiş, bir mucize sonucu bu cehennemden kurtulmuş bütün o paçavraların bozuk façası var. Bunların hiçbiri görülmüyor sende. Demek yanılmamışım: Kürek, senin için, eşittir güneşli bir tatil.

Amma da üsteliyor, herifçioğlu. Merak ediyorum nasıl sona ere-

ceğini bu karşılaşmanın.

— Benim için, söyledim sana, kimsenin geri dönmediği çukur amipler içinde çürüme, insanı yavaş yavaş yok eden kanlı basur. Zavallı Kelebek! Tekrar ediyorum sana: Küreğin ne demek olduğunu öğrenmedin bile. Dostum, böylesine açık seçik anlatmak benim de harcım değil, ama Albet Londres'u okudum ve o tam sana söylediğim gibi yazmış bunu.

Bu enerjiyle dolup taşan adama, yumruğumu suratının neresine patlatacağımı hesaplayarak bakıyorum, derken birden, fikrimi değiştiriverip dost olmaya karar veriyorum. Sinirlenmenin gereği yok, ona ihtiyacım olabilir.

— Haklısın Jojo. Çok sağlıklı bir görünüşüm olduğuna ve kürekten geldiğimi sezmek için senin gibi bir büyük uzman gerektiğine göre, kürekte geçen bütün bu yılları büyütmek boşuna.

— Tamam, anlaştık. Şimdi ne yapıyorsun?

— La Mocupia altın madeninde çalışıyorum. Günde on sekiz bolivara, ama istediğim yere gitme iznim var. **Confinamento'm** sona erdi.

— Bahse girerim ki Caracas'a gitmek ve serüvene devam etmek istiyorsun.

— Doğru, bunu canım çok çekiyor.

— Ama Caracas büyük bir şehirdir ve orada serüven tehlikeli iş olur. Daha kürekten yeni kurtuldun, geri dönmek mi istiyorsun?

— Beni küreğe gönderen aynasızlara, tanıklara, savcıya sunulacak çok yüksek bir hesabım var. İşlenmemiş bir suç için on üç yıl, hakkında ne düşünürsen düşün, adalar; bir yönetimin yaratabileceği en korkunç işkenceleri yaşadığım Saint-Joseph'de hücreye kapatılmakla birlikte. Unutmamak gerekir ki yirmi dört yaşında küreğe düştüm.

— Yuh be! Bütün gençliğini çalmışlar. Suçsuz olduğun doğru mu, yoksa sallıyor musun hâlâ?

— Suçsuzum, Jojo. Anamın üzerine yemin ederim ki suçsuzum.

— Bak şu işe! Anlıyorum bunu sindirmenin kolay olmadığını.

Ama işlerini görmek için mangır bulmak istiyorsan, Caracas'a gitmenin gereği yok, benimle gel.

— Nereye?

— Elmaslara, koçum! Elmaslara! Devlet cömert, burada. Toprağın derinliklerinde özgürce altın ya da elmas arayabileceğin yeryüzündeki tek ülke burası. Bir tek şartla, hiçbir mekanik yola başvurulmayacak. Kabul edilen tek araç: Kürek, kazma, elek.

— Peki nerede bu gerçek El Dorado, cennet? Benim çıktığım değil, tabii.

— Uzakta, ormanın epey içinde. Sırtta araç-gereç, katırlar, sonra yerli kayığıyla ve yürüyerek günlerce süren yolun sonunda.

— Çantada keklik değil!

— Ne olursa olsun, Kelebek, yüklü mangır kaldırmanın tek çaresi. Bir bomba keşfettin mi zengin oldun gitti. İpekliler içinde kasılıp şişinen karılar senin. Ya da gidip hesabı sunmak da senin elinde.

Ve artık, bunlardan sonra Jojo durmak bilmiyor. Gözleri parlıyor, heyecan ve ihtiras dolu. Daha önce maden de öğrendiğim gibi, bombanın bir köylü mendilinden geniş olmayan küçük bir toprak parçası olduğunu ve orada, doğanın bilinmeyen bir esrarıyla, yüz, iki yüz, beş yüz bin kırata kadar elmas kümelendiğini anlatıyor. Bir elmas arayıcı sakin bir köşede bir bomba keşfetmeye görsün, uzun sürmüyor. Sanki doğaüstü bir telsiz şebekesiyle haber almış gibi, kısa sürede başlıca dört yönden adam geliyor. On kadarken, çabucak yüze, sonra bine çıkıyor sayıları. Aç bir köpeğin kemik ya da kokmuş bir et parçasını bulması gibi, altın ve elmasların kokusunu alıyorlar. Hatta bir herifin alışılandan çok elmas bulması bile yetiyor.

Bunun üzerine, kuzeyden, güneyden, batıdan, doğudan, her ülkenin insanı sökün ediyor. Venezuella'lılar önce. Kazma sallayıp günde on iki bolivar kazanmaktan bezmiş, her şeyden yoksun ve işsiz adamlar. Ormanın çağrısını dinliyorlar. Ailelerinin artık bir köpek kulübesinde yaşamasını istemiyorlar ve sabahtan akşama dek korkunç bir iklim ve sıcakta çalışacaklarını bile bile, kendilerini

birkaç yıl cehenneme mahkûm edecekler. Ama karıları, onların yollayacaklarıyla, aydınlık ve geniş bir evciğe, okula gidebilecek ve hatta öğrenimlerini sürdürebilecekler.

— Bombanın getirdiğiyle mi?

— Hıyarlaşma, Kelebek! Bir bomba keşfeden bir daha madene dönmez. Hayatının sonuna kadar zengindir, tabii katırına yüzlükleri yedirecek kadar sevinçten çıldırmazsa. Hayır, sana sözünü ettiğim işçi, bu halk adamı, her gün küçük hatta minicik elmaslar bulacaktır. Ama bu kadarı bile şehirdeki gündeliğin on, on beş katı demektir. Üstüne üstlük, yaşamak için en gerekli şeyden bile yoksun bırakır kendini, çünkü orada her şeyin bedeli altın ya da elmasla ödenir. Ama böyle yaparsak da, yakınlarını eskisinden çok daha iyi yaşatabilecektir.

— Ya ötekiler?

— Her ırktan adam. Brezilya'lılar, İngiliz Güyan'lılar, Trinidad'dan gelenler, hepsi fabrikalarda ya da pamuk üretilen çiftliklerle öteki yerlerdeki utanç verici sömürüden kaçmışlardır. Hem sonra, ancak uçsuz bucaksız ufuklarda soluk alabilecek, büyük bir talih oyununa her zaman varını yoğunu koyan gerçek serüvenciler var: İtalyanlar, İngilizler, İspanyollar, Fransızlar, Portekizliler, her ülkeden insan işte! Yahu, Ulu Tanrı'nın pirayalar (*), anacondalar (**), sivrisinekler, sıtma ve sarı hummayla donattıysa, yüzeyine altın, elmas, topaz, zümrüt ve benzerlerini de serptiğini bu zengin topraklara saldırabilecek güruhu aklın almaz! Suyun yarı bele kadar yükseldiği çukurlarda, ne güneşi, ne sivrisinekleri, ne açlığı, ne susuzluğu hissettiren bir enerjiyle elmas bulmak için vıcık vıcık toprağı yıkamak, usanmadan elekten geçirmek için kazan, söken, ufalayan bütün dünya serüvencilerinin tam anlamıyla bir saldırısıdır bu. Üstelik, Venezuella sınırları uçsuz bucaksızdır ve ormanda senden kimlik soracak kişiye rastlamazsın. Bu nedenle, elmasların çekiciliğinden öte, aynasızlar yönünden de çok rahat edeceğine güvene-

(*) Piraya : Piranha da denilen, Güney Amerika'nın insanı parçalayan balığı

(**) Uzunluğu 7 metreyi bulan, kuş ve memelilerle beslenen Güney Amerika yılanı

bilirsin. Kovalayanın varsa biraz soluk almak için hayal edilen yer burası işte.

Jojo susuyor. Bir şey unutmadı, herşeyi biliyorum. Bir dakika düşünüyorum, ardından:

— Sen tek başına git, Jojo. Bu büyük işte göremiyorum kendimi. Böyle bir cehenneme dayanabilmek için insanda heyecan olmalı bomba bulacağına bir tanrıya inanır gibi inanmalı! Evet, sen tek başına git. Ben, bombayı Caracas'da arayacağım.

Yeniden, amansız gözleri tepeden tırnağa süzüyor beni.

— Anladım, sen değişmedin. Gerçekten ne düşündüğümü öğrenmek istiyor.

— Söyle.

— La Mocupia'da altın yığınının savunmasız olduğunu öğrenip kafayı taktığın için Callao'dan gidiyorsun. Evet mi hayır mı?

— Evet.

— Altınları rahat bırakıyorsun çünkü burada emekliler gibi yaşayan eski kürek mahkûmlarının hayatlarını bozmak istemiyorsun. Evet mi hayır mı?

— Evet.

— Sana söylediğim yerde bombayı bulmak için sürüyle çok aday ve buna karşılık pek az talihli bulunması gerektiğini düşünüyorsun. Evet mi hayır mı?

— Doğru.

— Bombayı da. Caracas da bulmayı yeğliyorsun, hazır elmasları yontulmuş halde, bir kuyumcu ya da mücevher toptancısında.

— Belki, ama kesin değil. Bakarız.

— Sen gerçekten hiçbir şeyin uslandırmadığı serüvencisin.

— Kimbilir. Ama durmadan beni dürtükleyen dalgayı da unutma, intikamı. Onun uğruna, ne olursa yapacağımı sanıyorum.

— Serüven ya da intikam, sana mangır gerek. Öyleyse, benimle gel. Göreceksin, müthiş bir şey.

— Kazma ve kürekle mi? Bana göre değil!.

— Kelebek, ateşin mi var? Ya da dünden beri istediğin, yere gi-

debileceğini hissetmek aklını başından aldı mı?

— Hiç sanmıyorum.

— Oysa, en önemli şeyi unuttun: Benim adımı, Barbut Jojo.

— Kabul, usta kumarbazsın, ama bunun hayvanlar gibi çalışmanla ilişkisini göremiyorum.

— Ben de, diyor gülmekten katılarak.

— Ne yani, topraktan elmasları çıkarmak için gitmeyecek miyiz madene? Başka nereden çıkaracağız elmasları peki?

— Madencilerin ceplerinden?

— Nasıl?

— Her gece kumar çevirip, ara sıra kaybetmekle.

— Tamam, koçum uyandım. Ne zaman gidiyoruz?

— Bekle bir dakika.

Yaptığı etkiden pek hoşnut, ağır ağır kalkıyor, masayı salonun ortasına çekiyor, üzerine bir yün seriyor ve altı çift zar çıkarıyor: "Şunlara iyi bak." Büyük dikkatle zarları inceliyorum. Cıvalı değil.

— Kimse bunların hileli zar olduğunu söyleyemez, değil mi?

— Hayır, hiç kimse.

Bir keçe kılıftan sürgülü cetvel çıkarıp bana uzatıyor.

— Ölç.

Zarın yüzlerinden biri milimetrenin onda birini bile geçmeyen birkalınlıkta eğelenmiş ve cilâlanmış. Bir şey çakılmıyor.

— Yedi ya da on bir atmaya bak.

Zarları atıyorum. Ne yedi, ne on bir.

— Şimdi sıra bende.

Jojo bilerek örtüde hafif bir kıvrım yapıyor. Zarları parmaklarının ucuyla alıyor.

— Buna çimdik derler. Ve atıyorum! İşte yedi! İşte onbir! Onbir! Yedi! Altı ister misin? Tak, işte altı! Dört iki mi istersin, beş bir mi? İşte, beyimizin isteği yerine getirildi.

Hayretler içindeydim. Böyle dalga hiç görmedim, olağanüstü bir şey bu. Hiç farkedilmiyor.

— Dostum, kendimi bildim bileli barbut atarım. Sekiz yaşındayken, Butte de (*) bu işi öğrenmeye başladım. Böyle zarlarla nerede

(*) Paris'in Montmartre tepesi

barbut oynamaya cesaret ettim, biliyor musun? Doğu garındaki barbut masasında, Roger Sole ve arkadaşları zamanında.

— Hatırlıyorum. O biçim herifler oynardı orada.

— Bana mı anlatıyorsun! Silâhlı haydutlar, pezevenkler ve soyguncular dan başka, oynayanlar arasında Madeleine'in pezevenk polisi Güzel Jojo gibi ünlü aynasızlar ve emniyet kumar masası görevlileri de vardı. Ama, onlar da ötekiler gibi kerizdi, söğüşleniyorlardı. Görüyorsun ya, barbutta çaktırmazsan adam soymanın bir tehlikesi yok.

— Kuşkusuz.

— Dikkat et, iki yer de birbirinden tehlikelidir. Doğu garında haydutlar madenciler kadar hızlıydılar silâha asılmakta. Bir tek farkla: Parist'te vurur ve tüyersin. Madende, vurur ve yerine otursun. Aynasızlar yok, madenciler yapıyorlar kendi yasalarını.

Duruyor, bardağını, ağır ağır boşaltıyor, sonra: "Ne dersin, Kelebek, geliyor musun benimle?"

Düşünmeyle geçen bir an, uzun sürmüyor bu. Serüven beni çekiyor. Tehlikeli, hiç kuşkusuz, çünkü oradaki herifler ana kuzusu değil. Ama belki de büyük mangır var bu işin sonunda. Hadi, Kelebek, Jojo'ya banko! Ve soruyorum ona:

— Ne zaman gidiyoruz?

— Yarın akşamüstü istersen, sıcak geçince, saat beşte. Araç-gereci toplar toplamaz. Önce gece yolculuk edeceğiz. Makinen var mı?

— Hayır.

— İyi bir bıçağın?

— O da yok.

— Sen karışma, ben bulurum sana. Ciao!

Eve dönüyor ve Maria'yı düşünüyorum. Kuşkusuz ormana açılmamı Caracas'a gitmeme yeğleyecek. Picolino'yu ona bırakacağım. Ve yarın, elmas yoluna! Yedi ve on bir! **Önce, sieste! Seven, eleven!..** Şimdiden havaya girdim, geriye kalıyor zarlardaki sayıların ispanyolcasını, İngilizcesini, portekizcesini ve italyancasını öğren-

mek. Gerisinin icabına bakarız nasılsa.

Evde Jose'yi buluyorum. Ona fikir değiştirdiğimi, Caracas'a daha sonra gideceğimi ve şimdi ak saçlı yaşlı bir Fransızla, Jojo'yla elmas arayıcılarının oraya gittiğimi söylüyorum.

— Ne sıfatla katılıyorsun bu yolculuğa?

— Ortak olarak, tabii.

— Ortaklarına her zaman kazancının yarısını verir.

— Kuraldır bu. Sen hiç onunla çalışanları tanıdın mı?

— Üç kişiyi.

— Çok para kaldırırlar mı?

— Bilmiyorum. Herhalde. Hepsi de üçer, dörder sefer yaptılar.

— Sonra?

— Sonra mı? Geri dönmediler.

— Niçin? Madene mi yerleştiler?

— Hayır, öldüler.

— Ya! Hastalıktan mı?

— Hayır, madenciler tarafından öldürüldüler.

— Ya!... Jojo'nun kısmeti varmış her seferinde kurtulduğuna göre.

— Evet, ama o çok kurnazdır. Hiçbir zaman fazla kazanmaz. **Ortağına kazandırır.**

— Anlıyorum. Demek tehlikede olan öteki, Jojo değil. Her zaman bilmekte fayda var, Jose. Sağol.

— Gitmezsin herhalde bunu öğrendikten sonra?

— Son bir soru daha, bana açıkça cevap ver: İki üç seferden sonra çok parayla dönme ihtimali var mı gerçekten?

— Kuşkusuz.

— Demek Jojo zengin. Neden oraya dönüyor öyleyse? Katırlara yük bağlarken gördüm onu.

— Bir kere, sana az önce de söyledim, onun için tehlike yok. İkincisi, hiç kuşkusuz bir yere gitmiyordu. O katırlar kayınpederinindir. Sana rastladığı için elmas arayıcılarının oraya gitmeye karar verdi.

— Ama yüklediği, ya da yüklemeye hazırlandığı araç-gereç?
— Kim dedi sana kendisi için yüklediğini?
— Öyle olsun! Bana başka ne gibi bir öğüt verebilirsin?
— Gitme.
— Bundan vazgeç. Gitmeye kararlıyım. Başka?

Jose iyice düşünebilmek istercesine başını eğiyor. Uzun bir dakika geçiyor. Başını kaldırdığında, yüzü aydınlanmış. Gözleri kurnazlıkla parlıyor ve ağır ağır, hecelerin üzerine iyice basarak konuşuyor:

— Çok değişik olan çevreyi iyi tanıyan bir adamın öğüdünü dinle: Büyük, çok büyük bir kumar döndüğünde ve önündeki elmas yığını gerçekten önem kazandığında, oyun en ateşli yerindeyken, kimsenin beklemediği bir sıra kazancınla birlikte ayağa fırla. İshal olduğunu söylersin ve beklemeden, kenefe koşarsın. Tabii geri dönmezsin ve o gece başka yerde yatarsın.

— Fena numara değil, Jose. Başka bir öğüt?

— Madende bulunan elmas alıcıları Callao ya da Ciudad Bolivar fiyatından çok daha ucuza alırlarsa da, sen hergün kazandığın elmasları satarsın. **Ama parasını almazsın.** Callao ya da Ciludad Bolivar'da ödenmek üzere adına düzenlenmiş makbuzlar imzalatırsın. Yabancı paralarla da aynı şeyi yaparsın. Bütün kazandığını bir günde kaybetmekten korktuğunu ve üzerinde az şey tutmakla tehlikeye girmediğini söylersin. İyice duyulması için de, bunu herkese anlatırsın.

— Demek, böyle davranmakla dönüş imkânım oluyor.
— Evet, Tanrı isterse sağ dönme imkânı bulursun.
— Teşekkür ederim Jose. **Buenas Noches.**

Maria'nın kollarında sevişmeye doymuş, başım omuzunun girintisinde, soluğunun yanağımı okşadığını hissediyorum. Karanlıkta, gözlerimi kapamadan önce, önümde koca bir elmas yığını görüyorum ve madencilerin taşıdığı küçük bez torbaya dolduruyorum. Sonra, birden yerimden fırlayıp çepeçevre bir göz gezdirdikten sonra Jojo'ya: "Yerimi tut, diyorum, kenefe gidiyorum. Az sonra

döneceğim." Ve ancak doğaya çok yakın yaratıklarda görülebilen, Jose'nin ışıl ışıl ve pırıltılı kurnaz gözlerinin görüntüsüyle uyuyorum.

Sabah çabucak geçiyor. Herşey tamam. Picolino burada kalıyor, ona iyi bakılacak. Herkesi öpüyorum. Maria çok keyifli. Madene gitmekle tekrar buradan geçmek zorunda kalacağını biliyor, oysa Caracas yaşamaya gelenleri geri vermiyor.

Maria beni buluşma yerine kadar götürüyor. Saat beş. Jose orada, pek neşeli.

— Selâm dostum! İyi misin? Tam saatinde geldin, bu güzel. Bir saat sonra güneş batmış olacak. Böylesi daha iyi. Gece insan peşinden gelebilecek kimseye rastlamaz, bu da kesin.

Sevgilimle uzun uzun öpüşüp katıra biniyorum. Jojo üzengilerimi ayarlıyor ve tam yola çıkarken Maria:

— Özellikle **Mi Amor** (sevgilim) diyor, sırası geldiğinde kenefe gitmeyi unutma.

Bir kahkaha atıyor, aynı zamanda da bir topuk vuruşuyla katırı dörtnala kaldırıyorum.

— Seni sinsi seni, kapıları dinliyorsun.

— İnsan sevdi mi, bu doğaldır.

Yola çıktık işte, Jojo atta ve ben katırda.

Balta girmemiş ormanın dar yolları var. Bir yol en az iki metre genişliğinde bir çeşit koridor, yavaş bitki örtüsü içinde oyulmuş ve gelip geçenler tarafından tahrayla temizlenerek korunmuş. Sağda solda, iki yeşillik duvarı, Tepede milyonlarca bitkiden oluşan bir kubbe, ama atın üzerinde ayağa kalkılsa bile tahrayla kesilemeyecek kadar yüksek. Selva bu, tropikal ormana burada böyle diyorlar. İki bitki türünün içinden çıkılmaz biçimde birbirine girişinden oluşmuş. Önce yüksekliği altı metreyi geçmeyen bir sarmaşık, ağaç ve bitki kargaşası. Sonra bunun tepesinde, yirmiyle otuz metre arasında, güneşi bulmak için gitgide yükseğe çıkan dev ağaçların büyük ve görkemli tepeleri. Ama tepeleri ışık içinde yüzüyorsa, ayrık ve çok sık dallarının yaprakları aşağıda bulunanlara sadece çok hafif bir

ışık ulaştıran gerçek bir perde oluşturuyor. Tropikal orman denen bu doğa harikası dört yanımıza sokuluyor. Dolayısıyla, atla bu dar geçitte yol almak için, dizginleri bir elle, tahrayı ötekiyle tutmak ve geçide uzayıp rahatça ilerlemeyi engelleyen dalları durmadan kesmek gerek. İnsanların ara sıra geçtiği bir orman yolu her zaman iyi bakımlı bir gerçek koridor görünüşüne sahip.

Silâhlı olarak ormanda gezmek kadar hiçbir şey insana özgürlük duygusu veremez. Vahşi hayvanlar gibi, doğanın bir parçası olduğu izlenimindedir. Temkinli, ama aynı zamanda sınırsız bir kendine güvenle yol alır. Kendini en yakın çevresinde hisseder, bütün duyuları ayaktadır, kulağı, burnu. Gözü, kımıldanan herşeyi değerlendirerek devamlı hareket halindedir. Balta girmemiş ormanda bir tek düşmanın önemi vardır: Hayvanların hayvanı, en zekisi, en acımasızı, en kötüsü, en doyumsuzu, en iğrenci ve aynı zamanda da en eşsizi: insan.

Bütün gece; oldukça iyi yürüdük. Ama sabah, termostan biraz kahve içtikten sonra, orospunun katırı başlıyor Jojo'nun neredeyse yüz metre gerisinde ayak sürümeye. Sağrısına dilediğim kadar diken batırayım, para etmiyor. Bu yetmiyormuş gibi, Jojo beni dalgaya alıyor: "Yahu, sen ata binmeyi bilmiyormuşsun be koçum! Oysa çok basit. Bak." Altındaki sütçü beygirine topuğuyla şöyle bir dokundu mu hayvan dörtnala kalkıyor. Bunun üzerine Jojo üzengilerinin üzerinde dikilip boğürüyor: "Ben Kaptan Cook'um!" Ya da: "Hey Sancho! Geliyor musun? Efendin Don Kişot'u izlemeyi beceremiyor musun! yoksa?"

Bu sözler beni sinirlendiriyor ve katırı daha hızlı yürütmek için bütün yolları deniyorum. Sonunda harika bulduğum bir şey geliyor aklıma ve gerçekten de katır dörtnala koşmaya başlıyor. Kulağının içine yanık bir puro parçası bıraktım. Bir safkan gibi dörtnala gidiyor, sevinçten uçuyorum, "Kaptan Cook"u bile geride bırakıyor ve geçerken onu selâmlıyorum. Ama bu pek kısa sürüyor, çünkü katır çok kötü bir yaratık. Birden bacağımı ezme pahasına beni bir ağaçla kendi arasına sıkıştırıyor ve kendimi kıçüstü yerde buluyorum,

adını bile bilmediğim bir bitkinin dikenleriyle her yanım dolu. Ve Jojo olacak ahmak moruk da, Meytuşelam'a (*) aynı gün doğduklarını unutup yirmi yaşındaymış gibi gülüyor.

Katırın peşinde koşmamı (iki saat!), çiftelerini, osuruklarını ve bütün geri kalanı es geçiyorum. Sonunda, soluk soluğa, kıçım iğneli fıçıya dönmüş bu katıroğlu katırın sırtına çıkmayı başarabiliyorum. Bu kez nasıl isterse gitsin, ben değilim canını sıkacak. Birinci kilometreyi, oturarak değil yüzü koyun yatıp kıçım havada, ateş gibi canımı yakan dikenleri çıkarmaya çalışarak geçiyorum.

Ertesi gün, bu inatçıyı bir Posada'da -han - terkediyoruz. Yerli kayığıyla iki gün ve yükümüz sırtımızda, uzun bir süren yürüyüşten sonra elmas madenine varıyoruz. Yükümü bir açık hava lokantasının ağaç gövdelerinden yapılma masasına yıkıyorum. Ayakta duracak halim yok ve alnında sadece birkaç damla ter, beni alaycı bir bakışla süzen ihtiyar Jojo'yu neredeyse boğacağım.

— Ne haber dostum, iyi misin?

— Evet, koçum, iyiyim! Neden iyi olmayacakmışım? Yalnız sana bir çift sözüm var: Madencilik oynamayacaksak neden bütün gün bana bir kürek; bir kazma ve bir elek taşıttın?

Jojo üzgün bir tavır takınıyor:

— Kelebek, beni hayal kırıklığına uğratıyorsun. Düşün. Gelirken bu araçları taşımayan kişinin, burada işi ne? Barakalarının tahtaları ya da saç kaplamaları arasından köye girişini seyreden yüzlerce çift gözün kendi kendine soracağı soru bu. Araç gerecinle kimsenin aklına bir şey gelmez. Anladın mı?

— Anladım koçum.

— Hiçbir şey taşımayan benim için de durum aynı. Düşün ki ellerim ceplerimde geliyor ve kumar tezgâhını kuruyorum, o kadar. Madencilerle gacoları ne derler, ha Papi? Bu moruk Fransız profesyonel kumarbaz derler. Oysa, bak ben ne yapacağım. Mümkünse, burada ucuz bir tulumba bulmaya çalışacağım, yoksa başıma iş alırım. Yirmi metre kadar kalın boru ve iki, üç tane de delikli bölmeleri bu-

(*) Kutsal kitaba göre, en uzun yaşayan (969 yıl) insan ve Nuh'un dedesi.

lunan uzun bir tahta sandık. Tulumbanın emeceği çamur bu araca püskürtülür, bu da yedi kişilik bir takımla, ilkel yöntemlerle çalışan on iki kişinin yıkayabileceğinden elli kat fazla toprak yıkamayı sağlar. Ve bu, üstelik "mekanik bir yol" da sayılmaz. Tulumba sahibi olarak, bir yandan çıkan elmasların yüzde yirmi beşini alırım, öte yandan da burada bulunuş nedenimi doğrularım. Tulumbalarımdan geçindiğim için de kimse kumardan geçindiğimi söyleyemez. Ama aynı zamanda kumarbaz olduğumdan, geceleri de durmadan oynarım. İşte çalışmadığım için bu normal. Çakıyor musun?

— Çok açık ve seçik.

— Hoşuma gittin işte. İki **Prescos Senora!**

Koyuca tenli, çok şişman ama sevimli bir karı, içinde bir buzla bir dilim limonun yüzdüğü açık çikolata rengi su dolu bir bardak getiriyor bize.

— Sekiz bolivar ediyor, **Hombres.**

— İki dolardan fazla! Vay canına, bu beldede hayat ucuz değil.

Jojo hesabı ödüyor.

— Buralarda işler ne alemde? diyor.

— Şöyle böyle.

— Var ımı yok mu?

— İnsan, çok. Elmasa gelince az, pek az. Üç ay oluyor burası keşfedileli, dört bin kişi koştu geldi. Bu kadar az elmasa bunca insan fazla. Ya o, diye ekliyor çenesiyle beni göstererek. Alman mı Fransız mı?

— Fransız. Benimle.

— Zavallı!

— Neden zavallı? diye soruyorum.

— Çünkü ölmek için çok genç ve çok yakışıklısın. Jojo'yla gelenlerin hiç talihi yoktur.

— Kapa çeneni, cadaloz! Hadi, Papi, gidiyoruz.

Tabii, Jose'nin bana anlattıklarından hiç söz etmemiştim. Jojo bu sözleri kurcalamak istemememe çok şaşıyor. Bitmek bilmeyen sorular beklediğini hissediyorum. Bundan ötürü şaşkın görünüyor

ve bana yan yan göz atıyor.

Sağda solda bir takım adamlarla gevezelik ettikten sonra, gecikmeden Jojo bir baraka buldu. Üç küçük oda, hamaklarımızı asacak halkalar, karton kutular. Bunlardan birinin üzerinde boş bira ve rom şişeleri, bir başkasında minesi dökülmüş bir leğen ve su dolu bir bahçe kovası. Eşyalarımızı asmamız için ipler gerilmiş. İyice düzlenmiş toprak yer, çok temiz. Kondunun duvarları sandıklardan sökülen tahtalarla yapılmış. Hâlâ yazıları okunabiliyor: Camay Sabunu, Aceite Brance, Nestlé Sütleri, v.b. Her odanın boyutları aşağı yukarı üçe üç. Penceresiz. Boğulacak gibi oluyor ve gömleğimi çıkarıyorum.

Jojo dönüyor, irkiliyor.

— Hastasın sen! Ya içeri biri girerse? Pis bir yüzün olduğu yetmiyormuş gibi, üstüne üstlük, bir de döğmelerini sergilersen, haydut olduğunu ilân etmiş gibi olursun, dostum! Rica ederim, kendine gel.

— Ama Jojo, boğuluyorum!

— Geçecektir, bu bir alışkanlık meselesi. Herşeyden önce kendine çekidüzen vermelisin be yahu! Çekidüzen!

Gülmemi güç tutuyorum. Gerçekten eşi benzeri yok bu Jojo'nun.

İki odayı birleştirmek için bölmelerden birini yıkıyoruz.

— Burası kumarhane olacak, diyor Jojo gülerek.

Altı metreye üç metrelik bir salon oluyor. Yeri süpürüyoruz, gidip üç büyük tahta sandık, rom ve karton bardaklar ediniyoruz. Oyunun nasıl geçeceğini sabırsızlıkla bekliyorum.

Beklemem uzun sürmüyor. Jojo'nun deyimiyle "bağlantı yapmak" için bir sürü sefil meyhaneyi dolaştıktan sonra, bu akşam sekizde bizde barbut oynanacağını herkes biliyor. Uğradığımız son meyhane, açık havada iki masası, dört sırası, dallardan yapılma damından sarkan karpit lâmbasıyla küçük bir yer. Yaşı belirsiz kızıl saçlı bir dev olan meyhaneci, konuşmadan punçları (*) getiriyor.

(*) Rom, şeker ve tarçınla yapılan sıcak içki.

Gitmek üzereyken, bana yaklaşıyor ve fransızca şunları söylüyor: "Kim olduğunu bilmiyorum ve öğrenmek de istemiyorum. Yalnız sana bir öğüt vereyim: Burada yatmak istediğin gün gelirsin. Seni kollarım."

Fransızcayı garip konuştuğu halde, şivesinden Korsikalı olduğunu anlıyorum.

— Korsikalı mısın?

— Evet. Bilirsin bir Korsikalının asla insana kalleşlik etmediğini. Bazı kuzeyli herifler gibi değildir Korsikalılar, diye ekliyor ima dolu bir gülümsemeyle.

— Sağol, bunu bilmekte fayda var.

Saat yediye doğru, Jojo karpit lâmbasını yakıyor. İki yaygı yere serilmiş. Masa yok. Oyuncular ya ayakta duruyor, ya da yere bağdaş kuruyorlar. Bu akşam oynamayacağım kararlaştırıldı. Oyunu seyredeceğim, o kadar.

Geliyorlar. Suratlar görülecek şey. Ufak tefek adam pek az, çoğu sakallı ve bıyıklı dev gibi herifler. Eller ve yüzler temiz, pis kokmuyorlar, oysa giysileri hep lekeli ve gerçekten çok yıpranmış. Ama çoğu kısa kollu bütün gömlekler istisnasız kar gibi.

Yaygının ortasında, herbiri küçük bir kutu içinde, düzenli sıralanmış sekiz çift zar. Jojo her oyuncuya bir karton bardak vermemi söylüyor. Yirmi kişi kadar var. Rom koyuyorum bardaklara. Şişenin boynuna hafifçe dokunup yettiğini belirten tek herif yok. Sırf bardaklarını doldurmakla, üç şişenin dibine hemen darı ekildi.

Yavaş yavaş, herkes biraz içiyor, karton bardağını önüne, sonra da aspirin tüpünü bardağın yanına koyuyor. Aspirin tüplerinde elmas olduğunu biliyorum. Kimse o çok iyi bilinen bez torbaları çıkarmıyor. Titrek bir ihtiyor Çinli önüne küçük bir kuyumcu terazisi koydu. Pek az konuşuluyor. Bu adamlar, bazen sabahın altısından güneş batana dek yarı bellerine kadar suyun içinde ve kavurucu güneşin altında durup güç harcamaktan aptallaşmışlar.

Hah! Hareket başladı. Bir, sonra iki, ardından üç oyuncu bir çift zar alıyor, dikkatle inceliyorlar. İşler yolunda gitmeli ki zarlar hiç-

bir şey söylenmeden yaygının üzerine atılıyor. Her keresinde, Jojo zarları alıp kutusuna koyuyor, yaygının üzerinde kalan son çiftin dışında.

Gömleklerini çıkaran bazıları sivrisineklerden yakınıyorlar. Jojo dumanın sivrisinekleri biraz kaçırması için, benden birkaç tutam önemli ot yakmamı istiyor.

— Kim başlıyor? diye soruyor Kızılderililer gibi bakır tenli, siyah ve kıvırcık gür sakallı, sağ kolunda beceriksizce yapılmış döğme bir çiçek bulunan çam yarması gibi biri.

— İstersen sen başla, diyor Jojo.

Bunun üzerine, gümüş rengi kabaralarla süslü kemerinden goril - çünkü herif her haliyle bir gorili andırıyor - lâstikle tutturulmuş koca bir deste bolivar çıkarıyor.

— Kaçtan açıyorsun Chino? diye soruyor ona biri.

— 500 bolos (bolivarın kısası).

— 500 olsun.

Ve zarlar yuvarlanıyor. Herif sekiz çıkarıyor. Jojo sekiz atmak zorunda.

— Çift dört atıp sekiz çıkaramayacağına 1000 bolos, var mısın? diyor bir başka kumarbaz.

— Varım, diyor Jojo.

Chino beş üç atıp sekiz çıkarabiliyor. Jojo kaybetti. Oyun beş beş saat zırıltısız dırıltısız sürüyor. Bu adamlar gerçekten olağanüstü kumarbazlar. Gece, Jojo 7.000 bolos kaybetti, topalın biri de 10.000 den fazla.

Oyunun geceyarısı durdurulması kararlaştırılmıştı, ama herkesin isteğiyle, bir saat daha uzatıyorlar. Saat birde, Jojo son eli oynadıklarını bildiriyor.

— Oyunu ben açtım, diyor Chino zarları alarak. Ben kapamak istiyorum. Bütün kazandığımı koyuyorum. 9.000 bolivar.

Bunu para ve elmasla karşılıyor. Kendi üzerine oynayan birkaç kişi adına da zar atıyor ve ilkinde yedi çıkarıveriyor.

Bu güzel oyun karşısında, ilk kez genel bir mırıltı işitiliyor. Adamlar ayağa kalkıyorlar: "Gidip uyuyalım."

— Gördün mü dostum? diyor Jojo yalnız kaldığımızda.

— Evet, özellikle de ürkütücü suratlarını gördüm. Hepsi de çifte silâhlı, makine ve kama. Tahralarının üzerine oturanlar bile var, hem bunlar öyle bilenmiş ki bir vuruşta herhalde kelleni uçurabilir.

— Kuşkusuz, ama sen bunlara alışkınsın.

— Biliyorsun adalarda kumar oynattım, herşeye rağmen bu geceki gibi bir güvensizlik duymadım hiç.

— Alışkanlık meselesi, dostum. Yarın oynuyorsun ve kazanıyoruz, çantada keklik. Sence,diye ekliyor, en yakından kollanacaklar hangileri?

— Brezilyalılar.

— Yaşa! İşte adam dediğin böyle anlaşılır, bir saniyede hayatını tehlikeye atabilecek herifi kestirmekte gösterdiği çabuklukla.

Kapıyı sürgüledikten sonra (üç koca sürgü) kendimizi hamaklara atıyoruz, Jojo'nun horlamaları gemi azıya almadan uyuyuveriyorum.

Ertesi gün, hava nefis ama kurşun gibi yakıcı bir güneş bir tek bulut ya da en ufak esinti yok. Bu garip köyde dolaşıyorum. Herkes sevimli. Ürkütücü insan suratları, kuşkusuz, ama her şeyi çeşitli dillerde öyle bir söyleyişleri var ki daha ilk karşılaşmada hemen bir insan sıcaklığı veriyor. Kızıl saçlı Korsikalı devi buldum. Adı Miguel. Arasıra cümlelerin içine sanki cuk diye oturan İngilizce ve portekizce sözcüklerin de karıştığı, çok temiz bir Venezuella ağzıyla konuşuyor. Ancak güçlükle Fransızca konuşurken, doğduğu yerin şivesi ortaya çıkıyor ve insan hemen karşısında bir Korsikalı bulunduğunu anlıyor. Genç bir melez çocuğun verdiği kahveyi içiyoruz. Lâf arasında bana soruyor:

— Nereden geliyorsun?

— Dünkü teklifinden sonra, sana yalan söyleyemem. Kürekten geliyorum.

— Ha! Kaçaksın demek? Bunu bana söylemekle iyi ettin.

— Ya sen?

İki metrelik boyunun bütün gösterişiyle doğruluyor ve kırmızı

yüzü çok soylu bir görünüş alıyor.

— Ben de kaçağım, ama Güyan'dan gelmiyorum. Çünkü ben, tutuklanmadan önce Korsika'dan kaçtım. Ben şerefi uğruna haydut olmuş biriyim.

Namuslu bir insan olmanın haklı gururuyla aydınlanan bu yüz beni çok etkiledi. Gerçekten nefis bir görünüşü var bu şerefi uğruna haydut olmuş adamın. Devam ediyor:

— Korsika yeryüzünün cennetidir, insanların şerefleri, uğruna hayatlarını vermeyi bildikleri tek yer. Buna inanmıyor musun?

— Tek ülke olup olmadığını bilmiyorum, ancak şeref uğruna firar edenlerin basit haydutlardan çok daha fazla olduğuna içtenlikle inanıyorum.

— Ben şehir haydutlarını sevmem diyor düşünceli düşünceli.

İki cümleyle ona durumumu anlatıyor ve hesabı sunmak üzere Paris'e dönmeyi düşündüğümü söylüyorum.

— Haklısın, ama intikam soğuk yenen bir yemektir. Dikkatli ol, öcünü almadan yakayı ele verirsen kötü olur. İhtiyar Jojo'yla mısın?

— Evet.

— İyi adamdır. Kumarda çok usta olduğunu söyleyenler var, ama ben hile yaptığına inanmıyorum. Onu uzun zamandır tanır mısın?

— Pek değil, ama önemi yok.

— Biliyor musun Papi, insan oynadıkça sonunda başkalarından daha çok şey öğreniyor herhalde, ama senin yönünden beni düşündüren bir şey var.

— Nedir o?

— İki üç ortağı öldürüldü. Dün akşamki teklifim bunun içindi. Çok dikkat et ve kendini emniyette hissetmediğin zaman güvenle buraya gel.

— Sağol Miguel.

Evet, garip köy, nefis bir doğanın ortasında her şeyden yoksun yaşayan ormanda yitmiş garip insanlar karışımı. Herkesin hikâyesi

ayrı. Onları görmek işitmek harika. Barakaları, bazan, buraya nasıl geldiği anlaşılamayan hurma dalları ya da çinko levhalardan yapılma damları var. Duvarlar? Karton ya da tahta sandık parçaları, bazan da yer yer kumaş. Yatak yok, sadece hamak. Herkes neredeyse sokakta uyuyor, yemek yiyor, yıkanıyor ve sevişiyor. Yine de kimse, içerde ne olup bittiğini anlamak için bir bezin ucunu kaldırmaz ya da tahta aralığından bakmaz. Herkes başkasının özel hayatına karşı en büyük saygıyı besler. Birini görmeye gitmek istenirse, eve, iki metreden fazla yaklaşılmaz ve zil niyetine bağrılır: "Evde kimse var mı?" Biri varsa ve tanımıyorsanız, ben bir dostum anlamına gelen "Gentes de Paz!" dersiniz. O zaman biri görünür, size kibarca: "Adelante, esta case es suya" -Girin, bu ev sizin eviniz- der.

Çok sık ağaç kütüklerinden yapılma sağlam barakanın önünde bir masa. Masanın üzerinde Marguerite adasının tabii incilerinden gerdanlıklar, deri ya da esnek çelikten saat kayışları, bir sürü çalar saat.

Burası Mustafa'nın kuyumcu dükkânı.

Masanan ardında, sevimli yüzlü bir yaşlı arap. Biraz gevezelik ediyoruz, Faslı ve benim Fransız olduğumu da anladı hemen. Saat akşamın beşi, bana soruyor:

— Yemek yedin mi?

— Daha yemedim.

— Ben de yemedim, yiyecektim. Yemeğimi paylaşmak istersen...

— Zevkle.

Mustafa cana yakın, sevimli, hatta şen. Onunla çok keyifli bir saat geçiriyorum. Meraklı değil, nereden geldiğimi sormuyor bile.

— Garip, diyor bana. Ülkemdeyken Fransız sevmezdim, burada seviyorum. Araplardan bir tanıdığın oldu mu hiç?

— Pek çok. Çok iyi olanları da var, çok kötü olanları da.

— Bütün ırklarda böyledir bu. Ben, Mustafa, kendimi iyiler sınıfına koyuyorum. Altmış yaşındayım, baban olabilirim. İki yıl önce tüfekle öldürülen otuz yaşında bir oğlum vardı. Yakışıklı ve iyi yürekliydi.

Gözlerinde, akmaya karar vermeyen yaşlar beliriyor.

Elimi, oğlunun anısıyla allak bullak olan bu babanın omuzuna koyuyor ve Ardèche'teki küçük evinde benden söz ettikçe gözlerine yaşlar dolması gereken kendi babamı düşünüyorum. Zavallı babam! Kimbilir nerede, ne yapıyor? Yaşadığından eminim, bunu hissediyorum. Savaşın ona ilişmemiş olmasını dilerim.

Mustafa istediğim zaman da evine yemeğe gelebileceğimi bir şeye ihtiyacım olursa da hiç düşünmeden gelmemi söylüyor. Kendisinden yardım istemekle ona şeref vereceğimi belirtiyor.

Hava kararmak üzere, her şeye teşekkür ederek çıkıyor ve barakamıza doğru gidiyorum. Neredeyse oyun başlayacak. Miguel ve Mustafa'yı görmüş olmak yüreğimi ferahlattı.

İlk oyunum için hiç kuşkulu değilim. "Tehlikeyi göze almayan bir şey kazanamaz", dedi Jojo bana. Çok hakkı var. Orfèvres rıhtımı 36 adresine patlayıcı dolu sandığı yerleştirmek ve geri kalanın icabına bakmak istiyorsan, mangır gerek, çok mangır. kısa süre sonra bol mangırım olacak, yediğim ekmek gibi biliyorum.

Cumartesi olduğu ve pazar günkü dinlenme madenciler tarafından kutsal sayıldığı için oyun ancak gecenin dokuzunda başlıyor, çünkü güneş doğana kadar sürecek. Büyük bir kalabalık var, odaya çok fazla gelen bir kalabalık. Bunların hepsini içeri almak imkânsız ve Jojo ancak oyunu büyük oynayabilecekleri ayırıyor. Yirmi dört kumarbaz kalıyor, ötekiler dışarda oynayacaklar. Mustafa'nın evine gidiyorum, bana çok yakınlık göstererek büyük bir halı ve bir karpit lâmbası veriyor. Büyük oynayan kumarbazlardan biri çekildi mi yerine dışardakilerden biri alınabilecek.

Banko, bir daha banko! Jojo zarı attıkça durmuyor ve bütün bahisleri karşılıyorum: "Çift üçlü altı çıkaramayacağına bire iki... Çift beşle on... v.b." Adamların gözleri parlıyor. İçlerinden biri bardağını kaldırdı mı, on bir yaşındaki bir çocuk rom dolduruyor. Jojo'yla anlaştığım gibi, oyunu içki ve sigara yönünden besleyen Miguel.

Kumar çok çabuk cehenneme dönüyor. İznini almadan, Jojo'nun taktiğini değiştiriyorum. Yalnız onun değil ötekilerinde üze-

rine oynuyorum, bu da kaşlarını çatmasına yol açıyor. Bir puro yakarken dişlerinin arasından homurdanıyor: "Bastır, koçum! Dağıtma mangırı!" Sabahın dördüne doğru önümde etkileyici bir yığın bolivar, cruzeiro, Amerikan doları, Antil doları, elmas ve hatta birkaç küçük altın külçesi var.

Jojo zarları alıyor. 500 bolivar sürüyor. 1000 bolivarla onun üzerine oynuyorum.

Ve... yedi!

Hepsini bırakıyorum ortada, 2000 bolivar, Jojo kazandığı 500 bolivarı çekiyor.

Ve... yine yedi.

Jojo tekrar parasını çekiyor. yedi!

— Ne yapıyorsun Enrique? diye soruyor El Chino.

— 4000'i ortada bırakıyorum.

— **Banko solo!** -Tek başına banko-

Konuşan herife bakıyorum. Kısa boylu ve tıknaz, kömür gibi kara, gözleri alkolden kan çanağına dönmüş biri. Brezilyalı, kuşkusuz.

— Düş 4000 bolosu

— Bu taş daha fazla eder.

Ve yaygının üzerine, tam önüne bir elmas atıyor. Bağdaş kurup oturmuş, belden yukarısı çıplak ve tütün rengi bir şortu var. Çinli elması alıyor, terazisinin üzerine koyuyor ve:

— 3500 eder diyor.

— At, Jojo.

Jojo zarları atıyor, ama ani bir hareketle, Brezilyalı bunları durdurmadan yakalıyor. Ne olup biteceğini merak ediyorum, çünkü zarlara şöyle bir göz atıyor, üzerine tükürüp gerisin geri Jojo'ya yollarken:

— Böyle, ıslak salla, diyor.

— Kabul ediyor musun Enrique? diye soruyor Jojo bana bakarak.

— Nasıl istersen, Hombre.

Kıvrımı arttırmak için sol eliyle yaygıyı bir dürttükten sonra, Jojo, zarları silmeden epey uzağa yuvarlıyor.

Ve... yine yedi!

Zembereği boşanmış gibi, Brezilyalı bir fırlayışta ayağa kalkıyor, eli makinesinde. Sonra, alçak sesle: "Bu gece de kazanamayacağım", diyor. Ve çıkıp gidiyor.

Kutudan fırlayan hacıyatmaz gibi o ayağa kalkarken, ben de elimi hemen namlusuna mermi sürülmüş tabancama atmıştım. Jojo ne yerinden kımıldadı, ne de kendini korumak için bir hareket yaptı. Oysa, zencinin hedef aldığı oydu. Tam silâhı çekip ateş etmem gereken anı kestirmem için daha çok şey öğrenmek zorunda olduğumu görüyorum.

Güneş doğduğunda oyunu kesiyoruz. Nemli otun ve sigaralarla puroların dumanı yüzünden, gözlerim ağlatacak gibi batıyor. Bacaklarım kaba etlerimin altında dokuz saati aşkın toplu durmaktan iyice uyuşmuş. Ama bir şeyden çok memnunum: İşemek için yerimden kalkmadım ve, hilâfsız, sinirlerimle hayatıma hâkim olduğumu hissettim.

Öğleden sonra ikiye kadar uyuduk.

Uyandığımda Jojo görünürde yok. Pantolonumu giyiyorum, ceplerimde bir şey kalmamış. Jojo hepsini toplamış olmalı. Allah kahretsin öyleyse! Oysa daha hesaplaşmamıştık, bunu yapmaması gerekirdi. Kendini tartışılmaz şef olarak gördüğünü sanıyorum. Ben reis değilim, olmadım da hiç, ama kendilerini üstün ya da her şeyi yapma hakkına sahip gören insanlardan da nefret ederim.

Dışarı çıkıyor ve Jojo'yu Miguel'in yerinde etli makarna yerken buluyorum.

— İyi misin, dostum? diye soruyor bana.

— Evet ve hayır.

— Niçin bu "hayır"?

— Çünkü benden habersiz pantolonumun ceplerini boşaltmamalıydın.

— Hıyarlaşma, delikanlı! Ben namuslu adamım ve bunu yap-

tımsa, her şey karşılıklı güvene dayandığı için yaptım. Örneğin, bir oyun sırasında elmasları ya da paraları pekalâ ceplerinden başka yere zulalayabilirsin. Öte yandan, benim ne kazandığımı da bilmiyorsun. O zaman, cepleri haberli ya da habersiz boşaltmışız, aynı şey. Güven meselesi.

Haklı, bir daha konuşmayalım bunu. Jojo Miguel'e akşamki romun ve tütünün parasını ödüyor. İçki ve sigara ısmarlamasını kumarbazların bulup bulmadıklarını soruyorum ona.

— Ama ısmarlayan ben değilim ki. Her yüklü kaldıran fazladan bir şey bırakıyor. Herkes biliyor bunu.

Ve bu hayat her gece sürüp gidiyor. Buraya geleli iki hafta oldu, her gece çılgınca ve hayatımızı da ortaya koyarak oynadığımız iki hafta.

Dün, korkunç ve yağmurlu bir geceydi. Zifiri karanlık. Bir kumarbaz, epey kazandıktan sonra kalkıyor. Oturan ve cephanesi tükendiği için bir süredir oynayamayan dev gibi bir herifle aynı zamanda çıkıyor. Yirmi dakika sonra, talihsiz dev geri dönüyor ve hırsla oynuyor. Kazananın ona borç verdiğini sanıyorum, sonra da bunca parayı borç vermiş olması bana garip geliyor. Gün ışığında, kazananı barakamıza elli metreyi bile bulmayan bir uzaklıkta bıçaklanıp öldürülmüş buldular. Jojo'ya bundan söz ediyor ve dikkatimi çekenleri anlatıyorum. "Bizim dalgamız değil bu diyor bana. Gelecek sefere, daha dikkatli olur."

— Saçmalıyorsun, dostum. Öldüğüne göre onun için gelecek sefer yok!

— Doğru, ama elden ne gelir?

Tabii, Jose'nin öğütlerini izledim. Her gün yabancı paralarımı, elmasları ve altını, Ciudad Bolivar'da kuyumcu dükkânı olan Lübnanlı bir alıcıya satıyorum. Barakasının cephesinde, bir tabelâ: "Burada uygun fiyatla altın ve elmas alınır." Ve altında

"En büyük hazinem namusumdur."

Ham kauçuk sütüne batırılmış bir zarfın içine, adıma verilmiş,

ibrazında ödenecek makbuzları özenle yerleştiriyorum. Ne bunların karşılığında başka biri para alabilir, ne de makbuzlar ciro edilebilir. Oyuna katılan bütün ipten kazıktan kurtulmuşlar bunu biliyor, bir herif çok ürkütücü olmaya başlar ya da ne Fransızca ne İspanyolca bilirse, bunları gösteriyorum. Demek ancak oyun anında ve kumar sona erdiğinde tehlikedeyim. Ara sıra, mert dostum Miguel oyunun sonunda beni almaya geliyor.

İki günden beri havanın daha gergin, kuşkulu pek açık olmadığını hissediyorum. Kürekte bunu hissetmeyi öğrendim. Adalardaki delikte, içten içe bir kaynaşma oldu mu, nedenini bile öğrenmeden insan bunu hissederdi. Devamlı tetikte bekleme sonucu, kötü bir oyun hazırlayanların çıkardığı dalgaları mı yakalıyor insan? Bilmiyorum. Ama böyle durumlarda hiç aldanmadım.

Örneğin dün, dört Brezilyalı bütün geceyi karanlıkta salonun dört köşesine yaslanmış olarak geçirdiler. İçlerinde biri pek seyrek yaygıyı aydınlatan çiğ ışığa sokulmak için karanlıktan sıyrıldı ve gülünç paralar bastı. Zarları hiç ellerine almadılar ya da istemediler. Bir başka şey daha: **Hiçbiri görünürde silâh taşımıyordu.** Ne tahra, ne bıçak, ne tabanca. Ve bu, katil suratlarına uygun düşmüyor. Kesin bunu bilerek yaptıkları.

Bu gece yine geldiler. Gömleğin eteklerini pantolon üzerine düşürdüklerinden, makineleri bellerinde olmalı. Karanlığa geçtiler, tabii, ama her şeye rağmen onları seçebiliyorum. Bakışları kumarbazların hareketlerini kaçırmıyor. Onları huylandırmadan, dolayısıyla da bakışlarımı dikmeden kollamalıyım. Gövdemi geriye atıp, elim ağzımda, öksürerek bu işi kıvırıyorum. Ne yazık ki önümde sadece ikisi var. Öteki iki kişi arkada ve onları, burnumu silmek için arkaya dönerken bir an görebiliyorum.

Jojo müthiş soğukkanlı. Buz gibi oturuyor. Yine de zaman zaman başkalarının üzerine oynamayı ve böylece sırf talihle kaybetmeye ya da kazanma tehlikesini göze almayı kabul etti. Biliyorum, bu taktiğin kendisini sinirlendirdiğini söyledi, çünkü tümüyle kendine mal etmeden aynı parayı iki üç kere kazanmak zorunda bırakı-

yor. Yalnız, oyunun en ateşli yerinde, kazanmak için pek gözü dönüyor ve bana çok çabuk büyük paralar kazandırıyor.

Bu herifler tarafından gözlendiğimi bildiğim için, açıkça her şeyi önümde bırakıyorum. Bugün kasa gibi dolmakta çıkarım yok.

İki üç kere Jojo'ya, hızlı bir argoyla, bana çok fazla kazandırdığını söylüyorum. Anlamamış gibi bir hali var. Dün kenef numarasını yaptığım ve geri dönmediğim için, dört herifin bu gece harekete geçmek üzere burada bulunduklarını, dönüşümü beklemeyeceklerini ve beni barakayla kenefler arasında temizleyeceklerini düşünüyorum.

Yükselmekte olan gerilimi, salonun dört köşesindeki dört heykelin sinirliliğini farkediyorum. Özellikle de biri sigara üstüne sigara içiyor, yenisini eskisinden yakıyor.

Bunun üzerine, Barbut Jojo'nun sinirlenmesine rağmen sağa sola banko çekmeye başlıyorum. Üstelik, kaybedeceğime kazanıyorum ve yığınım azalacak yerde çoğalıyor. Önümde her şey var, özellikle de 500 bolivarlık kâğıt paralar. Sinirlerim öylesine gergin ki, zarları alırken sigaramı paraların üzerine koyuyorum. Sigaramı üzerine koyduğum beş yüzlüklerden biri iki yerinden delindi, çünkü ikiye katlanmıştı. Bunu sürüyor ve üç beş yüzlükle birlikte 2000 bolosluk bir bankoda kaybediyorum. Kazanan ayağa kalkıyor ve: "Yarın görüşmek üzere!" diyor. Çıkıp gidiyor.

Oyunun heyecanı içinde, geçen zamanın farkına varmıyorum ve şaşkınlıkla, yanık parayı yeniden ortada görüyorum. Bunu kimin kazandığının çok iyi farkındayım: Kırk yaşlarında bir sakallı, çok zayıf ve yanık tenli yüzünden sol kulak memesindeki beyaz leke iyice ortaya çıkan biri. Oysa bu herif içerde değil. İki saniyede, çıkışını gözümün önünde canlandırıyorum. Tek başına gitti, bundan eminim. Ama dört heriften bir teki bile kımıldamadı. Demek bir ya da iki suçortağı var dışarda. Bir herifin mangır ve elmas yüklü olarak dışarı çıktığını haber vermek için de bir numaralı bulunmalı.

Adamın gidişinden bu yana kimin içeri girdiğini kestiremiyorum, çünkü pek çok kişi ayakta oynuyor. Oturanlara gelince, saat-

lerden beri aynı kişiler ve delik paralı sakallının yeri gider gitmez hemen dolduruldu.

Ama kim oynadı bu parayı? Bunu almak ve soruyu sormak isteği duyuyorum. Çok tehlikeli.

Tehlikede olduğum tartışılmaz. Gözlerimin önünde, sakallının öldürülmüş olması gerektiğinin delili var. Sinirlerim gergin ama dengeli, çok çabuk düşünmek zorundayım. Saat sabahın dördü, altı on beşten önce aydınlık yok, çünkü tropiklerde gün saat altıdan sonra birden ışıyıverir. Demek, bir şey olması gerekiyorsa dörtle beş arasında olacak. Çok karanlık bir gece, biliyorum bunu, çünkü kapının eşiğinde biraz temiz hava alma bahanesiyle yerimden kalktım. Yığınımı da, düzenli dizilmiş olarak, yerimde bıraktım. Dışarda, hiçbir gariplik görmedim.

Sakin ama bütün duyularım ayakta, dönüp yerime oturuyorum. Ensem iki çift gözün büyük bir dikkatle üzerime dikildiğini bana telliyor.

Jojo zar atıyor, bırakıyorum başkaları üzerine oynasın. Derken, en nefret ettiği şey, önünde hatırı sayılır bir deste yığılmaya başlıyor.

Gerçekten havanın elektriklendiğini hissediyorum ve hiç tedbirli davranır görünmeden, çok tabii bir sesle, Jojo'ya Fransızca şöyle diyorum:

— Çok eminim, bunu hissediyorum, havada çıngar var koçum. Benimle aynı zamanda ayağa kalk ve çekelim tabancaları.

Çok tatlı bir şey söylüyormuş gibi gülümseyerek benim gibi bir başkasının Fransızca anlayabileceğine aldırmadan:

— Sevgili dostum, bu sersemce davranışa sebep ne? Özellikle kime silâh çekeceğiz?

Gerçekten de. Kime silâh çekeceğiz? Ve hangi haklı nedenle? Oysa haklıyız, bu kesin. Üst üste, devamlı sigara içen herif ağzına kadar dolu iki bardak içki yuvarlıyor.

Elde makineyle bile, bu kapkaranlık gecede tek başına dışarı çıkmak bir işe yaramaz. Dışarda olanlar beni görecekler, ben bir şey

göremeyeceğim. Yandaki odaya çekilmek mi? Daha da beter. İçeri girmek için duvardaki tahtalardan birini kolayca kaldıran bir herifinde orada olduğu yüzde doksan.

Yapılacak bir tek şey var: Büyük bir açıklıkla, bütün kazancımı bez keseye doldurmak, keseyi yerimde bırakmak ve işemeye gitmek için yerimden kalkmak. Mangır üzerimde olmadığından işaret vermeyecekler. Önümde 5000 bolosdan fazla var. Hayatımı kaybetmektense bunu kaybetmek yeğdir.

Hem seçme olanağı yok. Tartışmasız çok iyi düzenlenmiş ve geçen her dakika işleyebilecek olan bu tuzaktan kurtulmak için tek çözüm yolu bu.

Bütün bunlar, tabii, çok çabuk düşünülüyor, çünkü saat beşe yedi var. Önümdekileri, paralar, elmaslar, aspirin tüpü ve geri kalan, herkesin rahatça görebileceği şekilde topluyorum. Ağırdan alarak bu küçük serveti bez torbaya indiriyorum. Çok doğal bir hareketle, kesenin ağzını büzüyorum, aşağı yukarı kırk santim kadar öteme bırakıp herkesin anlaması için ispanyolca:

— Keseye gözkulak ol Jojo, diyorum. Kendimi iyi hissetmiyorum, çıkıp hava alacağım.

Bütün hareketlerimi izleyen Jojo, elini uzatıyor ve:

— Keseyi bana ver, diyor, burada başka yerden daha iyi korunur.

İstemeyerek keseyi ona uzatıyorum, çünkü kendini tehlikeye attığını biliyorum, kaçınılmaz bir tehlikeye. Ama ne yapılabilir? Bunu reddetmek mi? İmkânsız, garip gelebilir.

Elim tabancada, çıkıyorum. Karanlıkta kimseyi seçemiyorum, ama bir yerde olduklarını bilmek için onları görmeye ihtiyacım yok. Hızla, neredeyse koşarak, Miguel'in evine yöneliyorum. Barakanın çevresinde ne olduğunu görmek için büyük bir karpit lâmbasıyla ve birlikte geri dönersek, belki belâyı önleyebiliriz. Ne yazık ki Miguel iki yüz metreyi aşkın bir uzaklıkta bizim oradan. Başlıyorum koşmaya.

— Miguel! Miguel!

— Ne var?

— Çabuk kalk, makineli ve lâmbanı al! Çıngar var.

Güm!Güm! Karanlık gecede iki el silâh patlıyor.

Koşarak geri dönüyorum. Önce barakayı şaşırıp içerden bir alay küfür işitiyorum, aynı zamanda da bu silâh seslerinin nedenini soruyorlar bana. Koşmaya devam ediyorum, işte baraka, bütün ışıklar sönük. Çakmağımı yakıyorum. Bir takım insanlar lâmbalarla koşuyorlar. Salonda kimse yok. Jojo'nun başına vurulurken karpit lâmbasına da ateş edilmiş. El lâmbasının ışığında da, Jojo'nun önünde duranlar toplanmış, benim kesem ve onun kazancı. Gömleği yırtılarak çıkarılmış, derisinin üzerine taktığı kaba bezden kuşak bir bıçak ya da tahra darbesiyle açılmış.

Tabii, bütün kumarbazlar tüymüşler. İkinci el onları daha çabuk koşturmak için atılmış olmalı. Hem, sayıca pek fazla değildik ben yerimden kalktığımda. Oturan sekiz adam, ayakta iki kişi, köşelerden dört herifle hizmet eden çocuk.

Herkes yardım teklifinde bulunuyor. Jojo, barakasında ağaç gövdesinden yapılma bir yatağı olan Miguel'in oraya taşınıyor. Bütün sabah komada yaşıyor. Kan pıhtılaştı, artık akmıyor. Bir İngiliz madenciye göre, bu hem iyi hem kötü, çünkü kafatasında kırık varsa beyin kanaması içten olurmuş. Onu kımıldatmamaya karar veriyorum. Jojo'nun eski dostu olan Gallao'lu bir madenci, sözde doktor getirmek üzere başka bir madene gitti.

Çok üzgünüm. Mustafa ve Miguel'e her şeyi anlattım, çıngar saatler önce çakıldığına ve kendisini yeterince uyardığıma göre sözümü dinlemesi gerektiğini belirterek beni avutuyorlar.

Öğleden sonra üçe doğru, Jojo gözlerini açıyor. Ona birkaç yudum rom içiriyorlar, sonra, güçlükle mırıldanıyor: "Hesabım tamam, dostum, bunu hissediyorum. Beni kımıldatmasınlar. Suç sende değil Papi, bende." Biraz soluk alıyor ve devam ediyor: "Miguel, senin domuzun tahtaperdesinin ardında gömülü bir kutu var. Tekgözlü bunu karım Lola'ya götürsün." Kendini bildiği bu birkaç dakikanın ardından, yeniden komaya giriyor. Güneş batarken de öldü.

İlk uğradığımız meyhanedeki şişko kadın, Dona Carmencita, Jojo'yu görmeye geldi. Sabah oyun salonundan topladığı birkaç elmasla üç dört kâğıt parayı getiriyordu. Oysa yığınla insan girmişti salona! Bir teki bile ne paraya, ne de elmaslara dokunmuştu.

Aşağı yukarı bütün oradakiler cenazeye geldiler. Dört Brezilyalı da, gömleklerinin etekleri pantolonlarının üzerinde, cenazede hazır bulundu. Biri bana yaklaşıyor ve elini uzatıyor, elini görmezlikten gelir gibi yapıp karnına dostça vuruyorum. Yanılmamışım, makine gerçekten düşündüğüm yerde.

Onlara karşı harekete geçmemin gerekip gerekmediğini düşünüyorum. Şimdi mi? Daha sonra mı? Ne yapmalı? Hiç. Çok geç oldu.

Yalnız kalmaya ihtiyacım var, ama bir cenazeden sonra usûl, törende hazır bulunan her meyhaneciye uğrayıp meyhanesinde bir tek atmak. Hepsi gelir cenazeye, hiç kaçırmazlar.

Dona Carmencita'nın yerindeyken, elinde anasonlu içkisi, gelip yanıma oturuyor. İçmek için bardağımı kaldırdığım sıra, kendininkini de kaldırıyor, ama sadece ağzının önünde tutmak ve benimle konuştuğunu gizlemek için.

— Sen öleceğine onun ölmesi daha iyi. Şimdi rahatça dilediğin yere gidebilirsin.

— Neden rahatça?

— Çünkü herkes, kazandığını hep Lüblanlıya sattığını biliyor.

— Evet, ama ya Lübnanlıyı da öldürürlerse?

— Doğru. Al sana bir dert daha.

Dostlarımı masa başında bırakıp, Dona Carmencita'ya bütün içkilerin benden olduğunu söyledikten sonra, tek başıma çıkıyorum.

Elli metre karelik işlenmiş bir toprak parçasına, mezarlık denen yere giden patikanın önünden geçerken, nedenini anlamadan dalıyorum içeri.

Mezarlıkta, sekiz mezar, Jojo'nunki sonuncusu; önünde de Mustafa var. Yaklaşıyorum.

— Ne yapıyorsun Mustafa?

— Sevdiğim bu eski dost için dua etmeye geldim, bir de haç ge-

tirdim. Sen unutmuştun yaptırmayı.

Allah kahretsin! Doğru. Ben haçı düşünmedim. Bu mert Arabın elini sıkıyor ve teşekkür ediyorum.

— Hıristiyan değil misin? diye soruyor bana. Üzerine toprak attıklarında dua ettiğini görmedim.

— Yani... kuşkusuz bir Tanrı var, Mustafa, diyorum istediği olsun diye O'na teşekkür ediyorum, ayrıca, Jojo'yla birlikte toparlanıp ebediyete kadar gidecekken koruyucu kanadını üzerime gerdiği için. Jojo'ya dua edeceğime, Belleville kenar mahallelerini sefil bir çocuğu olan bu yaşlı adamı bağışlıyorum. Bir tek meslek öğrenebilmişti: Barbut.

— Sen ne anlatıyorsun, dostum? Anlamıyorum.

— Önemi yok. Yalnız şunu hatırla: Öldüğüne içten üzülüyorum. Onu kurtarmayı denedim. Ama kimse kendini ötekilerden daha kurnaz sanmamalı, çünkü bir gün eli daha çabuk olanı bulur karşısında.Jojo, burada iyidir. Tanrı'nın izniyle her zaman taptığı şeyin, serüven ve doğanın içinde sonsuzluğa dek uyuyacak.

— Evet, Ulu Tanrı onu bağışlayacaktır, eminim, çünkü mert bir adamdı.

— Kuşkusuz.

Ağır ağır köye dönüyorum. Jojo'ya kızmadığım doğru. Beni hemen hemen ölüme mahkûm ettiği halde. Cerbezesi, demir gibi enerjisi, altmış yaşına rağmen yitirmediği gençliği, kenar mahalle beyefendisi yanı: "Kendine çekidüzen vermelisin, be yahu! Çekidüzen!"... Hem sonra kulağım bükülmüştü. Öğütlerinden ötürü Jose'ye teşekkür etmek için küçük bir dua okursam iyi olur. O olmasa çoktan boylamıştım tahtalıköyü.

Hamağımda hafif hafif sallanarak, sivrisinekleri kaçırmak kadar nikotinle kafayı bulmak isteğiyle koca puroları birbiri ardından tüttürüp, durumu gözden geçiriyorum.

İyi. On bin dolarım var topu topu birkaç ay özgürlükten sonra. Callao'da olduğu gibi burada da her ırktan, çeşitli toplum katlarından ama hepsi olağanüstü bir insan sıcaklığında erkekler ve kadınlar ta-

nıdım. Onların arasında ve doğanın koynundaki hayatta, şehirdekinden çok farklı olan bu çevrede, uğrunda nicedir mücadele ettiğim özgürlüğün ne denli eşsiz olduğunu anladım.

Öte yandan savaş, büyük Charlot ve dünyanın itfaiyecileri olan Amerikalılar sayesinde sona erdi. Bu milyonlarca insanın kargaşalığında, bir kürek mahkûmu gerçekten pek önemsiz şey. Daha iyi, bunun bana faydası dokunacak: Çözümlenecek sorunlar arasında, nereye girdiğimi öğrenmekten başka yapacak işleri olacak.

Otuz yedi yaşındayım, on üç yıl kürek, hücreden başka Santé, Conciergerie ve Beaulieu ceza evlerini de hesaba katarsak elli üç ay mutlak yalnızlığım var. Sınıflandırılması güç biriyim. Bir kürek, bir kazma ya da bir baltayla çalışmaktan başka olanağı bulunmayan zavallı bir herif değilim, ama hayatını herhangi bir ülkede iyi kazanabilecek, diyelim makinistlik ya da elektrikçilik gibi iyi bir işçi olmamı sağlayacak gerçek bir mesleğim de yok.Öte yandan yeterli eğitim düzeyinden yoksun olduğum için büyük sorumluluklar da yüklenemem. İnsan her zaman, öğreniminin yanı sıra, iyi bir kol işi de öğrenmelidir. Eğer, şu ya da bu nedenle öğrenimini tamamlayamazsa, her zaman hayatta kendini savunabilir. Belirli bir öğrenimle insanın kendini çöpçüden üstün hissettiğinden değil -hiç bir adamı küçümsemedim gardiyan ya da polislerin dışında- ama kişiliğine uymaz, iki arada bir derede kalır, mutlu olabileceğini ama olmadığını hisseder.

Kısacası, ben hem çok okumuşum, hem de yeterince değil. Allah kahretsin! Parlak sayılmaz sonuç olarak.

Hem sonra insan normal biriyse itilimlerine nasıl gem vurmalı? Rahatlığı, huzuru araması, Callao'daki emekli kürek mahkûmları gibi yaşaması gerekirken, varlığımın en derininde hissettiğim şey bir çeşit patlama, şiddetli bir yaşama hırsı. Serüven beni öyle bir güçle çekiyor ki hayatta böyle rahat durabilecek miyim, düşünüyorum.

Öcümü almam gerektiği doğru, bana bütün bu kötülüğü yapanları bağışlamamın imkânsız olduğu doğru, bana ve aileme. Sakin

ol, Papi! Önünde zamanın var. Yavaş yavaş, geleceğe güven. Çünkü bu ülkede namusluca yaşamaya söz veren sen, sözünü unutmuş, şimdiden serüvenin göbeğindesin.

Ne kadar güç herkes gibi yaşamak, boyun eğmek herkes gibi herkese ayak uydurup yürümek kural diye şu iki ölçüyü kabul ederek: Zaman ve uzaklık.

İki şeyden biri Papi: Ya bu ülkeye saygı göstermeye yanaşır ve intikamından vazgeçersin, ya da bu saplantıdan kurtulamazsın, ve o zaman sana çalışarak asla kazanamayacağın kadar çok para gereceğinden yeniden serüvene atılmak zorunda kalırsın.

Aslında, bu vazgeçilmez serveti, **Venezuella'dan başka yerde** aramaya da çıkabilirim. O kadar da hıyarca değil, koçum. Göreceğiz. Daha iyi düşünmek gerek. Uyuyalım.

Ama önce gidip uzun bir süre kapının eşiğinden yıldızları, aynı hayranlıkla seyretmekten, ay ışığının parlaklığı kadar kara bir duvarla, esrarlı sınırıyla köyü çevreleyen ormanın binbir gürültüsünü, binbir çığlığını dinlemekten kendimi alamıyorum.

Ve uyuyorum, uyuyorum, hamakta tatlı tatlı sallanarak, varlığımın bütün liflerinde kendimi özgür, özgür, özgür ve **kaderime hakim** hissetmenin mutluluğuyla.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CALLAO'YA VEDA

Ertesi Gün, sabahın onuna doğru gidip Lübnanlıyı buluyorum.

— Callao ya da Ciudad Bolivar'a varınca, bana verdiğin adreslere gidiyorum ve yaptığın makbuzların karşılığını bana ödüyorlar demek?

— Kesinlikle, gönül rahatlığıyla gidebilirsiniz.

— Ya seni de öldürürlerse?

— Sizin için önemi yok, yine de paranız ödenecektir. Callao'ya mı gidiyorsunuz?

— Evet.

— Fransa'nın hangi bölgesindesiniz?

— Avingon yöresinden, Marsilya'dan pek uzak değil.

— Yok canım! Benim, de Marsilyalı bir arkadaşım var, ama buradan uzakta ayrıca. Adı Alexandre Guigue.

— Yok canım! Yakın dostumdur.

— Benim de. Onu tanıdığınıza sevindim.

— Nerede oturuyor, onu görmek için ne yapmalı?

— Brezilya'da, Bona Vista'da. Cehennemin dibi ve yolculuk olarak çok karışık.

— Orada ne yapıyor?

— Berber. Bulmanın yolu da kolay: Fransız berber ve dişçiyi istersiniz.

— Aynı zamanda da dişçi demek? diyorum gülmekten kendimi alamayarak.

Çünkü, olağanüstü bir herif olan Alexandre Guigue'i tanırım. Benimle aynı zamanda, 1933 de küreğe gelmişti, yolculuğu birlikte yaptık ve başına geleni bana ayrıntıyla anlatacak zamanı fazlasıyla oldu.

1929 ya da 1930 da, bir cumartesi gecesi, Alexandre ve bir dostu tavanı delip rahat rahat Lizbon'un en büyük kuyumcusuna indiler. Tam kuyumcunun üzerindeki dişçinin dairesine kapıyı kırarak girmişlerdi. Keşif yapmak, dişçinin her hafta sonu ailesiyle tatile çıktığından iyice emin olmak ve sokak kapısıyla muayenehane kilitlerinin kalıplarını almak için, iki dişini doldurtmak amacıyla birkaç kere oraya gitmek zorunda kalmıştı.

— Çok temiz işti ayrıca, dolgular hâlâ yerli yerinde durduğuna göre, iki gecede bütün mücevherleri taşıyacak ve iki kasayla küçük bir çelik masayı tertemiz, gürültüsüzce açacak bol zamanımız oldu.

"O çağda robot-portre yoktu, ama anlaşılan dişçi adam tarif etmeyi çok iyi biliyordu ki Lizbon'dan ayrılırken aynasızlar hiç düşünmeden garda tepemize çullandılar. Portekiz adaleti bizi on ve on iki yıl küreğe mahkûm etti. Bir süre sonra, Belçika Kongo'suyla Fransız Kongosu'nun altında, Angola'daki kürekte buluştuk. Kaçmakta güçlük çekmedik: Gelip bizi taksiyle aldılar. Ben, hıyar gibi Brazaville'in yolunu tuttum, dostum Leopoldville'in Kongo'daki serüvenlerimin üzerinde durmuyorum, birkaç ay sonra yakayı ele verdim. Dostum da, ayrıca. Fransızlar beni Portekizlilere geri vermeyi reddettiler ve Fransa'ya yolladılar, orada da Portekiz'de yediğim on yıl yerine bana yirmi yıl kürek salladılar.

Güvan'dan kirişi kırmıştı. Georgetown'dan geçtiğini ve, gerçekten, ormanı öküz sırtında aşıp Brezilya'ya gittiğini öğrenmiştim.

Ya gidip onu bulursam?

Evet, Bona Vista'ya gideceğim.

Eh, iyi fikir olmasına iyi fikir.

Brezilya'ya nereden gidildiğini bildiklerini söyleyen ve eşyalarımı taşımama yardım edecek olan iki adamla yola çıkıyorum. On günü aşkın bir süre, Brezilya sınırından öndeki son madenci kasa-

bası Santa Helena'ya bile ulaşamadan ormanda dolanıp duruyoruz ve on beş günün sonunda kendimizi neredeyse İngiliz Güyanı sınırındaki bir altın madeninde, Aminos'ta buluyoruz. Kızılderililerin yardımı sayesinde, bizi küçük bir Venezuella köyü, Castillejo'ya götüren Cuyuni ırmağına varıyoruz. Orada, Kızılderililere teşekkür anlamında armağan etmek üzere birkaç tahra ve eğe alıyorum, ağızlarını burunlarını kırmamak için kendimi güç tutarak sözde kılavuzlarıma yol veriyorum. Çünkü, aslında, yöreyi benden fazla bilmiyorlar.

Sonunda, köyde bölgeyi bilen ve bana kılavuzluk yapmak isteyen bir adam buluyorum. Dört beş gün kadar sonra, Callao'ya varıyorum.

Bitkin, yorgunluktan kımıldayamaz halde, bir deri bir kemik kalmış, sonunda hava kararırken Maria'nın kapısını vuruyorum.

— Burada! Burada! diye bağırıyor Esmeralda bütün gücüyle.

— Kim? diye soruyor Maria'nın sesi bir odanın dibinden. Hem niçin bu kadar bağırıyorsun?

Geçirdiğim haftalardan sonra kavuştuğum bu tazelikle heyecanlanıp Esmeralda'yı kollarıma aldım, cevap vermesini önlemek için elimle ağzını kapıyorum.

— Bir ziyaret için neden bunca gürültü? diye soruyor Maria salonda ilerleyerek.

Bir çığlık, yürekten gelen bir çığlık, bir sevinç, aşk, gerçekleşen umut çığlığı ve Maria kollarıma atılıyor.

Uzun, çok uzun bir süre sonra, Picolino'yu kollarımda sıktıktan ve Maria'nın öteki kız kardeşlerini öptükten sonra - Jose evde yok - Maria'nın yanında uzanmış yatıyorum. Bana durmadan aynı soruları sorup duruyor tekrar tekrar. Büyük Charlot'ya ya da köydeki kahvelerden bir ikisine uğramadan doğru evine geldiğime inanamıyor.

— Callao'da biraz kalacak mısın, ha?

— Evet, bir süre kalmanın çaresine bakacağım.

— Kendine bakman, şişmanlaman gerek, sana güzel yemekler pişireceğim. Yola çıktığında, yüreğim bunun izini hayat boyu taşısa bile - ama sana hiçbir serzenişte bulunamam beni uyardığına göre - Caracas'ın tuzaklarından mümkün olan en iyi şekilde sıyrılman için güçlü olmanı istiyorum.

El Callao, Uasipata, Upata, Tumeremo, ilerleme sözcüğünün hiç bir anlam taşımadığı yeryüzünün en uzak köşelerinde yitmiş, kadınlarla adamların, gençler gibi yaşlıların doğaların en eşsizinin göbeğinde yüzyıl başında Avrupa'da yaşandığı gibi yaşadıkları gerçek ihtiraslarla, cömertlikle, yaşama sevinciyle, insanlıkla dolup taştıkları, bir Avrupalı için garip küçük köyler, Fransa'nın üçü kadar büyük bir ülkenin haritasında minik noktalar... Şu sıra kırkını geçmiş de diktatörlüklerin en korkuncuna, Gomez'inkine katlanmamış adamlar ender. Bir evet ya da hayır için izlenir, ölesiye dayak yer otoritenin herhangi bir temsilcisi tarafından sığır sinirinden kırbaçla dövülürlerdi. Hepsi 1925 - 1935 lerde yaşları on beşle yirmi arasındayken, zorbanın polisleri tarafından yabani hayvan gibi kovalanmış, orduya asker toplayanlar tarafından kementle tutulup bir iple kışlaya kadar sürüklenmişlerdi. Genç bir kızın önemli bir memur tarafından seçilip kaçırılabildiği, sonra da bıkınca sokağa atılabildiği dönem bu. Ailelerin, küçük parmaklarını kımıldatsalar yok edildikleri dönem.

Zaman zaman, Albay Zapata gibi canlarını vermek pahasına intikam almaya kararlı adamların gerçek birer kollektif intihar niteliğindeki ayaklanmaları oldu. Ama ordu çabucak olay yerine varıyor ve elinden kurtulanlar, işkenceler yüzünden hayatlarının sonuna dek sakat kalıyorlardı.

Buna rağmen, geri kalmış küçük köylerin okuma-yazma bilmeyen bütün bu kişileri, insana hep aynı sevgiyi ve aynı güveni duymaya devam ettiler. Bu benim için, yüreğimin en derin köşesine ulaşan unutulmaz bir derstir.

Maria'nın yanına uzanmış, bütün bunları düşünüyorum. Acı çektim, doğru, haksız yere mahkûm edildim, bu da doğru, Fransız

gardiyanları zorbanın polisleriyle askerleri kadar barbar ve belki daha şeytandılar, ancak kuşkusuz tehlikeli ama müthiş de heyecanlı bir serüven yaşamış olan ben, eksiksiz buradayım. Yürüdüm, bindiğim yerli kayığını ittim, ormanda dolaştım, ama her gün bir yıl yaşıyordum, bu kanunsuz, her türlü frenden, ahlâkî engelden, alınan emirlere boyun eğme zorunluluğundan yoksun hayat o denli doluydu.

Dolayısıyla, Caracas'a gitmek ve bu cennet parçasını ardımda bırakmakla iyi yapıp yapmadığımı kendi kendime soruyorum. Aynı soruyu tekrar tekrar soruyorum kendime.

Ertesi gün, kötü haber, Lübnanlının temsilcisi, Marguerite adacı incileriyle altın orkideler ve gerçekten benzerine rastlanmayan çeşitli küçük mücevherlerin yapımında uzmanlaşmış küçük bir kuyumcu, Lübnanlı kendisine çok borçlandığından senetlerime karşılık hiçbir şey ödeyemeyeceğini söylüyor. Aksiliklerin üzerine bir bu eksikti! Peki, gidip paramı öteki adresten, Cıudad Bolivar'dan alacağım. Soruyorum:

— Bu bayı tanıyor musunuz?

— Çok iyi, ne yazık ki, dükkânında tutması için verdiğim eşi güç bulunur parçalara varıncaya dek, her şeyi yanına alıp kaybolan bir dolandırıcı.

Salozun dediği doğruysa, bu hepsinin üzerine tüy dikti! Jojo'yla gitmeden öncekinden de yolsuzum. Bu fena değil! Kader ne anlaşılmaz şey. Yalnız benim başıma gelir böyle şey. Bir Lübnanlı tarafından kazıklanmak, üstelik!

Ayaklarımı sürüyerek, başım önümde eve dönüyorum. Bu on bin sefil dolar için, on kere yirmi kere hayatımı ortaya koydum ve bana bir kuruş bile kalmadı. Eh, Lübnanlının barbutta kazanmak için hileli zar kullanmasına gerek yok. Daha da iyi, rahatını bile bozmuyor, taşı ayağına getirmelerini bekliyor.

Ama yaşama isteğim öyle büyük ki kendi kendime çatıyorum: "Özgürsün özgür, ve kaderle çıngar ediyorsun? Dalga geçiyorsun

sanırım, ciddi olmaz bu! Banko dedin ve kaybettin belki, ama serüven olağanüstüydü: "Bastırın paraları!" Kasa iflâs ediyor!" "Birkaç hafta içinde, ya zenginim ya da ölü!" Sanki kraterini kolladığm bir yanardağın üzerine oturmuşum da başka kraterler açılabilecek ve önceden başka muhtemel patlamaları da kestirmek gerekebilecekmiş gibi yoğun bir gerilim, bu on bin dolar kaybetmiş olmaya değmez mi?

Kendimi topladım, durumu görüyorum: Lübnanlı tüymeden çabucak madene dönmek gerekiyor. Nakit olduğuna göre, hiç kaybetmeyelim. Bir katır ve yiyecek bulmalı, Kelebek yolcu! Makineyle bıçak, hep yanımda. Tek soru: Acaba yolu bulabilecek miyim?

Maria'nın katırdan çok daha iyi bulduğu bir at kiraladım. Tek kuşkum bir ara yanlış bir orman yoluna sapmak, çünkü zaman zaman dört yandan yol çıkıyor adamın karşısına.

— Yolları bilirim, seninle gelmemi ister misin? diyor Maria. Hadi, çok hoşuma gider bu! Yerli kayığına binmeden önce atların bırakıldığı **posada'ya** kadar gelirim sadece.

— Senin için çok tehlikeli bu, Maria, özellikle de tek başına dönmek çok tehlikeli.

— Callao'ya dönen birinin geçmesini beklerim. Böylece emniyette de olurum. Evet de, **mi amor!** (sevgilim).

Bunu Jose'ye açıyorum, kabul ediyor: "Ona tabancamı veririm, Maia kullanmayı bilir," diyor.

İşte böyle, atla beş saat yol aldıktan sonra (Maria için bir başka at kiraladım) kendimizi tek başımıza, orman yolunun kıyısına oturmuş buluyoruz. Bir süvari pantalonu giyiyor, arkadaşı olan bir **Llanera'**nın armağanı. **Llana** kadınların yürekli, kayıt tanımaz, tabanca ve tüfekle erkek gibi ateş ettikleri, bir eskrimci gibi tahra kullandıkları, gerçek amazonlar gibi ata bindikleri Venezuella'nın uçsuz bucaksız bir ovası. Gerçek birer erkek hepsi, ve buna rağmen ölesiye sevmeyi biliyorlar.

Maria tam tersi. Tatlı, şehvetli, bir bütün oluşturduğu izlenimi uyandıracak kadar doğaya yakın. Bu, silâhla ya da silâhsız kendini

korumayı bilmesini engellemiyor, çünkü yiğit bir kız.

Posada'ya varmadan önceki bu yolculuk günlerini asla, asla unutamayacağım. Sevincimizi haykırmaktan yorulduğumuzda yüreklerimizin şakıdığı unutulmaz günler ve geceler.

Billûr gibi suyun serinliğinde oynaştıktan sonra henüz ıslak ve çırılçıplak danslarıyla sanki doğanın koynunda sevişen genç yaratıkların aşklarına katılan ormandaki sinekçil kuşlarının, kelebeklerin, yusufçukların rengârenk hışırtısıyla çevrili, kıyıdaki otlar üzerlerinde seviştiğimiz bu düşsel molaların mutluluğunu asla gerektiği gibi dile getiremiyeceğim.

Sevişmeye doymuş, ara sıra bir çeşit sarhoşlukla öylesine dolu devam ediyorduk ki yolumuza, bütünlüğümden emin olmak için vücudumu yokluyordum.

Posada'ya yaklaştıkça, aşk şarkıları söyleyen Maria'nın doğal, pürüzsüz sesini daha büyük bir dikkatle dinliyorum. Yol kısaldıkça atımın adımlarını daha da ağırlaştırıyor ve tekrar durmamız için bahaneler buluyorum.

— Maria, sanırım atları biraz soluklandırmak gerekli.

— Bu gidişle, yolun sonuna vardığımızda onlar değil biz yorgun olacağız Papi, diyor inci dişlerini ortaya çıkaran bir kahkaha atarak.

Posada yolunu altı günde almayı başardık. Orayı görünce, geceyi geçirip yıldırım gibi gerisin geri Callao yolunu tutma isteği duyuyorum. Bu ihtiraslı altı günün saflığını yeniden yaşamak bana birden on bin dolarımdan kat kat önemli geliyor. Beni için için titreten, akıl almaz şiddetli bir istek bu. Ama daha da baskın çıkan bir ses bana: "Hıyarlaşma Papi, diyor.On bin dolar bir servet, tasarılarını gerçekleştirmek için sana gereken paranın ilk önemli bölümü. Bu paradan vazgeçemezsin!"

— İşte **Posada,** diyor Maria.

Ve, kendime karşı, bütün düşündüklerime ve duyduklarıma karşı, Maria'ya söylemek istediğimin tersini söylüyorum:

— Evet, işte **Posada** Maria. Yolculuğumuz bitti, yarın senden ayrılacağım.

Dört iyi kürekçi ve yerli kayığı ters akıntıya rağmen suyun üzerinde kayıp gidiyor. Her kürek vuruşu beni kıyıda kayboluşumu seyreden Maria'dan uzaklaştırıyor.

Nerede huzur, nerede aşk, nerede belki kendisiyle bir yuva, bir aile kuracağım kadın? Kürekçilere "Dönelim!" diye bağıracağım korkusuyla, arkama bakmamak için kendimi tutuyorum. Madene gidip mangırımı ve gidiş-dönüş büyük Paris yolculuğumun - dönüş varsa - masraflarını karşılamak için en kısa zamanda yeni serüvenlere atılmak zorundayım.

Bir şeye söz veriyorum: Lübnanlı'ya kötülük etmeyeceğim. Bana ait olanı alacağım, ne fazlasını ama ne de eksiğini. Bu bağışlanmayı, dünyanın en eşsiz kızı, Callao'nun küçük perisi Maria'yla birlikte cennette yaptığım altı günlük yolculuğa borçlu olduğunu hiç bilmeyecek.

— Lübnanlı mı? Sanıyorum gitti, diyor Miguel beni kocaman kollarında sıktıktan sonra.

Barakayı kapalı bulmuştum, doğru, ama hep üzerindeki olağanüstü tabelâsıyla:

"En büyük hazinem namusumdur."

— Sence gitti mi? Ah itoğlu it!

— Sakin ol Papi! Hemen öğreniriz.

Kuşku uzun sürmedi, umut da öyle. Mustafa gittiğini doğruluyor, ama nereye? Ancak iki günlük bir soruşturmadan sonra bir madenciden üç muhafızla birlikte Brezilya yolunu tutuğunu öğreniyorum: "Bütün madenciler onun namuslu, emin bir adam olduğunu söylerler!" Bunun üzerine Callao'daki hikâyeyi ve uçup giden Ciludad Bolivar'daki adamı hakkında öğrendiğimi anlatıyorum. Biri İtalyan olan dört beş herif, eğer haklıysam beş parasız kaldıklarını söylüyorlar. Yalnız yaşlı bir Güyanlı bu görüşü kabul etmiyor. Onun gözünde bir tek hırsız var: Ciludad Bolivar'daki Yunanlı. Heriften yana olanlarla olmayanlar epey tartışıyorlar ama içimden her şeyi kaybettiğimi hissediyorum. Ne yapacağım?

Bona Vista'ya gidip Alexandre Guigue'i mi görmeli? Uzakta,

Brezilya. Bona Vista'ya varmak için, beş yüz kilometre kadar orman yolunu göze almak gerek. Son deneyim çok tehlikeli oldu. Az daha geçse, postu bırakıyorduk. Hayır, sonradan madenle bağlantıyı devam ettirmenin çaresine bakacak ve Lübnanlı'nın yeniden ortaya çıktığını öğrenir öğrenmez tekrar döneceğim. Mesele halledildi, yolumun üzerinde Picolino'yu alıp ver elini Caracas. En bilgece çözüm bu. Yarın Callao yolunu tutacağım.

Sekiz gün sonra, Jose ve Maria'nın evindeyim. Onlara her şeyi anlatıyorum. Maria incelikle, tatlılıkla cesaret veren sözcükleri buluyor. Babası kendileriyle kalmam için üsteliyor: "İstersen, Caratal madenlerini uğurlarız." Omuzuna vurarak ona gülümsüyorum.

Hayır, gerçekten bana bir şey demiyor, burada kalmamalıyım. Yalnız Maria'ya duyduğum sevgi ve ondan gelen karşılık beni Callao'da tutabilir. Sandığımdan ve istediğimden fazla bağlandım. Gerçek, güçlü bir aşk bu, ama yine de intikam saplantımı yenecek kadar güçlü değil.

Her şey halledildi, bir kamyoncuyla anlaştım, yarın sabahın beşinde gideceğiz.

Ben traş olurken Maria odadan çıkıyor ve kız kardeşlerinin odasına sığınıyor. Kadınların o tılsımlı sezgisiyle, bu kez gidişin kesin olduğunu biliyor. Picolino salondaki masanın başına oturmuş, temiz, saçları taralı, yanında Esmeralda, elini omuzuna koymuş. Maria'nın bulunduğu odaya doğru bir harekette bulunuyorum, Esmeralda beni durduruyor:

— Hayır Enrique.

Ve birden kapıya doğru atılarak odada kayboluyor.

Jose bizi kamyona kadar geçirdi. Yolda hiç konuşmadık.

Mümkün olduğu kadar çabuk, Caracas yolunu tutmalıyız.

Elveda Maria, Callao'nun küçük çiçeği, aşk ve şefkat yönünden madenlerinden çıkabilecek bütün altından çok daha fazlasını verdin bana.

BEŞİNCİ BÖLÜM

CARACAS

Yolculuk zor geçti, özellikle Picolino için. Bin kilometre, yirmi saat yol ve molalar da cabası. Ciudad Bolivar'da birkaç saat geçiriyoruz ve, o nefis Orènoque nehrini bir sal üzerinde geçtikten sonra, delicesine giden ve neyse ki demir gibi dayanıklı bir yerli şoför tarafından kullanılan kamyonla doludizgin uçuyoruz.

Neyse, ertesi gün öğleden sonra, işte Caracas. Ve bir anda şehri keşfediyorum. Gidip gelen insanlarının kıvıl kıvıl kaynaşması beni tam anlamıyla çekiyor.

1929, Paris. 1946, Caracas. Gerçek bir büyük şehir görmeden on yedi yıl geçti. Trinidad ve Georgetown var bu arada, ama ikisinde kaldığım süre toplandı mı birkaç ayı geçmiyor.

Güzel şehir Caracas, tek katlı sömürge tipi evleriyle görkemli, Avila dağlarıyla kuşatılıp boylu boyunca vadiye uzanmış. Dokuz yüz metre yükseklikte, ne çok sıcak ne de çok soğuk bir ebedî ilkbahar yaşıyor.

"Sana güveniyorum, Kelebek," diye tekrarlıyor Doktor Bougrat kulağıma, sanki bu uçsuz bucaksız ve kıvıl kıvıl şehre girişimizde hazır bulunuyormuş gibi.

Her yanda, hiçbir ırk kompleksi duymayan, en açıktan en koyuya rengârenk insanlar. Zenciden kiremit renklisine ve en saf beyaza dek herkes, bütün bu alacalı bulacalı halk ilk anlarda görülmesi insanı çok keyiflendiren bir neşe içinde yaşıyor.

Kolumda Picolino, şehrin merkezine doğru gidiyoruz. Büyük Charlot bana pansiyon işleten eski bir kürek mahkûmunun adresini verdi: Maracaibo pansiyonu.

Evet, on yedi yıl geçti, bir savaş ülkem Fransa'yla birlikte pek çok ülkede benim yaşımdaki yüzbinlerce kişiyi yok etti. 1940'dan 1945'e kadar onlar da tutuklandılar, öldürüldüler ya da yaralandılar, çoğu kere hayatlarının sonuna dek sakat kaldılar. Sen ayaktasın, Papi, hem de büyük bir şehirde! Otuz yedi yaşındasın, gençsin, güçlüsün, çevrendeki pek çoğu basit giyimli bütün bu insanlara bak: Katıla katıla gülüyorlar. Şarkılar yalnız moda plâkların çalınmasıyla havalarda değil, istisnasız herkesin yüreğinde. Aşağı yukarı herkesin, tabii bazılarının bir gülle ya da zincir değil, ama çok daha beterini, yoksul olmak ve büyük şehir denen bu ormanda kendini savunmayı bilememek talihsizliğini birlikte sürükledikleri hemen farkediliyor.

Ne güzel şey, bir büyük şehir! Saat de daha öğleden sonranın dördü. Gece, milyonlarca elektrikli yıldızıyla nasıl olmalı kimbilir? Oysa, biz henüz ünü pek parlak olmayan bir kalabalık mahallededeyiz. Paraya kıyıyorum:

— Hey taksi!

Picolino, yanımda oturmuş bir çocuk gibi gülüyor ve durmadan salya akıtıyor. Acınacak haldeki dudaklarını siliyorum, gözlerinin parıltısıyla bana teşekkür ediyor ve heyecandan titriyor. Onun için şehirde olmak, Caracas gibi büyük bir başkentte olmak, herşeyden önce bugünkü insan paçavrası durumundan normal bir adam haline yeniden dönmesini sağlayabilecek hastaneler ve profesörler bulma umudu. Umudun mucizesi. Bütün kaldırımları dolduracak kadar kalabalık insanlar ve yine insanlarla dolu sokaklar yanımızdan geçerken elimi avucuna aldı. Ve arabalar, kornalar, bir cankurtaranın canavar düdüğü, ve itfaiyecilerin a-i-a-i-a-i'si, bir kamyonun fren gıcırtıları, tramvayların dan-dan'ları, bisiklet zilleri çevremizi saran bütün bu şamata, bu gürültüler, bu çığlıklar bizi sersemletiyor, sarhoş ediyor neredeyse. Başkalarının sinir sistemini bozan bütün bu

değişik gürültüler bizde tam tersi etki yapıyor, ikimizi de uyandırıyor ve çağdaş mekanik hayatın delice gidişine katıldığımızı kafalarımıza öyle bir sokuyor ki, buna sinirlenecek yerde kendimizi müthiş mutlu hissediyoruz.

En çok dikkatimizi çeken şeyin gürültü olmasında şaşılacak bir yan yok. Nice yıllardan beri sessizlikte yaşıyoruz! On yedi yıldan beri sessizliği tanıdım, cezaevlerinin sessizliğini, küreğin sessizliğini, hücrenin sessizliğinin ötesindeki sessizliğini, ormanın ve denizin sessizliğini, mutlu insanların yaşadığı küçük yitik köylerin sessizliğini.

— Paris'in bekleme salonuna giriyoruz, diyorum Picolino'ya, gerçek bir şehre, Caracas'a. Burada seni iyileştirecekler, ben de yolumu bulacak ve kaderimi gerçekleştireceğim, emin ol.

Eli elimi sıkıyor, bir damla yaş akıyor gözlerinden. Eli öylesine kardeşçe bir sıcaklıkta ki bu eşsiz dokunuştan hiçbir şey yitirmemek için tutuyorum, öteki kolu hareket etmediğinden, dostumun, koruyucusu olduğum kişinin bu gözyaşını ben siliyorum.

Sonunda kürek mahkûmu Emile S.nin pansiyonuna vardık ve yerleştik. Kendisi yok, ama Venezuellalı karısı Callao'dan geldiğimizi söyleyince kim olduğumuzu anladı, bize iki yataklı bir odayla kahve vermek için koştu.

Yıkanmasına yardım ettikten sonra Picolino'yu yatırıyorum. Yorgun ve çok heyecanlı. Giderken bana bir sürü işaret yapıyor. "Döneceksin değil mi? Beni burada tek başıma bırakma!" demek istediğini biliyorum.

— Hayır, Pico! Şehirde sadece birkaç saat kalacağım, kısa bir süre sonra dönerim.

Ve işte, Caracas'dayım. Şehrin en büyük alanı olan Simon-Bolivar alanına doğru inerken saat yedi. Her yanda bir ışık patlaması, eşsiz bir elektrik ve renk renk neon bolluğu. Beni en çok kendimden geçiren de renkli renkli reklâmlar, yönetenin sihirbaz olması gereken bir bale yaparcasına, delifişekler gibi görünüp kaybolan gerçek birer alevden yılan bunlar.

Alan güzel. Ortasında, koca bir ata binmiş Simon Bolivar'ın bronzdan büyük bir heykeli. Ruhunda da bulunması gereken büyük bir soylulukla temsil edilmiş, yiğit bir hali var. Lâtin Amerikan'nın bu kurtarıcısına her yandan akıyor ve kötü ispanyolcamla kimsenin işitmemesi için alçak sesle onu selâmlamaktan kendimi alamıyorum: "Hombre! Simgesi olduğun özgürlük için her zaman mücadele etmiş benim gibi zavallı bir herifin, sen, özgürlüğün Adamı'nın ayakları dibinde olması ne büyük mucize!"

Emile S. yi bulana kadar, alanda dört yüz metre uzaktaki pansiyona iki kere uğradım. Charlot'nun bir mektubuyla gelişimizin kendisine bildirildiğini bana söylüyor. Rahat rahat konuşmak için, bir tek atmaya gidiyoruz.

— On yıldır buradayım, diye anlatıyor Emile. Evliyim, bir kızım var ve karım pansiyonun sahibi. Bu nedenle sizi bedava oturtamam, ama siz fiyatın sadece yarısını ödersiniz. (İçlerinden biri dara düştü mü eski kürek mahkûmları arasında görülen eşsiz dayanışma.) Devam ediyor: Seninle olan zavallı çocuk, eski bir dost mu?

— Gördün mü kendisini?

— Hayır, ama karım bana sözünü etti. Gerçek bir insan paçavrası olduğunu söylüyor. Bunamış mı?

— Tam tersine, işin acı yanı da burada. Zihninsel yeteneklerinin tümüne sahip, ama ağzı, dili kuyruk sokumuna kadar vücudunun sağ yanı felçli. Onu Dorado'da, bu haldeyken tanıdım. Kimliği, bir kürek mahkûmu ya da bir sürgün olup olmadığı da bilinmiyor.

— Bu yabancıyı birlikte sürüklemeni anlamıyorum. Mert bir çocuk, güvenilir bir adam olup olmadığını bile bilmiyorsun. Üstelik, senin için gerçek bir yük.

— Kendisiyle uğraştığım sekiz aydan beri bunun farkındayım. Callao'da onunla ilgilenen kadınlar bulmuştum. Her şeye rağmen, güç iş.

— Ne yapacaksın?

— Hastaneye yatıracağım, mümkünse. Ya da, hastaneye yerleştirene kadar bakmak için, basit bile olsa duşlu ve tuvaletli bir oda bulacağım.

— Çarığın var mı?

— Biraz, ama çok dikkat etmem gerekiyor. Çünkü her şeyi anlasam bile İspanyolcayı çok kötü konuşuyorum ve yolumu bulmam kolay olmayacak.

— Evet, burada hayat kolay değil, işten çok işçi var. Her neyse, Papi iş bulana kadar geçecek bir kaç gün süresince güvenle bende kalabilirsin.

Anladım. Cömert olduğu halde, Emile'in başı dertte. Karısı, sarkan dili ve hayvansı homurtularıyla ona Picolino'nun çok karanlık bir görünümünü çizmiş olmalı. Müşterileri üzerinde yapabileceği kötü etkiyi düşünüyor herhalde.

Yarın yemeğini odamıza götüreceğim. Yanımdaki küçük demir karyolada uyuyan zavallı Picolino! Yatak ve yemek paranı ödediğim halde, seni istemiyorlar. Hastalar, görüyorsun ya, sağlığı yerinde olanları rahatsız ediyor. Çarpık ağzın başka insanların gülme isteğini yok ediyor. Hayat bu işte. Ancak kişiliğinle bir şey getirirsen, ya da son derece tarafsız olup kimseyi rahatsız etmezsen bir topluluk tarafından kabul edilebilirsin ancak. Canlı bir eşyaya katlanırlar. Ama üzülme, koçum! Callao'lu kızlar gibi tatlı davranışlarım yoksa da, her zaman yanında dosttan da öte birini bulacaksın: Seni benimseyen ve bir köpek gibi gebermemen için her şeyi yapacak olan bir sabıkalı.

Emile bana bir sürü adres verdi, ama hiçbir yerde bana göre iş bulunmuyor. İki kere Pico'yu sokmaya çalışmak için hastaneye gittim. Yapacak şey kalmadı. Sözde bir tek boş yatak bile yok ve El Dorado cezaevinden bırakıldığını gösteren kimlik kâğıtları da yardımcı olmuyor. Dün bana sorumluluğunu nasıl ve niçin yüklendiğimi, hangi ülkenin uyruğu olduğunu, vb. soruyorlar. Bana El Dorado'nun müdürü tarafından teslim edildiğini ve kendisiyle uğraşacağıma söz verdiğimi hastanedeki kâtip bozuntusuna anlattığımda, koca budala şu sonuca varıyor:

— Eh, siz ihtiyaçlarını karşılayacağınıza söz verdiğiniz için bırakıldığına göre, yanınızda tutun ve evinizde baktırın. Bunu yapa-

cak halde değilseniz, kendisini orada bırakmanız gerekiyordu.

Adresimi sorduğunda ona uydurma bir yer söylüyorum, önemini göstermek isteyen bu uluslararası kötü memur örneğine, bu hıyara güvenim yok.

Çabucak götürüyorum. Picolino'mu. Onun kadar kendim için de umutsuzdum. Karısı her gün Picolino'nun çarşaflarını değiştirmekten yakınan Emile'in pansiyonunda daha fazla kalamayacağımı hissediyorum. Oysa her sabah lavaboda pis yerleri elimden geldiğince yıkıyorum, ama kuruması uzun sürüyor ve çabuk farkediliyor. Bunun üzerine bir ütü alıyor ve yıkanan yerleri sıcak ütüyle kurutuyorum.

Ne yapmalı? Pek bilmiyorum. Kısa zamanda bir çözüm yolu bulmak gerektiği kuşkusuz. Üçüncü kere Picolino'yu bir hasteneye sokmaya çalıştım, sonuç alamadım. Tekrar dışarı çıktığımızda saat on bir. Madem böyle, değişik yollara başvurmak gerekiyor ve bütün bu güzel öğleden sonrayı dostuma ayırmaya karar veriyorum. Caracas'ın göbeğindeki küçük bir tepe üzerinde, tropikal bitkiler ve çiçeklerle dolu nefis bir bahçe olan Calvario'ya götürüyorum onu.

Tepe'de bir sıranın üzerinde, nefis görüntüyü hayranlıkla seyrederek etli **Arepa** yiyor ve bir şişe bira içiyoruz. Sonra iki sigara yakıyorum, biri Pico, biri de benim için. Picolino güçlükle, sigarasına salyalar akıtarak içiyor. Bu anın önemli olduğunu, kendisine üzücü gelebilecek bir şey söylemek istediğimi hissediyor. Gözleri kuşkulu ve bana şöyle der gibi: "Konuş, çabuk konuş! Önemli bir karar aldığını hissediyorum. Konuş, yalvarırım sana!"

Bütün bunları, evet, yazılıymış gibi açıklıkla okuyorum gözlerinde. Onu böyle görmek içimi burkuyor ve duralıyorum. Sonunda başlıyorum konuşmaya:

— Pico, üç gündür seni hastaneye yatırmaya çalışıyorum. Yapacak şey yok, seni istemiyorlar Anlıyor musun?

— Evet diyor gözleri.

— Öte yandan, Venezuella hükûmetine yöneltilecek bir sınır dı-

şı edilme isteğini göze alıp Fransız konsolosluğuna da başvuramayız.

Sağlam omuzunu silkiyor.

— Beni dinle. İyileşmek gerek, iyileşmek için de tedavi görmek. Önemli olan bu. Oysa seni tedavi ettirmek için yeterince param olmadığını biliyorsun. Bu durumda bak ne yapacağız. Geceyi birlikte geçireceğiz, seni sinemaya götüreceğim ve yarın sabah üzerinde bir tek kimlik belgesi bulunmadan Simon-Bolivar alanına bırakacağım. Orada heykelin ayakları dibinde yatacak ve hiç kımıldamayacaksın. Seni kaldırmak ya da oturtmak isterlerse, reddedersin. Kuşkusuz, bir süre sonra bir polis memuru getirtecekler, o da bir cankurtaran çağıracak. Seni hangi hastaneye götürdüklerini anlamak için taksiyle izleyeceğim. Görmeye gelmeden önce de iki gün bekleyecek ve kalabalığa karışabilmek için ziyaret saatinde içeri gireceğim. İlk seferde belki seninle konuşmayacağım, ama yatağının yanında geçerken sigara ve biraz para bırakacağım. Tamam mı? Kabul ediyor musun?

Sağlam kolunu omuzuma koyuyor ve yüzüme bakıyor. Bakışı olağanüstü bir hüzün ve minnet karışımı. Boğazı düğümleniyor, çarpık ağzıyla neredeyse "evet, sağol" olan boğuk bir ses çıkarmak için, insanüstü bir çaba harcıyor.

Ertesi gün, her şey önceden düşündüğüm gibi olup bitiyor. Picolino, Simon-Bolivar heykelinin dibine yatalı bir çeyrek bile olmadan, ağaçların gölgesinde serinleyen üç dört ihtiyar bir polise haber verdiler. Yirmi dakika sonra, bir cankurtaran onu almaya geliyordu. Taksiyle izledim.

İki gün sonra, bir ziyaretçi kalabalığına karışıp geçtiğim koğuşların üçüncüsünde onu bulmakta güçlük çekmiyorum. Talihim varmış ki, iki ağır hasta arasında yatıyor ve tehlikesizce onunla biraz konuşuyorum. Beni gördüğü için sevinçten kıpkırmızı ve belki biraz fazla debeleniyor.

— Sana iyi bakıyorlar mı?

— Evet, diyor başıyla.

Yatağının ayakucundaki tabelâya bakıyorum: "Yan etkileri

önemsiz felç ya da sıtma. İki saatte bir izlenecek." Ona altı paket sigara, kibrit ve yirmi bolivar para bırakıyorum.

— Hoşçakal, Pico.

Umutsuz ve yalvaran bakışı karşısında, ekliyorum: "Meraklanma, seni tekrar görmeye geleceğim dostum!" Onun için vazgeçilmez olduğumu unutmamam gerekir. Picolino'yu dünyaya bağlayan tek insan benim.

On gündür buradayım ve yüz bolivarlar çabuk eriyor. Neyse ki buraya gelirken eli yüzü düzgün giysilerim vardı. Pahalı olmayan küçük bir oda buldum, ama bana göre yine fazla. Ufukta kadın yok. Oysa Caracas'ın kızları güzel, ince ve çok zeki. Güçlük ilişki kurmakta. 1946 yılındayız ve kadınların kahvelere yalnız başlarına oturmaları alışılmış şey değil.

Büyük bir şehrin sırları var. İnsanın kendini koruyabilmesi için bunları bilmesi gerek, bilmesi için de hocaları olması. Bu sokak öğretmenleri kimler acaba? Her gün yirmi dört saatlik geçimini sağlamanın yolunu bulan, kendi dili, yasaları, gelenekleri, sapıklıkları ve dalavereleri olan esrarlı bir kalabalık. Mümkün olduğu kadar namusluca hayatını kazanmak, işte sorun. Kolay değil.

Başkaları gibi benim de, yolumu bulmak için çoğu kere matrak ve kötü sayılmayacak dümenlerin var. Örneğin, bir gün El Dorado'da tanıdığım bir Kolombiyalı'ya rastlıyorum.

— Ne yapıyorsun?

O sıra, büyük ikramiyesi nefis bir Cadillac olan piyango biletleri satıp hayatını kazandığını söylüyor.

— Vay canına! Bir Cadillac sahibi olduğuna göre şimdiden servet yaptın demek?

Gülmekten katılıyor, sonra işi anlatıyor:

— Büyük bir bankanın müdürünün Cadillac'ı.

Arabayı kendisi kullanıyor, sabahın tam dokuzunda geliyor ve efendi efendi, bankanın yüz-yüzelli metre ötesine çekiyor. İki kişiyiz. Birimiz, dikkati çekmemek için her zaman aynı kişi olmaz bu, onu bankanın kapısına kadar izleyip erketeye yatıyor. Tehlike

anında, başkasıyla karıştırılması imkânsız özel bir ıslık çalıyor. Bu bir kere başımıza geldi. Böylece, onun gelişiyle saat bire doğru gidişi arasında, arabanın üzerinde kırmızı yazılarla şöyle diyen güzel bir bez koyuyoruz. "Size bu Cadillac'ı kazandıracak biletlerin satışı, yapılıyor. Numaralar Caracas piyangosunun numaralarıyla aynı. Çekiliş gelecek ay."

— Bu, görülmüş şey değil! Demek senin olmayan bir Cadillac için piyango bileti satıyorsun? Kaçırdın mı? Ya aynasızlar?

— Aynasızlar hep değişiyor, kurnazlıktan nasiplerini almadıkları için de bunun bir dolandırıcılık olduğu akıllarına bile gelmiyor. Bizimle biraz fazla ilgilendiler mi de, kendilerine bir iki bilet armağan ediyoruz ve her biri kendi köşesinde Cadillac'ı kazanacağını düşlüyor. Bizimle biraz yolunu bulmak istersen gel, seni ortağımla tanıştırırım.

— Zavallı insanları söğüşlemek biraz ahlâksızca değil mi sence?

— Yok canım! Bir bilet on bolivar, böylece ancak paralı olanlar alabilir. Demek, bu işte bir kötülük yok.

Böylece, ortağı gördükten sonra, ben de işin içindeyim. Pek parlak değil Papi, ama yemek, uyumak, zarif değilse bile temiz giyinmek ve hâlâ kürekteymişim gibi bir pinti hasisliğiyle tüpümde sakladığım El Dorado'dan kalma birkaç elmasla iki beş yüzlüğü mümkün olduğu kadar yedekte tutmalıyım. Çünkü tüpü, içimde taşımaktan hiç vazgeçmedim, iki nedenle: Oldukça karanlık bir mahallede bulunan otelimin odasından çalabilirler, ve ceplerimden birine koyarsam kaybedebilirim. Nasılsa, on dört yıldır tüpü kalın bağırsağımda taşıyorum. Bir yıl fazla ya da eksik, bir şey değişmez ve içim daha rahat.

Piyango biletlerinin satışı on beş günden fazla sürdü, bir gün çok iştahlı bir müşteri iki bilet birden alıp kazanmayı düşlediği bu nefis arabayı ayrıntılarıyla incelemeseydi daha da devam edecekti. Birden, doğrulup bağırıyor:

— Ama, bu araba banka müdürü doktor Fulano'nun arabası değil mi?

Soğukkanlılıkla, hiç renk vermeden Kolombiyalı cevap veriyor:

— Gerçekten de öyle. Piyangoya koymamız için bize bıraktı. Böylece, doğrudan satışından daha iyi bir fiyat tutturacağını umuyor.

— Garip..., diyor müşteri.

— Lütfen bundan söz etmeyin kendisine, diye devam ediyor Kolombiyalı yine renk vermeden. Duyulmasından rahatsız olacağı için kimseye bir şey söylemeyeceğimize yemin ettirdi.

— Bunu anlıyorum, çünkü gerçekten, onun gibi bir adamdan hiç beklenmeyen bir şey!

Adam bankaya doğru yeterince uzaklaştığında, hemen bezi kaldırdık ve katladık. Kolombiyalı bununla kayboluyor, ben de suçortağımıza pılıyı pırtıyı topladığımızı söylemek için bankanın kapısına gidiyorum. İçin için kahkahadan kırılıyorum ve sezdiğim şeyin sonunu kaçırmamak için kapıya yakınca durmaktan kendimi alamıyorum. Şaşmıyor. Üç dakika sonra, müdürün şüpheci müşteriyle kapıda belirdiği görülüyor. Öyle çok el kol hareketi yapıyor ve öyle hızlı yürüyor ki büyük bir öfkeye kapıldığını anlıyorum.

Cadillac'ın çevresinde kimse kalmadığını, herhalde pek şaşmadan, gördükten sonra daha ağır yürüyerek dönüyorlar ve tezgâhta bir kadeh atmak için bir kahvede mola veriyorlar. Müşteri beni farketmediğinden, tepkilerini dinleyip eğlenmek için içeri giriyorum.

— Gözüpeklik olmasına gözüpeklik! Değil mi doktor Fulano?

Ama Cadillac'ın sahibi, şakayı seven her Caracas'lı gibi, içtenlikle gülmeye başlıyor ve:

— Oradan yürüyerek geçseydim kendi arabam için bana da bilet satmak isteyeceklerini ve bazen çok dalgın olduğumdan bunu alabileceğimi düşünüyorum da! diyor. İtiraf edin ki, oldukça tatlı!

Tabii bu olay piyangomuzun sonu oldu. Kolombiyalılar kayboldular. Ben, aşağı yukarı beş yüz bolivar kazanmıştım, bir aydan fazla geçinmemi sağlayacak bir para, önemliydi bu.

Günler geçiyor, yapacak geçerli bir şey bulmak gerçekten kolay değil. Ülkelerinin adaletinden kaçan Pétain'cilerle işbirlikçilerin

Fransa'dan gelmeye başladıkları çağ bu. İşbirlikçilerle Pétain'ciler arasındaki muhtemel farklardan yeterince haberli olmadığım için, hepsini "eski gestapo" yaftasıyla aynı kaba koyuyordum. Dolayısıyla da, hiçbiriyle görüşmüyordum.

Bir ay geçiyor büyük değişiklik olmadan. Callao'dayken, yeni bir iş tutmanın bu kadar güç olacağını düşünmüyordum. Özellikle iş yerleri için düşünülmüş çok özel (yok canım!) kahvelikleri satmak için kapı kapı dolaşır hale geldim. Tavlama yolu öyle basit ve hıyarca ki iğreniyorum bu işten: "Anlıyor musun, Müdür bey, memurlarınız bir fincan kahve içmek için her aşağı inişlerinde (Venezuella'daki bütün iş yerlerinde çok yaygın bir şeydir bu) büyük zaman kaybediyorlar, özellikle de yağmurlu havalarda. Bu süre içinde de siz, para kaybediyorsunuz. İş yerinde bir kahvelik bulundurmakla, her yönden kazançlısınız." Her yönden kazançlı olan onlar belki, ama benim bir kazancım yok, bu kesin. Çünkü pek çok patron şu cevabı veriyor:

— Biliyor musunuz, Venezuella'da biz hayatı sakin yönüyle alırız, işde bile. Bu nedenle memurlarımızın iş saatlerinde aşağı inip bir Cafecito (kahvecik) içmelerine izin var.

Yolda yürürken elinizde tuttuğunuz bir kahveliğin size vereceği zekice havayla düşünün, bu halde Montmartre'dan eski bir tanıdıkla, Boksör Paulo'yla burun buruna geliyorum.

— Şaşılacak şey doğrusu! Siz Paulo...

— Sen ha, Kelebek?...

Hemen koluma yapışıp beni bir kahveye sürüklüyor.

— Rastlantı diye buna derler işte!

— Bu kahvelikle kaldırımda ne işin var?

— Kahvelik satıyorum, çok acı. Sokup çıkarmaktan, az önce kutusu yırtıldı.

Ona ne durumda olduğumu anlatıyor ve soruyorum: "Ya sen?"

— Kahvemizi içelim, bunu sana başka yerde söylerim.

Hesabı ödedikten sonra kalkıyoruz, kahveliğimi almak için bir hareket yapıyorum.

— Bırak burada, bir daha ihtiyacın olmayacak, sana garanti veriyorum.

— Der misin?

— Kesinlikle.

Bu allahın belâsı kahveliği bırakıyorum ve çıkıyoruz.

Bir saat sonra, benim odada, Montmartre'la ilgili birkaç anımızdan söz ettikten sonra, Paulo konuya giriyor. Venezuella'dan pek uzak olmayan bir ülkede müthiş bir işi var. Bana güveniyor. Kabul edersem takımına alacak.

— Çok kolay, çantada keklik koçum! Sana ciddi olarak söylüyorum: Bu işte o kadar çok dolar var ki, fazla yer tutmasın diye paraları ütülemek gerekecek!

— Nerede, bu olağanüstü iş?

— Yerinde öğreneceksin. Önceden bir şey diyemem.

— Kaç kişi olacağız.

— Dört. Biri şimdiden orada.Ötekini buradan almaya geldim. Kendisini tanıyorsun hem. Bir dostun, Gaston.

— Doğru, ama onu gözden kaybetmiştim.

— Ben kaybetmedim, diyor Paulo gülerek.

— Gerçekten, iş hakkında bana daha fazla şey söyleyemez misin?

— Mümkün değil Papi. Kendime göre nedenlerim var.

Çabucak düşünüyorum. Şimdi içinde bulunduğum durumda, pek seçim yapma olanağım yok. Ya elimde bir kahvelik ya da başka bir pislikle kaldırım mühendisliğine devam ederim, ya da yeniden serüvene başlayıp kısa süre sonra yüklü para tutabilirim. Bildim bileli Paulo çok ciddidir, dört kişi olmamıza karar verdiyse bu işi de çok ciddi. Teknik yönden, güzel bir dalavere olmalı. Kabul ediyorum, çok da çekici geliyor bana. Öyleyse Papi, banko mu?

— Banko!

Ertesi gün yoldayız.

ALTINCI BÖLÜM

BANKANIN ALTINDAKİ TÜNEL

Yetmiş iki saatten fazla süren araba yolculuğu. Nöbetleşe kullanıyoruz. Paulo bitip tükenmek bilmeyen tedbirlere başvuruyor. Her benzin alışımızda, arabayı kullanan ötekileri benzinciden üç yüz metre geride bırakıyor ve sonra dönüp onları alıyor.

Gaston'la birlikte, bardaktan boşanırcasına yağan yağmur altında Paulo'yu bekleyerek bir yarım saat geçirdik. Öfkeliyim.

— Bütün bu numaraların zahmete değdiğine gerçekten inanıyor musun, Paulo? Bak ne haldeyiz soğuk alacağız.

— Papi, kafa ütülüyorsun artık! Lâstikleri şişlrttim, arka tekerleklerden birini değiştirttim, yağ ve su koydurdum. Bütün bu işler beş dakikada yapılmaz!

— Tersini söylemiyorum Paulo! Ama itiraf edeyim ki bunca tedbirin gerekliliğini pek göremiyorum.

— Ben görüyorum, komuta eden de benim. Eğer sen on üç yıl kürekte yattıysan, ben de güzel Fransa'mızda on yıl hücre cezası çektim. Bu nedenle ne kadar tedbirli davranırsak o kadar iyi olacağına inanıyorum. Bir arabanın, bir Chevrolet'nin üç yerine içinde bir kişiyle geçtiğini bildirilirse, aynı şey olmaz.

Haklı, bir daha sözünü etmeyelim.

İki saat sonra, yolculuğumuzun hedefi olan şehre vardık. Paulo iki yanı villâlarla çevrili bir yolun girişinde bizi indiriyor.

— Sağdaki kaldırımı izleyin. Villânın adı **Mi Amor,** orası.Evi-

nizmiş gibi girin, içerde Auguste'ü bulacaksınız.

Çiçekli bir bahçe, bakımlı bir yol, kapısı kapalı sevimli bir ev. Kapıyı vuruyoruz.

— Günaydın dostlar, girin, diyor Auguste kapıyı açarak.

Bizi kısa kollu gömlekle, ter içinde ve kıllı kolları çamura batmış karşılıyor, Paulo'nun arabayı şehrin öteki ucunda bulunan bir parka bırakmaya gittiğini anlatıyoruz. Sokakta Venezuela plâkalı bir araba görmelerinin gereği yok.

— İyi bir yolculuk yaptınız mı?

— Evet.

Başka lâf yok. Yemek salonunda oturuyoruz. En önemli ana geldiğimizi hissediyorum ve biraz sinirliyim. Ne Gaston ne de ben biliyoruz nasıl bir işin sözkonusu olduğunu. "Güven meselesi, dedi Paulo Caracas'ta. Ya gelirsiniz ya da gelmezsiniz. Kabul eder ya da etmezsiniz. Bir tek şey: Hayal edemeyeceğiniz kadar çok nakit para." Kabul, ama şimdi durumun açık seçik ve kesin belli olması gerekecek.

Auguste bize kahve veriyor. Yolculuğumuzla, sağlığımızla ilgili birkaç soru dışında, beni aydınlatacak tek sözcük yok. Bu familyadakilerin ağzı sıkı!

Villanın önünde bir araba kapısının kapandığını işittim. Herhalde bura plâkalı bir araba kiralayan Paulo olmalı. Gerçekten de öyle.

— İşte! diyor Paulo odaya girip deri ceketini çıkararak. İşler tıkırında, çocuklar!

Sakin sakin, kahvesini içiyor. Ben bir şey söylemiyorum, bekliyorum. Auguste'e konyak şişesini masaya koymasını söylüyor. Acele etmeden, hep hayattan hoşnut haliyle bize de konyak veriyor ve sonunda konuya giriyor:

— Eh çocuklar, işin yapılacağı yerdesiniz. Düşünün ki bu şirin villânın tam karşısında, geldiğiniz yolun öteki yanında, ana kapısı küçük sokağımıza paralel güzel bir cadde üzerinde bulunan bir bankanın arka cephesi var. Auguste'ün kollarının killi toprakla pislendiğini görüyorsanız, tembel olduğunuzu bildiğinden sizlere daha az

iş kalsın diye çalışmaya başladığı içindir.

— Ne yapmaya başladığı için? diye soruyor Gaston, sorusu hıyarca değil ama hızlı da sayılmaz.

— Büyük bir şey yapmıyor, diyor Paulo gülümseyerek. Yan odadan başlayan, bahçenin, sonra yolun altından geçecek ve tam banka kasasının altına varacak bir tünel. Hesaplarım doğruysa. Değilse, kendimizi belki de sokağa bakan cephede bulacağız. Bu durumda, daha derine inecek ve alttan geri dönmeye çalışacağız.

Kısa bir sessizlik oluyor, ardından:

— Ne dersiniz?

— Bir dakika koçum. Alıştıralım kendimizi. Pek beklediğim gibi bir dümen olduğunu söyleyemem.

— Banka büyük mü? diye soruyor, doğrusu hızlı olmayan Gaston. Öyle ya, Paulo bütün bu işleri böyle yoluna koyduysa, herhalde üç kutu baharat kaldırmak için değil.

— Yarın önünden geç, görüşünü bana bildirirsin, cevabını veriyor Paulo kahkahalarla gülerek. Sana küçük bir fikir vermek için bankada sekiz kasadar çalıştığını bil. Bütün gün kaç paranın el değiştirdiği konusunda fikir sahibi olursun.

— Vay canına yahu! diye bağırıyor Gaston bacağına vurarak. Gerçek bir banka bu! Eh, doğrusu çok sevindim! Bir kerecik olsun, mühendis vâri hesaplarla hazırlanmış esaslı bir soyguna katılacağım. Kısacası, bu iş benim soygunculukla geçen hayatımın mareşallik asası!

Hep ağzını kulaklarına yayan bir gülümsemeyle, Paulo bana dönüyor:

— Bir şey söylemiyor musun Papi?

— Benim mareşal olmaya ihtiyacım yok. Yapmak istediğim bir iş için yeterince mangır bulup onbaşı kalmayı yeğlerim. Bana sorarsan, Paulo, bu çok büyük iş ve başarıya ulaşırsa—her zaman inanmak gerek, dolayısıyla başarıya ulaşacak, bu kesin— kiramızı ve telefon faturamızı ödemek için hayatımızın sonuna dek paramız olacak demektir. Ama... çözümlenmesi gereken "ama"lar var! Sana

birkaç soru sorulabilir mi, komutan?

— İstediğin kadar, Papi. Zaten bu işin her ayrıntısını sizinle konuşmak niyetindeydim. Çünkü harekâtı ben yönetiyorsam, ben incelediğime göre, herbiriniz özgürlüğünü ve belki hayatını tehlikeye atıyor. Dolayısıyla, dilediğin bütün soruları sor.

— Doğru. İlk soru: Giriş kuyusunun bulunması gereken yan odadan, bahçe tarafındaki kaldırıma kaç metre var?

— On sekiz, tam tamına.

— İkincisi, bu kaldırımın kenarıyla bankanın arasındaki uzaklık nedir?

— On metre.

— Üçüncüsü, bankanın içinde, bütüne göre kasanın girişini tam olarak tespit ettin mi?

— Evet. Müşterilere ayrılan kiralık kasalar dairesinden bir küçük kasa tuttum. Bankanın büyük kasasından, üzerinde iki güvenlik tekerleği bulunan bir çelik kapıyla ayrılıyor. Kiralık kasalar dairesine açılan bir tek girişi var. Oradan da ana kasaya geçiliyor. Bir gün, bankaya bir hayli gidip geldikten sonra, kasamın ikinci anahtarını vermelerini beklerken çelik kapının açıldığını gördüm. Ekseni üzerinde dönerken, salonu ve çepeçevre sıralanmış koca kasaları görmeme yetti.

— İki salonu ayıran bölmenin kalınlığını öğrenebildin mi?

— Çelik kaplama yüzünden bunu öğrenmek güç.

— Ana kasanın kapısına kaç basamakla iniliyor?

— On iki.

— Salonların zemini yolun düzeyinden üç metre kadar aşağıda demek. Peki, ne düşündün?

— Tam iki salonu ayıran bölmenin altından işe girişmeyi denemek gerek. Ana kasanın zeminin altında, kasaları mıhlayan dış somunları bulmakla mümkün bu. Böylece, bir tek delikle iki salona birden giriliyor.

— Evet, ama kasalar duvara dayalı olduğundan, bunlardan birinin altına varabilmemiz de mümkün.

— Bak bunu düşünmemiştim. O zaman, deliği salonun ortasına doğru genişletmek kalıyor.

— Sanırım iki giriş deliği açmak daha iyi. Her salona bir tane ve mümkünse, ortaya.

— Ben de böyle düşünüyorum şimdi, diyor.

Auguste:

— Kabul Papi. Bak, daha oraya gelmedik ama çok önceden düşünmek iyi. Sonra?

— Tünelin derinliği ne olacak?

— Üç metre.

— Genişliği.

— Seksen santim. İçinde dönebilmek mümkün olmalı.

— Ne kadar yükseklik öngörüyorsun?

— Bir metre.

— Genişlik ve yükseklikte seninle aynı görüşteyim, ama derinlikte değil. Tepemizde iki metre toprak yeterince dayanıklı bir kabuk meydana getirmiyor. Büyük kamyon ya da bir silindir geçti mi, yıkılabilir.

— Belki Papi, ama bu yoldan kamyonlarla ağır araçların geçmesi için hiçbir neden yok.

— Kabul ediyorum, ancak kuyuyu dört metreden açmak bir şey değiştirmez. Böyle yapmakla, tünelin tavanıyla yol arasında üç metre toprak oluyor. Bir sakınca görüyor musun? Tek fazladan yapılacak iş giriş kuyusunu bir metre daha kazmak. Tünelin kendisi için bir şey farkettirmez. Öte yandan, dört metre derinlikten bankanın temellerine, hatta temellerinin altına varmak aşağı yukarı kesin. Binada kaç kat var?

— Bir zemin kat, bir de ilk kat.

— Demek temeller daha derin olamaz.

— Doğru Papi. Dört metreye ineceğiz.

— Ana kasaya nasıl gireceksin?

— Bence Papi, işin püf noktası burada. Yine de, mantıklı olarak düşünüldüğünde alarm zilleri ana kasanın dışına yerleştirilmiştir.

Ne bankanın ne de ana kasanın kapılarından hiçbirine dokunmazsan, çalmaması gerekir. Bu iki salonun içinde alarm zili olmamalı. Yine de, sanırım ana kasanın giriş kapısı yanındaki kasalara dokunmamak gerekir, büyük çelik kapının yanındakilere de.

— Anlaştık. Seninle aynı görüşteyim. Tabii, bir tehlike var, bu da kasalar üzerinde çalışırken titreşimin zilleri harekete geçirmesi. Ama sözünü ettiğimiz tedbirleri alarak, şansın önemli bölümünü kendimizden yana çevirmiş oluyoruz.

— Başka şey yok ya, Papi?

— Tünelin yan kaplamasını da hesaba kattın mı?

— Evet. Garajda bir marangoz tezgâhı ve bu iş için gereken herşey var.

— Mükemmel. Ya toprak?

— Önce toprak bahçe yüzeyinin tümüne yayılacak, sonra iyice yükseltilmiş çiçek göbekleri yapılacak ve sonunda, bütün duvarlar boyunca bir metre eninde ve garip gelmeyecek kadar yükseltilmiş koca bir tarh yapılacak.

— Meraklılar var mı, çevrede?

— Sağ yan mükemmel. Köpekleri bokunu yapımızın önüne yaptığı için beni her görüşlerinde özürler dileyen ufak tefek bir ihtiyarla minicik, yaşlı karısı. Sol yan, tam bir baş belâsı. Sekiz on yaşlarında, durmaksızın salıncakla sallanan iki çocuk var. Bu küçük serseriler öyle yükseliyorlar ki duvar üzerinden bizde ne olup bittiğini kolayca görebilirler.

— Nasılsa, bahçenin ancak bir bölümünü görmeleri gerekir, kendi duvarlarından yana olan bölümü değil.

— Doğru Papi. Peki, diyelim ki tüneli kazdık ve kasanın altındayız. Bütün araç-gereci sığdırmak ve belki iki üç kişi bir arada rahatça çalışmak için büyük bir girinti, bir çeşit oda yapmak gerekecek. Her salonun merkezini tespit ettikten sonra da, her birinin altına iki metreye bir metre boyutlarında bir boşluk açacağız.

— Güzel. Kasaların çeliğini neyle deleceksin?

— Bu, aramızda tartışılacak bir nokta.

— Konuş.

— Bu iş oksijenle yapılabilir, konuyu biliyorum, mesleğim. Elektrodla da mümkün, bunu da biliyorum, ama bir tek güçlüğü var. Villâ 120 voltluk, oysa 220 gerek. Dolayısıyla, bu işe bir herif daha katmaya karar verdim, ama onun tünelde çalışmasını istemiyorum. Harekete geçmemizden önceki gün gelecek.

— Neyle?

— Sağlam dur, Papi. Termit'le (*). Bu dalda gerçek bir profesör. Ne dersiniz bu konuda, hepiniz?

— Dört yerine beş pay edecek, diyor Gaston.

— Çok mangırın olacak Gaston! Dörde böl, beşe böl farketmez.

— Ben termitli heriften yanayım, çünkü açılacak bir düzüne kasa varsa termitle başka herhangi bir yoldan daha çabuk iş görülür.

— İşte genel plân. Herkes kabul ediyor mu?

Herkes kabul etmiş durumda. Paulo bize bir uyarıda daha bulunuyor: Gaston'la benim, ne bahaneyle olursa olsun, gündüzleri dışarı adım atmamamız. Ancak zaman zaman, akşamları, mümkün olduğu kadar az, çok iyi giyimli ve kravatlı falan çıkabileceğiz. Hiç bir zaman da dördümüz birlikte değil.

Bir zamanlar çalışma odası diye kullanılan yandaki odaya geçiyoruz. Bir metre çapında ve üç metre derinliğinde bir çukur kazılmış bile. Duvar gibi dimdik inişini hayranlıkla seyrediyor ve o sıra havalandırma konusunu düşünüyorum.

— Ya hava için ne düşündün?

— Plastik borular ve küçük bir kompresörle hava verilecek. Çalışan çok takınırsa, başka biri o çalışırken yüzüne hava borusunu tutacak. Caracas'dan eni konu sessiz çalışan bir kompresör aldım.

(*) Büyük bir ısı sağlayan madenoksit ve alüminyum karışımı

— Ya bir soğutma aracı alsak?

— Bunu da düşündüm ve garajımda bir tane var, ama her keresinde kontak yaptırıyor.

— Dinle, Paulo. Termitli herifin başına ne gelebileceği bilinmez. Buluşma günü görünmezse, oksijenle hızlı çalışamayız ve ancak elektrod işimizi görebilir. 120 voltu 220'ye çevirmek gerek. İsteğin olağan görünmesi için, et dondurmak amacıyla eski bir buz makinesi, soğuk hava araçları almak isteğini, üstelik de garajında marangozlukla uğraştığından küçük yuvarlak bir testere koymak istediğini falan söylersin. Mesele çıkarmaması gerekir.

— Haklısın, 220 volta çevirmekle kazancımız büyük olacak. Şimdi, yeterince konuştuk bütün bunlardan; Auguste makamacıların kralıdır. Makarnalar hazır olur olmaz sofra başına geçeceğiz.

Akşam yemeği çok neşeli geçti. Birkaç üzücü anıdan sonra, hepimiz, geçmişten söz ederken cezaevi hikâyelerini hatırlamamaya karar veriyoruz. Sadece matrak olaylardan konuşulacak, karılardan, güneşten, denizden, iş tutmaktan, falan. Çocuklar gibi gülüyoruz. Kimse, bencil gücünün en büyük simgesi olan **bir baraka** aracılığıyla topluma saldırmaktan bir an bile pişmanlık duymuyor.

Transformatör evin yakınında bulunduğundan, 120 volttan 220'ye geçiş güçlük çıkmadan sağlandı. Mesele yok. Kuyuyu bitirmek için, böylesine dar bir yerde kullanması rahatsız edici olan kısa saplı kazmayı bıraktık. Yuvarlak bir tahta testeresiyle toprağı kalıp kalıp kesiyoruz, her kalıp kullanılması kolay sağlam bir fide kazığıyla sökülüp kovaya konuyor.

Yavaş yavaş ilerleyen dev bir iş bu. Evden, artık dört metreyi bulan kuyunun dibindeki yuvarlak testerenin zırıltısı pek hafif işitiliyor. Bahçeden hiçbir şey duyulmuyor, dolayısıyla da korkacak bir hikâye yok.

Kuyu bitti. Bugün tünele başladık, elde pusula insanın her yanına yapışan çok ıslak bir killi topraktan ilk metreyi kazan Paulo. Artık yarı çıplak değil, ayaklarımızı da içine alan bir tulumla çalışıyoruz. Böylece, yukarı dönüp tulumu çıkardığımızda, kozasından çı-

kan bir kelebek kadar temiziz. Ellerin dışında, tabii.

Hesaplarımıza göre, yine de otuz metre küp toprak çıkarmak gerekecek. Boru değil.

— Tam bir kürek mahkûmu işi! diye homurdanıyor Paulo keyifsiz olduğu günler.

Ama, yavaş yavaş ilerliyoruz. "Köstebekler, ya da porsuklar gibi", diyor Auguste.

— Başaracağız, çocuklar! Hayat boyu da mangırımız olacak. Değil mi, Kelebek?

— Tabii ya! Ben de, savcının, yalancı tanığın dilini koparacak Orfèvres Rıhtımında bir şenlik ateşi gümbürdeteceğim. Hadi, işbaşına, çocuklar! Milyoner olmak için aceleniz yoksa, benim bazı geceler savcının rahat yatağında sağlam diliyle öldüğünü, tanığın babasının mağazasının kürküne gitgide daha sıkı sarındığını ve savaşla aynasızların yalnız adres değiştirmekle kalmayıp Armée de Salut (*) askerleri haline geldiklerini düşlediğimi de düşünün! Bu da, yapılacak işin benim yönümden hiç bir anlama gelmeyeceği demektir. Dolayısıyla ipe sapa gelmez şeyler anlatmanın ya da kâğıt oynamanın sırası değil. Hadi, indirin beni deliğe. İki saat daha çalışacağım.

— Sakin ol, Papi! Hepimiz sinirliyiz. Hızlı gitmiyor iş, doğru, ama yine de ilerliyoruz ve önümüzde on beş metreyi bile bulmayan bir uzaklıkta mangır var. Hem sonra hepimizin derdi ayrı: Bak dostum Santos'un Buenos Aires'ten yazdığı şu mektuba.

Ve Paulo cebinden bir mektup çıkararak yüksek sesle okuyor: "Sevgili Paulo — Mucizelere mi inanıyorsun, dostum? İki karını görmeyeli altı aydan fazla olduğu bir yana, onlara bir mektup, bir kart bile yollamadın. Hepten kendini kaybetmişsin, ölü olup olmadığını, ya da yeryüzünün hangi köşesinde bulunduğunu bilmiyorlar. Bu şartlar altında, benim için gidip arpayı toplamak hiç matrak olmuyor. Her pazartesi çıngar biraz daha şiddetleniyor: "Ne haber?

(*) Hayırseverler Ordusu

Nerede, bizim adam? Ne yapıyor? Bahse girerim ki, bir iş üstünde. Ah! İyi hoş bu işleri! Ama burada bizimle olsa daha iyi eder. Yastığa sarılıp yatmaktan gına geldi. Size bu son para tokalayışımız. Anladınız mı? Ya gelsin, ya da boşanalım!"

"Aman Paulo, bir çaba göster, iki kelime yaz, mucizelere inanma. Günün birinde iki değermenini de kaybedeceksin, o zaman da unsuz kaldığının günüdür. — Dostun, Santos."

— İyi ama, ben mucizeye inanırım ve mucize de şurada, önünüzde. Zekâmız ve cesaretimle bu işi hazırlayanlar ben, Paulo ve sizlersiniz, dostlarım. Yine de, kızların yeterince uzun süre dayanacaklarını dileyelim. Çünkü işi bitirmek için onların mangırına ihtiyacımız var.

— Onlara hepimiz birer armağan veririz, diyor Auguste bu düşünceyle kendinden geçerek.

— Bu benim işim, diyor Paulo. Ben, haydutlar tarafından düzenlenmiş en güzel işlerden birini gerçekleştiren sanatçıyım; kızlar bilmeden, bu işe para yatıran kişiler. Her şeye rağmen onlar için büyük şeref bu.

Genel bir kahkaha tufanı, birer konyak ve herkesi hoşnut ederek sinirlerimi biraz gevşetmek için kâğıt oynamayı kabul ediyorum.

Toprağı on sekiz metre boyunda ve on metre enindeki bahçeye boşaltmak dert değil. Garaja giden yolu bırakarak toprağı enine yayıyoruz. Ama çıkarılan toprak ötekinden değişik olduğu için, zaman zaman bir kamyon funda toprağı getirtiyoruz. İşler yolunda.

Ve kazıyoruz toprak dolu kovaları yukarı çekiyoruz! Bir anlamda galerinin zeminine parke döşedik, çünkü dibi çamur içinde bırakan su sızmaları var. İple çekilince kova daha iyi kayıyor tahtalar üzerinde.

Şöyle çalışıyoruz: İçimizden biri tünelin dibinde. Yuvarlak testere ve çapayla kazıyor, toprağı ve taşları söküp kovaya dolduruyor. İkincimiz kuyunun aşağısında ve kovayı kendine çekiyor. Yukarıda, kovayı çekip çıkaran ve lastik tekerlekli bir el arabasına dolduran

üçüncümüz duruyor. Garajla doğrudan bağlantısı olan bölmede bir geçit açtık. Dördüncünün el arabasını almaktan, garajdan geçip çok tabii bir şekilde bahçeye çıkmaktan başka yapacak işi kalmıyor.

Engel tanımayan bir kazanma iradesi desteğinde, saatler boyu çalışıyoruz. Bu olağanüstü bir enerji harcaması. Hava soğutucu vantilâtöre ve boyuna sarılan, arasıra ucunu emdiğimiz bir lâstik boruyla gelen temiz havaya rağmen galerinin dibine dayanabilmek çok zor. Her yanım sıcaktan oluşan küçük kırmızı sivilcelerle dolu, bütün vücudumda bunlardan koca koca kabartılar var. Kurdeşen gibi bir şey ve korkunç kaşınıyor. Tek kaşıntısı olmayanımız Paulo, çünkü o sadece el arabasıyla ve bahçeye toprak yaymakla uğraşıyor. Bu cehenemden çıktığında, insanın yıkanmış bile olsa toparlanması, normal soluk alması ve vazelin ya da kakao yağına bulanıp kendini aşağı yukarı iyi hissetmesi için bir saatten fazla bir süre gerek. "Ne olursa olsun, bu zor işi biz istedik, öyle değil mi ya? Kimse bizi bunu yapmaya zorlamadı. Öyleyse kendi kendinin yardımcısı ol, dişini sık, kapa çeneni ve Tanrı sana yardımcı olur!" Kendi kendime söylediğim ve böyle bir işe girdiği için sövüp saymaya başlayan Auguste'e günde iki-üç kere tekrarlattığım şey bu.

Zayıflamak için, bir bankanın altına tünel açmak gibisinin olmadığını sizlere söylemeye gerek yok. İki büklüm, sürünerek, eğilip bükülerek insanın bu denli çevikleşmesi akıl alır gibi değil. Bu tünelde, fin hamamındaymış gibi terliyor adam. Akla gelen bütün biçimlerde bu hareketleri yapa yapa, fazladan yağ bağlama tehlikesi kalmıyor ve nefis kaslar ediniliyor. Gördüğünüz gibi, bu iş her yönden olumlu ve üstelik, geçidin ucunda sizi harika bir ödül bekliyor: Başkalarının serveti; neşeli mangır.

Bahçe dışında işler tıkırında gidiyor. Toprak dökerek düzeyini yükseltmekten, çiçekler yükselecek yerde gitgide derine gömülüyor, bu da normal görünmüyor pek. Devam edersek, yakında sadece yaprakları kalacak ortada. Buna da bir çare buluyoruz: Çiçekleri saksılara yerleştirip yeni getirilen toprağa gömüyoruz. İyi örtüldüğünde bir şey görünmüyor, sanki bitki topraktan çıkar gibi.

Uzamaya başlıyor bu hikâye! Bari sırayla dinlenebilsek! Ama

bu sözkonusu değil. Etkili bir çalışma hızını sürdürmek için dördümüzün de hazır bulunması zorunlu. Üç kişiyle sonu gelmeyecek ve önceden vîllanın içinde toprak biriktirmek gerekecek, bu da tehlikeli olur.

Kuyunun kapağı kılı kılına oturuyor. Dinlenirken, odanın kapısını açık bırakabiliriz, hiçbir şey farkedilmiyor. Garaj duvarındaki geçide gelince, garaj tarafında üzerine her çeşit araç-gereç astığımız koca bir tahta, ev tarafından da, İspanyol sömürgeciliği çağından kalma büyük bir dolap yerleştirdik. Böylece, birini kabul etmesi gerektiğinde, Paulo bunu hiç çekinmeden yapıyor. Yalnız Gaston'la ben birinci kattaki odamıza kapanıyoruz.

İki gün süreyle, durmadan, ortalığı seller götürdü ve tüneli su bastı. Aşağı yukarı yirmi santim su var. Paulo'nun bir el tulumbasıyla gerektiği kadar boru almaya gitmesini teklif ediyorum. Bir saat sonra tulumba çalışıyor. Sırayla basarak (başka bir hareket de bu) tüneldeki suyu çekip lâğım yoluna boşaltıyoruz. Pisi pisine harcanan uzun ve dertli bir iş günü.

Aralık ayından uzak değiliz. Kasım sonunda, küçük girintiyi de hazırlamış ve yan kaplamalarını tamamlamış halde bankanın altında bulunabilseydik mükemmel olurdu. Termitçi herif de gelirse, Noel Baba'nın pabuçlarımızı doldurup taşıracağına şüphe yok. Gelmezse elektrodla çalışmaya karar verdik. Bütün takım taklavatıyla eksiksiz bir aracı nerede bulacağımızı biliyoruz. General Electric'de harikaları var. Başka bir şehirden alınacak, böylesi daha tedbirli.

Tünel ilerliyor. Dün 24 Kasım günü, bankanın temellerine ulaştık. Üç metre daha tünel kazıp odayı açmaktan başka yapacak iş kalmıyor, yani aşağı yukarı on iki metre küp toprak çıkarılacak. Bunu şampanya içerek kutluyoruz, gerçek Fransız şampanyası.

— Biraz yeşil, diyor Auguste.

— Daha iyi, güzel bir belirti: Dolar rengi bu. Paulo yapılacak işleri sıralıyor:

— Çok fazla toprak yoksa, bunu çıkarmak için altı gün;

— Üç gün de yan kaplamasını yapmak;

— Toplam: Dokuz gün.

— 24 Kasımdayız, demek 4 Aralık günü hazır olacağız. Kesin ve kuşkusuz.

"Bir cuma günü akşamın sekizinde harekete geçeceğiz, banka yedide kapandığı için. Bütün cumayı cumartesiye bağlayan gece, bütün cumartesi günü, cumartesiyi pazara bağlayan gece ve bütün pazar günü bizim. İşler yolunda giderse, pazartesi sabah ikide oradan tüyebilmemiz gerekiyor. Toplam, elli iki saat iş. Anlaştık mı?"

— Hayır Paulo. Tam değil.

— Niçin Papi?

— Banka temizlik için saat yedide açılıyor. Herhangi bir nedenle bu saatte durum anlaşılabilir, yani kaçışımızdan yeterince uzun bir süre sonra değil. İşte benim teklifim: İşi pazar akşamı altıda bitirmeye bakalım. Paylaştırmayı da yapana kadar, aşağı yukarı sekiz olur. Saat sekizde yola çıkarsak, sabah yedide durumun anlaşılacağını hesaba katarak en azından on bir saat, dokuzu beklerse on üç saat avantajlı olacağız.

Sonunda herkes benim teklifimi kabul ediyor. Şampanyayı içerken Paulo'nun getirdiği plâkları koyuyoruz: Maurici Chavalier, Piaf, Paris, küçük dansingler... Kadehinin başında, herkes büyük günü düşlüyor. Şuracıkta neredeyse elimizi uzatsak değeceğiz.

Papi yüreğine kazıdığın hesabı yakında Paris'te ödetebileceksin. İşler yolunda gider, talih benden yana olursa, Fransa'dan Maria'yı almak için Callao'ya döneceğim.

Babamı getirtmek daha sonraki iş. Zavallı, eşsiz babam! Gidip onu kucaklayabilmek için beklemek gerekecek, içimdeki eski serüvenci adamı gömmeyi beklemek...Öcümü alıp bir iş kurduktan sonra uzun zaman gerektirmeyecek bu.

Her şey, şampanyalı eğlentinin iki gün sonrası başımıza geldi, ama biz bir gün gecikmeyle öğrendik. Yüz yirmi kilometre ötedeki bir komşu şehirde, kesip lehimlemeyi sağlayan bir General Electric elektrojen grubunu görmeye gitmiştik. Tertemiz giyimli, dostumla

ben yürüyerek yola çıkmış, iki kilometre ötede araba içinde bizi bekleyen Paulo ve Auguste'ü bulmuştuk.

— Bu geziyi hak ettik, değil mi dostlar? Çekin, çekin içinize bol bol bu nefis özgürlük rüzgârını.

İki ayrı pansiyona yerleşip bu gemilerle dolu rengârenk ve şen bir halkın kaynaştığı çok güzel limanda üç gün geçiriyoruz. Her gece dördümüz de bir araya geliyoruz "Gece kulübü, kerhane, sokak kadını yok, iş yolculuğu yapıyoruz dostlar!" dedi Paulo bize. Hakkı var.

Onunla gidip, aracı dilediğimiz gibi inceledik. Çok iyi ama satın almak için trink para saymak gerek ve bu mangır da bizde yok. Paulo Buenos Aires'e telgraf çekiyor, neyse ki limanda kaldığı pansiyonun adresini veriyor. Bizi villâya götürmesi bir iki gün sonra da tek başına buraya dönüp mangırı ve aracı alması kararlaştırıldı. Bu üç gün tatilden iyice rahatlamış olarak dönüş yolunu tutuyoruz.

Her zamanki gibi Paulo, Gaston'la beni küçük sokağımızın köşesinde indiriyor. Villâ yüz metre ötede. Şaheserlerimiz olan tüneli tekrar göreceğimiz için mutlu, sakin sakin yürümeye koyuluyoruz ki birden Gaston'un kolunu tutup onu durduruyorum. Villâda ne olup bitiyor? Aynasızlar, on-oniki kişi var, sonra yolun tam ortasında yer altından çıkan iki itfaiyeci görüyorum. Uzun uzadıya anlatılmasına gerek yok, anladım. Tünel keşfedildi!

Gaston ateşlenmiş gibi titremeye koyuluyor, sonra, dişleri takırdayarak kekeleyip şu eşsiz hıyarlığı yumurtlamaktan başka şey bulamıyor:

— Güzelim tünelimizi yıktılar! Ah, o biçimler ah! O güzelim tüneli!

Tam o sıra, bir kilometre öteden aynasızım diye bağıran suratıyla bir herif bize bakıyor. Ama durum bana tümüyle öyle gülünç geliyor, öyle içten, şen, gerçek bir kahkaha atıyorum ki aynasızın bizler hakkında en hafif bir kuşkusu olsa bile, bu kuşku uçup gidiyor hemen. Gaston'un koluna yapışıp, yüksek sesle ve İspanyolca şunları söylüyorum:

— Hırsızlar amma da güzel bir tünel açmışlar!

Ağır ağır, şaheserimize sırt çevirip acele etmeden ve başımız derde girmeden sokaktan çıkıyoruz Ama şimdi çabuk davranmak gerek. Gaston'a soruyorum:

— Üzerinde kaç para var? Bende aşağı yukarı altı yüz dolar ve bin beş yüz bolivar. Sende?

— Tüpümde iki bin dolarım var, cevabını veriyor Gaston bana.

— En iyisi Gaston, burada, sokakta birbirimizden ayrılmamız.

— Ne yapacaksın, Kelebek?

— Geldiğimiz limana dönecek ve bir gemiye binmeye çalışacağım. Geminin gideceği yer önemsiz, ama mümkünse Venezuella olmasına bakacağım.

Yol ortasında kucaklaşıp öpüşemeyiz, ama, el sıkışırken o anın duygululuğu içinde Gaston'un gözleri de benimkiler kadar ıslak. Hiçbir şey insanları, serüven ve birlikte atlatılan tehlike kadar birbirlerine bağlamıyor.

— Talihin açık olsun, Gaston!

— Şeytanın bol olsun, Papi!

Paulo ve Auguste ayrı yollardan, biri Paraguay'a, öteki Buenos Aires'e döndüler. Paulo'nun karıları artık yastıklarıyla yatmıyorlar.

Porto Rico'ya giden bir gemide yer bulabildim. Oradan Kolombiya'ya giden bir uçağa bindim ve gemiyle de Venezuella'ya geçtim.

Ancak birkaç ay sonra öğrenebildim ne olup bittiğini: Bankanın ön cephesinde, ama cadde üzerinde büyük bir su borusu patlamış,dolayısıyla da taştılar yan sokaklardan geçiriliyor. Çelik kiriş yüklü koca bir kamyon bizim yola giriyor, tünelimizin üzerinden geçiyor ve arka tekerlekleri çökertiyor tüneli. Çığlıklar, şaşkınlık, polis,her şey çarçabuk anlaşılıyor.

YEDİNCİ BÖLÜM

CAROTTE — EMNİYET SANDIĞI

Caracas'da Noel. Bütün önemli sokaklarda harika ışıklar. Her yanda, halka özgü o eşsiz uyumla söylenen şarkılar, korolar. Ben, başarısızlığımdan ötürü biraz üzgünüm, ama acı duymuyorum. Oynadık, kaybettik, bu kesin, ama hâlâ hayattayım ve her zamankinden özgürüm. Hem Gaston'un söylediği gibi, yine de çok güzel bir tüneldi yaptığımız!

Yavaş yavaş, Beytlehem'li küçük çocuğa adanan şarkıların yarattığı hava bana da bulaşıyor; ve durulmuş, rahat, ruhum yeniden huzur içinde, Maria'ya bir telgraf çekiyorum: "Maria, bu Noel, bana çok şey verdiğin evi mutlulukla doldursun."

Noel gününü hastanede Picolino'yla geçirdim. Yatağından kalktı ve hastanenin küçük bahçesinde, bir sıraya oturup biz de Noelimizi kutladık. İki **Hallacas** almıştım, yalnız Noelde yapılan bir yiyecek, bulabildiğimin en pahalı ve en iyisinden. Ceplerimde nefis iki yassı şişe chianti şarabı.

Yoksulların noeli mi? Hayır, zenginlerin, çok zenginlerin noeli! "Çürümüşlük yolu"ndan paçayı sıyıran iki kişinin noeli, geçirilen sınavlarla perçinlenmiş bir dostluğun ışığında parıldayan noel. Benimkiler gibi çılgınlıklar yapma özgürlüğü de olsa, sınırsız özgürlük içinde bir noel. Bu küçük hastane bahçesinin çiçekleriyle dolu, Caracas'ın karsız noeli. Hastanede bakılalı beri dili sarkmayan ve salya akıtmayan Picolino için umut dolu bir noel, çünkü **Halla-**

cas'ların iyi olup olmadığını sorduğumda neşeyle açık seçik bir "evet" dedi.

Ama, allah kahretsin! İnsanın kendine yeniden hayat kurması ne güç! Birkaç zor hafta geçiriyorum ve yine de cesaretimi yitirmiyorum. İçimde iki şey var: Önce geleceğe duyduğum sarsılmaz bir güven; bir de tartışılmaz bir yaşama zevki. Kaygılanmamın daha iyi olacağı anlarda bile, sokakta rastladığım önemsiz bir olay beni güldürüyor; bir dosta rastlarsam, yirmi yaşındaymışım gibi eğlenerek geceyi onunla geçirebiliyorum. Bu da ilerisi için moralimi ayakta tutuyor.

Doktor Bougrat kadınlar için makyaj malzemesi yapan fabrikasında bana küçük bir iş verdi. Büyük para kazanmıyorum, ama her zaman iyi giyimli ve zarif görünmeye yetecek kadar. Gençliğim geri kalanı hallediyor. Villâsında küçük bir yoğurt fabrikası bulunan bir Macar kadının yanına girmek için ondan ayrılıyor, şu sıra Air France şirketinin denizaşarı seferlerinde kaptan pilot olarak çalıştığı için adını vermeyeceğim bir havacıyla tanışıyorum. Ona Carotte diyeceğim.

O da Macar kadının yoğurt işinde çalışıyor, adam gibi eğlenmemize yetecek kadar kazanıyoruz. Şimdi ortadan kalkmış bulunan, Silencio mahallesindeki şehrin tek çağdaş köşesi Majestic oteline sık sık iki kadeh atmak için uğruyoruz.

İşte, insanın hiçbir yenilik olmayacağını düşündüğü böyle anlar, gerçek bir mucize oluveriyor. Bir gün, her erkek gibi hayatının ayrıntılarını anlatması gerekmeyen Carotte ortadan kayboluyor, birkaç gün sonra, önlü arkalı iki kişinin oturabileceği bir keşif uçağıyla Birleşik Amerika'dan dönüyor. Nefis bir şey bu. Kaynağını değil de, bu uçakla ne yapacağını soruyorum ona sadece.

Gülüyor ve bana:

— Daha ne yapacağımı bilmiyorum, diyor. Ama ortak olabiliriz.

— Ne yapmak üzere?

— Ne olursa, yeter ki eğlenip biraz mangır kaldırabilelim.

Yanında geçireceğimiz çalışma süresi konusunda pek hayale kapılmadığı anlaşılan sevimli Macar kadın başarılar diliyor; ardından, bizler için her yönüyle çılgınca ve olağanüstü bir ay başlıyor.

Ah, o koca kelebekle neler yapmadık ki!

Carotte pilotlukta büyük bir usta. Savaş sırasında, İngiltere'den getirdiği Fransız ajanlarını gece karanlığında mukavemetçilerin elindeki tarlalara indiriyor ve başkalarını Londra'ya götürüyormuş. Çoğu kere de, sadece kendisini bekleyenlerin tuttukları cep lâmbalarının ışığıyla yönünü bulup konuyormuş. Gerçek bir çılgın ve eşsiz bir şenliksever. Bir keresinde, haber vermeden öyle keskin bir dönüş yaptı ki aklım başımdan gidiyordu, hem de sırf sakin sakin, kıçını açmış bahçesine aptes bozan şişko bir kadıncağızı korkutmak için.

Bu uçağı ve havadaki gezintilerimizi öyle seviyordum ki, benzine verecek paramız olmadığında, uçakla satıcılık yapma gibi parlak bir fikir geldi aklıma.

Hayatta bir insanının güvenini kötüye kullandığım tek olay bu. Adı Coriat, erkek ve kadın giysileri satan "Almacen Rio" adlı bir mağazası var. Coriat, kardeşiyle ortak çalışıyor. Orta boylu, esmer, zeki yüzlü, çok iyi Fransızca konuşan bir yahudi. İyi yönettiği ticareti de günden güne gelişiyor. Kadın bölümünde, giysi ve başka eşya yönünden tümü Paris'ten getirilmiş çok çeşitli ve en yeni ne varsa bulunuyor. Dolayısıyla da rahat satılabilecek güzel şeylerden bol bol alabilirim.

Bir şey vermeden, epey yüklü para tutan giysiler, blûzlar, pantolonlar, ıvır zıvır almayı başarıyorum, bunları ülkenin uzak yakın çeşitli bölgelerinde satacağız.

İstediğimiz yere gidiyor, dilediğimiz zaman dönüyor, canımız çektiği gibi çalışıyoruz. Ama oldukça iyi satış yaptığımız halde bütün masrafları karşılayacak kadar para kazanamıyoruz ve Coriat'nın payı benzine gidiyor. Ona hiçbir şey kalmıyor.

En iyi müşteriler orospular, onları ziyaret etme fırsatını kaçırmıyoruz tabii. En çiğ renkli blûzları, son moda pantolonları, çiçekli

etekleri, ipek boyun atkılarını genelevin yemek salonundaki masanın üzerine serip, tatavaya başladım mı kadınların hepsinde büyük bir alma eğilimi uyanıyor.

— Beni iyi dinleyin, hanımlar. Sizler için gereksiz bir lüks değil bu. Tabir caizse, bir iş yatırımı, çünkü ne kadar çekici olursanız gelen müşteri sayısı o kadar artar. Para biriktirmekten başka şey düşünmeyenlere gelince, onlara kesinlikle söyleyebilirim ki benden bir şey almamak aptalca bir tutumluluktur. Neden mi? Çünkü façayı düzeltenlerin hepsi onlara tehlikeli birer rakibe olacaklardır!

Ticaretimiz bütün genelev patronlarının hoşuna gitmiyor, bazıları bu paraların kendi ceplerinden başka yere gitmesine üzüntülü gözlerle bakıyorlardı. Çünkü birçokları, çalıştırdıkları kadınlara "iş araçları" satıyorlardı. Taksitle, hatta. Her şeyi kendi ceplerine indirmek istiyorlardı bu kerhaneciler!

Sık sık Puerto La Cruz'a gidiyoruz, çünkü yakın bir şehir olan Barcelona'da çok iyi hava alanı var. En şık, en iyi yönetilen, altmış kadının çalıştığı genelevin patronu lâf anlamaz, kaba, kendini beğenmiş biri, pis ve hıyar bir şişko. Panama'lı. Venezuella'lı olan karısı çok sevimli ama, ne yazık ki evde herifin borusu ötüyor ve bir saatçik olsun bavulları açmanın mümkünü yok; hele malları bir masa üzerine boşaltmanın hiç.

Bir keresinde çok da ileri gidiyor. Boynuna taktığım atkıyı benden satın aldığı için, bir kadını hemen o an kapı dışarı ediyor. Tartışma kötüye varıyor, görevli polis bizden derhal çıkmamızı ve bir daha buraya ayak basmamamızı istiyor.

— Peki sahte kerhaneci, koca öküz, diyor! Carotte ona... Bir daha yerden değil ama havadan geliriz! Buna engel olamazsın işte.

Gözdağının ne demeye geldiğini ertesi sabah, gün doğarken Barcelona'dan havalandığımızda iç telefonla bana söyleyince anlıyorum: "Gidip Panamalı'ya bir günaydın diyeceğiz. Korkma ve sıkı tutun!"

— Ne yapacaksın?

Bana cevap vermiyor ve genelev göründüğünde biraz yükseli-

yor, sonra bütün hızıyla üzerine pike yapıyor, çok yakında bulunan yüksek gerilimli kabloların altından geçip odaların üstünü kapayan teneke damları gümbürtüyle sıyırıyor. Bu arada, sağlam perçinlenmemiş damların bir çoğu yaprak gibi havalanıyor, yataklarla içindekileri ortaya çıkarıveriyor. Keskin bir dönüş yapıp yükseliyoruz ve görüntüden yararlanmak için biraz yüksekten geçiyoruz. Kapaksız kutularında öfkeden deliye dönen, hiç kuşkusuz ya bir sevişmeyi ya da derin bir uykuyu yarıda kesen havacılara kin dolu yumruklar sallayan bu çıplak kadınlarla donsuz müşteriler kadar matrak şey görmedim hiç. Carotte'la, gülmekten hasta olmuştuk.

Oraya bir daha dönmedik, çünkü şimdi yalnız patronun değil kadınların da öfkesi burnunda olmalıydı. Sonradan, bu serüvene bizimle birlikte gülme hoşgörüsünü gösteren olayı yaşamış bir kadına rastladım. Anlattığına göre öyle bir şamata kopmuştu ki, öfkeyle, Panama'lı şişko hıyar bütün kadınların odalarını kapayan tenekelere kendi eliyle koca cıvatalar takıp perçinlemişti.

Carotte ve ben doğayı aynı ölçüde seviyor, çoğu kere olağanüstü yerler keşfetmekten başka amacımız olmadan havalanıyoruz. Böylece denizin ortasında, kıyıdan aşağı yukarı iki yüz kilometre ötede, gerçek bir harika keşfettik: Los Roquès. Üç yüz altmıştan fazla küçücük adanın birbirine iyice sokulup denizin ortasında sakin ve geniş bir göl meydana getirdiği bir takımada bu. Göl çok durgun, çünkü adalar mendirek görevi yapıyor, solgun yeşil deniz öyle duru, öyle saydam ki yirmi, yirmi beş metre derinlikte dip görünüyor. Ne yazık ki o çağda iniş pisti yoktu, ama aşağı yukarı elli kilometre batıdaki başka bir adaya, Las Aves'e gitmeden önce üstlerinden on kereden fazla enine boyuna uçtuğumuz olurdu.

Carotte gerçekten olağanüstü bir pilottu. Bir kanadıyla kuma, ya da kumsal çok eğilimli olduğunda ötekini suya sürterek indiğini gördüm.

İsla de Aves Kuşlar Adası anlamına gelir. Yavruyken beyaz, daha sonra gri tüylü binlerce ve binlerce kuş vardır burada. Bunlara "bobo" denir çünkü daha çok aptal ve bir şeyden kuşkulanmayan

kuşlardır. Bu çakıl taşı gibi dümdüz adada, hiç insan görmediklerinden korkusuzca üstümüze konan ya da tırmanan kuşlarla çevrili, çırılçıplak ve yalnız olmak yeryüzünde eşi bulunmayan bir izlenimdir. Adayı çepeçevre dolaşan daracık kumsala uzanıp güneşte yanarak saatler geçiriyoruz. Kuşlarla oynuyoruz, onları avucumuza alıyoruz, bazıları başlarımızla çok ilgileniyor ve saçlarımızın arasına küçük gaga darbeleri indiriyor. Yüzüyoruz, yeniden güneşte yanıyoruz ve acıkınca, her zaman suyun yüzeyine çıkmış güneşte ısınan ıstakozlar buluyoruz. Çabucak, elle yakalıyoruz birkaçını ve ateşte kızartıyoruz. Tek güçlük, ateş yakmaya yetecek kadar kuru bitki bulmak, çünkü adada bitki örtüsü neredeyse yok gibi.

Çevremizde sadece deniz, gökyüzü ve kuşlar, her zaman yanımıza aldığımız buruk beyaz şarapla ıslatılan o nefis etleri ıssız kumsalda yemek bizde öyle bir cennet izlenimi uyandırıyor ki, kendimizi mutlak bir suyun içinde hissetmemiz için konuşmaya bile ihtiyacımız yok.

Akşam olmadan tekrar havalandığımızda, yüreklerimiz güneş sevinç ve doludizgin yaşama zevkiyle dolu, hiçbir şeye aldırmıyoruz. Tek amacı güzel ve beklenmedik şeyler yaşama zevki olan bu yolculuğun benzin parasını nasıl ödemeyeceğimize bile.

Las Aves'de, girişi sular çekildiğinde ortaya çıkan ve havayla ışığın girmesini sağlayan geniş bir denizaltı mağarası keşfettik. Gerçekten etkileyici olan bu mağarayı çok seviyorum. İçine yüzerek giriliyor, suyu duru, sığ, bir metreden derin değil. Ortasında ayağa kalkıp bakıldığında, içi ve tavanı bir sürü ağustos böceğiyle kaplı gibi geliyor insana. Bunlar ağustos böcekleri değil tabii, kayalara yapışmış binlerce küçük ıstakoz, tıpkı güneydeki ağaçlarda rastlanan ağustos böcekleri gibi ve onlardan büyük değil. Onları hiç rahatsız etmeden, çok uzun süre mağarada kalıyoruz. Ancak yavru ıstakozlara düşkün büyüdükçe bir ahtapot birkaçını toplamak için kollarından birini uzattığında işe karışıyoruz. Hemen üstüne çullanıyor ve kafasını tersine çeviriyoruz. Orada çürüyüp gidecek, eğer vakit bulabilirse, çünkü yengeçler için gerçek bir şölen.

Geceyi geçirmek için birkaç kere döndük Las Aves adasına. Elimizde birer büyük elektrik feneri, aşağı yukarı bir kilo iki yüz gram ağırlığındaki ıstakozları toplayıp iki büyük torbaya dolduruyorduk. Caracas'dan yola çıkarken, şehrin göbeğindeki hava alanında alıp sattığımız bütün malları boşalttığımızdan dört yüz kilo kadar ıstakoz taşıyabilirdik. Böylesine yüklenmek çılgınlıktı ama, hiç aldırmıyorduk. Güçlükle havalanıyor, doğru dürüst yükselemiyorduk bile. Kıyıdan Caracas'a uzanan yirmi beş kilometre uzunluğundaki vadiyi güçlükle evlerin damlarını sıyırarak aşıyorduk. Bu canlı ıstakozları tanesi 2.50 bolivar gibi gülünç bir fiyata satıyorduk. Hiç değilse benzin ve pansiyon parasını karşılıyordu. Ama, ıstakozları elle yakalarken sık sık yaralandığımızdan, bir tane bile avlamadan döndüğümüz de oluyordu. Bunun hiç önemi yoktu, bir şeye aldırmıyorduk, dopdolu yaşıyorduk.

Limanın yakınındaki Puerto La Cruz'a gittiğimiz bir gün, Carotte telefonla bana şunları söyledi: "Papi, benzinimiz kılı kılına yetecek, San Tome'deki petrol şirketinin hava alanına ineceğiz." Özel piste konmak istediğimizi anlatmak için alanın üzerinde bir tur attığımızda, pistin tam ortasına bir su ya da benzin tankeri koymakla cevap veriyor bu "o biçimler" bize. Anlayana aşkolsun! Carotte sinirlerine hâkim, kendisine nereye konabileceğimizi pek göremediğimi biraz sinirlice söyleyip tekrarladığım halde sadece: "Sıkı dur Papi!" karşılığını veriyor ve oldukça geniş bir yola süzülüp fazla sarsmadan konuyor. Aına hızını alamayıp dönemece doğru ilerlerken, tam karşıdan son hızla sığır yüklü römorkuyla bir kamyon çıkıyor. Frenlerin gıcırtısı bizim dehşet dolu çığlıklarımızı bastırmış olmalı, çünkü şoför kamyonun yönetimini elinden kaçırmayıp römorkunu hendeğe yatırmasa, bal gibi hapı yutmuştuk. Hızla uçaktan atlıyoruz ve Carotte, İtalyan şoförün küfürlerini bastırıyor: "Önce uçağı yolun kıyısına çekmemize yardım et, sonra sövüp sayarsın!" İtalyan hâlâ olayın etkisiyle tir-tir titriyor ve kireç gibi.

Çarpmanın şiddetiyle parçalanan römorktan kurtulan hayvanların yakalanmasına da yardım ediyoruz.

Bu usta işi iniş büyük gürültü kopardı, hükûmet de Carotte'dan uçağı satın alıyor ve kendisini Carlota kampına sivil eğitmen olarak atıyor.

Havacılık hayatım sona erdi. Yazık. Birkaç saat ders almıştım ve işler yolunda gidiyordu. Ne yapalım. Bu işte tek kaybeden, Coriat. Görülmemiş bir şey, benden şikâyetçi olmadı. Birkaç yıl sonra bütün zararını ödedim ve, burada, bana karşı tutumundaki cömertlikten ötürü ona teşekkür etmek isterim.

Ama şimdilik, yalnız uçağı yitirmekle kalmadım, Macar kadının işe bir başkasını alması dışında Caracas'ın merkezinden de uzak durmam gerek. Çünkü Coriat'nın mağazası orada ve onunla burun buruna gelmekte bir çıkarım yok. Durum yine pek parlak değil, ama önemsemiyorum. Carotte'la bu birkaç hafta hiçbir şeyden pişmanlık duymayacak kadar dolu geçti. Bu haftaları hayatım boyunca unutmayacağım.

Carotte'la sık sık, Denizaşırı Ulaştırma Şirketi'nden emekli, yaşlı bir Fransız'ın işlettiği sakin meyhanede buluşuyoruz.Köşede taksitle parfüm satışından rahat rahat geçinen eski bir kürek mahkûmu ve bir İsponyol cumhuriyetçisiyle domino oynadığımız bir gece, kara gözlüklü iki yabancı içeri giriyor ve buraya sık sık bir Fransız havacısının geldiğinin doğru olup olmadığını soruyorlar.

Carotte yerinden kalkıyor ve: "Benim", diyor.

Yabancıları tepeden tırnağa inceliyorum ve kara gözlüklerine rağmen birini kolayca tanıyorum. Sanki bir heyecan dalgası doluyor içime. Yaklaşıyorum. Konuşmaya fırsat kalmadan o da beni tanıyor:

— Papi!

Koca Léon bu, kürekteki en iyi dostlarımdan biri. İnce yüzlü uzun boylu bir adam, bir erkek, cömert. Fazla içli dışlı görünmenin gereği yok, pek ileri gitmeden bana dostu Şili'li Pedro'yu tanıtıyor. Bir köşede iki tek atarken Léon küçük bir uçakla bir pilot aradığını

ve kendisine Fransızdan söz edildiğini anlatıyor.

— Havacı burada, cevabını veriyor Carotte, benim. Ama küçük uçak artık yok. Başkalarına ait.

— Çok yazık, diyor Léon. Diyeceğim kalmadı.

Carotte çekilip domino oynamaya devam ediyor, benim yerimi başka biri aldı. Şili'li Pedro da bara yerleşti, bu yüzden rahat rahat konuşabiliriz.

— Ne var ne yok, Papi?

— Ya senden, Léon?

— Son rastlaşmamızdan bu yana, on yıldan fazla zaman geçti.

— Evet. Sen hücreden çıkarken, ben giriyordum. İyi misin Léon?

— Pek kötü sayılmam. Ya sen, Papi?

Onunla rahat konuşabilirim.

— Sana bütün açıklığıyla söyleceğim, Léon, biraz boktayım. Yokuşun başına tırmanmak kolay değil. Hem sonra, kodesten dilediğin kadar iyi niyetlerle çık, mesleğin yoksa hayat öyle güç ki serüvenden başka şey düşünmüyorsun bile.

"Hem sonra dinle, Léon, benim büyüğümsün ve öteki kürek mahkûmları gibi değilsin. Sana, bütün içimde birikenleri söyleyebilirim. Görüyorsun, kendi kendime karşı çok ciddi ve çok namuslu olarak, bu ülkeye herşeyimi borçlu olduğumu kabul ediyorum. Burada dirildim ve bu yüce saygı göstermeye, mümkün olduğu kadar az eleştirilecek şey yapmaya kendi kendime söz verdim. Ama kolay değil bu. Paris'teki bazı kişilere sunulacak yüklü bir hesabım olmasa, serüven tutkumla bile sıfırdan başlayarak namuslu yollardan bir iş kuracağıma eminim. **Ama ben gelene kadar o leşlerin gebermesini istemiyorum.**

"Bu ülkenin yaşama sevinciyle dolu, hiçbir şeye aldırmayan gençliğini gördüğümde, yaşı yirmi dörtle otuz arasındaki ve o yaşta bir insanın sahip olduğu eşsiz hayat sevgisiyle sanki içten aydınlanan bir gençle karşılaştığımda, ister istemez geçmişe dönüyorum. Benden çalınan bütün o yıllara, hayatımın en güzel yıllarına. Ve

hücre cezası çekenlerin atıldıkları kara delikleri, mahkemeden önce ve sonraki üç yıllık bekleyişi, bana bir kuduz köpekten daha kötü davranılan o çürümüş küreği gözümün önüne getiriyorum. O zaman da saatlere, bazen koca koca günler boyunca, bütün bunları kafamda evirip çevirerek Caracas sokaklarında dolaşıyorum. Beni buraya getirdiği için kaderime günde on kere, yirmi kere şükredecek yerde, hayır bunu düşünmüyorum bile: Bütün geçmiş mezarlarımı görüyorum, yaşıyorum, onların içindeyim sanki ve kafese kapatılmış bir ayı misali arşınladığım bu mezarlardaki gibi saymaya koyuluyorum: Bir, iki, üç, dört, beş, dönmüş! Elimde değil, bu, gerçek bir saplantı. Hayır, yüzümde ve yüreğimde insanlık namına bir şey kalmadan,sonunda paçavraların en sefili gibi geberip gidecekken, pek çok acılarla büyük bir irade pahasına kurtulduğum bu işkenceyi bana haksız yere çektirenlerin rahatça, yaptıklarının bedelini ödemeden ölecekleri düşüncesine katlanamıyorum.

"Böyle sokaklarda yürüdüğümde, çevreme normal bir şekilde bakmıyorum hiç. Her kuyumcuyu, yokluğunu çektiğim şeyin, paranın bulunduğu su götürmeyen her yeri, incelerken, bütün içindekileri toparlamak için ne yapmanın gerektiğini hesaplamadan edemiyorum. Hâlâ bunu yapmadıysam canım çekmediğinden değil. Çünkü burada soygun öyle kolay ki neredeyse kışkırtma.

"Şimdiye kadar kendime karşı verdiğim bu güç savaşı kazandım, bana güvenen bu ülkede ve bu halka karşı önemli hiçbir suç işlemedim. Ödlekçe, iğrenç, çirkin, seni kabul eden bir evin kızlarının ırzına geçmek kadar aşağılık olurdu bu. Ama korkuyorum, evet, kendimden korkuyorum, bir gün büyük bir soygun yapma tutkusuna dayanamamaktan korkuyorum. Bütün bunlar benim için öyle büyük bir sorun yaratıyor ki, zaman zaman, bir gün namuslu bir işten sağladığım gelirle yaşayacağıma beslediğim umudu yitirdiğim oluyor. Çünkü, namusumla iş görüp öcümü almak için gereken büyük parayı kısa sürede toplamam imkânsız. Açıkçası, Léon, dayanacak halim kalmadı."

Koca Léon bir şey söylemeden beni dinledi. Dikkatle bana ba-

karak. Aşağı yukarı başka şey konuşmadan son bir kadeh daha içiyoruz. Yerinden kalkıyor ve ertesi gün Şili'li Pedro'yla birlikte öğle yemeğinde buluşmamızı söylüyor.

Bir çardağın gölgesindeki sakin bir lokantada buluşuyoruz.

— Bana söylediklerin üzerinde düşündüm, Papi. Şimdi dinle, niçin Caracas'da olduğumuzu sana anlatacağım.

Buradan geçiyorlar sadece ve bir emniyet sandığıyla ciddi olarak ilgilenmek üzere başka bir Güney Amerika ülkesine gidiyorlar. Orada, başlıca memurlardan birinin verdiği bilgilere ve kendi soruşturmalarına göre, paraya çevrildi mi herkesin çok neşeli mangıra konabileceği kadar mücevher var. Bu nedenle aramış Carotte'u. Kendisi ve uçağı için ona bir teklifte bulunmak istiyormuş, artık bundan söz etmenin gereği yok.

— İstersen Papi, bizimle gelirsin, sonucuna varıyor Léon.

— Ne pasaportum var, ne de fazla birikmiş param.

— Pasaportu biz üstleniyoruz. Ne dersin Pedro?

— Pasaportu cebinde bil, diyor Pedro, sahte kimlikle birlikte. Böylece resmen Venezuella'dan ne çıkmış, ne de buraya girmiş olursun.

— Masraflar, aşağı yukarı ne tutacak?

— 1000 dolar diyelim, çünkü ülke hemen yakında değil. Bu kadar çarığın var mı?

— Evet.

— Öyleyse, bu durumunla düşünmene bile gerek yok.

Léon'a rastlamamdan on beş gün sonra, soygunun ertesi günü bir araba tutmuş, bu Güney Amerika başkentinin birkaç kilometre ötesinde payıma düşen mücevherleri bir teneke bisküvi kutusuna koyup gömmekteyim.

Çok iyi düzenlenen iş kolay oldu. Emniyet sandığının bitişiğindeki kravat satan dükkândan içeri girdik. Léon'la Pedro mağazanın kilidini iyice bellemek ve içeri girmek için aradaki duvarın neresinde delik açacağımızı kesinlikle tespit etmek üzere, birkaç kere kravat almışlardı buradan. Emniyet sandığında kasa değil, sadece

her yanı çelik kaplı dolaplar vardı. Cumartesi gecesi saat onda içeri girdik ve pazar gecesi on birde çıktık.

Temiz ve pürüzsüz bir iş. Şehirden yirmi kilometre ötede, dev bir ağacın dibine gömüyorum kutumu. İstediğim zaman, hiç düşünmeden burayı bulacağımdan eminim, çünkü üzerine bıçakla yaptığım işaretten başka ağacı bulmak da kolay: Tam bir köprüden sonra, yolun kıyısında, ormanın ilk ağacı. Geri dönerken, on kilometre ötede kazmamı atıyorum.

Akşam, üçümüz de iyi bir lokantada buluşuyoruz. Ayrı ayrı geliyoruz ve birlikte yemeğe gitme kararı vermeden önce rastlantı sonucu barda karşılaşmış gibi yapıyoruz.

Herkes payını zulaladı, Léon bir dostuna, Pedro benim gibi ormana.

— Görüyorsun ya, diyor Léon bana, herkesin kişisel bir zulası olması daha iyi. Böylece herkes ötekilerin paylarını nereye koyduklarından habersiz. Güney Amerika'da çok başvurulan bir tedbirdir bu, çünkü biri aynasızlara yakayı kaptırdı mı, ona çektirecekleri az buz şey değil. O zaman, ötmeye başlasa bile, ancak kendi hesabına konuşabilir. Bunun dışında, Papi, payına düşenden memnun musun?

— Açık söyleyeyim, her mücevhere biçtiğimiz değer bence yerinde. Çok memnunum, diyecek yok.

İşler yolunda gitti ve herkes hoşnut.

— Eller yukarı!

— Bu da nesi! diye bağırıyor. Léon. Delisiniz siz!

Başka bir tepki gösterecek zaman bulamadan, göz açıp kapayana dek coplanıyoruz, kelepçeler vuruluyor ve toparlanıp polis merkezine götürülüyoruz. Daha istiridyeleri bile bitirmemiştik.

Bu ülkede, elleri armut devşirmiyor kardeşlerin. Eğlenti bütün gece sürdü, en az sekiz saat.

İlk soru:

— Kravatları sever misiniz?

— Hass!...

Ve böylece sürüp gidiyor. Sabahın beşinde hepimiz morarmış birer et yığınıyız. Bize bir şey söyletemedikleri için çılgına dönen aynasızlar, öfkeden köpürüyorlar: "Güzel. Ter içinde kaldığınıza ve ateşiniz çıktığına göre, sizi serinleteceğiz." Güçlükle ayakta durarak, bir polis kamyonetine atılıp bir çeyrek sonra koca bir binanın önüne varıyoruz. Aynasızlar içeri giriyorlar, sonra bir takım işçilerin çıktığını görüyoruz. Aynasızlar onlardan çıkmalarını istemiş olmalı. Bu kez içeri girme sırası bizde, her birimiz iki aynasızın kolunda, neredeyse sürüklenerek.

Upuzun bir kodidor, sağda solda çelik kapılar, her kapının üzerinde de sadece tek göstergeli bir çeşit saat. Termometreler. Büyük bir mezhabanın soğutma yerlerinin bulunduğu koridorda olduğumuz, o an kafama dank ediyor.

Koridorun, birkaç masa bulunan yerinde duruyoruz.

— Evet, diyor aynasızların reisi. Size son olarak bir düşünme süresi bırakıyorum. Burası, etlerin dondurulup saklandığı mahzenler. Ne anlama geldiğini kestiriyor musunuz? Evet, son olarak, mücevherlerle geri kalanları nereye koydunuz?

— Ne mücevher gördük ne de kravat, cevabını veriyor Léon.

— Pek güzel, avukat. Önce sen.

Aynasızlar mahzenlerden birinin kilidini açıyorlar. İçerden sanki buzlu bir sis çıkıp koridora doluyor. Pabuçlarıyla çoraplarını çıkardıktan sonra bir itişte Léon'u içeri atıyorlar.

— Çabuk kapa, diyor reisleri, biz de donacağız!

Bir dehşet ürpertisiyle, kapının zavallı Léon'un üzerine kapandığını görüyorum.

— Sıra sende, Şili'li.Ötüyor musun, ötmüyor musun?

— Ötecek şeyim yok.

Başka bir mahzen açılıyor ve Şili'li içine itiliyor.

— En gençleri sensin, İtalyano (pasaportum bir İtalyan kimliğiyle çıkarılmıştı). Bu termometrelere iyi bak. Gösterge eksi kırk derecenin altında. Demek oluyor ki, yediğin sopadan sonra, bu sıcacık halinle konuşmaz ve içeri atılırsan kan toplanır akciğerlerine

yüzde doksan kırk sekiz saat geçmeden geberirsin hastanede. Görüyorsun ya, sana son bir fırsat tanıyorum: Kravatçı dükkânından geçerek emniyet sandığınını soydunuz, evet mi hayır mı?

— Bu heriflerle benim işim yok. Birini eskiden tanırım, onlarla raslantı sonucu lokantada karşılaştım. Garsonlara sorun. Onların bu işin içinde olup olmadıklarını bilmiyorum, ama kesinlikle bildiğim benim olmadığımdır.

— Öyleyse sen de geber, makamacı. Bu yaşta gebereceğini düşündükçe üzülüyorum, ama sen bilirsin. Bunu sen istedin!

Kapı açılıyor. Zorlu bir itişle beni mahzenin karanlığına fırlatıyorlar, bir çengele asılı, demir gibi katı bir yarım sığıra tosladıktan sonra buz ve kırağı kaplı yere boylu boyunca uzanıyorum. Her geçen saniye, bu mahzenin korkunç soğuğunun bütün etimi kapladığını, eti geçip kemiğe vardığını hissediyorum. Büyük bir çaba harcayarak, önce dizlerimin üzerinde doğruluyorum, sonra bir sığıra yapışıp ayağa kalkabiliyorum. Bize çektikleri sopadan sonra, yaptığım her hareketin verdiği büyük acıya rağmen, kollarımı sallamaya, boynumu, yanaklarımı, burnumu, gözlerimi oğuşturmaya koyuluyorum. Ellerimi koltuklarımın altında ısıtmaya çalışıyorum. Sırtımda pantalonumla yırtık gömleğimden başka şey yok. Benim de pabuçlarımla çorplarımı çıkardıklarından, buza yapışan tabanlarım dayanılmaz bir acı veriyor ve ayak parmaklarımın donmaya başladığını hissediyorum.

Kendi kendime: "Bu on dakikadan fazla süremez, diyorum, en fazla on beş dakika. Sığırlar gibi olacağım, donmuş bir et parçası! Hayır mümkün değil, bunu yapmayacaklar, bizi canlı canlı dondurmayacaklar! Cesaret, Papi! Birkaç dakika daha geçsin, kapı açılacak. Buz gibi koridor sana sıcacık gelecek." Kollarım artık bana boyun eğmiyor, ne ellerimi kapayabiliyor ne de parmaklarımı oynatabiliyorum, ayaklarım buza yapışmış ve bunları buzdan söküp alacak gücüm yok. Bayılacağımı hissediyorum ve birkaç saniye içinde, savcının yüzüyle kaplanan babamın yüzünü görüyorum, pek belirgin değil, çünkü aynasızların yüzleriyle de karışıyor. Üç surat bir

arada. Düşünüyorum: "Ne garip, hepsi birbirine benziyor, gülüyorlar çünkü kazandılar." Ve kendimden geçiyorum.

Ne oluyor? Neredeyim? Gözlerimi açtığımda güzel yüzlü bir adam üzerime eğilmiş. Konuşamıyorum çünkü ağzım hâlâ soğuğun etksinde, ama kendi kendime soruyorum içimden: Ne halt ediyorum bu masanın üzerine uzanmış?

Güçlü ve usta, iri eller bütün vücudumu sıcak iç-yağıyla ovuyor ve yavaş yavaş esneklikle sıcağın geri geldiğini hissediyorum. Aynasızların başı iki üç metre öteden bu sahneye bakıyor. Canı sıkılmış gibi. Birkaç kere azıcık alkol akıtmak için ağzımı açıyorlar. Bir keresinde fazla kaçırıyorlar, boğulacak gibi oluyor ve içkiyi bütün gücümle püskürtüyorum.

— Tamam, diyor masör, paçayı sıyırdı.

Bana bir yarım saat daha masaj yapmaya devam ediyorlar. Konuşabileceğimi hissediyor, ama susmayı yeğliyorum. Sağda, benimkinin yüksekliğinde bir masa üzerinde başka bir vücut olduğunu farkediyorum. O da çırılçıplak, oğuluyor ve masaj yapılıyor. Kim bu? Léon mu yoksa Şili'li mi? Üç kişiydik, oysa ben ve öteki masada yatan, iki ediyor. Üçüncü nerede?

Öteki masalar boş.

Masörün yardımıyla oturuyorum ve ötekinin kim olduğunu görebiliyorum. Şili'li Pedro bu. Bizi giydiriyorlar, sırtımıza özel olarak soğutucuların içinde çalışan işçiler için yapılmış ve yünle beslenmiş tulumlar giydiriyorlar.

Aynasızların reisi yeniden başlıyor:

— Konuşabilir misin, Şili'li?

— Evet.

— Mücevherler nerede?

— Bir şey bilmiyorum.

— Ya sen, Makarnacı?

— Ben bu heriflerle birlikte değildim.

— Pekâlâ.

Masadan yere kayıyorum. Güçlükle ayakta duruyorum ama ye-

re ayak basınca, canım acısa bile tabanlarımda sağlıklı bir yanma hissetmenin hoşnutluğunu duyuyorum. Akan kanı da duyuyorum, bütün varlığımda öylesine büyük bir güçle koşuyor ki, vücudumun en ufak girintilerine, kan damarlarıyla atar damarlara çarptığını hissediyorum.

Bugün için, dehşetin sonuna vardığımı sanıyordum, daha çok varmış meğer.

Pedro'yla beni yanyana getirdikten sonra, kendine güveni geri gelen reis emrediyor: "Tulumları çıkarılsın!" Tulumlar çıkıyor ve kendimi yarı belime kadar çıplak, hemen soğukta ürperir buluyorum.

— Şimdiye iyi bakın, **Hombres!**

Masanın altından sert bir yığın çıkarıyorlar ve karşımızda dikiyorlar. Donmuş bir vücut bu, tahta gibi kaskatı. Gözleri açık, iki bilya gibi sabit, bunu görmek iğrenç, dehşet verici. Koca Léon! Onu canlı canlı dondurmuşlar!

— İyi bakın, **Hombres!** diye tekrarlıyor şef. Şuçortağınız konuşmak istemedi, işte, biz de onunla sonuna dek gittik. Onun gibi inat ederseniz şimdi sıra sizde. Acımasız davranma emrini aldım, çünkü işiniz çok önemli. Emniyet sandığı devletçe yönetiliyor, bir takım insanlar bu işin memurlar tarafından yapılıp başkalarının sırtına yüklendiğini sandıklarından şehirde karışıklıklar çıktı. Dolayısıyla da, ya konuşursunuz, ya da yarım saat içinde suç ortağınız gibi olursunuz.

Henüz bütün meleklerimi tümüyle kazanmadığımdan, bu görüntü karşısında öyle allak bullak oluyorum ki üç uzun saniye süresince konuşma isteği duyuyorum. Bu kepazeliği engelleyen tek şey öteki zulaların nerede olduğunu bilmeyişim. Buna asla inanmazlar ve daha büyük bir tehlikeyle karşılaşırım.

Büyük şaşkınlıkla, ciddi bir ses duyuyorum, Pedro'nun sesini:

— Canım, bizi bununla korkutamazsın. Bir kaza olmuş, belli! Onu dondurmak istemedin elbette, yanlış bir iş yaptın, o kadar, bizimle de aynı şeyi tekrarlamak istemezsin. Çünkü bir kişi neyse, ama üç, buz parçasına dönmüş üç yabancı çok fazla. Seni iki dev-

letin elçiliğine açıklamaları yaparken pek göremiyorum. Bir kişi, tamam; ama üç kişi, fazla.

Pedro'nun çelik gibi soğukkanlılığına hayranlık duymaktan kendimi alamıyorum. Aynasız sakin sakin bir şey söylemeden Pedro'ya bakıyor. Kısa bir süre sonra

— Sen bir haydutsun, bu kesin, ama kabul etmek gerekli ki çok da yürekli herifsin." Ardından ötekilere dönüyor: "Bunlara birer gömlek bulun ve cezaevine gönderin, yargıç icaplarına bakar. Böylesine yabani hayvanlarla (tedavi)ye devam etmek gereksiz, boşuna zaman kaybından başka faydası olmayacak."

Sırtını dönüyor ve çekip gidiyor.

Bir ay sonra, salıveriliyorum. Kravatçı dükkânına hiç uğramadığımı kabul etti, doğruydu bu, barmenlere gelince tek başıma iki viski içtiğimi, ötekiler gelmeden önce kendime bir kişilik masa ayırttığımı ve bu şehirde birbirimize rastladığımız için büyük şaşkınlık duyduğumuzu anlattılar. Yine de, beş gün içinde ülkeden ayrılma emri almıştım, çünkü İtalyan pasaportu ayrılma emri almıştın, çünkü İtalyan pasaportu taşıyan Léon'un sözde yurttaşı olarak, konsolosluğa olup bitenleri ihbar etmemden çok korkuyorlardı.

Sorgu sırasında, bana yabancı ama Pedro'nun tanıdığı bir adamla yüzleştirilmiştik, bu işi kendisine anlatan emniyet sandığı memuruydu. Mücevherleri paylaştığımız gece, bu hıyar bir bar kadınına nefis bir antika yüzük armağan etmişti. Durumu öğrenen aynasızlar da onu konuşturmakta güçlük çekmemişler, bu nedenle Koca Léon ve Pedro bu kadar çabuk bulunmuştu. Şili'li Pedro işle ilgisi görüldüğünden takıldı kaldı.

Ben cepte beş yüz dolarla uçağa atlıyorum. Malları zulaladığım yere uğramadım, bu çok tehlikeli. Bir yıl sonra dönüp hazinemi alacağım. Yaşadığım korkunç kâbusun bilânçosunu çıkarıyorum.Gazeteleri emniyet sandığı soygununa iki yüz bin dolar değer biçtiler. Abartıp iki katına çıkardıklarını düşünürsek bile, yüz bin dolar ediyor ve zulamda aşağı yukarı otuz bin var. Mücevherlere rehin kar-

şılığı verilen para kadar yani değerlerinin yarısı: - değer biçildiğinden ve bir aracıya başvurmadan hepsini satabilirsem, hesapla altmış bin dolardan fazla paraya kondum demektir! Hayatımı sürdürmek için elimi sürmememem şartıyla, öcümü almamı sağlayacak para elimde. Bu para kutsal, kutsal bir amaç için kullanılması gerekiyor, **ne pahasına olursa olsun** başka şeyde kullanmamalıyım.

Dostum Léon yönünden sonu korkunç olduğu halde, benim için bu iş bir zafer. Şili'liye yardım etmek zorunda kalmamam şartıyla, ama bu da kesin değil. Çünkü kuşkusuz birkaç ay içinde, bir avukat tutup ona para ödemek ve belki de tüymenin yollarını aramak amacıyla, emin bir dostunu mangırı almaya gönderecek. Üstelik şöyle anlaşmıştık: Kimsenin kaderini ötekilere bağlamaması için herkesin zulası ayrı. Ben bu yöntemden yana değildim, ama Güney Amerika'daki "çevre"nin davranış biçimi böyle. İş bittiğinde, herkes kendi başının çaresine bakacak, Tanrı da herkesin yardımcısı olacak.

Tanrı da herkesin... Gerçekten Tanrı beni kurtardıysa, büyüklükten de öte, gönlü yüce davrandı. Oysa intikamımın körükçüsü olamaz! Öc almamı istemiyor, bunu biliyorum. El Dorado cehennemini hatırlıyorum, salıverileceğim günün öncesini. Katoliklerin Ulu Tanrı'sına teşekkür etmek istemiştim. O heyecan içinde, kendisine şöyle demiştim: "İyiliklerine yürekten minnettar olduğumu ispatlamak için ne yapabilirim?"

Ve sanki, gerçekten bir ses benimle konuşuyormuş gibi, şu sözleri işitmiştim:

— İntikamından vazgeçmeni.

Ve hayır demiştim, her şeyi yaparım da bunu asla. Demek bu olayda beni korumuş olması imkânsız. İmkânsız. Talihim varmış, o kadar, boynuzlu talih. Ulu Tanrı'nın böyle bir bollukta işi ne.

Ama sonuç ortada, asırlık bir ağacın dibine gömülü. On üç yıldır beslediğim şeyi gerçekleştirmeye yetecek paraya sahip olmak, sırtımdan eksilen koca bir yük.

Savaşın o namussuz cellâtlarıma ilişmemesini diliyorum! İnti-

kam saatini beklerken, iş aramaktan ve hazinemi çıkaracağım güne kadar sakin sakin yaşamaktan başka yapacak şeyim kalmıyor.

Uçak çok yüksekten uçuyor, pırıl pırıl bir gökyüzünde, kar gibi beyaz bir bulut yığınının tepesinde. Burası sağlığın ta kendisi ve yakınlarının ruhunu, babamınkini, anneminkini, ailemi, ışık içinde geçen çocukluğumu düşünüyorum. Beyaz bulutların altında kirli bulutlar var, grimsi ve pislenmiş, tam yeryüzünün görüntüsüne uygun bir de yağmur, İktidar hırsı, eğer yok etmekle bir şey sağlıyor ya da bir şeyi doğruluyorlarsa insanoğlunun yok etmekten çekinmeyen yaratıkların kuru, ruhsuz hırsına uygun.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BOMBA

Yeniden Caracas. Bu yaşayan büyük şehre gerçek bir hazla kavuşuyorum. Salıverileli yirmi ay oluyor ve hâlâ bu topluma uyamadım. "Çalışmaktan başka işin ne!" demek kolay, ama kabul edilebilecek bir iş bulamadıktan başka ispanyolcayı doğru dürüst konuşmakta da güçlük çekiyorum ve dile hâkim olmadığım için pek çok kapı önümde kapanıyor. Dolayısıyla, bir dilbilgisi kitabı satın alıyor ve odama kapanıp, gerektiği kadar saat geçirmeye, ama sonunda ispanyolca konuşmaya karar veriyorum. Sinirleniyorum, bir türlü gerektiği gibi konuşamıyorum ve birkaç günün sonunda kitabı fırlatıp atıyor, bana iş bulabilecek bir tanıdık peşinde sokakla kahvelerin yolunu tutuyorum tekrardan.

Avrupa'nın savaşlarıyla siyasal çalkantılarından bazen, gitgide daha çok sayıda Fransız geliyor. Kimi o anın siyasal eğilimiyle şartlanmış keyfi ve oynak bir adaletten kaçıyor, ötekiler huzur arıyorlar, ne biçim attığını öğrenmek için her an birinin gelip nabızlarını yoklamayacağı bir kumsal.

Bu insanlar bence Fransıza benzemiyor, oysa hepsi Fransız. Ama bu namuslu adamların Charrière babayla ve çocukluğumda tanıdığım bütün kişilerle hiç ilgileri yok. Aralarında bulunduğum sıralar, çocukluğumdakilere oranla birbirinden öylesine ayrı, öylesine çarpık bir yığın fikir keşfediyorum ki bir şey anlamaz oluyorum. Çoğu kere, onlara şöyle dediğim oluyor:

— Sanırım, geçmişi unutmanız değil ama, belki geçmişten artık söz etmemeniz gerek. Hitler, naziler, yahudiler, kızıllar, beyazlar, de Gaulle, sol ve başka neyi yüreklerinizde yok etmeye ya da beslemeye çalışıyorsunuz? Savaştan sonra bile, aranızda naziliğin, Alman ve Fransız gestaposunun avukatlarının bulunabilmesi mümkün mü? Ben size söyleyeyim. Yahudilerden söz ettiğinizde, insan bir ırkın başka bir ırka duyduğu nefreti kusmasını görür gibi oluyor.

"Venezuella'da, Venezuella halkının arasında yaşıyorsunuz, ve bu ülke insanlarını o eşsiz felsefesini sindirecek yetenekte değilsiniz. Burada hiçbir ayırım yok, ne ırk ne de din bakımından. İnsanlık yönünden utanç verici hayat şartlarıyla en sefil toplumsal sınıfın imtiyazlılara karşı intikam sefil toplumsal sınıfın imtiyazlılara karşı intikam **Virüs**'ünü taşıması gerekir. Ama, **Bu virüs bile yok burada.**

"Siz yaşamak için yaşamaya koyulacak yetenekten bile yoksunsunuz. Hayat aynı ideolojiye sahip olmayan insanlar arasında sonu gelmez savaşlardan mı oluşmalıdır sadece?

"Susun, rica ederim! Kâşifler gibi, ırklarının üstünlüğüyle dopdolu Avrupa'lılar olarak gelmeyin buraya. Doğru, buradaki büyük halk yığınlarına oranla, ortalama çok daha yüksek bir kafa hazırlığına sahipsiniz. Başka? Sonuçta, onlardan daha hıyar olduğunuza göre bu ne işinize yarıyor? Sanki sizler için eğitim akıl, cömertlik, iyilik, anlayış değil de, sadece öğrenimle edinilmiş bilgiler anlamına geliyor. Eğer ruhlarınız kuru, bencil, kinci, fosilleşmiş kalıyorsa bu bilgiler bir şeye yaramaz.

"Ulu Tanrı güneşi, denizi, uçsuz bucaksız çayırları, ormanı yarattı, ama özellikle kimin için. Sizler için mi?

"Kendinizi, dünyaya yön vermeye adanmış ırk mı sanıyorsunuz? Sizlere baktığımda ve sizleri dinlediğimde, "adaletiniz" aracılığıyla bir süprüntü gibi davrandığınız bana öyle geliyor ki, sizler gibi zavallı heriflerin yönettiği dünya ancak savaşlar ve ihtilâller dünyası olabilir. Çünkü siz halkın rahatlığını düşünen kişilerdensiniz belki, ama sadece kendi görüş açınıza uyarsa.

Herkes öldürülecek, mahkûm edilecek, tutuklanacak kişilerin listesini çıkarıyor, sıkıntıma rağmen, bir kahveye ya da üçüncü sınıf bir otelin girişine oturmuş her şeyi eleştiren ve ancak kendilerinin dünyayı yönetebilecek yetenekte olduğu sonucuna varan bu insanları dinlediğim zaman kahkahalarla gülmekten kendimi alamıyorum.

Ve korkuyorum, evet, korkuyorum, çünkü bu yeni gelenlerin birlikte getirdikleri tehlikeyi çok gerçek olarak hissediyorum: Eski Dünya'nın fosilleşmiş ideolojik çekişmeler virüsünü.

1947. Eski bir kürek mahkûmu olan Pierre-René Deloffre'la tanıştım, adamın tek dini var: 1945 yılındaki son askerî darbeyle devrilen, eski Venezuella başkanı General Angarita Medina. Deloffre önemli biri. Yerinde duramayan, ama ihtiraslı ve cömert.

Bütün heyecanını, hükûmet darbesini mirasına konanların Medina'nan pabuçlarının tabanı bile etmeyeceklerine beni inandırmakta harcıyor. Size açık seçik söylemem gerekirse, beni pek ikna etmiyor ama güç durumda olduğum için ona karşı çıkacak değilim.

Bir iş adamının, olağanüstü birinin aracılığıyla bana iş buluyor. Bu iş adamının adı Alejandro. Venezuella'nın güçlü bir ailesinden gelme, soylu, cömert, ince, okumuş, nüktedan, olağanüstü cesarete sahip ama tek kusuru: Kıskanç, aptal ve yeteneksiz bir kardeşi var. Kısa süre önceki bir takım davranışları, aradan yirmi beş yıl geçtiği halde değişmemiş olduğunu gösterdi. Deloffre lâfı fazla uzatmadan beni tanıtıyor:

— Dostum Kelebek, Fransız kürek zindanından kaçma. Kelebek, işte sana sözünü ettiğim adam.

Alejandro beni hemen benimsiyor ve, gerçek bir kişizade sadeliğiyle paraya ihtiyacım olup olmadığını soruyor.

— Hayır. Mösyö Alejandro, işe ihtiyacım var.

Ne olursa olsun, durumun gelişmesini yeğliyorum, zamanın göstereceğini beklemek gerek. Üstelik, gerçekten acil bir para sıkıntım yok.

— Yarın saat dokuzda burada olun.

Ertesi gün beni bir garaja, "Fransız-Venezuella Garajı"na götürüyor ve orada ortaklarına tanıtıyor. Kanı kaynayan, her zaman doludizgin fırlamaya hazır üç genç, ilk bakışta hissediliyor bu. İçlerinden ikisi evli. Biri, yirmi beş yaşında nefis bir Paris'li olan Simone'la; öteki, yirmi yaşında, mavi gözlü, bir mor menekşe kadar değerli ve küçük bir erkek çocuğunun, Cricri'nin annesi Dédée adlı Brötanyalı kızla.

Hepsi de yakışıklı, açık yürekli, art düşünceden yoksun. Beni eskiden beri tanırmış gibi, bağırlarına basarak karşılıyorlar. Hemen büyük garajın bir köşesine, duşların kapısının yanına, bir perdeyle ayırdıkları yatağımı yerleştiriyorlar. On yedi yıldan beri bunun ilk ailem olduğunu yazabilirim gerçekten. Bu gençler topluluğu tarafından sevildiğim, şımartıldığım, saygı gördüğüm için mutluluk duyuyorum. Onlardan birkaç yaş büyüksem bile, bende de onlar gibi hayat aşkı, sınırsız ve yasa tanımayan yaşama sevinci var.

İçlerinden birinin bile gerçek anlamıyla makinist olmadığını farketmek için pek fazla çaba harcamam gerekmiyor. Bu motörün ne olduğu konusunda az, çok az bilgileri - bilgi kırıntısı, demem gerekir - var, üstelik tek değilse de başlıca müşterileri Amerikan arabalarının motörleri konusunda bu bilgileri kırıntıdan da az. İçlerinden biri tornacıymış, bu da, söylediğine göre pistonları düzeltmek için garajda bir torna tezgâhının varlığını açıklıyor.

Kısa sürede bu torna tezgâhının gizlice üzerine bir fünye ve bir bicford fitili takılan gaz tüpleri yapımında kullanıldığını öğreniyorum.

Kısa süre önce akın akın gelen Fransızlara göre Fransız - Venezuella garajı iyi kötü araba onarıyordu ama, aslında Venezuella'lı iş adamına bir hükûmet darbesi (**Golpe**) için bomba yapıyordu. Bütün bunlar pek işime gelmiyor.

— Allah kahretsin! Kimin için ve kime karşı bu hikâye? Açıklayın.

Bir gece kadınlar ve çocuklar yatmaya gittiklerinde lâmbanın al-

tında sorguya çekiyorum üç Fransız'ı.

— Biz, bunu merak etmiyoruz. Alejandro'nun bizden istediği tüpleri yapıyoruz. O kadar?

— Bu size, yetiyor belki. Ama benim, öğrenmeye ihtiyacım var.

— Niçin? Hayatını fazlasıyla kazanıyorsun ve gırgırımızı geçiyoruz, öyle değil mi?

— Gırgır geçmesine geçiyoruz, ama ben sizler gibi değilim. Bu ülkede "sığıntı"yım. Bana güvendiler ve özgürlüğümü verdiler.

İçinde bulunduğum durumda kendileriyle böyle konuşabildiğim için donuk kaldılar. Çünkü biliyorlar kafamın içindekini saplantımı söyledim onlara. Yalnız emniyet sandığı işinden söz etmedim. Dolayısıyla:

— Bu iş başarıya ulaşırsa, diyorlar, yapacağın şey için ihtiyaç duyduğun parayı, hatta fazlasını kazanabilirsin. Bizlere gelince, günlerimizin sonunu bu garajda getirmeyi düşünmüyoruz tabii. İyi eğleniyoruz, doğru, ama Güney Amerika'ya gelirken düşlediğimize oranla büyük bir şey değil bu pek, tahmin edersin!

— Ya karılarınız, ve çocuk?

— Kadınlar haberli. Hükûmet darbesinden bir ay önce, Boguta'ya gidiyorlar.

— Haberleri var demek. Ben de bazı şeylere pek şaşmadıklarını düşünüyordum!

Aynı gece, Deloffre ve Alejandro'yla görüşmeye gidiyorum. Onlarla uzun süre konuştum. Alejandro bana açıklıyor:

— Ülkemizi, A.D.'nin (Action Démocratique-Demokratik Eylem) sözde - demokrasi örtüsü altında Betancourt ve Gallegos yönetiyorlar. Daha liberal, sivillerden çok daha insancıl başka bir askeri, Medina'yı niçin devirdiklerini pek kestiremeyen saf askerler tarafından iktidar onlara devredildi. Medina döneminin eski memurlarına karşı girişilen baskıda sessiz bir tanık olarak hazır bulunuyor ve "toplumsal adalet, ayırımsız herekese saygı" haykırışlarıyla ihtilâl yapan adamların iktidarı ele geçirince neden kendilerinden öncekilerden beter olduklarını anlamaya çalışıyorum. Bunun için Me-

dina'nın yeniden işbaşına getirilmesine yardımcı olmak istiyorum.

— Çok güzel, Alejandro. Her şeyden önce, şu sıra iktidarda bulunan partinin baskılarını durdurmak istediğini anlıyorum. Senin de Deloffre, bir tanrın var, o da koruyucun ve dostun Medina. Ama beni iyi dinle: Beni, şimdi iktidarda bulunan parti El Dorado kürek cehenneminden kurtardı.

"İhtilâlden sonra, bugünden yarına, avukat ve seçkin bir yazar olan yeni müdür Don Julio Ramos işbaşına geldiğinde -hâlâ da müdür, sanıyorum, - beni salıverdi ve küreğin o barbar yılgı düzenini hemen durdurdu. Bu insanlara karşı girişilen böyle bir hükûmet darbesine katılmamı mı istiyorsunuz? Hayır, bırakın beni gideyim. Dilimi tutacağıma güvenebileceğinizi biliyorsunuz.

— Enrique, sen bombaları yapmayacaksın, tomada da çalışmayacaksın. Sadece arabalarla ve senden istenen araç-gereçi vermekle uğraşacaksın. Biraz daha kal. Bunu ben istiyorum senden ve söz veriyorum, emin olabilirsin ki harekete geçersek bir ay önceden uyarılacaksın.

Ve adlarının bütünü değil de baş harflerini vereceğim üç delikanlıyla kalıyorum: P.L., B.L., ve J.G. ile, hâlâ yaşıyorlar ve kendilerini kolaylıkla tanıyacaklar. Müthiş bir takım bu, hep birlikte, doludizgin yaşayan. Öyle ki Caracas'da yaşayan Fransız'lar bize, bilindiği gibi dört kişi olan "üç silâhşörler" adını takıyorlar. Bu birkaç ay, Caracas'da geçirdiğim en iyi, en neşeli anlar olarak kalıyor.

Hayat bir gırgırdan başka şey değil. Cumartesi günleri, müşterilerden birinin güzel arabasını, hazır olmadığını söyleyerek kendimize ayırıyor ve hindistan cevizleriyle çevrili, çiçekler içindeki nefis plâjlarda yüzüp bin bir çılgınlık yapmak için denize iniyorduk. Tabii, arabasını garajda sanırken tıklım tıklım bu çılgınlıklarla dolu görüp öfkelenen araba sahibine de rastlıyorduk arasıra. O zaman, nazikâne, tatlılıkla, henüz hazır olmayan bir arabayı teslim etmek istemediğimizi, arabanın denenmesi gerektiğini ve bu işi kendi iyiliği için yaptığımızı anlatıyorduk. Kuşkusuz iki kadının güzel gülümsemeleri sayesinde, iş hiçbir zaman sarpa sarmadı.

Buna karşılık, birkaç kanlı olay da geçiyor başımızdan: İsviçre büyükelçisinin arabasının benzin deposu sızdırıyor. Sızıntının olduğu yere kaynak yapmamız için arabasını getiriyor. Bir lâstik boruyla son damlasına kadar çekerek, depoyu büyük dikkatle boşaltıyorum. Bunun yeterli olmadığına inanmak gerek, çünkü kaynak yapmaya kalktığımızda itoğlu itin deposu patlıyor ve bütün arabayı ateşe verip kül ediyor. İşçiyle ben, is ve duman kaplı, ölümden kurtulduğumuzun yeni yeni farkına varmaya başlayarak üstümüzü başımızı yoklarken, B.L.'nin sakin sesini işitiyorum:

— Ortaklarımıza bu küçük felâketi haber vermemiz gerektiğini düşünmüyor musunuz?

Alejandro'ya telefon ediyor ve ahmaklar kralı Clemente'ye tosluyor.

— Clemente, bana garajın sigorta şirketinin numarasını verebilir misiniz?

— .....

— Yok mu? Beni dinleyin, ciddi değil herhalde söylediğiniz? Oysa işin idarî yönüyle siz uğraşıyorsunuz değil mi?

— .....

— Neden mi? Ha, unutuyordum! Çünkü İsviçre büyükelçisinin arabası yandı. Bir kül yığınından başka bir şey değil şimdi.

Beş dakika sonra Clemente'nin ellerini kollarını sallayarak geldiğini söylemeye gerek yok, garaj gerçekten hiçbir şirkete sigortalı olmadığından öfkesi daha da büyük. Sakinleşmesi için ağzına kadar dolu üç bardak viski ve Simone'un açık bacaklarının bütün güzelliği gerekti. Alejandro'ya gelince, ancak ertesi gün, kendine çok hâkim olarak göründü. "Ancak çalışanların başına bir şey gelir. Hem bu işin sözünü etmeyelim artık, elçiyle anlaştım.

Büyükelçi bir araba buldu, ama kendisini bir daha görmedik.

Bu gençlik ve yaşama zevkiyle dolu hayatı sürerken, arasıra dondurulmuş etleriyle ünlü bir cumhuriyetin sınırları içindeki ağacın dibine gömülü küçük hazinemi düşünüyorum. Aynı zamanda da, almaya gideceğim zamanı da düşünerek gidiş-dönüş yolculuğu-

nun parasını biriktiriyorum. İntikamımı almaya yetecek, ya da aşağı yukarı yetecek paraya sahip olduğum düşüncesi beni tepeden tırnağa değiştirdi. Çok para kazanmaya aldırmadan yaşıyorum, bu benim için bir sorun değil artık. Biriktirdiğim kadarı yeterli. Bu nedenle hiçbir art düşünce gütmeden silâhşörlerin şen hayatını yaşıyorum ve hepimiz, bir pazar günü öğleden sonra saat üçte, Caracas alanındaki havuzda donla yüzerken buluyoruz kendimizi. Clemente, hiç değilse bu olayda altta kalmadığını gösteriyor ve kardeşinin ortaklarını edep ahlâka aykırı davranışlarından ötürü tıkıldıkları polis karakolundan kurtarıyor.

Artık aylar geçti ve benim şimdi, güven içinde hazinemi alabilmem gerekiyor.

Elveda dostlar, bütün yakınlıklarınıza teşekkürler! Ve hava alanının yolunu tutuyorum.

Sabahın altısında oraya varıp bir araba kiraladıktan sonra, dokuzda mücevherleri gizlediğim yerdeyim.

Köprüyü geçiyorum. Vay canına! Ne olup bitmiş? Deliriyor muyum, yoksa bir serap mı bu? Köprünün sonuna vardığımda, dilediğim kadar bakayım, benim ağaç ortada yok. Yalnız benimki değil, pek çok ağaç daha kaybolmuş. Köprünün girişi eskisinden çok daha geniş olan yola uydurularak genişletilmiş. Köprüden başlayıp hesaplayarak, aşağı yukarı ağacımın ve hazinemin yerinin nerede olabileceğini bulmayı başarıyorum. Aklım almıyor, soluğum kesildi. Bir şey kalmamış!

Bunun üzerine, bir çeşit aptalca çılgınlık ve öfkeyle kendimden geçiyorum. Topuklarımı vurarak, sanki bir şey hissedebilmiş gibi bu zifti dövüyorum. Büyük bir kızgınlıkla gözüm dönüyor, çevremde parçalanacak bir şey arıyorum, yolun üzerine boyayla çizilen beyaz çizgilerden başka şey göremiyorum ve kopan küçük boya kabukları bir felâketten yol açabilirmiş gibi ayaklarımı vurarak ufalıyorum bunları.

Köprüye dönüyorum ve değiştirilmeyen öteki ucuna oranla, burada, toprağı dört metreden fazla alt üst etmiş olmaları gerektiğini

hesaplıyorum. Hazinem sadece bir metre derinlikte bulunduğundan, ömrü fazla olmamış herhalde zavallının!

Köprünün korkuluğuna yaslanıyorum ve uzun dakikalar boyunca, suyun akışına bakıyorum. Yavaş yavaş sakinleşiyorum, ama düşünceler kafamda dönüp durmaya devam ediyor. Hep çuvallayacak mıyım? Serüvenden vazgeçmem mi gerekiyor? Ne yapacağım şimdi? Dizlerim çözülüyor. Sonra toparlanıyor ve kendi kendime şöyle diyorum: "Kaçıp kurtulana kadar kaç kere başarısızlığa uğradın? Yedi sekiz kere, değil mi? Eh, hayat da böyle. Bir bankoyu kaybeder. Ötekini kazanırsın! Gerçekten sevilirse, hayat budur!"

Yollarını bu kadar çabuk değiştirme zorunluluğunu duyan ülkede uzun süre kalmadım. Uygar bir ulusun - çünkü üstüne üstlük bu ülkedekiler uygar da - asırlık ağaçlara bile saygı duymaması adamı insanlardan tiksindirecek gibi. Hem sorarım size, mevcut trafiğe göre fazlasıyla geniş olan bir yolu büyütmek neden!

Beni Caracas'a götüren uçakta, insanların, kaderlerine hâkim olduklarını, geleceği inşa edebileceklerini, bir ya da iki yıl sonra yapacaklarını önceden hesaplayabileceklerini düşündüklerini kendi kendime tekrarlayıp gülüyorum. Hepsi palavra, Papi! En düzenli, en hesaplı, hayatını en dâhice hazırlayanı bile kaderin bilinmeyen yanı karşısında bir oyuncak. Yalnız yaşanılan an kesin, gerisi talih, talihsizlik, alınyazısı denen şey, ya da Tanrı'nın esrarlı ve anlaşılmaz parmağı.

Hayatta, her şeyden önce önemli bulunan tek şey: Kendini hiç yenik saymamak, ve her yenilgiden sonra baştan başlamak. Benim yapacağım da bu.

Yola çıkarken, arkadaşlarımla kesin olarak vedalaşmıştım. Gerçekten de, hazinemi alınca Venezuella dışındaki ülkelerden geçmeyi, tanınmaması için mücevherleri değiştermeyi ve bunları sattıktan sonra İspanya'ya ulaşıp oradan kolayca savcı ve arkadaşlarını ziyarete gitmeyi hesaplıyordum. Dolayısıyla, silâhşörler garajın kapısında belirdiğimi görünce ortalığın nasıl karıştığı göz önüne getiri-

lebilir. Şölen, dönüşüm şerefine bir pasta ve Andrée'nin masaya yerleştirdiği dört çiçek. Takımın tekrar bir araya gelmesi şerefine kadeh kaldırıyoruz ve hayat yeniden doludizgin başlıyor. Yinede, eski kayıtsızlığım yok artık.

Alejandro ve Deloffre'un, hissediyorum, henüz açığa vurmadıkları benimle ilgili düşünceleri var. Bana kalırsa hükûmet darbesiyle ilgili olmalı bu, tasarıları karşısındaki durumumu bildikleri halde. Beni sık sık bir kadeh atmaya ya da yemeğe çağırıyorlar Deloffre'un evine. Nefis bir yemek, başka tanık yok, Deloffre yemeği pişiriyor ve sadık şoförü Victor sofraya hizmet ediyor. Yığınla şeyden söz ediyoruz ama, dönüp dolaşıp hep aynı teraneye varıyoruz, General Medina'ya: Venezuella başkanlarının en liberali, yönetimi, sırasında bir tek siyasî tutuklu yok, kimse politik fikirlerinden ötürü koğuşturmaya uğramıyor, bütün devletler ve bütün rejimlerle bir arada yaşama siyaseti uygulanıyor, öyle ki Sovyetler Birliği'yle siyasal ilişkiler kuruncaya dek; iyidir soyludur ve halk sadeliğinden ötürü onu öyle severdi ki bir gün, Paraiso'da bayram sırasında halk, onu ve karısını boğa güreşçileri gibi omuzlarda taşıdı.

Bir tek emir subayıyla Caracas'da dolaşan ve herhangi bir yurttaş gibi sinemaya giden bu eşsiz Medina'dan söz ede ede, Alejandro ve Deloffre neredeyse, yürekli bir insanın onu yeniden iktidara getirmek için elinden geleni yapması gerektiğine beni inandırıyorlar. Haksızlıklar, şimdiki hükûmette görevli memurların halkın bir bölümüne karşı yürüttükleri intikamcılık bana en kara çizgilerle sunuluyor. Bu olağanüstü başkanı daha da sevimli göstermek için, Deloffre bütün bu niteliklerin yanı sıra Medina'nın büyük bir kadın avcısı, kürekten kaçtığını bildiği halde kendisinin yakın bir arkadaşı olduğunu anlatıyor. Deloffre'un önceki ihtilâlde her şeyini yitirdiğini de dikkate alıyorum. Bilinmeyen "İntikamcılar" Medina ve bütün Caracas'ın sık sık akşam yemeğine ya da vakit geçirmeye geldikleri nefis lokantasını yakıp yıkmışlar.

Sonunda, neredeyse ikna edilmiş olarak - yanılmışım, bunu sonradan anladım - bu hükûmet darbesinde bir rol kabul etmeyi düşü-

nüyorum. Bana önemli bir para ve intikam tasarımı uygulamaya koymam için gerekli bütün imkânları sağlayacaklarına söz verince (içtenlikli olmam için bunu söylemeliyim) kararsızlığım geçiyor.

Böylece Deloffre ve ben bir gece - ben yüzbaşı, Deloffre albay üniformasıyla - harekete geçmeye hazır, onun evinde buluşuyoruz.

İş ters başlıyor. Birbirini tanımak için, sivil ihtilâlcilerin yeşil kolluk takmaları gerekiyordu, parola da **Aragua'**ydı. Sabahın ikisinde harekete geçeceğimiz yerde bulunmak zorundaydık. Gecenin on birine doğru Caracas'ın tek atlı arabasına dolmuş dört herif geliyor. Bu dört deli bir gitar eşliğinde bağıra çağıra şarkı söylüyorlar. Tam evin önünde duruyorlar ve ben, dehşetle, geceki hükûmet darbesini herkesin anlayacağı biçimde ima eden şarkılar söylediklerini işitiyorum. Biri Deloffre'a bağırıyor:

— Pierre! Kâbusun sonu bu gece gelecek! Cesaret ve ağırbaşlılık gerek, Amigo! İşbaşına dönmeli Medina babamız!

Hıyar olarak, bunlardan iyisi bulunamazdı. Herhangi bir pezevenk aynasızları uyarsa ve herifler ziyaretimize gelseler, hesabımız tamam olacaktı! Deliye dönmüştüm, bunun için de neden boldu: Arabada üç bomba bulunuyordu, ikisi bagajda, biri arka koltuğun üzerinde bir örtüyle kaplanmış olarak.

— Eh, senin suçortakların pek parlak! Hepsi bunlar gibiyse zahmet etmenin gereği yok, en iyisi doğru cezaevinin yolunu tutmak!

Deloffre, baloya gidiyormuş gibi rahat, albay üniformasının çok yakıştığını görüp zevklenerek, hayranlıkla kendini aynalarda seyrediyor ve kahkahadan kırılıyordu.

— Meraklanma Papi. Hem biz hiç kimseye kötülük etmeyeceğiz. Bildiğin gibi, bu üç gaz tüpünde yalnız barut var. Sadece gürültü çıkarmak için, o kadar.

— Neye yarayacak, bu "küçük" gürültü?

— Sadece şehre yayılan ihtilâlcilere harekete geçme işaretini vermeye. O kadar. Görüyorsun ya, bunda bir kötülük yok, kimsenin canını yakmak istemiyoruz. Çekip gitmelerini diliyoruz, hepsi bu.

İyi. Hem nasılsa, istesem de istemesem de bu işe girdim, kurtu-

luş yok benim için! Ne titremeli ne de pişmanlık duymalıyım, harekete geçme saatini beklemekten başka yapacak iş kalmıyor.

Deloffre'un bana sunduğu portoyu reddediyorum, onun tek içkisi bu, günde en azından iki şişe. Birkaç kadeh atıyor.

Üç silahşörler vinç haline getirilen bir araçla geldiler. Bu araç iki kasanın kaldırılmasına yarayacak, bir uçak şirketinin ve müdürlerinden biri - ya da garnizon komutanı - bu işte suçortağı olan Örnek Cezaevi (**Carcel Modelo**)-nin kasaları. Paraların yüzde ellisi benim olacak, kasanın cezaevinden kaldırılmasında hazır bulunmayı istedim ve kabul ettirdim. Yeryüzünün bütün cezaevlerinden alınan güzel bir öç olacak. Çok istiyorum bunu.

Bir haberci son emirleri getiriyor: Hiçbir düşman tutuklanmayacak, kaçmalarına göz yumulacak. Şimdiden şehrin göbeğindeki sivil hava alanı Carlota'nın çevresi, başlıca hükûmet üyeleriyle memurlarının küçük uçaklara atlayıp kolayca kaçabilmelerini sağlamak için boşaltıldı.

Tam o sıra ilk bombayı nerede patlatmamız gerektiğini öğreniyorum. Eh, doğrusu hiç haddini bilmiyor bu Deloffre! Bombayı tam başkanlık sarayı Miraflores'in önünde patlatmak söz konusu, Elysée sarayının eşinin önünde işte! Ötekilere gelince, her yanda ayaklanma patlak verdiği izlenimi uyandırmak için biri Caracas'ın batısında, ikincisi doğusunda patlatılacak. Saraydakileri ne biçim korkutacağımızı düşündükçe için için gülüyorum.

Bu büyük tahta kapısı sarayın resmî girişi değil. Arkada, askerî ya da sivil kamyonları içeri almaya, bazı kişilerle ara sıra da başkanın farkedilmeden girip çıkmalarını sağlamaya yarıyor.

Bütün saatler birbirlerine uyduruldu. İkiye üç kala kapının önünde olmamız gerekiyor. İçerden biri kapıyı iki saniye aralayacak, şoförün bir küçük oyuncakla kurbağa vıraklamasını andıran sesi çıkarmasına -oyuncak bu sesi çok da iyi taklit ediyor - yetecek kadar. Böylece kapıda olduğumuzu öğrenecekler. Bu ne işe yarayacak? Haberim yok, çünkü bana hiçbir açıklamada bulunmadılar. Başkan Gallegos'un muhafız alayı da komplonun içinde ve onu tu-

tuklayacak mı? Ya da içerde bulunan ihtilâlciler tarafından hareketsiz bırakılıp, kısa sürede iş göremez hale mi getirilecek? Hiç bilmiyorum.

Emin olduğum şey, saat ikide bacaklarımın arasında tuttuğum gaz tüpünün fitilini ateşe vereceğim, sonra da sarayın kapısına doğru yuvarlanması için esaslı bir itişle arabadan dışarı atacağım. Fitilin yanması tam bir dakika otuz saniye sürüyor. Bunu puromla ateşlemem ve ateş alır almaz sağ bacağımı çekip otuz saniye hesaplayarak kapıyı açmam gerekecek. Otuzuncu saniyede, yola yuvarlayacağım. Yerde yuvarlanırken çıkaracağı esintiyle fitilin yanmasının hızlanacağını ve patlamadan önce aşağı yukarı kırk saniyelik bir süre kalacağını hesapladık.

Gaz tüpünün içinde maden kırıntıları olmadığı halde, parçaları çok tehlikeli olacak ve uzağa sinebilmek için arabanın bütün gücünden yararlanmak gerekecek. Bu da şoför Victor'un işi.

Yakında bir asker ya da polis memuru olursa, sırtında albay üniforması taşıdığı için, yolun köşesine kadar koşma emri vereceğine söz aldım Deloffre'dan. Bunu bana vaadetti.

Güçlük çekmeden saat ikiye üç kala ünlü kapının önüne varıyorum. Karşıdaki kaldırımın kıyısında duruyoruz. Ne nöbetçi var, ne de polis. Çok iyi, ikiye iki var... İkiye bir var... İki...

Kapı açılmadı.

Sinirlerim çok gergin. Delofrre'a:

— Pierre, saat iki, diyorum.

— Biliyorum, bende de bir saat var.

— Öyleyse, normal değil bu.

— Ne olup bittiğini anlamıyorum. Beş dakika daha bekleyelim.

— Peki.

İkiyi iki geçiyor... Kapı şiddetle açılıyor, askerle elde silâh koşarak dışarı fırlıyor ve dağılıyorlar. Gün gibi açık, ihanete uğradık!

Bana iyiden iyiye bilinçsiz gelen Deloffre'un toparlanmasını sağlamak için çok daha fazlası gerek.

— Yok canım! Hepsi bizimle birlik!

Bir 45 lik makine çıkarıp Victor'un ensesine dayıyorum.

Victor'un bütün gücüyle gaza basacağından eminim ama arabanın ileri fırladığını hissedecek yerde şu inanılmaz şeyi işitiyorum:

— **Hombre,** burada sen komuta etmiyorsun, patronun sözü geçiyor. Patron ne diyor?

Allah kahretsin! Çok yürekli herif gördüm ama, bu kızılderili kırması gibisini asla.

Bir şey yapamam, çünkü üç metre ötemizde askerler var. Kolunu kapıya dayayan Deloffre'un apoletlerindeki üç yıldızı gördüklerinden, arabaya daha fazla yaklaşmıyorlar.

— Pierre, Victor'a hareket etmesini emretmezsen, onu değil seni temizlerim.

— Yavrum, hepsi bizimle birlik diyorum sana. Biraz daha bekleyelim, diye cevap veriyor Pierre başını bana doğru çevirerek.

O sıra Deloffre'un burun deliklerine yapışan bir tozun parladığını görebiliyorum. Anlıyorum durumu: Kokaini iyice çekmiş. Korku her yanımı kaplıyor, evet, müthiş bir korku ve makinemi ensesine doğru kaldırdığımda bana büyük bir soğukkanlılıkla şöyle diyor:

— Saat ikiyi altı geçiyor, Papi. İki dakika daha bekleyip gidiyoruz. Kuşkusuz ihanete uğradık.

Bu yüz yirmi saniye bitmek bilmiyor. En yakındakilerin bizi süzdüğü, ama şimdilik hiçbir şey yapmadığı askerlerde gözüm. Sonunda Deloffre:

— **Vamos,** Victor, gidelim. Yavaşça, normal bir şekilde, fazla hızlanmadan.

Ve kurt kapanından, gerçek bir mucize sayesinde sağ salim kurtuluyoruz. Ufff! Bir kaç yıl sonra **en uzun gün** adlı film gösterildi. **En uzun sekiz dakika** adını taşıyan başka bir film de yapılabilir.

Deloffre şoföre, Paraiso'yu Saint-Martin caddesine bağlayan köprüye doğru gitmesini emrediyor. Bombasını köprünün altında patlatmak istiyor. Yolda iki kamyon dolusu ihtilâlciye rastlıyoruz, saat ikideki patlamayı işitmediklerinden ne yapacaklarını bilmiyorlar. Durumu, ihanete uğradığımızı kendilerine anlatıyoruz ve bu

Deloffre'un fikrini değiştirerek evine dönme emrini vermesine yol açıyor. Çok büyük bir yanlış, ihanete uğradığımıza göre aynasızların şimdiden orada bulunmaları mümkün. Yine de gidiyoruz eve, Victor'un bombamı arkaya koymasına yardım ederken üzerinde boyayla yazılmış üç harfi görüyorum: R.R.D.

Buna kahkahalarla gülmekten başka yapacak şeyim yok, ama üniformalarımızı çıkarırken Pierre René Deloffre nedenini açıklıyor.

— Papi, unutma ki her tehlikeli işte bir iz bırakmayı bilmek gerek. Bu baş harfler de dostumun düşmanlarına bıraktığım kartımdı.

Victor arabayı bir oto-park'a bırakmaya gidiyor, tabii anahtarları da bırakınayı unutarak. Üç bombayı ancak üç ay sonra keşfedecekler.

Deloffre'un evinde uzun süre kalmak sözkonusu değil, o kendi yoluna gidiyor, ben kendi yoluma. Alejandro'yla bağlantı kurmak da yok. Doğru garaja koşuyorum ve torna tezgâhıyla orada bulunan beş–altı gaz tüpünün taşınmasına yardım ediyorum. Saat altı, telefon çalıyor ve tanımadığımız bir ses konuşuyor:

— **Francés,** hepiniz ayrı bir yere gidin. Yalnız B.L.'nin garajda kalması gerekiyor. Anlaşıldı mı?

— Kiminle konuşuyorum?

Telefon kapanıyor.

Kadın kılığında, buraya geldiğinden beri epey yardımımı gören Fransız mukavemetinin eski bir subayının kullandığı ciple Caracas'dan kolayca çıkıyor, aşağı yukarı iki yüz kilometre ötede ve denizkenarındaki Rio Chico'ya gidiyorum. Eski yüzbaşı, karısı ve Bordeaux'lu bir çift dostla orada iki ay kalacağım.

B.L. tutuklandı. İşkence yok, sıkı ama efendice bir sorgu. Bunu öğrendiğimde, Callegos ve Betancourt rejiminin iddia edildiği kadar korkunç olmadığı sonucuna varıyorum, hiç değilse bu işte.

Deloffre o gece Nicaragua elçiliğine sığınmış, yanlış duymadıysam.

Bana gelince, hayata güvenmeye devam ederek, bir hafta sonra

eski yüzbaşıyla birlikte Rio Chico karayolları şirketinin kamyonunu kullanıyorum. Çünkü, bir dost aracılığıyla belediye tarafından işe alınmayı başardık. Birlikte yirmi bir bolivar kazanıyor ve bununla beş kişi yaşıyoruz.

Bu yol bekçisi hayatı iki ay sürüyor, Caracas'da son komplonun yol açtığı fırtına yatışıp polisin dikkati hazırlanmakta olan yeni bir komplo üzerine çekilene kadar. Çok yerinde bir görüşle, yaşanılan güne bakıp geçmişi bir yana bırakıyorlar. Benim de bundan fazlasını istediğim yok, çünkü bu tür bir işe tekrar kapılmamakta çok kararlıyım. Bir ders yeter. Şimdilik en iyisi: Burada dostlarımla dikkati çekmeden sakin sakin yaşamak.

Değişik şeyler yemek için, çoğu kere akşama doğru balığa çıkıyorum. Bu akşam koca bir Robalo (bir çeşit iri levrek) çıkardım, kumsalda oturmuş harika grubu hayranlıkla seyrederken dalgın dalgın pullarını temizliyorum. Akşam kırmızı, umut çaldı kapımızı, Papi! Özgürlüğüme kavuşalı beri başıma gelen bütün tersliklere rağmen, gülmeye koyuluyorum. Evet, umut kazanmamı sağlamalı ve sağlayacak ve beni yaşatmalı, kazandıracak ve yaşatacak. Ama başarı ne zamana? Yaşayan görür Papi, iki yıllık özgürlüğün bilânçosunu yapalım.

Yolsuz değilim, ama fazla bir şeyim de yok: En çok üç bin bolivar, iki yıllık serüvenin net bakiyesi.

Bu süre içinde neler olup bitti:

— Bir: Callao'daki altın yığını. Üzerinde durma zahmetine değmez, bu kayıp değil oradaki eski kürek mahkûmlarının rahat yaşamaya devam edebilmeleri için vazgeçme. Pişman mısın? Hayır. Çok iyi, bir ton altını unuttuk!

— İki: Elmas madenlerindeki kumar. El süremediğin on bin dolar için yirmi kere ölüm tehlikesi atlattın. Jojo senin yerine ölüyor, sen paçayı kurtarıyorsun. Meteliksiz, kabul; ama ne eşsiz serüvendi! Bütün o gecelerin, heyecanını, karpit lâmbasının ışığındaki kumarbaz suratlarını soğukkanlı ama kendinden çok emin Jojo'yu asla unutamazsın. Demek, pişmanlık duyacak hiçbir şey yok.

— Üç: Bankanın altındaki tünel. Aynı şey değil: Gerçekten tali-

hin yoktu o işte. Yine de üç ay boyunca, sadece her saatin getirdiği heyecan yüküyle titredin durdun. Bundan başka şey olmasaydı da fazla yakınmaman gerekirdi. Ama üç ay süreyle, geceleri düşlerinde bile ele geçireceğinden hiç şüphe etmediğin dolarlarla milyoner gördün kendini? Bir değeri yok mu bunun? Tabii, kıl payı kadar daha talihli olsaydın servete erişebilirdin, ama daha talihsiz de olabilirdin aynı zamanda. Ya sen aşağıdayken tünel yıkılsaydı? Bir fare gibi boğularak ölür ya da inindeki tilki gibi kapana kısılırdın.

— Dört: Emniyet sandığı ve buzdolapları. O namussuz ülkenin karayolları şirketinden başka, kimseden istenecek bir şey yok.

— Beş: Komplo. Açıkçası, bu işe hiçbir zaman aklın yatmadı. Bu politika işleri, herhangi birini öldürebilecek bombalar sana göre değil. Aslında iki sevimli herifin palavrasına, sonra da eline geçecek para sayesinde tasarılarının gerçekleşeceği inancına tav oldun. Ama içinden gelmiyordu, çünkü sana göre, özgürlüğe kavuşmanı sağlayan hükûmeti devirmeye kalkışmak doğru değildi. Yine de üç silâhşörler, karıları ve küçük oğlan çocuğuyla dört ay gırgır kazancın oldu, yaşama sevinciyle, gençlik patlamasıyla dolu günleri kolay kolay unutamazsın!

Geri kalanlar, Carotte'un uçağı, falan da cabası.

Sonuç: Haksız yere on üç yıl cezaevine kapatıldım, neredeyse bütün gençliğimi çaldılar, ve eğer uyuyorsam, yemek yiyorsam, içiyor ve gırgırımı geçiyorsam, bir gün öc almam gerektiğini asla unutmuyorum. Alâ.

Kısacası, iki yıldır özgürsün. İki yılda başından yığınla şey geçti, olağanüstü serüvenler yaşadığın bir dalavereden çıkıp ötekine giriyordun. Daha da öte, bunları aramaya bile ihtiyacın yoktu, kendiliklerinden sana geliyorlardı; herkese nasip olmayacak bir aşk yaşadın, sana dostluklarını veren, birlikte hayatını hiçe saydığın her kattan adam tanıdın, bütün bunlara rağmen yakınıyor musun? Yolsuzum, ya da pek yolum yok mu diyorsun? İş buna kalsın, yoksulluk iyileştirilmesi zor bir hastalık değildir.

Öyleyse, yaşasın Tanrı, Papi! Yaşasın serüven, geçen her gün,

her dakkika seni heyecan içinde tutan tehlikeler yaşasın! Eşsiz bir su gibi ruhunun derinliklerine kadar inen büyük yudumlar içiyorsun tehlikeden! Ve sağlığın yerinde, önemli olan da bu.

Her şeyi silelim ve yeniden başlayalım, baylar! Tamamdır? Artık para koymak yok! Banko kaybedildi, yine banko, tekrar-tekrar banko! Sonsuzluğa dek! Ama tüm varlığın ürpersin ve titresin, bir gün işiteceğin şu umudu ve kesin inancı söylesin: "Dokuz! Toplayın Bay Kelebek, kazandınız!"

Güneş neredeyse ufuk çizgisinde. Akşam kırmızı, Umut çaldı kapımızı. Kesin bu, gelecek için güven ve umut doluyum. Rüzgâr serinledi, içim rahatlamış, yaşadığımı hissetmenin mutluluğuyla, özgür, çıplak ayaklarım ıslak kuma gömülerek, akşam yemeği için avımın ürününü bekledikleri eve dönüyorum. Ama bütün renkler ve sonsuzluğa koşan küçücük dalgaların tepelerinde oynaşan ışık ve gölge oyunları, geçmişte üstesinden gelinmiş bu tehlikelerin hatırlanışından sonra beni öylesine duygulandırıyor ki, sadece bütün bunları yaratanı düşünebiliyorum, Tanrı'yı: "Tünaydın, koca adam, iyi geceler! Bütün tersliklere rağmen, yine de bana güneş ve özgürlük dolu güzel bir gün, sonunda da bu tropikal güneş batışını bağışladığın için teşekkürler!"

DOKUZUNCU BÖLÜM

MARACAIBO – KIZILDERİLİLER İÇİNDE

Polisin, yeni hükümet darbesi hazırlıkları konusunda öğrendikleri yüzünden benimle ilgilenmekten çok daha başka yapacak şeyleri olduğu halde, Caracas'tan uzakta kendimi ne kadar unutturursam o kadar iyi. Şimdilik başarısız hükûmet darbesini unutmayı yeğler gibi bir halleri var, ama bilinmez ki.

Bu nedenle Caracas'a yaptığım kısa yolculuk sırasında, bir dostum Maracaibo'da açtığı oteli işletmesine yardım edecek birini arayan eski Paris'li mankeni bana tanıştırdığında fırsatı kaçırmıyorum. Bir çeşit "bokyedibaşı" olmayı sevinçle kabul ediyorum. Adı Laurence, sanırım Caracas'a bir defile dolayısıyla gelmiş ve Venezuella'ya yerleşmiş güzel ve zarif bir kız. Caracas ve Maracaibo polisi arasında bin kilometre var, bu da mükemmel işime geliyor.

Bir dostun arabasından yararlanıyorum ve on dört saatlik bir yolculuktan sonra Maracaibo gölü denen şeyi keşfediyorum. Aslında yüz elli kilometreye en fazla yüz kilometre eninde, on kilometre genişliğinde bir kanalla denize bağlanan koca bir iç deniz sözkonusu. Maracaibo, şimdi kıyıya bir köprüyle bağlanan kanalın batı kayısının kuzeyinde. O sıralar köprü yoktu ve Caracas'tan gelindiğinde bir salla karşıya geçiliyordu.

Gerçekten çok etkileyici bu göl, olağanüstü, sakin, üzerine binlerce madenî kule serpiştirilmiş. Göz alabildiğine uzanan ve eşit aralıklarla dikilmiş ağaçları ufka kadar görmeyi sağlayan büyük bir

orman sanki. Ama bu ağaçlar petrol kuyuları, ve kuyuların her birinin altında gece gündüz durmadan, toprağın derinliklerinden kara altını pompalayan koca bir rakkas var.

Bir araba vapuru, Caracas'dan gelen yolla Maracaibo arasında devamlı mekik dokuyarak otomobilleri, yolcuları ve yükleri taşıyor. Karşıya geçerken, bu demir kulelerin gölün içinden çıkışını hayretler içinde, büyük bir hayranlıkla seyrederek çocuk gibi araba vapurunun bir ucundan ötekine gidiyor ve iki bin kilometre uzakta ülkenin öbür ucunda bulunan Venezuella Güyan'ına Ulu Tanrı elmas, altın, demir, nikel, manganez, boksit, uranyum ve daha bir sürü şey doldururken buraya da yeryüzünün motörü petrolü tıkıştırdığını düşünüyorum. Hem öyle bol tıkmış ki, bu binlerce tulumba kaynağı kurutmadan gece gündüz petrolü emebilir. Doğrusu Venezuella, Ulu Tanrı'ya hiçbir serzenişte bulunmaya hakkın yok!

Normandy oteli çiçekli, özenle bakılan bir bahçeyle çevrelenmiş nefis ve çok büyük bir villa. Güzel Laurence beni bağrına basarak karşılıyor:

— İşte benim beldem Henri (bana her zaman Henri demiştir), diyor gülerek.

Oteli sadece iki ay önce açmış. Topu topu on altı oda, ama çok zevkli ve lüks, her birinde saraylara lâyık bir banyo var. Her yeri düzenleyen de Laurence, odalardan salon, teras, yemek salonu ve çalışanların tuvaletlerine kadar.

İşe koyuluyorum, saat altıda kalkan, müşterilerinin kahvaltılarının hazırlanmasını denetleyen ve hatta çoğu kere eliyle yapan bu kırk yaşını bulmamış Fransız kadının başlıca yardımcısı olmak kolay iş değil. Bütün gün yorulmak bilmeden gidiyor, geliyor, her şeyle ilgileniyor, her şeyi gözden geçiriyor ve bir gül fidanıyla uğraşacak ya da bahçe yollarından birini temizleyecek vakit buluyor yine de. Hayata dört elle sarılmış, bu ticareti yaratmak için neredeyse aşılamayacak güçlüklerin üstesinden gelmiş, otelinin başarıya ulaştığına öyle büyük bir inancı var ki onunkine eş, bütün zamanımı yutan bir çalışmaya kaptırıyorum kendimi. Ya da, onunkine yakın di-

yelim. Karşılaşılan bir yığın sorunu çözümlemesine yardım etmek için elimden geleni yapıyorum. Bunlar para sorunları, özellikle. Aşağı yukarı gereken paranın tümünü borçlanıp bu villâyı neredeyse lüks bir otel haline getirdiğinden, gırtlağına kadar borçta.

Dün, ona başvurmadan yaptığım kişisel girişimle, bir petrol şirketinden olağanüstü bir şey sağladım.

— İyi akşamlar, Laurence.

— İyi akşamlar. Epey geç oldu Henri, saat sekiz. Sana serzenişte bulunmuyorum, ama bütün öğleden sonra görmedim seni.

— Dolaşmaya çıktım.

— Şaka mı ediyorsun?

— Evet, hayatla matrak geçiyorum. Hayat çok gırgır şey, değil mi?

— Her zaman değil. Tam da senin manevî yardımına ihtiyacım vardı, çünkü başımdaki dertler büyük.

— Büyük mü?

— Evet. Buranın borcunu ödemem gerek, iş yolunda gittiği halde kolay değil. Çok borcum var.

— Sıkı dur Laurence, artık hiç borcun yok.

— Benimle alay mı ediyorsun?

— Hayır. Dinle: Beni bu işte bir çeşit ortak gibi kabul ettirdin, hatta pek çok kişinin beni patron sandığını da farkettim.

— Sonra?

— İyi ya, böyle düşünen Lumus Company'de görevli bir Kanada'lı, birkaç gün önce benimle yapabileceğine inandığı bir işten söz etmişti. Bugün onu görmeye gittim, oradan geliyorum.

— Çabuk konuya gel! diyor Laurence, gözleri faltaşı gibi açılmış.

— Sonuç: Otelin bir yıllığına, yemekli olarak Lumus Company tarafından kiralanmış bulunuyor!

— Mümkün değil!

— Evet, sana yemin ederim.

O heyecanla, Laurence beni iki yanağımdan öpüyor ve dizlerinin

bağı çözüldüğünden kendini bir iskemleye bırakıyor.

— Tabii, bu yüklü anlaşmayı imzalayabilmem sözkonusu değil. yarın seni çağıracaklar.

Bu anlaşma sayesinde, Laurence Normandy oteliyle gerçekten küçük bir servet kazandı. Peşin aldığı üç aylık kirayla bütün borçlarını ödeyebildi.

Anlaşmanın imzalanmasından sonra şampanya içtik. Lumus yöneticileri, Laurence ve ben.

O gece geniş yatağımın içinde mutluyum, çok mutluyum. Şampanyanın da yardımıyla, hayatı toz pembe görüyorum. Papi, sen bu kızdan daha keriz değilsin ya: Demek insan kendine bir iş kurabiliyor, daha da iyisi, zengin olabiliyor? **Çalışarak?** Hem de, aşağı yukarı sıfırdan yola çıkıp? Bu, Normandy otelinde yaptığım gerçek bir keşif! Evet gerçek bir keşif, çünkü Fransa'da hayata hızlı göz atabildiğim birkaç yıl içinde, bir işçinin sonuna kadar işçi kaldığını düşünmüştüm. Bu tepeden tırnağa sakat görüş, burada bir şey yapmak isteyen kişiye bütün fırsatların ve kolaylıkların sunulduğu Venezuella'da daha da sakat.

Bu görüş tasarılarımın gerçekleştirilmesi yönünden çok önemli. Öyle ya, para hırsından ötürü girmedim namussuzca işlere, büyük bir zevk duyduğum için hırsız değilim. Sadece hayatın gerçekten üstesinden gelinebileceğine, sıfırdan yola çıkıp iyi bir iş kurulabileceğine ve özellikle kendi yönümden, Fransa'ya gidip hesabımı sunmama yetecek kadar büyük para kazanabileceğime inanamıyordum bir türlü. Oysa mümkün bu, yola çıkarken bir tek şey gerek: Ufak bir sermaye, birkaç bin bolivar, iyi bir iş bulundu mu gereken parayı biriktirmek kolay.

Demek Papi, artık soygun yok, ne büyük ne de küçük. Basit ne namuslu yolları arayalım. Laurence böyle davranarak başarıya ulaştı, öyleyse sende! Ve bunu gerçekleştirebilirsen, baban da öyle mutlu olacak ki!

Tek dert, bu yola girmekle öcümü almam için bana çok uzun zaman gerekeceği. Çünkü gereken parayı üç günde bir araya getirebi-

lecek değilim. "İntikam soğuk yenen bir yemektir", demişti bana Miguel elmas madenlerinde. Bakacağım.

Maracaibo fokur fokur kaynıyor. Genel canlılık havası içinde öyle bir şirket, yapı ve rafineri bolluğu var ki, biradan çimentoya kadar her şey karaborsada satılıyor. İsteği karşılamaya yetecek kadar mal üretilmiyor, çok hızlı yol alıyor her şey. Kollar para getiriyor, çalışma para getiriyor, ticaretin her biçimi para getiriyor.

Petrolün çıkmasıyla birlikte, bir bölgenin ekonomisi birbirinden çok ayrı iki dönem yaşar. İlk olarak, petrol yataklarının işletilmesinden önceki dönem. Şirketler gelir, yerleşir, yazıhaneler, kamplar, yol yapımı, yüksek gerilim hatları, kuyuların kazılması, kulelerin; pompaların takılması, vb. gereklidir. Bu bütün meslekler için altın çağdır, toplumun her kademesi için.

Halk, ama gerçek olan, eli nasırlı kişiler kâğıt paralarla oynar, paranın ve yarına güvenmenin bilincine varırlar. Aile düzene girer, evler genişletilir ya da onarılır, çocuklar okulda iyi giyinecekler, çoğu kere de şirketlerin otobüsleriyle okula gideceklerdir.

Sonra ikinci dönem gelir, görebildiğim kadarıyla kulelerden bir ormana dönen Maracaibo gölünün keşfettiğim buradaki görünüşü. Bu işletme dönemidir. Binlerce tulumba, tek başlarına, bıkıp usanmadan her gün milyonlarca metre küp kara altın çıkarır.

Ama bu büyük para halkın ellerinden geçmez, bu milyonlarca dolar doğru devlet bankalarının ya da şirketlerin kasalarına gider. Bu da, bir Paris'li bıçkının diyebileceği gibi "tıpkısının aynısı" değildir. Durum güçleşir, çalışanların sayısı asgariye indirilir, ortak bir zenginlik yoktur artık, bütün bu pazarlıklar, küçük ya da büyük işler dalgası geçmişte kalmıştır. Sonraki kuşaklar bunu dedelerinin ağızlarından dinleyeceklerdir: "Bir zamanlar, Maracaibo milyonlar içinde yüzerken..."

Ama benim talihim var, Marcaibo'daki ikinci büyük zenginlik dalgasına yetişiyorum. Göldeki tulumbalardan beklenecek şey yok, ama Perija dağlarından başlayarak göle ya da denize kadar yeni imtiyazlar elde etmiş bulunan bir çok büyük petrol şirketinde bir çıl-

gınlık rüzgârı esiyor.

Tam bana gerekli olan bu.

Burada yolumu bulacağım. Hem de, kendi kendime söz veriyorum, çok geniş bir yol olacak bu! Hedefime varmak için ne olursa yapacak, her çareyi düşünecek, çalışarak bu dev pastadan mümkün olduğu kadar çok kırıntıyı ben de almaya bakacağım. Ant içilmiştir, Papi! Namuslu kişiler gibi hayatta zafere ulaşma sırası bende. Aslında, kerizlerin hakkı var, hiç deliğe tıkılmadan zengin olmayı başardıklarına göre.

"Good French Cook, (İyi Fransız Ahçı), 30 yaşında bir petrol şirketinde iş arıyor. Asgari maaş 800 dolar. "

Laurence ve ahçısından, yemek pişirme sanatının temellerini öğrenebildim ve talihimi denemeye kara verdim. İlân mahallî gazetede yayınlandı ve sekiz gün sonra Richmond Petrol Arama Şirketi'nin ahçısıyım.

Laurence'dan üzülerek ayrılıyorum, ama bana bu parayı, hatta biraz daha azını bile ödemesi imkânsızdı.

Bu okuldan geçtikten sonra mutfak konusunda şimdi bir şeyler biliyorum! İşime başlarken, öteki aşçıların **French Cook'**un tencere tava konusunda pek fazla bir şey bilmediğini çabucak farketmelerinden çok korkuyordum. Ama büyük bir şaşkınlıkla hemen farkediyorum ki, ilkinden sonuncusuna kadar bütün aşçılar **Frenc Cook'**un bulaşıkçıdan başka şey olmadıklarını keşfetmesinden büyük korku duyuyorlar. Soluk alıyorum. Öyle ki onlara oranla büyük bir üstünlüğüm var: **Fransızca bir yemek kitabına sahibim,** emekli bir orospunun armağanı olan l'Escofier'ye.

Personel şefi bir Kanadalı, M. Balanchet. İki gün sonra kamptaki yüksek memurların yemeğinin sorumluluğunu bana bırakıyor, on kişinin, kodamanların işte!

İlk sabah, ona şatafatlı bir yemek listesi sunuyorum. Yalnız bunu gerçekleştirmek için mutfakta pek çok eksik bulunduğunu belirtiyorum kendisine. Yönetimi **bana** bırakılan ayrı bir bütçem olma-

sı kararlaştırılıyor. Alımlardan açıktan cebime epey mangır indirdiğimi söylememin gereği yok, ama "kodamanlar" da, hiç, kuşkusuz, ağız dolusu yiyorlar. Böylece, herkes hayatından memnun.

Her akşam ertesi günün yemek listesini, Fransızca olarak tabii, hole asıyorum. Yemek kitabındaki bütün bu gösterişli adlar onlar üzerinde müthiş bir etki yapıyor tabii. Üstelik, şehirde özellikle yiyecekleri satan bir mağaza keşfettim ve yemek tarifleriyle Potin-Rodel konserveleri sayesinde işin içinden öyle iyi sıyrılıyorum ki bizim "kodomanlar" çoğu kere karılarını da getiriyorlar.On iki kişi yerine, yirmi kişi geliyorlar. Bir bakıma bu cansıkıcı, ama öte yandan harcamalarıma daha az dikkat ediyorlar, çünkü resmen, yalnız çalışanları beslemem gerekli.

Kısacası, onları bu kadar çok memnun görüp maaşımın arttırılmasını istiyorum: Ayda 1200 dolar, yani dört yüz dolar zam. Reddediyor ve bin dolar veriyorlar. Onlara, benim gibi büyük bir usta için bu aylığın çok düşük olduğunu açık açık söyleyerek ikna olmuş görünüyorum.

Böylece birkaç ay geçiyor, ama, zamanla bu sabit çalışma saatleri beni dar gelen bir gömlek yakası gibi ciddi olarak sıkmaya başlıyor. Bu işten gına getirmeye başlıyorum ve jeologların şefinden en ilginç yerlerde keşif gezisine çıktığında beni de yanına almasını istiyorum, bu yerler tehlikeli olsa bile.

Gerçekten de, bu keşif gezilerinin hedefi Maracaibo gölünün batısındaki, Venezuella ve Kolombiya'yı birbirinden ayıran Perija sıradağlarının jeolojik incelenmesi. Burası savaşçı ve çok vahşi bir Kızılderili ırkının, Motilone'lerin ülkesi. Öyle ki çoğu kere Sierra Perija'ya, **Sierra de Les Motilones** deniyor. Dili ve gelenekleri komşu kabilelerden çok farklı olan, şu satırları yazdığım sıra, çok tehlikeli oldukları için "uygarlığın" daha yeni yeni ulaşmaya başladığı bu ırkın gerçek kaynağının nereden geldiği hâlâ tam olarak bilinmiyor. Elli ile yüz kişi alabilen ortak evlerde, erkek, kadın, çocuk, tam bir içli dışlılık içinde yaşıyorlar. Tek evcil hayvanları, köpek. Öyle yabaniler ki, "uygar" kişiler tarafından sık sık yakalanan

Motilone'lerin, arasıra yaralı olup iyi bakım görseler bile yemeyi ve içmeyi kesinlikle reddettikleri özel olarak eti parçalamak için sivritilmiş kesici dişleriyle sonunda bilek damarlarını kesip intihar ettikleri anlatılıyor. Sözünü ettiğim çağdan bu yana, capucin papazları, cesaretle en yakın ortak Motilone evinin sadece birkaç kilometre uzağındaki Santa Rosa ırmağı kıyılarına yerleştiler. Bu misyonerlerin başındaki rahip en çağdaş yollara bile başvurmayı deniyor, uçakla evlerin üzerine yiyecek, giysi, battaniye ve capucin papazlarının fotoğraflarını atıyor. Daha da iyisi paraşütle sırtlarında bir capucin cüppesi bulunan, cepleri çeşitli yiyecekler ve hatta konserve süt kutularıyla dolu samandan yapılma mankenler indiriyor. Hiç hıyar değil bu muhterem peder: Yürüyerek oraya gideceği gün, hepsi gökten düştüğünü sanacaklar.

Ama bu araştırmalara katılmayı istediğim sıra 1948 yılındayız, "uygarların" ancak 1965'e doğru başlayacak gerçek sızma girişimlerinden çok uzakta.

Benim için, bu araştırmaların üç olumlu yanı var. Bir kere iyiden iyiye bıkmaya başladığım Richmond Şirketi kampının mutfağında yaşadığımdan çok farklı bir hayat olacak. Bu yüce doğanın göbeğinde yeniden başlayacak serüven. Tabii, her serüvende olduğu gibi, gerçek bir tehlike var. Bir keşif gezisinin bir ya da iki eksikle tamamlandığı seyrek görülmüş şey değil. Çünkü Motilone'ler ok atmakta çok usta ve bölgede söylendiği gibi göz koydukları yere okuda yerleştiriyorlar. Ama insan öldürüldü mü yenmiyor, çünkü Motilone'ler yamyam değil. Bu da bir kazanç.

İkinci yan: Bu insan ayağının basmadığı yerlerdeki üç haftalık tehlikeli gezilere çok iyi para ödeniyor.Fırınlarımın ardında aldığımın iki katından fazlasını kazanacağım. Olaylara bugünkü bakışlarım çok olumlu bir nokta.

Üçüncü nokta: Jeologlarla birlikte olmak hoşuma gidiyor. Güçlü, bu herifler. Başka bir adam olmamı sağlayacak bilgiler edinmem için artık geç olduğunu çok iyi bildiğim halde, bu neredeyse bilgin sayılabilecek kişilerle düşe kalka nasılsa zamandan bir kaybım

olmayacağını hissediyorum.

Kısacası, keyif ve güven dolu olarak onlarla yola çıkıyorum. Yemek kitabına gerek yok: Konserve bulundurmak, bir çeşit pasta olan "pankek" yapmayı bilmek, bir de ekmek yetiyor. Öğrenmesi güç değil, çabucak oluyor bu da.

Yeni dostum, kafile başkanı jeologun adı Crichet. California Petrol Arama Şirketi tarafından Richmon'da görevlendirilmiş. Jeolojinin petrolle ilgili her şeyini biliyor. Geri kalanlara gelince, savaştığı için bir savaş olduğunu biliyor ama Büyük İskender'in Napolyon'dan önce mi yoksa sonra mı geldiğinden pek emin değil. Üstelik buna hiç aldırmıyor da, sağlıklı olmak, iyi bir karıyla evlenmek, çocuk yapmak ve şirketine gereken jeolojik bigileri vermek için dünya tarihini öğrenmeye ihtiyacı yok. Yine de söylediğinden çok bildiğini sanıyorum ve çoğu kere bizim Ardèche'lilerden farklı olan Amerikalıların mizah anlayışından çekinmeyi öğrendim. İyi geçiniyoruz.

Bu tür bir gezi yirmi-yirmi beş gün sürüyor. Dönüşte de sekiz gün izin. Kafile başkanı bir jeolog, iki başka jeolog, kendilerinden güçlü ve disiplinli olmalarından başka şey istenmeyen on iki ile on sekiz hamal, ya da yardımcıdan oluşuyor. Onların ayrı çadırları ve ahçıları var. Ben, sadece üç jeologa bağlıyım. Herifler hiç de keriz değil; ve aralarında, sendika kanunlarına saygı gösterilmesinden yana olan solcu parti A.D. (Demokratik Eylem)nin bir militanı var. Adı Carlos. Genel anlaşma havası iyi, onlar tarafından itirazsız not edilen fazla mesailerin hesabını da ben tutuyorum.

Bu ilk araştırma gezisini çok sevdim. Petrol yataklarıyla ilgili jeolojik bilgilerin araştırılması çok garip. Amaç ırmakları dağlardan mümkün olduğu kadar uzağa, kayalar arasında kendilerine bir yol açtıkları yere kadar izlemek. Kamyonla, ardından da ciple gidilebildiği kadar uzağa gidiliyor. Yol iz kesildiğinde, yerli kayıklarıyla ırmaklar çıkılıyor, su yeterince derin değilse kayıklardan iniliyor ve kaynağa doğru mümkün olduğu kadar yaklaşmak üzere itiliyor. Araç-gerecin bir bölümü görevlilere yükleniyor, aşağı yukarı adam

başına kırk beş kilo, ahçılarla üç jeolog dışındakilere kuşkusuz.

Neden dağlarda bu kadar yükseğe çıkılıyor? Çünkü ırmakların kazdığı yatağın kenarlarında ve çatlaklarında üst üste bütün jeolojik oluşumlar bir okul kitabından okunur gibi görülüyor. Yataktan koparılan örnekler toplanıyor, listesi yapılıyor, tasnif edilip bir küçük keseye konuyor. Çeşitli tabakaların ovaya doğru yönelişleri tespit ediliyor. Böylece, değişik noktalardan alınan yüzlerce jeolojik örnekten ovada yüzle iki yüz metre arasındaki derinlikte bulunması gereken tabakaların bir haritası yapılabiliyor. Bütün bu bilgilerden yola çıkıp iyi hesaplanarak, bir gün yüz kilometre kadar ötede, kimsenin gitmediği bir yerde, belirli bir derinlikte petrol yatağı bulunacağı önceden bilinerek kuyu açılıyor. Bilim gerçekten şaşırtıcı şey ve hayranlık içindeyim.

Motilone'ler olmasa bütün bunlar çok iyi. Sık sık okla yaralanan ya da ölen oluyor. Keşif gezilerine çıkacak adam bulmayı kolaylaştırmıyor bu iş ve şirkete de pahalıya mal oluyor.

Bir sürü geziye çıkıyorum ve olağanüstü günler yaşıyorum.

Jeologlardan biri Hollanda'lı. Adı Lapp. Bir gün, güneşte kuruttuldu mu çok lezzetli olan timsah yumurtaları topluyor. Dişi timsahın kamının, ırmaktan yumurtalarını bıraktığı ve saatler saati kuluçkaya yattığı yere sürünürken bıraktığı izi sürerek yumurtalar kolayca bulunuyor. Dişi timsahın yokluğundan yararlanarak, Lapp yumurtaları gömüldüğü yerden çıkarıyor ve sakin sakin kampa dönüyor. Kampın bulunduğu açıklığa varırken dişi timsah ok gibi fırlıyor ve üzerine saldırıyor. Hırsızı izinden kovalamış, cezalandırmaya geliyor. Boyu üç metreden uzun ve boğazı iltihaplanmış gibi, boğuk sesler çıkararak soluyor, Lapp koşarak kalın gövdeli bir ağacın çevresinde dönerken ben koca koca adımlar atan ve böğürerek yardım isteyen upuzun şortlu bu adamı görünce gülmekten katılıyorum. Crichet ve birkaç adam koşarak yetişiyorlar: İki dumdum kurşunu timsahı durduruveriyor. Lapp'a gelince, ölü gibi sapsarı, kıç üstü oturuyor. Herkes benim davranışıma çok alınmış. Hareketlerimi engellediği için yanıma hiç tüfek almadığımdan, nasılsa elimden bir şey gelmeyeceğini anlatıyorum onlara.

Akşam çadırda, masa başına oturup konservelerden yaptığım yemeği yerken Crichet bana:

— Siz pek genç değil, diyor, en az otuz dört, ha?

— Biraz daha fazla, niçin sordunuz?

— Siz yaşamak ve hareket etmek yirmi yaşında adam gibi.

— Biliyor musunuz, yirmiden pek o kadar da fazla değilim: Yirmi altı yaşındayım.

— Yok canım.

— Evet, ve size nedenini anlatacağım. On üç yıl bir dolapta kapalı kaldım. Bu on üç yılı yaşamadığım için yaşamam gerekiyor. Böylece otuz dokuz eksi on üç yirmi altı yapıyor, yirmi altı yaşındayım.

— Anladım.

— Önemi yok.

Oysa bu gerçek: Bende yirmi yaşındaki bir çocuğun ruhu var. Soru istemez, benden çalınan bu on üç yılı yaşamam gerek, ihtiyacım var, bunları geri almak zorundayım. Tıpkı yirmi yaşındaki gibi, yüreğim derbederlik ve yaşama sevinciyle dolu, kesinlikle her şeye boşverip sonuna dek tüketmeliyim bu yılları.

Bir sabah, güneş batmadan hemen önce, tiz bir çığlık hepimizi sıçratarak uyandırıyor. Kahveyi pişirmek üzere yaktığı lüks lâmbasını tam asarken, yardımcıların ahçısı, biri yandan öteki kaba etinden iki ok yemiş. Onun hemen Marcaibo'ya indirmek gerekiyor. Dört kişi bir çeşit tahtıravan üzerinde onu yerli kayığına götürecek, yerli kayığı cipin bulunduğu yere kadar indirecek, cip kamyona kamyon da Maracaibo'ya taşıyacak.

Gün yüklü, ağır bir hava içinde geçiyor. Çevremizde, ormanda, hiç görmeden, seslerini hiç işitmeden Kızılderili'lerin varlığını hissediyoruz. Ne kadar ilerlersek kendimizi o kadar onların av alanı üzerindeymişiz gibi hissediyoruz. Av hayvanı enikonu bol, herkeste bir tüfek olduğundan zaman zaman bir kuş ya da tavşan türünden bir hayvan vuruyorlar. Herkes ciddi, kimse şarkı söylemiyor ve ateş ettikten sonra, sanki seslerin duyulmasından korkuyorlarmış gibi

aptalca alçak sesle konuşuyorlar.

Yavaş yavaş ortak bir korku bütün adamlara yayılıyor. Geziyi yarıda kesmemizi ve Maracaibo'ya dönmeyi istiyorlar. Reis, Crichet, tırmanmaya devam etmek istiyor. Sendika temsilcisi Carlos, yürekli bir herif ama o da çok etkilenmiş. Beni bir yana çekiyor:

— Enrique, dönüyor muyuz?

— Neden, Carlos?

— Kızılderililer.

— Kızılderililer var, doğru, ama ilerlemeye devam ederken olduğu gibi dönüş yolunda da bize saldırabilirler.

— Pek kesin değil bu, **Frances**. Belki köylerinden pek uzakta değiliz. Şu taşa bak: Tahıl dövülmüş.

— Söylediğin yanlış değil Carlos. Crichet'yi bir görelim.

Amerikalı Normandiya çıkarmasına katılmış, kolay etkilenenlerden değil ve mesleğine ihtirasla bağlı. Bütün adamlar toplandığında, üstüne üstlük jeolojik belirtiler yönünden en zengin yerlerden birinde olduğumuzu söylüyor. Sinirleniyor ve öfke içinde, söylenilmemesi gereken tek cümleyi kaçırıyor ağzından:

— Siz korkuyorsanız mesele yok, gidin! Ben kalıyorum.

Carlos'la benim dışımızda, bütün yardımcılar gitti. Ben de, dönerken araç-gereci gömmemiz şartıyla kaldım, çünkü yük taşımak istemiyorum. Gerçekten de, Baranquilla'da başarısızlıkla sonuçlanan firar denemelerinden birinde iki ayağımı da kıralı beri, ağırlıkla yürümek beni çok çabuk yoruyor. Toplanan örnekleri Carlos yüklenecek.

Beş gün süreyle, Crichet, Lapp, Carlos ve ben tek başımıza kaldık. Bir şey olmadı ama, açıkçası, yirmi dört saatin yirmi dördü kimbilir kaç görünmeyen göz tarafından izlendiğimizi bildiğimiz bu beş gün kadar heyecanlı ve etkileyicisini az geçirdim. O bildiğiniz işi yapmak üzere Crichet su kıyısına çekildiğinde, sazların oynadığını ve iki elin bunları ağır ağır araladığını görünce, vazgeçtik. Bu olay işini görme isteğini yok etti ve her zamanki soğukkanlılığıyla, bir şey olmamış gibi, sırtını sazlara çevirdi ve kampımıza döndü.

— Sanırım, dedi Lapp'a, Maracaibo'ya dönme sırası geldi. Elimizde yeterince kaya örneği var, beyaz ırkın dört ilginç örneğini Kızılderililere bırakmanın bilimsel gerekliliğinden emin değilim.

On beş kadar evlik küçük bir köy olan La Burrsa'ya (Dişi Eşeke) olaysız varıyoruz. Gelip bizi alması gereken kamyonu beklerken içki içiyoruz tam o sıra kafayı iyice tütsülemiş, oralı bir Kızılderili melezi beni kenara çekiyor:

— Fransız'sın değil mi? İyi ama, bu kadar bilgisizlik için Fransız olmaya gerek yok.

— Ya, neden?

— Söyleyeceğim sana? Motilone'lerin topraklarına giriyor ve ne yapıyorsunuz? Uçan, koşan ya da yüzen herşeye rasgele ateş ediyorsunuz. Herkesin bir tüfeği var. Bir bilimsel araştırma gezisi değil yaptığınız, büyük bir av partisi.

— Nereye varmak istiyorsun?

— Böyle davranmakla, Kızılderili'lerin kendi yiyecek depoları saydıkları şeyi yok ediyorsunuz. Yedekleri o kadar fazla değil. Onlar, kendilerine bir ya da iki gün yetecek kadarını vuruyorlar. Fazlasını değil. Üstelik, oklarıyla gürültü yapmadan vuruyorlar, av hayvanlarını kaçırmıyorlar. Oysa sizler, herşeyi yok ediyor ve tüfeklerinizin gürültüsüyle bütün hayvanları korkutuyorsunuz. Onlar da başka yere göçüyorlar.

Söyledikleri hıyarca değil herifin. İlgimi uyandırıyor.

— Ne içmek istersin? Ben ısmarlıyorum.

— Bir duble rom, **Francés**. Sağol.

Ve devam ediyor:

— Motilone'ler size ok atıyorlar. Sizin yüzünüzden beslenmekte güçlük çekeceklerini düşünüyorlar.

— Sözün kısası, seni yanlış anlamadıysam, onlarınkileri yağma ediyoruz.

— Tam üstüne bastın, Francés. Üstelik, bir ırmağı izleyerek kaynağına doğru çıkarken, yerli kayıklarından inip bunları ayaklarınızla itmek zorunda bırakacak kadar daralan ve sığlaşan yerlerinde,

dallarla bambulardan yapılma bir takım barajları yıktığınızı farketmedin mi hiç?

— Evet, sık sık.

— İyi ya, hiç aldırmadan yıktığınız şeyler Motilone'ler tarafından yapılmış gerçek birer balık tuzağıdır ve bu yaptığınız onlara büyük zarar vermektedir. Çünkü bu barajları yapmak çok zor iştir. Karmakarışık labirent benzeri yollardan oluşur bu tuzaklar, birbirini izleyen zikzaklarla akıntıya karşı yüzen balıkları bir daha çıkamayacakları son bir büyük sepete götürür. Önde bambulardan yapılma bir engel, geçmek için aradıkları ama sepete girmelerinden sonra akıntının yeniden yapıştırdığı küçük sarmaşıklardan oluşma giriş kapısını bulmanın imkanı yok. Bütünü elli metreyi geçen tuzaklar gördüm. Eşsiz bir çalışma.

— Yerden göğe kadar haklısın. Bu tür şeyleri yok etmek için bizler gibi yıkıcı olmak gerek.

Dönüşümüz sırasında romu çekip kafayı iyice tütsülemiş olan bu Kızılderili melezinin bana söylediklerini düşündüm, bir girişimde bulunmaya karar veriyorum. Maracaibo'ya varır varmaz, sekiz günlük iznimi geçirmek üzere evime bile dönmeden, ertesi günü kabul etmesini isteyen bir mektubu personel müdürü Blanchet'ye bırakıyorum.

Beni kabul ediyor, ve, yanında jeologların başının bulunduğunu görüyorum. Yönetimi bana bırakırlarsa, gezilerde ölü ya da yaralı olmayacağını anlatıyorum kendilerine. Tabii Crichet resmi reis olarak kalacak ama, aslında araştırma gezisinin disiplinini ben sağlayacağım. Bir deney yapmak kararlaştırıldı, bu da işlerine geliyor çünkü Crichet son gezide ulaşılan yerden daha da yukarı, dolayısıyla çok daha tehlikeli bir bölgeye çıkabilirse büyük değerde gerçek bir bilgi kaynağı bulunabileceğini belirten bir rapor hazırladı. Ahçılığa eklenecek olan yeni görevimin şartlarına gelince (jeologların ahçısı olarak kalıyorum) dönüşümde belli olacak. Tabii, gezilerin güvenliğini nasıl garanti edebildiğim konusunda bir şey söylemedim. Amerikalılar da pratik kişiler olduklarından bana soru sormuyorlar, önemli olan sonuç.

Bir tek Crichet'nin haberi var. Onun da işine geldiğinden kabul ediyor ve bana güveniyor. Dertlerden kurtulmak için emin bir yol bulduğum inancında. Hem sonra, herkes kendisini terkettiğinde yanında kalan üç kişiden biri olmamla olumlu yönden etkilendi.

Bölge valisini görmeye gidiyor ve işimi kendisine anlatıyorum. Anlayışlı ve dostça davranıyor, verdiği tavsiye mektubu sayesinde Motilone'lerin topraklarına girmeden önceki Ulusal Muhafız karakolunda, geçmeden önce bütün göstereceğim kişilerin silahlarını alabilmeleri emrini sağlıyorum. Akla yakın ve iç rahatlatıcı bir bahane uyduracaklar. Gerçekten de, adamlar Maracaibo'dan yola çıkarken Motilone toprağına silahsız gideceklerini bilseler, asla gelmek istemezler. Bana güvenmelerinden yararlanıp onları yerinde uyutmalıyım.

İşler yolunda gidiyor. La Burra'daki son karakolda, ancak büyük tehlike anında ateş etmeleri ve av ya da eğlenme niyetiyle silahı ellerine almamaları talimatı verdiğim iki kişi dışında bütün adamların tüfekleri toplanıyor. Benim bir tabancam var, o kadar.

O günden sonra, araştırma gezilerimizde tek olay çıkmıyor. Amerikalılar bunu farkettiler, herşeyden önce de etkililikten yana olduklarından, bana nedenini sormadılar.

Adamlarla iyi anlaşıyorum ve sözüm dinleniyor. Oynadığım role bayılıyorum. Şimdi yerli kayıklarımızla tuzakları ezecek yerde, hiç zarar vermeden çevrelerini dolanıyoruz. Bir başka şey daha: Motilone'lerin başlıca derdinin açlık olduğunu bildiğimden, bir kamp yerinden ayrılışımızda, tuz, şeker dolu kutular ve de elimizdekilere göre, bir tahra, bıçak, küçük bir balta bırakıyorum. Dönüşümüzde, aynı yerlerden geçerken, hiçbir şey bulunmuyor. Herşey kaybolmuş, kutulara varıncaya dek. Taktiğim olumlu çıktı ve Maracaibo'da kimse bunun nedenini bilmediğinden benim **Brujo (Büyücü)** olduğum ya da Motilone'lerle gizli bir anlaşmam bulunduğu söylentisi dolaşıyor, bu da beni çok güldürüyor.

Bu gezilerden biri sırasında, olağanüstü bir balıkçılık dersi alıyorum: Balığı yemsiz, iğnesiz, oltasız, sakin suyun yüzünden toplaya-

rak nasıl avlamalı. Hocam **Danta**, koca bir domuzdan daha büyük bir hayvan. Boyunun iki metreyi bulduğu ve geçtiği de oluyor. Bir öğleden sonra, ırmağın kıyısında olduğum sıra, ilk kez bir **Danta** görüyorum. Sudan çıkıyor, ürkütmemek için en ufak bir hareket yapmadan onu gözlüyorum. Derisi gergedanınkine benziyor, ön ayakları arka ayaklarından daha kısa ve ağzının yerinde kısa ama açık seçik bir hortum var. Bir çeşit sarmaşığa yaklaşıp epey yiyor, demek otçul bir hayvan. Sonra yeniden ırmağa doğru indiğini, suya girdiğini ve ırmağın durgun bir köşesine doğru ilerlediğini görüyorum. Duruyor ve inek gibi başlıyor bir çeşit geğirti koyvermeye, demek geviş getirenlerden. Derken kusmaya başlıyor ve hortumundan yeşil bir sıvı çıkıyor. Büyük bir ustalıkla, kocaman başını ırmağın içinde oynatarak bu sıvıyı suya karıştırıyor. Ben bütün bunların nedenini düşünürken, birkaç dakika sonra sanki uyuşturulmuş ya da uyutulmuş gibi yavaş yavaş hareket eden balıkların, karınları yukarda, suyun yüzeyinde belirdiklerini şaşkınlıkla görüyorum. Benim **Danta** da hiç acele etmeden, balıkları birbiri ardından kapıyor ve sakin sakin gövdeye indiriyor. Bir türlü gözlerime inanamıyorum.

O günden beri, bu yöntemi denedim. Önümde yediği sarmaşıkları gözüme iyice kestirdiğimden, epey topluyor ve iki taşın arasında ezdikten sonra suyunu bir sukabağında biriktiriyorum. Sonra sıvıyı ırmakta akıntının suyu pek karıştırmadığı bir yere döküyorum. Zafer! Birkaç dakika sonra, balıkların sersemlemiş olarak suyun yüzüne çıktığını görüyorum. Tıpkı **Danta**'nın yaptığı gibi. Alınacak bir tek tedbir var: Yenilebilecek balıklarsa hemen temizlemeli. İki saat sonra, çürümüş oluyorlar. Bu deneyden sonra, jeologların sofrasında sık sık nefis balıklar yeniyor. Yardımcılara da bir talimat verdim: Ne olursa olsun, böyle sevimli bir balıkçıyı öldürmeyecekler. Üstelik kimseye de zararı yok bu hayvanların.

Araştırma gezilerinde, yanıma kılavuz olarak timsah avcısı Fuenmayor ailesini –bir baba ve iki oğul– aldığım oluyor. Bu iki tarafın da işine geliyor, çünkü bölgeyi çok iyi biliyorlar ama yalnız

olsalar Motilene'lere kolayca yem olabilirler. Bize yiyecek-içecek ve yatacak yer karşılığı gündüz kılavuzluk ediyorlar, gece de timsah avlıyorlar. Herkes bu işte kazançlı.

Maracaibo'lu bunlar, **Maracuchos**, toplum hayatına çok yatkın kişiler. Konuşurken sanki şarkı söylüyorlar, dostluğa büyük saygı gösteriyorlar. Kızılderili kanı da taşıdıklarından, bu ırkın bütün niteliklerine sahip olduktan başka çok zeki ve kurnaz kişiler.

Maracuchos'larla eşsiz ve sarsılmaz dostluklarım oldu, devamda ediyor. Erkekleri gibi kadınlarıyla da, çünkü kadınları güzel, sevmeyi ve kendilerini sevdirmeyi biliyorlar.

İki, üç metre uzunluğunda hayvanlar olan Güney Amerika timsahlarını avlamak çok tehlikeli. Bir gece, Fuenmayor baba ve büyük oğluyla birlikte ava çıktım. Çok dar ve çok hafif bir yerli kayığıyla, baba arkada dümen başında oturuyor, ben ortadayım, oğlu başta. Gece çok karanlık, yalnız ormanın gürültüleri duyuluyor, suyun yerli kayığına sürünürken çıkardığı hışırtı belli belirsiz işitiliyor ancak. Sigara içmiyoruz, hiç gürültü etmiyoruz. Tekneyi iten ve aynı zamanda yön veren kürek hiçbir şekilde kayığın küpeştesine değmemeli.

Zaman zaman, bütün ırmağın yüzeyini tarayan koca bir elektrik lambasının ışığını yakarak araba farlarının yol kıyısındaki fosforlu reklam tabelalarına yaptığı gibi, çifter çifter kırmızı noktalar ortaya çıkarıyoruz. İki kırmızı nokta: Bir timsah. Gözlerin ilerisinde, yüzeyde, burun deliklerinin bulunduğunu biliyorum. Dinlenirken timsahın yüzeye çıkan iki yeri gözleriyle burnu. Kurban, avcılarla kırmızı noktalar arasındaki en kısa yola göre seçiliyor. Bir kere yeri anlaşıldı mı, ışık söndürülüp el yordamıyla üzerine gidiliyor. Fuenmayor baba, ışığı bir saniye yakıp timsahın durduğu noktayı kesinlikle bulmakta olağanüstü ustalığa sahip. Hızla üzerine gidiyor ve aşağı yukarı her keresinde gözleri kamaşan hayvanın üzerine ışığı tutuyoruz. İki, üç metre yakınına sokulana dek ışık üzerinden ayrılmıyor. Teknenin burnunda oğul sol elle ışığı timsaha tutarken, sağ eliyle ve bütün gücüyle, böylesine kalın bir deriyi delip etine gire-

bilecek olan on kilo kurşunla ağırlaştırılmış zıpkını savuruyor.

O an çok çabuk hareket etmek gerek, çünkü zıpkını yer yemez hayvan dalıyor ve biz üç küreğimizle hızlı hızlı kıyıya yöneliyoruz. Aşağı yukarı tekneyi zıplatmak gerek, çünkü fırsat verirsek timsah suyun yüzüne çıkıyor, ileri atılıyor, bir kuyruk vuruşuyla tekneyi devirip göz açıp kapayana dek avcıları durumu farkeden öteki timsahlara yem yapıyor. Kıyıya ulaşır ulaşmaz karaya atlıyor ve hızla halatı bir ağaç gövdesine doluyoruz. Timsah geliyor, neye bağlı olduğunu anlamak için geldiği hissediliyor. Sırtındaki acı dışında, başına geleni bilmiyor. Durumu anlamaya geliyor. Yavaşça, asılmadan, gevşek halat toplanıp ağaç gövdesine sarılıyor. Aşağı yukarı kıyıda, suyun yüzüne çıkacak. Elinde ince ve çok iyi bilenmiş bir Amerikan baltası tutan oğul Fuenmayor, tam yüzeye çıktığında bunu olduğu gibi timshin kellesine indiriyor. Bazen timsahın ölmesi için baltayı üç kere indirmek gerek. Her vuruşta bir kuyruk sallıyor, bu kuyruk vuruşları oduncuya rastlasa onu öteki dünyaya gönderir. Balta vuruşları ölümcül değilse –olabiliyor bu– hayvanın yeniden dibe dönebilmesi için halatı hızla gevşetmek gerek. Çünkü, dev gücüyle sırtına iyice saplanmış bile olsa zıpkını sökebiliyor. Bir an bekleniyor, sonra yeniden halat çekilmeye başlıyor.

Olağanüstü bir gece geçerdim. Birkaç timsah öldürdük. Bunları kıyıda bıraktık. Gündüz, Fuenmayor'lar gelip karın ve kuyrukaltı derisini yüzecekler. Sırt derisi işe yaramayacak kadar sert. Sonra bu koca hayvanlar gömülüyor: Suya atmamak gerek, çünkü ırmağın suyu zehirlenir. Timsahlar da, ölü bile olsa, benzerlerini yemezler.

Böylece birkaç geziye çıkıyor ve iyi kazanıp epey para biriktirebiliyorum ki, hayatımın en büyük olayı geliyor başıma.

ONUNCU BÖLÜM

RİTA – "VERA CRUZ"

Saint-Joseph'in hücrelerindeyken, yıldızlara uçar ve bu korkunç yalnızlıkla sessizliği doldurmak için İspanya'da nefis şatolar kurardım. Sık sık kendimi özgürlüğe kavuşmuş, "çürümüşlük yolu"nun üstesinden gelmiş, büyük bir şehirde yeni bir hayata başlamış görürdüm. Evet, bu gerçekten yeniden dünyaya gelişti, beni karanlığa gömen mezar taşını iter ve ışıkla hayata dönerdim. O sıra beynimin yarattığı görüntüler arasında, iyi olduğu kadar güzel bir de kız görünürdü. Ne çok uzun ne de ufak tefek, sarışın, kapkara bebekleri olan gri gözleri zekâ ve hayat parıltılarıyla dolu bir kız. Çok düzgün, güldüğünde bembeyaz inci gibi dişlerini ortaya koyan nefis bir ağzı vardı. Güzel, her yönüyle uyumlu bir vücuda sahip bu kadın, gördüğüm haliyle, hiç kuşkusuz bir gün hayat boyu benim olacak kadındı. Bu tanrıçaya, bu güzellik idealine, bir kadını hem sevgili hem de arkadaş kılan niteliklerin en zenginini veriyordum ruhların en güzelini, en soylusunu, en içtenini. Emindim bundan, ona bir gün rastlayacak ve sonuna dek bir arada, hayat boyu mutlu, zengin sevilip saygı görerek yaşayacaktım.

Evet, hücredeki zavallıları en ufak canlandırıcı soluktan yoksun bırakan yakıcı ve boğucu rutubete, soluk soluğa, yüreğim korkuyla ezilerek, hiçbir şeyin yatıştıramadığı bir susuzluk içinde, güçsüz, en ufak serinlik zerresini yakalamaya çalışmak için ağzımı açarak, akciğerleri yakan, bu solunumu imkansız buharda, yarı boğulmuş, havanın serin, ağaçların güzel yeşil yapraklarla dolu olduğu, zengin-

leştiğim için günlük hayatın bütün dertlerinden kurtulmuş bulunan İspanya'daki şatolarımın bulunduğu yıldızlara doğru uçarken her hayale, her görüntüye karışarak "güzel prensesim" adını taktığım kadın belirirdi. Hep aynıydı, en ufak ayrıntısına dek. Hiçbir şey değişmiyordu ve onu öyle iyi tanıyordum ki; çeşitli sahnelere girdiğinde bu iş bana olağan geliyordu: Karım ve iyilik perim olacak kadın bu değil miydi?

Bir jeolojik araştırma gezisi dönüşünde, Richmond Şirketinin kampındaki odamdan ayrılıp Maracaibo'nun merkezine yerleşmeye karar veriyorum. Böylece bir gün, şirketin kamyonlarından biri, elimde küçük bir bavulla beni şehrin merkezindeki gölgelik küçük bir alana bırakıyor. Burada bir sürü otel ya da pansiyon bulunduğunu biliyor, Maracaibo'nun başlıca iki alanı, Bolivar alanıyla Baralt alanı arasında imtiyazlı bir yeri bulunan Venezuella sokağına giriyorum. Bir, en çok iki katlı evlerle çevrili, daracık sömürge sokaklarından biri bu. Ezici bir sıcak var ve evlerin gölgesinde yürüyorum.

"Otel Vera-Cruz". İspanyol işgalinden kalma, sömürge üslubunda, açık maviye boyalı güzel bir ev bu. Temiz ve konuksever görünüşü beni çekiyor, bir iç avluya açılan serin bir koridorla otele giriyorum. Ve orda, bu serin ve gölgelik avluda bir kadın görüyorum, bu gördüğüm kadın da O. O, yanılmam imkansız, onu mutsuzluk dönemim düşlerinde binlerce kere gördüm. İşte, tam karşımda "güzel prensesim", bir salıncaklı koltukta oturuyor. Yanına yaklaşırsam gözlerinin gri olduğunu, hatta güzel yüzünde minik bir ben bile bulunduğunu göreceğimden eminim. Bu dekoru da binlerce kere gördüm. Dolayısıyla yanılmam imkansız: Düşlerimin prensesi burada, karşımda, beni bekliyor.

— **Buenos Dias, Senyora**! Kiralık bir odanız var mı?

Bavulumu yere bıraktım. Bana evet diyeceğinden eminim. Ona bakmıyorum: Gözlerimle yiyorum. Bir yabancı tarafından böyle inceden inceye süzüldüğü için şaşkın, koltuğundan kalkıyor ve bana doğru geliyor. Gülümsüyor ve çok iyi bildiğim nefis dişlerini ortaya çıkarıyor.

— Evet efendim, sizin için bir odam var, diye cevap veriyor prenses fransızca.

— Fransız olduğumu nereden anladınız?

— İspanyolca konuşmanızdan. **Jota**'nın, Fransızlar için konuşulması güçtür. Lütfen benimle gelir misiniz?

— Bavulumu alıyor ve onun işaretiyle, temiz, serin, doğrudan avluya açılan iyi döşeli bir odaya giriyorum.

Bir duş yaparak yıkanıyor, traş olup serinledikten sonra bu otel odasının yatağına oturup sigaramı tüttürürken gerçekten düş görmediğimi anlıyorum. "Hücrede nice saati yok etmene yardımcı olan kadın burada, oğlum! Burada, birkaç metre ötende! Sakın çıldırayım deme ha! Yüreğine yediğin bu darbe seni hıyarlıklar yapmaya yada aptal aptal şeyler söylemeye sürüklememeli!" Yüreğim çok hızlı atıyor ve sakinleşmeye çalışıyorum. Özellikle Kelebek, bu deli masalını kimseye anlatma, ona bile. Kim sana inanabilir? Yıllar önce, iğrenç bir cezaevinin zindanlarında çürürken bu kadını tanıdığına, ona dokunduğuna, sahip olduğuna, matrağa alınmadan kimi inandırabilirsin? Çeneni tut. Prenses yakınında, önemli olan bu. Hiç dertlenme: Ona rastladığına göre, elinden kurtulamayacaktır. Ama çok yavaş, ölçülü adımlarla ilerlemek gerek. Görünüşüne bakarak bile, kuşkusuz otelin patronu olduğu anlaşılıyor."

Gerçek bir minyatür bahçe olan iç avluda, o eşsiz tropik gecelerinden birinde ona ilk aşk sözlerini söylüyorum. Kaç kere düşlediğim perime o kadar uygundu ki, o da beni uzun süreden beri bekliyor gibiydi sanki. Prensesimin adı Rita, Tanca'lı, her türlü bağlayıcı ilişkiden kurtulmuş. Gözleri bütün parıltısıyla bana bakıyor ve tepemizdeki gökyüzünün yıldızları gibi ışıldıyor. Fransa'da evlendiğimi, şimdiki durumumu kesinlikle bilmediğimi ve çok önemli nedenlerle bunu öğrenemeyeceğimi kendisine açık yüreklilikle söylüyorum. Bu da doğruydu: Köyümün muhtarlığına nüfus kaydımı istemek için mektup yazamazdım. Bu isteğe adaletin ne gibi bir tepki göstereceği kestirilemezdi. Belki iade edilmem isteğinde bulunabilirlerdi. Ama soyguncu ve kürek mahkûmu geçmişimden ona hiç

söz etmiyorum. Bütün gücümü, kafamın tüm kaynaklarını onu ikna etmek için seferber ediyorum. Hayatımın en büyük fırsatı olduğunu hissettiğim şeyi elden kaçıramam.

— Güzelsin Rita, çok güzelsin. Senin gibi hayatta kimsesi olmayan, ama sevmek ve sevilmeye ihtiyacı bulunan bir adam, bırak seni sevgilerin en deriniyle sonsuzluğa dek sevsin. Çok param yok, doğru, sen küçük otelinle neredeyse zengin sayılırsın, ama inan bana, ruhlarımızın ebediyen, ölüme kadar bir bütün oluşturmasını isterdim. Bu ülkenin en güzel çiçekleri, orkideler kadar güzel olan sen, Rita, bana evet de. Ne zaman ve nasıl olduğunu söyleyemem ama sana ne denli inanılmaz gelebilirse de bil ki uzun yıllardan beri seni tanıyor ve seviyorum. Senin olacağıma yemin ettiğim gibi sen de benim olmalısın, yani hepten ve hayatımızın sonuna dek.

Ama Rita kolay bir kız değil, bu da beni şaşırtmıyor. Ancak üç gün sonra benim olmayı kabul ediyor. Utanç içinde, odasında kendisiyle buluşmak için gizlenerek gelmemi istiyor. Sonra güzel bir sabah, kimseye bir şey söylemeden, doğal olarak aşkımızı resmen açığa vuruyor ve ben, olağan bir biçimde otel patronu rolüne giriyorum.

Mutluluğumuz tam ve önümde yeni bir hayat açılıyor, aile hayatı. Ben parya. Fransız kürek cehennemi kaçkını, bu "çürümüşlük yolu"nu alt etmeyi başardıktan sonra **bir yuvam var,** vücut kadar ruh güzelliğine sahip bir karım var. Mutluluğumuzda tek ufak bulut: Fransa'da evli olduğum için kendisiyle evlenmemin imkânsızlığı.

Sevmek, sevilmek, bir yuva sahibi olmak. Tanrım, bana bunu verdiğin için ne iyisin!

Yol serserileri, deniz serserileri, sıradan insanların vazgeçemedikleri ekmek ve su gibi serüven ihtiyacı duyan serüvenciler, gökyüzündeki göçmen kuşları gibi hayatta uçan adamlar, gece gündüz batakhanelerin bulunduğu sokakları araştıran, parkları ziyaret eden ve zengin mahallelerde sürünen, başkaldıran ruhları girişilecek bir soygun peşindeki şehir serserileri, hayatlarının her adımında yön-

temlerin gitgide daha bencilleştiğine inanan anarşist serseriler, salıverilmiş tutuklular, izinli askerler, cepheden dönen savaşçılar, kendilerini yakalayıp yok etmek zindana atmak üzere bir örgütçe izlenen kaçaklar, hepsi, evet istisnasız hepsi hayatlarının herhangi bir anında yuva sahibi olamamanın acısını çekerler, ve kader onlara bir yuva sunduğunda, benim yuvama girdiğim gibi girerler içine, yepyeni bir ruhla, verilecek sevgiyle dolu ve sevilmeye susamış halde.

Dolayısıyla benim de, her ölümlü gibi, babam gibi, anam gibi, kızkardeşlerim gibi, bütün yakınlarım gibi, benim de sonunda **yuvam** var, içinde beni seven bir kızla.

Rita'ya rastlamamın yaşayış şeklimde aşağı yukarı herşeyi değiştirmesi için, hayatımın ekseni olacağını hissetmem için, bu kadının olağanın dışına çıkması gerekir.

Bir kere, Venezuella'ya benim gibi kaçak olarak gelmiş. Kürekten kaçarak değil tabii, ne de cezaevlerinden kaçarak, ama onunki de bir kaçış.

Aşağı yukarı altı ay önce kocasıyla Tanca'dan gelmiş, adam en çok üç ay önce Maracaibo'nun üç yüz kilometre kadar uzağında serüven aramaya gitmiş, Rita istememiş onu izlemeyi. Rita'yı otelle başbaşa bırakmış. Maracaibo'da, çok yolculuk eden bir erkek kardeşi var.

Büyük bir dikkatle dinlediğim hayatının hikâyesini anlattı bana. Prensesim Tanca'nın yoksul bir mahallesinde doğmuş. Dul anası, üçü erkek üçü kız altı çocuğunu büyük bir yüreklilikle yetiştirmiş. Rita çocuklarının en küçüğü.

Çocukken, sokak onun beldesi. Yedi kişilik ailesinin yaşadığı iki odada geçirmiyor günlerini. Gerçek barınağı, kaynaşan, yemek yiyen, şarkı söyleyen, içen, bütün dillerde bağıran insanlarıyla şehrin parkları ve çarşıları. Yalınayak geziyor. Kendi yaşındaki çocuklar, mahallesinin insanları için adı Riquita. Arkadaşlarıyla - muzip serçe sürüsü - okuldan çok kumsalda ve limanda vakit geçiriyorlar ama, anasına büyük bir kovayla su taşımak için çeşmenin önünde uzayan kuyruğa girme sırası geldiğinde yerini korumayı biliyor.

Ancak on yaşında pabuç giymeyi kabul edecek.

Keskin ve meraklı zekâsını herşey ilgilendiriyor. Arap meddahı çevreleyen kalabalıkta saatlerce oturuyor. Öyle ki, bir gün bu ilk sırada oturan ve hiç para vermeyen küçüğü görmekten bıkan meddah ona bir kafa atıyor. O günden beri de, Rita ikinci sırada oturuyor.

Fazla şey bilmiyor ama, bu garip adı bütün koca gemilerin gidip geldiği büyük ve esrarlı dünyayı merakla düşlemesine engel olmuyor. Gitmek, yolculuk etmek en büyük düşü ve ihtirası. Bu tutkusu hiç yakasını bırakmayacak. Ama küçük Riquita için, dünyanın görünümü çok güzel. Kuzey Amerika ve Güney Amerika, yukarı Amerika'yla aşağı Amerika. Yukarı Amerika'yı New York tümüyle kaplıyor. Oradaki insanların hepsi zengin ve sinema oyuncusu. Aşağı Amerika'da çiçekler sunan, kaval çalan Kızılderili'ler yaşıyor; orada çalışmaya gerek yok, çünkü Zenciler yapılması gereken her şeyi yapıyorlar.

Ama çarşılar, deveciler, arap meddahlar, peçeli kadınların esrarı, limanın kıvıl kıvıl hayatı içinde onu en fazla çeken sirk. Sirke iki kere gitmiş. İlkinde çadırın atlından süzülerek, bir başka keresinde de bu yalınayak ve güzel çocuğu görüp duygulanan ve içeri sokup iyi bir yere oturtan palyaço sayesinde. Rita sirkle gitmek istiyor, sirk onu bir mıknatıs gibi çekiyor. Bir gün o da çelik tel üzerinde dans edecek. Sirkin aşağı Amerika'ya gitmesi gerekiyor. Rita da bütün gücüyle sirkle gitmek istiyor. Gitmek, gitmek, zengin olup geri dönmek ve ailesine çok para getirmek.

Sirkle değil, ailesiyle birlikte gidiyor. Çok uzağa değil canım, ama yine de bir yolculuk bu. Casablanca'ya yerleşiyorlar. Liman daha büyük, yolcu gemileri daha iri. Gitmeyi, bir gün uzaklara, çok uzaklara gitmeyi düşlüyor Riquita.

Şimdi on altı yaşında. Hep eliyle diktiği sade ve güzel giysiler var sırtında, çünkü bir mağazada çalışıyor. "Aux Tissus de France"da, patroniçe de ona sık sık artan kumaşlardan armağan ediyor. Yolculuk düşü ancak artabilir, çünkü Horloge sokağındaki mağaza

ünlü hava şirketi Latécoèrein yazıhanelerinin çok yakınında. Çoğu kere havacılar geliyorlar dükkâna. Hem ne havacılar! **Mermoz, Saint Equpéry, yazar Mimile, Delaunay, Didier.** Hepsi yakışıklı ve üstelik, dünyanın en büyük, en yürekli gezginleri. Rita hepsini tanıyor, hepsi ona kur yapıyorlar, ara sıra bir öpücük kabul ediyor, hepsi o kadar, çünkü çok uslu. Ama komşu pastanede bir dondurma yiyip kendisine anlattıkları serüvenleri dinlerken, onlarla gökyüzünde ne yolculuklar yaptı. Rita'yı çok seviyorlar, onu biraz da korudukları küçük kız olarak görüyorlar, minik ama ne kadar değerli armağanlar veriyorlar, bazıları **La Vigie** gazetesinde yayınlanan şiirler yazıyorlar ona.

On dokuz yaşındayken, Avrupa'ya meyva ihraç eden biriyle evleniyor. Çok çalışıyorlar. Bir kızları doğuyor, mutluluk içindeler. İki arabaları var, çok rahat yaşıyorlar ve Rita annesiyle yakınlarına kolaylıkla yardım edebiliyor.

Üst üste iki portakal yüklü gemi gideceği yere çürük malla varıyor. İki gemi dolusu malı kaybetmek, iflâs. Kocasının büyük borçları var ve bu borçlarını ödemek için çalışmaya başlasa, uzun yıllar boyu uğraşması gerekecek. Bunun üzerine gizlice Güney Amerika'ya gitmeye karar veriyor. Altının, elmasların, petrolün kürekle toplandığı bu bolluk ülkesine gitmek üzere, Rita'yı kendisiyle birlikte bu eşsiz yolculuğa çıkmaya ikna etmek onun için güç olmuyor. Küçük kızlarını Rita'nın anasına bırakacaklar, ve Rita serüven düşleriyle dolu, kocasının sözünü ettiği büyük gemiye binip yola çıkmayı sabırla bekliyor.

Yolcu gemisi yerine, on iki metre uzunluğunda ve beş buçuk metre genişliğinde bir balıkçı teknesi bu. Hafif tertip korsan olan Estonya'lı kaptanı on-on iki kaçakla birlikte onları Venezuella'ya götürmek üzere kimlik sormadan almayı kabul ediyor. Fiyatı: Günümüzün beş bin frangı. Ve Rita bu eski balıkçı teknesinin ambarında, Franco rejiminden kaçan on İspanyol cumhuriyetçisi, Sala-

zar'dan kaçan bir Portekizli, iki de kadın, biri yirmi beş yaşında ve gerçek bir kısrak olan kaptanın Alman metresi ve ahçı Antonio'nun İspanyol karısı şişko Maria'yla burun buruna sürdürüyor yolculuğu.

Venezuella'ya varmak için yüz on iki gün yolculuk! Cap-Vert adalarında uzun bir mola verdikten sonra, çünkü tekne su alıyor ve bir ara fırtınada batma tehlikesi bile geçiriyor.

Kızağa çekilip onarılırken yolcular karada yatıyorlar. Rita'nın kocasının artık tekneye güveni yok. Bu çürümüş şeyle Atlantiğe açılmanın çılgınlık olduğunu söylüyor. Rita onun moralini düzeltiyor: Kaptan tam bir Viking, Viking'ler de yeryüzünün en iyi denizcileri malûm, onlara mutlak bir güven beslenebilir.

İnanılmaz haber, Rita kulaklarına inanamıyor! İspanyollar ona kaptanın gerçek bir namussuz olduğunu, başka bir yolcu grubuyla pazarlık ettiğini, karada yatmalarından yararlanarak gece kendilerini burada bırakıp Dakar'a hareket edeceğini söylüyorlar. Hemen isyan başgösteriyor. Yetkililere durumu bildirip toplu halde gemiye gidiyorlar. Kaptan kuşatılıyor, tehdit ediliyor. İspanyolların bıçakları var. Ancak kaptan Venezuella'ya gideceklerine söz verdiğinde ortalık yeniden duruluyor. Olup bitenler göz önüne alınarak, yolculardan birinin devamlı denetimi altında bulunmayı da kabul ediyor. Ertesi gün Cap-Vert'den ayrılıp Atlantiğe giriyorlar.

Yirmi beş gün sonra, Venezuella'nın ileri noktası Testigos adalarını görüyorlar. Herşey unutuluyor, fırtınalar, köpekbalıklarının kanatları, eğlenmek için teknenin üzerine gelen yunusların oyunları, unda kaynaşan buğday bitleri, Cap-Vert olayı. Rita öyle mutlu ki kaptanın kendilerine ihanet etmek istediğini unutuyor ve boynuna atılıp iki yanağından öpüyor. Ve yeniden çınlıyor İspanyolların Atlantiğe geçerken besteledikleri şarkı - çünkü İspanyolların olduğu yerde bir gitarla bir de şarkıcı var:

A Venezuella nos vamos
Aunque no nay carretera,
A Venezuella nos vamos

En un harquito de vela (*) 16 Nisan 1948 günü Caracas'ın yirmi beş kilometre ötedeki, bir vadi ağzında bulunan limanı La Guaira'ya giriyorlar.

Alman kadını Zenda'nın bayrağına çevrilen bir etekliğiyle, kaptan sağlık hizmetlerinin gemiye gelmesini istiyor. Venezuella sağlık botunun yaklaştığını görünce hepsinin yüreği sevinçle doluyor: Yaklaşan bu güneş yanığı yüzler, Venezuella. Başardılar!

Rita, on kilo kaybettiği halde yolculuğa çok iyi dayandı. Ne bir yakınma, ne de bir korku gösteriyor. Oysa Atlantiğin ortasındaki bu ceviz kabuğunun içinde zaman zaman korkulacak çok neden vardı! Bir kere cesaretini yitirdi ama kimse bunu öğrenemedi. Yola çıkarken, vakit geçirmek için yanına aldığı kitaplar arasında, Jules Verne'in yazdığı bir kitabı da bulundurmadan edememişti, uzak durulması gereken tek kitabı, **Deniz Altında Yirmi Bin Fersah'ı!** Fırtınalı bir gün dayanamadı ve kitabı denize fırlattı: Günlerden beri, dev bir ahtapotun **Nautilus** (**) gibi gemileri denizin dibine sürüklendiğini düşlüyordu.

Varışlarından birkaç saat sonra, Venezuella yetkilileri hiçbirinde kimlik olmadığı halde onları topraklarına kabul ediyorlardı. "Daha sonra size kimlik sağlayacağız." İki hasta hastaneye yatırıldı, ötekiler giydirildi, haftalar boyu kendilerine kalacak bir yer ve yiyecek verildi. Sonra, herkes kendine bir iş buldu. İşte Rita'nın öyküsü.

İki yıl süreyle hücredeki korkunç yalnızlığımı dolduran kadına rastlamış olmam garip değil mi, önce; ve sonra, bu kadının benim gibi, çok değişik koşullarda da olsa kaçarak gelmesi? Yine benim gibi, kimliksiz olarak gelmesi, bu ulus tarafından cömertçe karşılanıp cömertçe bir davranış görmesi?

Üç ayı geçen bir süre, hiçbir şey bozmuyor mutluluğumuzu. Ama bir gün hâlâ jeolojik gezilerini düzenleyip yönettiğim Richmond

(*) (Gidiyoruz Venezuella'ya
Yol olmadığı halde
Gidiyoruz Venezuella'ya
Küçük bir yelkenli içinde.)

(**) Deniz altında Yirmibin Fersah'ın kahramanı Kaptan Nemo'nun denizaltısı

Şirketi'nin kasası bilinmeyen kişiler tarafından soyuluyor. Oralı aynasızlar geçmişimi nasıl keşfettiler, bunu hiçbir zaman öğrenemedim. Kesin olan, bir numaralı şüpheli diye tutuklanıp Maracaibo cezaevine tıkılmam.

Çok normal olarak Rita benim hakkımda sorguya çekiliyor ve böylece kendisinden bütün gizlediklerimi aniden aynasızlardan öğreniyor. İnterpol bütün bilgileri vermiş. Yine de cezaevinde beni yalnız bırakmıyor ve elinden geldiğince yardımıma koşuyor. Kendi parasıyla savunmamı üzerine alan bir avukat, Echeta La Roche, tutuyor ve on beş gün geçmeden salıverilmemi sağlıyor. Suçsuzluğum tümüyle kabul edildi, ama olan oldu.

Beni cezaevinden almaya geldiğinde, Rita çok duygulu ama çok da üzgün. Eskisi gibi bakmıyor yüzüme. Gerçekten korktuğunu, yeniden benimle yaşamaktan çekindiğini hissediyorum. Her şeyin yitip gittiği izlenimine kapılıyorum. Yanılmıyorum da, çünkü hemen saldırıya geçiyor:

— Neden bana yalan söyledin?

Hayır, mümkün değil bu, onu kaybetmek istemiyorum! Böyle bir fırsatı tekrar yakalayamam asla. Mücadele etmeliyim bir kere daha bütün gücümle.

— Rita, bana inanman gerekiyor. Sana rastladığımda o kadar hoşuma gittin ki, seni hemen öyle sevdim ki geçmişimle ilgili gerçeği söylersem beni bir daha görmek istemeyeceğinden korktum. Sana kendimle ilgili olarak söylediklerimi hatırlıyor musun? Tabii ki uyduruyordum, ama seni tanıdığımda sadece işitmeyi arzuladığını hissettiğim şeyleri söylemek istiyordum, buydu nedeni.

— Bana yalan söyledin... Bana yalan söyledin..., diye durmadan tekrarlıyordu ısrarla. Ben de seni iyi bir adam sanmıştım!

Bu kadın bozguna uğramış, bir kâbus yaşıyor gibi. Korkuyor. Evet, korkuyor koçum, **senden korkuyor.**

— İyi bir adam olmayacağımı nereden biliyorsun? Herhangi bir adam kadar benim de iyi, namuslu ve mutlu olmak için talihimi denemeye hakkım olduğuna inanıyorum. Unutma ki Rita, on üç yıl

süreyle cezaevi yöntemlerinin en iğrencine karşı savaşmak zorunda kaldım ve bu "çürümüşlük yolu"nun üstesinden gelmek kolay olmadı. Seni bütün benliğimle seviyorum, Rita, seni geçmişimle değil bugünümle seviyorum. Buna inanman gerek: Sana hayatımı anlatmayışım, sadece seni kaybetmek korkusundandı. Eskiden kötü bir şekilde, yanlışlar içinde yaşadıysam, seninle birlikte geleceğim bunun tam tersi olacaktı. Kaynaşmış olarak geçeceğimizi düşlediğim bütün bu gelecek yolunu, açık ve sağlıklı, hep toz pembe görüyordum. Sana, çok acı çektirdiğim babamın başı üzerine yemin ederim, Rita.

— Doğru mu, Henri? Herşeyi ve geleceğimizi gerçekte böyle mi görüyordun?

— Kendimi topluyorum, ama sesim hâlâ boğuk cevap veriyorum ona:

— Böyle olması gerekir, çünkü yüreklerimizde, bu şimdiden böyle. Hem sen de hissediyorsun içinde. Seninle benim, bizim geçmeşimiz yok. Sadece bugünün ve geleceğin önemi olmalı.

Rita beni kollarında sıktı.

— Henri, artık ağlama. Rüzgârın sesini dinle, başlayan geleceğimiz bu. Ama bir daha kötü şey yapmayacağına yemin et. Artık benden hiçbir şey saklamayacağına ve hayatımızın kirli şeyler gizlemek zorunda kalmayacağına söz ver.

Sarmaş dolaş, ona bu sözü veriyorum. O an, hayatımın en büyük fırsatını yakaladığımı hissediyorum. Bu yürekli ve namuslu, küçük bir kız anası kadından müebbete mahkûm ve kürek kaçağı olduğumu gizlememem gerektiğini anlıyorum.

Bunun üzerine ona herşeyi, ama herşeyi anlatıyorum bir solukta. İçimde her şey titriyor, on sekiz yılı geçen bir süreden beri kafamı kurcalayan ve saplantıya dönüşen şeye kadar, intikamıma. İntikamımı onun ayaklarına sermaye, içtenliğimin delili olarak bundan vazgeçmeye karar veriyorum. Kendim bile inanamıyorum: Bundan daha büyük bir fedakârlık yapamayacak ben - nasılsa Rita bu fedakârlığın büyüklüğünü anlayamaz - bir mucize oluyormuş, sanki bir

başkası konuşuyormuş gibi şu sözleri söylediğimi işitiyorum:

— Seni ne kadar sevdiğimi ispatlamak için, Rita, yapabileceğim en büyük fedakârlığı sunuyorum sana. Bu andan sonra intikamımdan vazgeçiyorum. Bana bunca acıyı çektirenler, savcı, aynasızlar ve yalancı tanık döşeklerinde gebersinler. Evet, hakkın var. Senin gibi bir kadını tümüyle hak etmek için, bağışlamak değil, bu imkânsız, ama beni kürek zindanlarına atanları kafamda tutmamam gerekir. Karşında yepyeni bir adam var, eskisi öldü.

Rita bu konuşmayı bütün gün kafasında evirip çevirmiş olmalı, çünkü işten sonra, akşam, bana şöyle diyor:

— Ya baban? Şimdi ona lâyık olduğuna göre, bir an önce mektup yaz kendisine.

1933 yılından beri, ne ben ondan ne de o benden bir haber alabildik. Tam o yılın ekim ayından beri. Mektupların kürek mahkûmlarına dağıtılmasında hazır bulunmuştum, gardiyanlar tarafından açılan talihsiz mektupların, içlerinde hiçbir şey söylenemeyen mektupların. O zavallı talihsiz adamların yüzünde mektup alamamanın üzüntüsünü görmüş, nice umutlarla bekledikleri mektubu okuyup içinde umduklarını bulamayanların hayal kırıklığını tahmin etmiştim. Mektupların yırtılıp çiğnendiğini gözyaşlarının mürekkebin üzerine akıp yazıyı dağıttığını görmüştüm. Bu lânetli kürek mektuplarının vardıkları yerlerde nelere yol açabileceğini de hayal ediyordum kendime: Köy postacılarına, komşulara ya da kasabanın kahvesindekilere şu sözleri söyletiyor Güyan pulu: "Kürek mahkûmu yazmış. Mektup geldiğine göre hâlâ yaşıyor demek." Mektubu postacının elinden alanın utancını ve kendisine şu soruyu sorabileceğini düşünerek duyduğu korkuyu kestirebiliyordum: "İyi mi, oğlunuz?"

"Dolayısıyla da, Rita, kızkardeşim Yvonne'a bir mektup yazmıştım, kürekten tek yazdığım ve içinde şöyle dediğim bir mektup: "Haberlerimi hiç beklemeyin, siz de bana bir şey yazmayın. Alfred ve Vigny'nin kurdu gibi ulumadan ölmeyi bileceğim."

— Bütün bunlar, Henri, geçmiş. Babana yazacak mısın?

— Evet. Yarın.

— Hayır, hemen.

Uzun bir mektup yollandı Fransa'ya, babama acı çektirmeden söylenebilecekleri söyleyen bir mektup. Dirilişim ve şimdiki hayatım dışında çektiklerimden hiç söz etmiyordum. Mektup geri geldi: "Adres bırakmadan gittiğinden iade."

Tanrım! Kimbilir, babam benim yüzümden utancını nerede gizlemeye gitti? İnsanlar o kadar kötü ki, belki beni gençken tanıdıkları yerde babama hayatı zindan ettiler.

— Fransa'ya gidip babanı arayacağım.

Bütün dikkatimle ona bakıyorum. Ekliyor:

— Araştırmacılık işini bırak; hem çok da tehlikeli. Benim yokluğum süresince, otelin başında durur ve işleriyle uğraşırsın.

Gerçekten Ritam konusunda yanılmamıştım. Bu bilinmeyen uzun yolculuğa tek başına atılmaktan çekinmediği gibi, benim, eski bir kürek mahkûmunun ellerine her şeyini bırakacak kadar da güven besliyor. Hakkı var, bana güvenebileceğini biliyor.

Otel, şûf'a hakkıyla birlikte, sadece Rita tarafından kiralanmıştı. Demek her şeyden önce, elimizden kaçmaması, dolayısıyla da satın almamız gerek. O zaman, namuslu yollardan insanın hayatta kendine bir yol açmak için mücadele etmesinin ne demek olduğunu gerçekten öğreniyorum.

Richmond Şirketinden ayrılıyor ve elime geçen altı bin bolivara Rita'nın biriktirdiklerini de ekleyip, bina sahibine değerinin yarısını ödüyoruz. Para kazanmak ve borçları vadelerinde ödemek için her gün sürüp giden gerçek bir mücadele - neredeyse, her gece sözü de eklenebilir - başlıyor. Rita da ben de günde on sekiz, bazen on dokuz saat çalışıyoruz. En kısa zamanda hedefe varma konusunda bizi birleştiren bu her ne pahasına olursa olsun kazanma isteği, çabası eşsiz. Ne o ne de ben bir tek kere yorgunluğumuzdan söz ediyoruz. Ben alışverişi yapıyor, mutfağa yardım ediyorum. Müşterileri karşılıyorum, her şeye koşuyoruz aynı anda, güleryüzle. Yorgunluktan ölü gibi, yeniden başlıyoruz işe.

Daha da para kazanmak amacıyla, içini pantalon ve ceketle doldurup Baralt alanındaki çarşıda satmaya götürdüğüm iki tekerlekli küçük bir arabam da var. Bu giysilerin bir yapım hatası var, böylece fabrikadan çok düşük fiyata satın alabiliyorum. Yakıcı bir güneş altında, eşek gibi anırarak ve büyük çaba harcayarak satış yapıyorum. Öyle ki, bir gün ceketlerinin sağlamlığını ispatlamak için birini iki kolundan tutup çekerken, tam ortasından ikiye ayırıveriyorum. Dilediğim kadar Maracaibo'nun en güçlü adamı olduğumu anlatayım, o gün pek fazla ceket satmıyorum. Sabah sekizden öğlene kadar oradayım. Yanımda, lokantada hizmet edenlerin yardımına koşuyorum.

Bu Baralt alanı Maracaibo piyasasının yüreği, şehrin en canlı yerlerinden biri. Bir ucunda kilise, ötekinde dünyanın en ilginç pazarlarından biri. Et, av hayvanı, balık, kabuklu deniz hayvanı, tırnakları kaçamayacakları biçimde birbirine geçirilmiş yeşil yeşil iguanalar (*) – nefis bir yiyecek - timsah yumurtası, kaplumbağa yumurtası, deniz kaplumbağaları, Cachicamos dedikleri, bir başka yer kaplumbağası türü, Morocoy, tropikal olsun olmasın bütün meyvalar, ve de tabii, taze palmiye göbeği gibi akla gelebilmesi mümkün her şey burada bulunuyor. Bu fokur fokur kaynayan şehrin yakıcı güneşi altında, pazarda insan kaynıyor: Her türlü ten rengi, her türlü göz biçimi, çekik Çinli gözlerinden iri Zenci gözlerine kadar.

Rita ve ben, Venezuella'nın en sıcak yerlerinden biri olmasına rağmen Maracaibo'ya bayılıyoruz. Bu sömürge şehrinin sevimli, candan, yanaşmaktan mutluluk duyan bir halkı var. Bu halkı şarkı söyler gibi konuşuyor, soylu, cömert, pek az İspanyol kanı ve Kızılderili niteliklerinin en iyileri var onda. Erkeklerin kanı sıcak, dostluğa tapıyor ve dostları için birer kardeş olmayı biliyorlar. **Maracucho** (Maracaibo'lu) Caracas'tan gelen her şeye şüpheye bakıyor. Petrolüyle bütün Venezuella'ya altın sağladığı ve başkenttekiler tarafından her zaman unutulduğu için yakınıyor, kendini zengin

(*) İguana Güney Amerika'da görülen parlak renkli eti çok makbul bir kertenkele türüdür.

ettiği kişilerden yoksul akraba davranışı gören zengin adam sayıyor. Kadınları güzel, çoğunluk orta boylu, sadık, kız olarak da ana olarak da iyi. Ve bütün bu insanlar kıvıl kıvıl kaynaşıyor, yaşıyor, haykırıyor, her şey canlı renkler içinde, giysiler, evler, meyvalar. Gidiliyor, geliniyor bir alışveriştir sürüyor. Baralt alanı işportacılarla dolu, kaçak likör, sigara, içki satmak için neredeyse hiç tedbir almayan küçük kaçakçılar bunlar. Her şey biraz da aile içinde olup bitiyor: Polis memuru birkaç metre ötede ama viski ve Fransız konyağı şişelerinin, Amerikan sigaralarının bir sepetten ötekine geçmesine yetecek kadar kısa süre başını çeviriyor. Çünkü karadan, denizden, havadan, en değişik mallar, doların üç bolivar otuz beş ettiği o çağda, çok güçlü bir parayla bedelini ödeyen tüketicinin eline ulaşıyor.

Bir oteli işletmek kolay iş değil. Rita buraya geldiğinde, ülkenin alışkanlıklarına kesinlikle ters bir karar aldı. Gerçekten de, çoğunluk Venezuella'lı olan müşterileri bol bol kahvaltı yapma alışkanlığına sahip: Mısır unundan yapılma peksimet (**Arepas**), jambonlu yumurta, tuzlanmış domuz eti, beyaz peynir. Müşteriler yemekli kaldığından, günün listesi bir kara tahtaya yazılıyordu. Rita ilk gün her şeyi sildi ve uzayan yazısıyla şunları yazdı: "Kahvaltı: Sade ya da sütlü kahve, ekmek ve tereyağ." Tamam işte! diye düşünmüş olmalı müşteriler. Hafta sonunda, müşterinin yarısı tünek değiştirmişti.

Ben geliyorum. Rita birkaç değişiklik yapmıştı, benimki gerçek bir ihtilâl.

İlk değişiklik: Fiyatları iki katına çıkarıyorum.

İkinci değişiklik: Her yanda soğuk hava düzeni.

Otele çevrilmiş sömürge biçimi bir evin bütün odalarıyla lokanta salonunda serin hava bulmak, insanları etkiliyordu. Müşteriler değişti. Önce taşrada gezen şirket memurları gelmeye başlıyor. Sonra, tümüyle Peru'da yapılma, Omega marka "İsviçre" saatleri satan bir Bask (*). Odasında tezgâh kuruyor, kapı kapı gezen ve pet-

(*) İspanya - Fransa sınırı çevresinde yaşayan nereden geldiği ve kaynağı kesinlikle bilinmeyen bir ulus.

rol kuyularını dolaşan satıcılara mal veriyor sadece. Otel emin olduğu halde, öyle şüpheci ki odasının kapısına kendi parasıyla üç koca kilit taktırdı. Yine de, zaman zaman bir saatinin kaybolduğunu farkediyor. Hırsızın, aslında dişi köpeğimiz Bouclette - bir kaniş - olduğunu anladığı güne kadar odasını kötü ruhların bastığını sanıyor. Bouclette öyle kurnaz ki, burnunun dibinden sessizce sürünerek içeriye giriyor ve üzerinde saat olsun olmasın bir kayış çalmaya bayılıyor. Derken saatçi korkunç çığlıklar atmaya, Bouclette'i saat çalması için benim yetiştirdiğimi iddia etmeye başlıyor. Ben kahkahadan kırılıyorum ve, üç kadeh romdan sonra, yalancılığı bu kadar göze battığı için satmaktan utanç duyacağını sahte saatleriyle hiç ilgim bulunmadığına adamı ikna ediyorum. İçi rahatlayıp sakinleşerek, benimle barış yapıyor ve gidip odasına kapanıyor.

Müşteriler arasında her türden insan görülüyor. Maracaibo tıklım tıklım dolu, yatacak yer bulmak neredeyse imkânsız. Bir sürü Napoli'li ev ev dolaşıyor, iki elbise çıkacak kumaşları öyle bir katlıyorlar ki dört elbise çıkabileceğine inandırıp adam dolandırıyorlar. Denizci kılığında, sırtlarında büyük bir torba, şehir ve çevresini, özellikle de petrol bölgesini tam anlamıyla soyuyorlar. Bu ince işçilerin otelimizi nasıl keşfettiklerini hiç bilmiyorum. Bütün odalar dolu olduğundan tek çözüm yolu var, avluda yatmaları. Kabul ediyorlar. Akşam yediye doğru otele dönüyorlar ve ortak duşta yıkanıyorlar. Akşam yemeklerini bizde yediklerinden, Napoli usulü spagetti yapmayı öğrendik. Bol para harcıyorlar, hepsi de iyi müşteri.

Akşam demir karyolalar çıkarılıyor, iç avluya yerleştiriliyor ve iki küçük hizmetçi Rita'nın yatakları yapmasına yardım ediyor. Hesabı peşin ödettiğimden, her gece aynı tartışma: Yıldızların altında yatmak için oda parası ödemeyi çok pahalı buluyorlar. Ve her gece onlara,bunun tersine çok mantıklı ve çok doğru olduğunu, çünkü yataklarını çıkarmanın, çarşafları, yorganları yaymanın, yastıkları yerleştirmenin, hepsini sabah tekrar içeri almanın büyük bir iş ge-

rektiğini ve dikkat edilirse buna ek para alınmadığını anlatıyorum.

— Hem sonra fazla itiraz etmeyin, yoksa fiyatları arttırırım! Çünkü, bu yatakları yapıp bozmak beni tam anlamıyla gebertiyor. Yani, ödettiririm sizlere taşıma bedelini.

Parayı veriyorlar, eğleniyoruz. Ve çok para kazandıkları halde, ertesi akşam her şey yeniden başlıyor. Bardaktan boşanırcasına bir yağmurun yağdığı, şilteleri ve giysileriyle içeri kaçıp geceyi lokanta salonunda geçirmek zorunda kaldıklarında itirazları iyice artıyor.

Bir genelev çaçası beni görmeye geldi. Maracaibo'dan beş kilometre ötede, **La Cabeaz De Toro** denen yerde büyük bir evi var. Bu kerhanenin adı **Tibiri Tabara.** Kendisi, Elénore, çok güzel gözlü ve zeki bakışlı bir et yığını. Aşağı yukarı yüz yirmi kadın çalışıyor yanında. Yalnız geceleri.

— Birkaç Fransız kızı ayrılmak istiyor, diyor Elénore bana. Yirmi dört saatin yirmi dördünü evde geçirmek istemiyorlar. Akşamın dokuzundan sabahın dördüne kadar çalışmak çok iyi. Ama iyi yemek yemek, gürültüden uzak odalarda uyumak istiyorlar.

Elénore'la bir anlaşma yapıyorum: Fransız ve İtalyan kızları bizim otele gelebilirler. Gündeliği on bolivar arttırmak için rahatsız olmanın gereği yok: **Vera-Cruz Otel**'inde, Fransızların yanında yaşayabileceklerine fazlasıyla sevinecekler. Altı kız almamız gerekiyordu, sonra, nasıl oldu bilmiyorum, bir ay sonra bunun iki katı yerleşti otele.

Rita demir gibi bir disiplini zorunlu tuttu. Kızlar genç, hepsi de güzel. Otelde, hatta avluda ya da lokantada bile bir erkek ziyaretçi kabul etmek kesinlikle yasak. Hem, hiç olay çıktığı yok, bu kızlar otelde birer hanımefendi gibi davranıyorlar. Ve günlük hayatta, oturup kalkmayı bilen dürüst kadınlar oldukları da bir gerçek. Akşam, taksiler onları almaya geliyor. Değişmiş oluyorlar, zarif, boyalı. Gürültüsüzce, dikkati çekmeden, kendi deyimleriyle "fabrika"ya doğru yola çıkıyorlar. Zaman zaman, bir pezevenk Paris'ten geliyor ya da Caracas'dan buraya uzanıyor. Mümkün olduğu kadar göstermiyor kendini. Tabii, kız tarafından otelde kabul edilebilir. Engel-

ler kalkıp para cebe indi, kızın da morali düzeldi mi, geldiği gibi çaktırmadan dönüyor.

Bu iş bir takım gülünç olaylara da yol açmıyor değil. Ziyarete gelen bir pezevenk, günün birinde beni köşeye çekip odasını değiştirmemi istiyor. Karısı şimdiden, kendi odasını onunkiyle değiştirmeye razı olan bir arkadaş bulmuş. Gerekçe: Oda komşusu enine boyuna ve çamyarması bir İtalyan, her gece karısı döndüğünde onunla en az bir, bazen iki kere sevişiyor. Kendi kırkından bile değil, İtalyan kırk beşinde olmalı.

— Anlıyor musun koçum, bu İtalyan'ın hızına dayanamam. Böyle bir başarıya yaklaşmak mümkün değil. Komşu olduğumuz için de, karım ve ben, her şeyi duyuyoruz, çığlıkları, iniltileri, bir orkestranın çıkarabileceği bütün şamataları. Haftada bir gün karısını güç ziyaret edebilen benim, ne hale geldiğimi anlıyor musun? Başağrısı numarasına artık inanmıyor ve kuşkusuz, karşılaştırmalar yapıyor. Şimdi bir sakınca görmezsen, yap bana şu yardımı.

Gülmemek için kendimi tutuyorum ve adama, böylesine tartışılmaz gerekçeler karşısında odayı değiştireceğimi söylüyorum.

Bir gece, saat ikide, Elénore beni telefonla arıyor. Tek kelime İspanyolca bilmeyen bir Fransız, nöbetçi polis tarafından genel evin önündeki bir ağacın tepesinde bulunmuş. Bu garip durumla ilgili olarak sorulan sorulara - hırsızlık mı yapacaktın başka şey mi? - hep şu cevabı veriyormuş: "Ve Curuz'dan Enrique." Arabama atlıyor ve **Tibiri-Tabara'**nı yolunu tutuyorum.

Kerhaneciyi görür görmez tanıyorum. Daha önce de otele gelen bir Lyon'lu. Oturuyor, çaça da oturuyor. Önünde, ayakta, sert görünüşlü iki polis. Bana söylediklerini kısaca çeviriyorum:

— Hayır, bu bay kötü bir iş yapmak için ağaca çıkmamıştı. Sadece bir kadına aşık ama hangisine aşık olduğunu söylemek istemiyor. Ağacın tepesine tırmandıysa onu seyretmek için gizlenmesi gerektiğinden, çünkü kadın onun lâfını bile duymak istemiyor. Hepsi bu. Gördüğünüz gibi, önemli bir şey yok. Hem kendisini tanıyorum, namuslu bir adamdır.

Bir şişe şampanya içiyoruz, parayı ödüyor, bozuklukları masanın üzerinde unutmasını söylüyorum, biri bunları toplayacaktır nasılsa ve onu otomobilimle götürüyorum.

— İyi ama ağacın tepesine tünemiş ne halt ediyordun? Delirdin mi, yoksa karını kıskanmaya mı başladın?

— İkisi de değil. Mesele şu, kazanç hiç neden yokken azaldı. Karı buradakilerin en güzelleri ve ötekilerden az kazanıyor. Ben de geceleri gelip farkettirmeden müşterilerini sayma yolunu buldum. Böylece, benden mangır gizleyerek cebine indirip indirmediğini çabucak anlayacağımı düşündüm.

Bir pezevenk yüzünden gece yarısı uyandırıldığım için keyifsiz olmama rağmen, bu açıklamayı duyunca kahkahayı basıyorum.

O günden sonra "Ağaca Tüneyen Pezevenk" adını verdiğim herif, ertesi gün Caracas'a dönüyor. Denetimini doğrulayacak bir gerekçe kalmadı ortada. Olay genel evde rezalet çıkarmış ve herkes gibi durumu öğrenen karısı, anlamıştı gerçeği, herifinin neden bu ağaca tünediğini: Çünkü ağaç tam iş tuttuğu odanın karşısındaydı.

Çok çalışıyoruz, ama otel neşeli. Gırgırımız bitmiyor. Bir zaman geliyor, karılar "fabrika"ya gittikten sonra ölüleri konuşturuyoruz. Hepimiz yuvarlak bir masanın çevresinde uslu uslu oturuyor, ellerimizi üzerine koyuyoruz, herkes sorguya çekmeyi dilediği ruhu çağırıyor. Otuz yaşında bir ressam kadın, bir Macar, sanıyorum bu ruh çağırma işini başlattı. Her gece kocasını çağırıyor ve tabii, masanın altından ayağımla ruhun cevap vermesine biraz yardım ediyorum, aksi halde hâlâ masa başında olacağız.

Kocası söylediğine göre kadını üzüyor. Niçin? Bundan haberi yok. Sonunda, bir gece, kocasının ruhu masa aracılığıyla onu asla rahat bırakmayacağı cevabını veriyor. Kadını çok kolay bacak açmakla suçluyor. Hepimiz bağırarak bu suçun çok ağır olduğunu, kıskanç ruhun korkunç bir öc alabileceğini söylüyoruz, üstelik kadın da kolay bacak açtığını itirazsız kabul ediyor. İlâcı? Biraz düşünmek gerek, çünkü o kolay bacak açsa da, meselenin kendi kolay değil. Ciddi ciddi birbirimize danışıyor ve ilâcı kadına söylüyoruz.

Bir tek çare var: Mehtaplı bir gece yepyeni bir tahra edinecek, iç avlunun ortasında çırılçıplak soyunacak, saçlarını çözecek, hiç boya sürmeyecek, bütün vücudunu Marsilya sabunuyla yıkayıp ne bir parfüm kokusu bırakacak, ne de mücevher takacak, tepeden tırnağa temiz olacak. Bir tek elinde tahra bulunacak. Ay ışığı avluya dikey gelince, tam altından başka yerde gölge yapmaz olunca, tahrayı havaya sallayarak yirmi bir kere boşluğu yarması gerekecek.

Sonuç çok olumlu oldu, çünkü ertesi gün, kepenklerin ardına sinip kahkahadan kırıldığımız cin çıkarma oturumundan sonra masa (şakanın çok uzun sürdüğünü söyleyen Rita'nın araya girmesiyle) bundan böyle ölü kocasının kendisini rahat bırakacağını, bir tek şartla dilediği kadar kolayca bacak açabileceğini söyledi: Mehtaplı bir gece elinde kılıçla bir daha boşluğu yarmayacak, çok canını acıtmış çünkü.

Bir kanişimiz var, Minou, oldukça büyük, Maracaibo'dan geçen bir Fransız müşterimizin bize verdiği. Her zaman çok iyi kırpılmış ve taranmış olur: Tepesinde, çok sık ve kara olan tüyleri chéchia gibi (*) epey yüksek ve etkileyici bir biçimde. Şişkin baldırlar ve traşlanmış bacaklar, Şarlo'nunki gibi bıyıklar ve küçük bir sivri sakal. Buralılar için her zaman bir şaşkınlık konusu ve çoğu kere, içlerinden biri bu garip hayvanın ne olduğunu bana sormak için utangaçlığını yeniyor.

Minou az kaldı kiliseyle aramızda ciddi bir olaya yol açıyordu. **Vera-Cruz**'un bulunduğu Venezuella sokağı bir kiliseye gider ve bu sokaktan sık sık dinî kafileler geçer. Oysa Minou, otel kapısının eşiğine kıçüstü oturup yoldaki harekete bakmaya bayılır. Yolda ne olursa olsun havlamaz. Buna karşılık, havlamazsa da olay yaratır. Geçen gün, bir kafilenin başındaki papazla koroyu meydana getiren küçük çocuklar, otelin önünde birikip bu garip hayvanın ne olduğunu birbirlerine soran dindar Maracucho'ladan elli metre uzaklaştılar. Bunlar kafileyi izlemeyi unuttular. Sorular birbirini kovalıyor ara-

(*) Kuzey Afrika'daki Fransız sömürgelerinde görevli Fransız askerlerin giydiği bir çeşit fes

larında, Minou'yu yakından görmek için itişip kalkışıyorlar, bazıları yüksek sesle şarkı söyleyen kırmızı giysili koro çocuklarıyla papazın geçişini bu kadar sessiz seyrettiğine göre bilinmeyen bu hayvanın tövbe etmiş bir eski günahkâr ruhu olabileceğini ciddi ciddi öne sürüyorlar. Papaz sonunda arkasının gerçekten pek sessiz olduğunu düşünüyor ve dönünce, kimse kalmadığını görüyor. Öfkeden kıpkırmızı geniş adımlarla dönüp törene gösterdikleri saygısızlıktan ötürü cemaatini bütün şiddetiyle azarlıyor. Ürkek ürkek, sıraya girip yeniden yola düzülüyorlar. Birkaçının Minou'yu seyretmeye devam etmek için arka arka yürüyecek kadar etkilendiğini farkettim. O günden beri Maracaibo gazetesi **Panorama'**da, otelin önünden geçmesi gereken dinî kafilelerin gününü ve saatini izliyoruz ki o sıra Minou'yu avluya bağlayalım.

Doğrusu, papazlarla başımızın belâya girdiği dönem bu. İki Fransız kızı genel evle otelden ayrıldılar; bağımsız olmayı ve şehrin merkezinde bir sokakta yalnız ikisinin çalışacağı küçük bir "ev" kurmayı kararlaştırdılar. Fena bir hesap değil, çünkü böylece, müşterileri arabalarına atlayıp ziyaret etmek için gidiş geliş on kilometre yapmak zorunda kalmayacaklar. Bakkal dükkânı, tabir caizse tam yerinde. Kendilerini tanıtmak için üzerinde "Julie ve Nana, iyi muamele" yazısıyla adreslerinin bulunduğu kartlar bastırdılar. Bunları şehirde dağıtıyorlar ama, çoğu kere, doğrudan erkeklerin eline verecek yerde, duran arabaların sileceklerinin altına sıkıştıryorlar.

Talihsizlik, iki kartı Maracaibo piskoposunun arabasının iki sileceği altına yerleştirmişler. Olay büyük gürültü koparıyor. Böyle bir davranışın saygısızlığını göstermek için, **La Religion** gazetesi kartın resmini yayınlıyor. Ama piskoposla papaz sınıfı hoşgörülü davrandılar: Casita (küçük ev) kapatılmadı, sadece hanımlardan daha dikkatli olmaları istendi. Hem kartları dağıtmaya devam etmek de gereksiz olmuştu: **La Religion** gazetesinin yaptığı bedava ilân sayesinde, çok ilginç sayıda müşteri belirtilen adrese koştu. Hatta kalabalık öyle büyüdü ki kapılarının önüne bunca erkeğin yığılmasına geçerli bir neden bulmak için, gezici bir **Perros Ca Lientes**

(sosisli sandviç) satıcısından, küçük arabasını kapının yakınına getirmesini ve **Perro Caliente** almak isteyenlerin sokakta kuyruk olduğunun sanılmasını istediler.

Bu ilginç hikâyeleriyle otel hayatıydı, ama biz bu hayatı başka bir gezegende yaşamıyordu. Venezuella'da, ülkenin ekonomik ve siyasi kımıltılarına karışmış olarak yaşıyorduk. Oysa 1948 yılında politika, o kadar sakin değildi. 1945'den beri Callegos ve Betancourt ülkeyi yönetiyorlardı, Venezuella tarihinde ilk demokratik rejim deneyiydi bu.

13 Kasım 1948 günü, oteli satın almak için Rita'yla çalışmaya koyuluşumdan en çok üç ay sonra, rejime karşı ilk top sesi: Thomas Mendoza adlı bir binbaşı, herkese karşı tek başına başkaldırma gözüpekliğini gösteriyor. Başarısızlığa uğruyor.

Aynı ayın 24'ünde, bir saat mekanizmasının düzenliliğiyle hazırlanan hükûmet darbesi sayesinde, aşağı yukarı kurban vermeden askerler iktidarı ele geçiriyorlar. Devlet başkanı ve sekçin yazar Callegos çekilmek zorunda kalıyor. Gerçek bir politika aslanı olan Betoncourt, Kolombiya elçiliğine sığınıyor.

Maracaibo'da gerilim yönünden çok yoğun birkaç saat geçiriyoruz. Bir ara, radyoda heyacanlı bir sesin aniden bağırdığını işitiyoruz: "İşçiler, sokağa dökülün! Özgürlüğünüzü çalmak, sendikalarını yok etmek, size zorla bir askeri diktatörlük kabul ettirmek istiyorlar! Bütün halk alanları işgal etsin ve... " Şak! Bu yiğit militanın ellerinden çekilip alınan mikrofonun kesilen sesi, sonra ciddi, sakin bir ses: "Yurttaşlar! Silâhlı Kuvvetler General Medina'yı görevinden uzaklaştırıp iktidarı ellerine verdikleri adamlardan geri aldılar, çünkü bu gücü çok kötü kullanıyorlardı. Hiç korkmayın, istisnasız herkesin hayatını ve malvarlığını garanti ediyoruz! Yaşasın Ordu! Yaşasın İhtilâl!"

Aşağı yukarı hiç kan akıtmayan bir ihtilâlden bütün gördüğüm bu, ertesi sabah gazetelerde, askerî cuntayı kuranların adlarıyla uyandırıyoruz, üç albay: **Delgade Chalbaud,** başkan, **Perez Jimenez ve Lilovera Paez.**

Başlangıçta, bu yeni rejimi başkan tarafından verilen özgürlüklerin kaldırılmasının izleyeceğinden korkuyoruz. Böyle bir şey olmuyor. Hayat hiçbir yönüyle değişmiyor. Kilit noktalara askerlerin yerleşmesinden başka rejim değişikliği aşağı yukarı farkedilmiyor bile.

Ardından, iki yıl sonra, Delgado Chalbaud'nun öldürülüşü. İki görüşün çatıştığı pis bir hikâye. İlk görüş: Üçü de öldürülecekti, ilk o öldürüldü; ikinci açıklama: öteki albaylardan biri ya da ikisi birden onu öldürttü. Gerçek hiçbir zaman öğrenilemedi. Tutuklanan katil, cezaevine nakledilirken bir tüfek kurşunuyla ölüyor. Her türlü rahatsız edici açıklamayı önleyecek mutlu bir tüfek kurşunu bu. Şu var ki, o günden beri rejimin güçlü adamı, 1952 yılında resmen diktatör olacak Perez Jimenez.

Hayatımız devam ediyor ve her türlü dış zevkten, eğlenti ya da gezmeden yoksun bu hayat, bize yine de yüreklerimizin sıcaklığını beslediği olağanüstü bir sevinç veriyor. Çünkü harcadığımız çabayla yapmakta olduğumuz kendi yuvamız olacak, içinde mutlu, kimseye borçlu olmamanın bunu kendi kendimize gerçekleştirmenin hoşnutluğunu ve ancak bizim gibi sevişen iki yaratığın sağlayabileceği beraberliği hissedeceğimiz yuva.

Ve bu yuvaya, benim de kızım olacak Rita'nın kızı Clotilde gelecek, bu yuvaya onların da babası olacak benim babam gelecek.

Ve evimize, ihtiyaç içinde oldukları zaman yeniden tüylenmek ve soluklanmak için dostlarım gelecek.

Ve bu mutluluk evinde her istediğimiz öylesine gerçekleşecek ki, bir daha bana ve yakınlarıma bunca acı çektirenlerden öc almayı düşünmeyeceğim.

Sonunda başarıya ulaştığımız, partiyi kazandığımız gün geliyor. 1950 Aralığı, noterde güzel bir belge hazırlanıyor, otelin kesinlikle sahibiyiz.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

BABAM

Yolculuğu hazırlayacak zaman, ve Rita bugün, yüreği umut dolu hareket etti. Babamın çekildiği, belki de gizlendiği yeri aramaya gitti.

— Bana güven Henri. Sana babanı getireceğim.

Oteli yönetecek tek kişiyim. Bana birkaç saatte iyi kâr bırakan pantalon ve gömlek satışını bırakıyorum. Ama Rita babamı aramaya gitti, dolayısıyla ben herşeyle meşgul olmalıyım, hem Rita buradaymış gibi de değil, iki kat daha iyi.

Babamı aramak! **Babamı aramak!** Babam, Ardèché'in bir köyünün saf öğretmeni, son kez yirmi yıl önce, **yirmi yıl,** müebbet küreğe mahkûm edilen oğlunu cezaevinde ziyarete geldiğinde, görüşme yerinin telleri yüzünden onu öpemeyen babam. Karım, Rita bu babaya şunları söyleyebilecek: "Oğlunuzun, kendi çabalarıyla yeniden özgürlüğünü kazandığını, iyi ve namuslu bir adam hayatı kurduğunu, benimle yarattığı yuvada sizi beklediğini kızınız olarak söylemeye geldim."

Sabahın beşinde kalkıyorum, köpeğim Minou ve cezaevinden çıkışında yanıma aldığım Carlitos adlı on iki yaşında bir küçükle alışverişe çıkıyorum. Carlitos sepetleri taşıyor. Bir buçuk saatte bütün günün alışverişini yaptım: Et, balık, sebze. İkimiz de katırlar gibi yüklü, dönüyoruz. Mutfakta iki kadın. Biri yirmi dört yaşında, öteki on sekiz. Bütün getirdiklerimizi masanın üzerine bırakıyo-

rum, onlar aldıklarımızı yerleştiriyorlar.

Benim için, bu sade hayatın en güzel anı sabahın altı buçuğu, dizlerimde ahçı Rosa'nın kızıyla yemek salonunda kahvaltı ettiğim, sıra. Kız dört yaşında ve kömür gibi kara: Çırılçıplak ve yataktan kalktığında annesinin yaptığı duşun etkisiyle hâlâ serin vücudu, küçük çocuk vıcıltıları, bana güvenle bakan pırıl pırıl güzel gözleri, her şey, kıskanç, ihmal edildiğine öfkelenip havlayan köpeğime, kahve fincanımın dibinde süte batırılmış ekmek içini gagalayan Rita'nın papağanına kadar herşey, evet, benim için bu anın gerçekten günün en iyi anı olmasını sağlıyor.

Rita? Mektup yok. Neden? Yola çıkalı bir ayı geçti bile. On altı gün süren bir yolculuk, doğru, ama yine de on beş günden beri Fransa'da olduğuna göre hâlâ bir şey bulamadı mı ya da bana söylemek mi istemiyor? Bir telgraftan fazlasını beklemiyorum, birkaç sözcükle zaferini haykırdığı bir telgraf hiç değilse: "Baban iyi ve seni hep seviyor."

Postacıyı gözlüyorum, ancak iyi işlemesi için gerekenleri yapmak için çıkıyorum otelden, devamlı evde bulunmak amacıyla alışveriş ya da iş görüşmelerini çabucak bitiriveriyorum. Venezuella da, postacılar üniforma giymiyor ama hepsi genç. Dolayısıyla, genç bir çocuk avlunun girişini geçti mi, bir an önce yeşil bir kâğıt tutup tutmadığını anlamak için, bakışım ellerinde ona doğru yürüyorum. Yok, hiçbir şey yok hâlâ. Çoğu kere, küçük postacılar bile değil bu gelenler. Bir gencin elinde yeşil kâğıtla içeri girdiği iki ya da üç kere dışında. Üzerine çullanıyorum, telgrafı neredeyse ellerinden söküp alıyorum ama, hayal kırıklığıyla, otel müşterilerinden birine geldiğini farketmek üzere.

Bu bekleyiş, bu habersizlik, beni sinirli ve kuşkulu kılıyor. Ölesiye çalışıyorum, hep meşgul olmam gerek yoksa dayanamayacağımı hissediyorum. Mutfağa yardım ediyor, yeni yemekler yaratıyor, odaları günde iki kere denetliyor, müşterilerle havadan sudan konuşuyor, önüme geleni dinliyorum. Tek önemi olan haber yoksunluğuna ve bekleyişe katlanabilmek için bu saatleri ve bu günleri doldur-

mak. Yapamadığım şey de: Her gece saat ikiye doğru başlayan pokere katılmak.

Otel yönünden, tek başıma fena kıvırmıyorum işleri ve müşteriler memnun.

Büyük bir aksilik, Carlitos yanıldı. Mutfağı temizlemek için gaz alacağı yerde, benzin satın aldı. Beton yeri bol bol yıkandıktan sonra, ahçılar, hiç kuşku duymadan fırını yakıyorlar. Bütün mutfak korkunç bir alevle parlıyor. İki kızkardeş ayaklarından karınlarına kadar yanıyorlar. Saniyesinde, Rosa'nın küçük negritasını bir örtüye sarıp kurtaracak zamanı ancak bulabildim. Onda aşağı yukarı hiç bir şey yok ama öteki ikisi ciddi olarak yanmışlar. Oteldeki odalarımda tedavi ettiriyor ve Panamalı bir ahçı alıyorum işe.

Otel hayatı her zamanki gibi sürüp gidiyor, ama ben Rita'nın ses vermeyişine ve yokluğuna ciddi olarak üzülmeye başlıyorum.

Tam yirmi yedi gün geçti gidişinden bu yana. Az sonra burada olacak, on dakikayla yirmi dakika arası bir süre var gelişine topu topu. Onu havaalanında bekliyorum. Niçin şu kısacık telgraf: "Salı saat 15.30 uçuş 705 le geliyorum. Öpücükler, Rita"? Niçin başka bilgi yok? Kimseyi bulamadı mı? Artık ne düşüneceğimi bilmiyorum, tahminde bulunmak da istemiyorum.

İşte geliyor, Rita'm. Sonunda öğreneceğim.

Uçağın merdiveninden inen beşinci yolcu. Beni hemen görüyor ve kolumu kaldırırken o da kendi kolunu kaldırıyor. Normal bir yürüyüşle ilerliyor. Kırk metreyi aşan bir uzaklıktan yüzünü inceliyorum, gülmüyor, gülümsüyor sadece. Hayır, zafer kazanmışcasına yürümüyor bana doğru, hayır, kolunu sevinçli olduğu anlamında değil, öylesine doğal olarak, beni gördüğünü anlatmak için kaldırdı.

On metre öteme vardığında, yenik döndüğünü biliyorum.

— Babamı buldun mu?

Soru, kendisini bir tek kere öptükten sonra iki aya süren ayrılığın ardından sadece bir tek öpücük olanca ağırlığıyla suratıma çarpıyor. Artık bekleyemezdim.

Evet, babamı buldu. Ardèhe'nin küçük bir köyünün mezarlığında yatıyor.

Bana bir fotoğraf uzatıyor. Düzgün yapılmış beton üzerinde. **"J. Charriere"** yazısı bulunan bir mezar. Rita'nın Fransa'ya varışından dört ay önce ölmüş. Bu mezarın fotoğrafı, Rita'nın bana bütün getirebildiği.

Karımın nice umutlarla gittiğini gören yüreğim bu korkunç haberlerle neredeyse durdu. İçimde derin bir acı, babası için kendini hâlâ küçük bir çocuk gibi gören olgun erkek hayallerimin yıkılışını hissediyorum. Tanrım, bütün gençliğimi elimden almakla kalmadın, babamı öpmeme ve şunları söyleyeceğimden emin olduğum sesini işitmeme bile izin vermedin: "Gel kollarıma, küçük Riri'm. Kader sana karşı acımasız davrandı, adalet ve cezalandırma yöntemi sana insanlık dışı davrandı, ama ben seni hep seviyorum, seni hiç inkâr etmedim ve her şeye rağmen kazanma gücünü bulduğun ve bugünkü haline gelmeyi başardığın için seninle kıvanç duyuyorum." Rita bıkıp usanmadan babamın cezaya çarptırılmamdan sonraki hayatı konusunda öğrendiği, neredeyse dilenerek edindiği az buçuk bilgiyi tekrarlıyor. Bir şey söylemiyorum, konuşacak halde değilim, bir şey içimde şiddetle düğümlendi. Ve birden, sanki bir bendin kapıları aniden açılıvermiş gibi, intikam düşüncesi yabanıl bir zorbalıkla yeniden her yanıma yayılıyor: "Aynasızlar 36 Orfèvres Rıhtımı adresinde patlatacağım sandığı, ama birkaç kişiyi değil, mümkün olduğu kadar çok adamı, yüz, iki yüz, üç yüz, bin kişiyi öldürmek için! Ve sen, çıkar uğruna yalancı tanıklık eden Goldstein, bana güvenebilirisin, hesabın görülecek ve sayemde alacaksın boyunun ölçüsünü! Sana gelince, mahkûm etmeye susamış başsavcı, dilini mümkün olduğu kadar büyük acılarla koparmak için gerekeni yapmam uzun sürmeyecek.

— Ayrılmamız gerek Rita. Anlamaya çalış: Hayatımı mahvettiler. Babamı öpmeme ve beni bağışlamasını sağlamama engel oldular. Öcünü almalıyım, bundan kurtulamamaları gerek. Yarın gideceğim bu son gecemiz. Yolculuk ve tasarılarımın gerçekleşmesi için

gerekli parayı nereden bulacağımı biliyorum. Senden tek istediğim, ilk masraflar için biriktirdiğimiz paradan beş bin bolivar almama izin vermen.

Sonu gelmeyen bir sessizlik oluyor, artık Rita'yı görmüyorum, yüzü bin kere ayrıntılarıyla tasarladığım bu plânın ardında kayboluyor.

Plânı gerçekleştirmek için bana ne gerek? Toplam olarak, iki yüz bin bolivardan az bir para. Önceleri çok daha fazlasını istiyordum. Bu altmış bin dolar bana fazlasıyla yetecek. Bu ülkeye saygı göstermek için rahat bıraktığım iki yer var. Önce Callao ve eski kürek mahkûmlarının koruduğu altın yığını. Sonra, Caracas'ın göbeğinde, çok büyük bir şirketin mutemedi. Bunu halletmek kolay, paraları tek başına koruyor. Binanın girişindeki koridor uygun, dördüncü kattaki de öyle, ikisi de kötü aydınlatılmış. Tek başıma silâhsız kloroformla iş görebilirim. Terslik, çok önemli bir para taşınması halinde üç memur olmaları. Onları tek yakalamak, yüzde yüz emin olunabilecek bir şey değil. En kolayı, tabii Callao. Oradan ihtiyaç duyduğumu almalı, otuz kilo altın, fazla değil, ve gömmeliyim. Şamata çıkarsa, Maria'nın evinde hastalanıveririm, ama şamatanın hemen çıkacağı kesin değil. Pek karışık bir iş sayılmaz: Maria'yla yatarım, uyuduğunda ben giderken uyanmaması için kloroformla bayıltırım. Çıkabilir, soygunu yapabilir ve dönüp yanına yatabilirim kimse tarafından görülmeden. Muhafıza yaklaşmak kolay, karanlık bir gecede, çırılçıplak, kara boyayla sıvanmış olarak.

İngiliz Güyanı yoluyla tüymek gerek. Georgetown'a asetilen lâmbasında eritilerek külçe ya da parça haline getirilmiş pek az altınla varmalıyım. Bunu yapmak da nispeten kolay. Hepsine bir alıcı bulacağım, bundan eminim. İşi iki parçaya ayrılmış kâğıt paralarla gerçekleştirme konusunda, malı alacak herifle anlaşmaya varırım. Paraların yarısını elinde tutacak, her şeyi zulaladığım Caroni'nin İngiliz topraklarında kalan kıyısında malı kendisine teslim ettiğimde bana verecek. Böylece herkes güven içinde olacak.

Birkaç yıl önce, kaçak olarak tüydüğüm için Georgetown'da or-

taya çıkabilirim. Kaçak olarak girerken, eğer sorguya çekilirsem - ki bu bir rastlantı olacaktır - bütün bu yılları balata ya da altın arayarak ormanın içinde geçirdiğimi ve bu nedenle uzun zamandır ortalıkta görünmediğimi söyleyeceğim.

Küçük Julot'un hâlâ orada olduğunu biliyorum. Dürüst heriftir, beni evinde barındıracaktır. Tek tehlike, İndira ve kızkardeşi. Ancak geceleri çıkmalı, hatta daha iyisi, hiç çıkmamalı ve girişimlerimi Julot aracılığıyla yapmalıyım. Büyük André'nin de Georgetown'da bulunduğunu ve bir Kanada pasaportu taşıdığını sanıyorum. Fotoğrafı, damgayı değiştirmek kolay. Orada değilse, para sıkıntısı çeken herhangi bir herifin ya da Mariner Club'daki denizcilerden birinin kimliğini satın almalı.

Mangırı banka havalesiyle Buenos Aires'e aktarmalı, pek az döviz taşımalı ve Trinidad'dan Rio de Janeiro uçağına binmeli. Rio'da pasaport değiştirip Arjantin'e geçmeli.

Orada, hiç mesele kalmıyor. Eski kürek mahkûmu dostlarım yaşıyor Arjantin'de, çekmeceleri sahte kimlikle dolup taşan eski nazileri bulmak da kolay olsa gerek. Değişik uyruklarda aıma şaşırmamak için aynı ada çıkarılmış dört takım pasaport ve kimlikle Buenos Aires'den Portekiz'e hareket etmeli.

Lizbon'dan, kara yoluyla İspanya'ya girer ve Barcelona'ya varırım. Hep kara yolundan, bir Paraguay pasaportuyla Fransa'ya geçerim oradan. Meraklı bir Fransız jandarmasının beni Güney Amerika'lı sanmasına yetecek kadar İspanyolca konuşuyorum artık.

Paranın yarısını Crédit Lyonnais'ye aktarmış olurum, yarısı da Buenos Aires'de yedek durur.

Georgetown'da, Brezilya'da ve Arjantin'de görüştüğüm herkes, istisnasız, bir kaplıca şehrinde iş kurmak için karımın beni beklediği İtalya'ya gittiğime inanmalı.

Paris'te **George V** oteline yerleşirim. Geceleri hiç çıkmamalı, akşam yemeklerini otelde yemeli ve sonra, saat onda kaldığım daireye çay getirtmeliyim. Bu iş, haftanın her günü yapılmalı. Dakik yaşayan ciddi bir herifin özelliği bu. Otelde hemen duyulur.

Bıyıklarım da olacak tabii, saçlarım da alâbros kesilecek, subay işi. Ancak gerektiği kadar konuşmalı ve sadece İspanyolcaya geçmiş birkaç fransızca sözcük kullanmalı. Her gün aşağıdaki kutuma konmak üzere ispanyolca gazeteler aldırmalıyım.

Göreceğim üç işle Kelebek arasında bir ilişki kurmamaları için, kim ya da kimlerden başlayacağım sorunu üzerinde bin kere düşündüm.

İlk hesabı görülecekler, 36 Orfèvres Rıhtımı adresine gidecek patlayıcı madde dolu sandıkla aynasızlar. İşimi dikkatli görürsem beni düşünmeleri için hiçbir neden yok. Önce iş göreceğim yerleri gezmeye giderim, merdivenle danışmanın bulunduğu salona varmak ve sonra çıkışa dönmek için gerekli zamanı kronometreyle anlarım. Sandığın patlayacağı anı ayarlamak konusunda kimseye ihtiyacım yok. Fransız-Venezuella garajında yeterince deney yaptım.

Üzerinde "bilmemne Şirketi, büro eşyası" yazılı bir küçük kamyonetle gelirim oraya. Sırtımda küçük sandığım ve şoför - teslim memuru giysimle bunu her keresinde yutmaları gerekir. Sadece, oraları incelerken kapılardan birinin üzerinden bir komiserin adını okumalı ya da o katta önemli işi bulunan bir herifin adını öğrenmeleyim. Böylece, dışarda görevli polislere bunu söyleyebilir, hatta sandığın kime teslim edileceğini hatırlamıyormuşum gibi onlara faturayı da gösterebilirim. Sonra, bak bakalım şenlik fişeklerine. Aslında anarşistlerin eseri sayılabilecek olan bu işle Kelebek arasında bağlantı kurmaları için büyük bir talihsizlik gerekecektir.

Böylece Pradel kuşkulanmayacaktır. Onun için ve sandığı, saat mekanizmasını, patlayıcıları, makineliyi hazırlamak üzere, bir Fransız kimliği sağlayamazsam Paraguay pasaportuyla villâ tutacağım. Ama çevreyle yeniden bağlantı kurmanın çok tehlikeli olmasından korkuyorum. En iyisi kurmamak, pasaportla işimi görebilirim.

Villâ Paris yakınlarında olacak. Seine nehri kıyısında, çünkü oraya karadan ve denizden ulaşabilmeliyim. Kamaralı, hafif ve hızlı, villânın önünde ve Paris'in göbeğindeki Seine kıyılarında iki iskelesi bulunan küçük bir motör satın alacağım. Karadan iş görmek

için de küçük ve hızlı bir arabam olacak. Bir kere orada Pradel'in nerede oturduğunu, nerede çalıştığını yaşama şeklini, hafta sonu tatillerini nerede geçirdiğini, metroya mı, otobüse mi, taksiye mi yoksa kendi arabasına mı bindiğini öğrenince onu kaçırıp villâya kapatmak için gereken tedbirleri alacağım.

Önemli olan yalnız bulunduğu anları ve yerleri iyi kestirmek. Bir kere villânın mahzenine indi mi, çantada keklik demektir. 1931 yılında ağır cezada, avukatların çok ürktüğü akbaba bakışıyla bana: "Elimden kurtulamayacaksın aslanım, sana karşı görünebilecek herşeyi, jüri üyelerinin seni bir daha dönmemek üzere toplumdan silmeleri için itici kılmak amacıyla dosyandaki bütün o iğrençlikler yığınını kullanacağım" der gibi bakan, yirmi dört yaşındaki bir çocuğun en iğrenç ve en iflâh olmaz portresini çizmek ve on iki yeteneksiz jüri üyesinin beni müebbet küreğe yollanmasına yol açmak için bütün gücünü ve öğrenimini seferber eden bu adama gebermeden önce en az sekiz gün işkence etmeliyim. Bu bile çok yüksek bir bedel değil!

Son hesap verecek olan, yalancı tanık Goldstein olmalı. Onu en son ele alacağım çünkü benim için en tehlikelisi. Bir kere öldürdüm mü hayatına göz atacaklar ve her zaman da hıyar olmayan aynasızlar benim davamda oynadığı rolü kolayca görecekler. Firarda olduğumu çabucak işiteceklerinden, Paris havasında Kelebek bulunduğu sonucuna varmaları uzun sürmeyecek. O an, herşey benim için çok tehlikeli olacak: Oteller, sokaklar, garlar, limanlar, hava alanları. Çabucak ve hiçbir şeyi ihmal etmeden kirişi kırmam gerekecek.

Babasının kürkçü dükkânıyla, yerini tespit edip izlemek güç olmayacak. Onu gebertmek için birkaç yol var, ama bu yol ne olursa olsun, gebermeden önce beni tanımasını istiyorum. Mümkün olursa, kaç kere yapmayı düşlediğim şeyi yapacağım: Onu ağır ağır, şu sözleri söyleyerek kendi ellerimle boğmak: "Ara sıra ölüler de ayaklanır. Bunu beklemiyordun değil mi, ha, ellerimle gebermeyi? Oysa kazançlı çıkıyorsun, çünkü beni geberene kadar yavaş yavaş hayat boyu çürümeye mahkûm etmiştin, sen birkaç dakikada öleceksin."

Fransa'dan çıkmayı başarabilecek miyim, bilmiyorum. Çünkü Goldstein öldüğünde tehlike gerçek. Aşağı yukarı eminim, kimliğimi tespit edecekler: Vız geliyor bana. Kelleyi bırakmak zorunda kalsam bile, babamın ölümünün hesabını bana ödemeleri gerek. Kendi çektiklerimden ötürü onları bağışlayabilirdim. Ama küçük yavrusunun hayatta olduğunu ve çürümüşlük yolunun üstesinden gelmiş olduğunu söyleyemeden babamın ölmesi, belki de bütün eski dostlarından kaçarak utançla can vermesi, bugünkü durumumu bilemeden mezarına girmesi, buna hayır, hayır, hayır! Asla yaptıklarını yanlarına bırakamam!

Bir kere daha, herhangi bir şeyin aksayıp aksamadığını görmek için plânın her bölümünü gözden geçirdiğim bu çok uzun sessizlik süresince, Rita, başı dizlerime dayalı ayaklarımın dibine oturmuştu. Ne bir sözcük, ne bir hece çıkıyordu ağzından, hatta soluğunu tuttuğu bile söylenebilirdi.

— Rita sevgilim, yarın gidiyorum.

— Gitmeyeceksin.

Ayağa kalktı, iki elini omuzlarıma koydu ve yüzüme iyice bakıyor. Devam ediyor:

— **Gitmemen gerekiyor,** gidemezsin. Benim için de yeni bir şey var. Kızımın gelişini hazırlamak için yolculuğumdan yararlandım. Birkaç güne kadar burada olacak. Onu yanıma almadıysam, buraya getirmeden önce sağlam bir işim olması gerektiğindendi. Şimdi, yalnız böyle bir işi sağlamakla kalmıyorum, kızımın bir de babası olacak, sen. Sorumluluklarından kaçacak mısın? Karşılıklı sevgi ve güvenle yaptığımız bütün herşeyi mahvedecek misin? Başına gelen felâketlerden ve belki de babanın ölümünden sorumlu herkesi öldürmenin, geri kalan her şeye oranla gerçekten yapılacak tek şey olduğuna inanıyor musun? Bir tek bu çözüm yolunu mu buluyorsun?

"Kaderlerimiz sonuna kadar birbirine bağlı, Henri. Benim için, sana gelen ve seni sevecek olan o koca kız için. Bundan eminim, bağışlamanı değil bir daha dönmemek üzere intikam fikrinden vaz-

geçmeni istiyorum. Kararını vermiştin oysa. Babanın ölümü seni yeniden "o yola" itiyor. Ama beni iyi dinle: Eğer baban, hayatı boyunca yığınla çocuğa iyi, dürüst, çalışkan, iyiliksever, yasalara saygılı olmak gerektiğini öğreten o doğru ve iyi taşra öğretmeni konuşabilseydi, intikam düşüncelerini kabul edecek miydi ve kabul edebilir miydi sanıyorsun? Hayır. Ne aynasızların, ne yalancı tanığın, ne başsavcının, ne jüri üyelerinin, ne de gardiyanların seni seven ve sevdiğin bir kadını, senin kişiliğinde bir baba bulmayı uman kızımı, dengeli aile yuvanı, namuslu hayatını feda edecek kadar büyük bir değer taşımadıklarını söyleyecekti.

İntikamını nasıl gördüğümü söyleyeceğim sana: Ailemizin herkesin gözünde bir mutluluk simgesi olması; senin zekân ve benim yardımımla, namuslu yollardan iyi bir duruma ulaşmamız; senden söz ettiklerinde, bu ülke insanlarını bir ağzından aynı şeyi söylemeleri: Fransız dürüst, namuslu, kusursuz, sözü senet olan bir adamdır. Budur senin intikamın olması gereken, ve de intikamların en güzeli olacaktır: Hakkında müthiş yanıldıklarını, ortaçağdan kalma bir cezaevi yönteminin korkunçluğuna ve insanların ödediklerine rağmen, çektiğin acılardan bozulmadan çıkmayı başardığın için bir yere vardığını herkese ispatlaman. Sana olan aşkıma ve güvenime lâyık tek intikam budur.

Rita kazandı. Bütün gece konuştuk ve o zaman öğrendim acıya sonuna dek katlanmayı. Rita'nın yolculuğunu bütün ayrıntılarıyla öğrenme ihtiyacına dayanamıyorum. Bu uzun yolculuğun acı başarısızlığı ve bana karşı verdiği büyük mücadele sonucu bitik, bir sedire uzanmış yatıyor. Sedirin kıyısına oturmuş ve ona doğru eğilmiş durup dinlenmeden soruyor, soruyorum. Benden bütün gizlemek istediklerini parça parça koparıyorum ağzından.

Maracaibo'dan güven dolu olarak vapura binmesi gereken Caracas limanına hareketinden sonra, için için bir önsezi başarısızlığa uğrayacağını ona hissettiriyor sanki: Her şey Fransa'ya gitmesini engellemek için birleşmiş gibi. **Colombie** gemisine bineceği sıra, gerekli vizelerden birinin eksik olduğunu görüyor. Çok iyi bildiğim

bu daracık ve tehlikeli yoldan Caracas'a uzanıp vizeyi almak için saate karşı bir yarış. Kâğıt çantada, geminin yetişemeden yola çıkacağı korkusuyla yüreği sıkışarak, limana yeniden iniş. Olağanüstü şiddette bir fırtına patlıyor, toprak kaymalarına yol açıyor. Durum öyle tehlikeli olmaya başlıyor ki bozguna uğrayan şöför Rita'yı yol kıyısında fırtınaya terkedip yuvarlanan kayalar arasında bırakarak, geri dönüyor. Yağmur altında üç kilometre gidiyor ve bir mucize sonucu, Caracas'a giden ve yuvarlanan kayalar yüzünden tersyüzü limana dönen bir taksiye rastlıyor. Ve korkudan çılgına dönerek **Colombie**'nin hareketini haber veren düdükler sandığı vapur düdükleri yükseliyor bu limandan.

Sevinç gözyaşları dökerek kamarasına vardığında, gemide bir olay çıkıyor ve Colombie ancak saatler sonra hareket edebiliyor. Bütün bunlar sanki kaderin işaretleriymiş gibi, onda kötü bir izlenim bırakıyor.

Sonra açık deniz, Le Havre, Paris, hiç durmadan Marsilya. Marsilya'da bir kadın arkadaşı onu karşılıyor ve bir belediye meclisi üyesine tanıştırıyor, bu adam da hiç düşünmeden Ardèche'de, Vals-les-Bains'de oturan Henri Champel adlı arkadaşına hararetli bir tavsiye mektubu yazıyor.

Yeniden tren, otobüs ve ancak olağanüstü dostluk gösteren bu çiftin evinde Rita soluk alabiliyor, araştırmalarını düzenleyebiliyor. Dertlerinin sonu da gelmiş değil.

Henri Champel onu Ardèche'de Aubenas'ya, ailenin noteri Testud'e götürüyor. Ah, bu Testud! Taş yürekli bir burjuva. Önce babanın öldüğünü yüzüne söyleyiveriyor. Sonra, kimseye danışmadan kendi kendine karar verip halamı ve enişteni, Aubenas'da yaşayan emekli öğretmen ailesi Dumarchée'leri gidip görmesini yasaklıyor. Uzun yıllar sonra, o allahın belâsı Testud yüzünden benimle bağlantı kuramadıkları ve Rita'yı evlerinde konuk edemedikleri düşüncesiyle öfkeli ve allak bullak, bizi bağırlarına basarak karşılayacaklar. İki ablam için de aynı şey, adreslerini vermeyi reddediyor. Yine de bu taş yürekli heriften babamın öldüğü yerin adını koparıyorlar: Saint-Péray.

Saint-Péray yolculuğu. Orada, Henri Champel ve Rita babamın mezarını buluyor ve başka bir şey öğreniyorlar: Yirmi yıl dul yaşadıktan sonra, benim kürekte bulunduğum sıra emekli bir öğretmenle evlendiğini. Ailede evlendiği kadına Ju Teyze, yada Tata Ju denirdi.

Yeni yuvasında annemin anısını, havasını olduğu gibi ve capcanlı bırakmak soyluluğunu gösteren harika bir kadın, diyor Rita bana. Yemek salonunun duvarlarında asılı, ilâhem olan annemin ve babamın fotoğraflarını görebilmiş. Ona ait olan eşyalara dokunabilmiş ve bunları okşayabilmiş. Birden hayatıma giren ve şimdiden tanıdığım izlenimine kapıldığım bu Ju Teyze, babamla birlikte yaşatmaya devam etmek istedikleri havayı Rita'nın hissetmesi için elinden geleni yapmıştı: Annemin anısı ve kaybolan, ama babamın gözünde Riri olarak kalan o küçüğün devamlı varlığı.

Doğum günüm olan 16 Kasımda, bütün 16 Kasımlarda babam ağlarmış. Bütün noellerde bir iskemle boş bırakılırmış. Jandarmalar oğullarının bir kere daha kaçtığını söylemeye geldiklerinde, kendilerine böyle eşsiz bir haber getirdikleri için onları öpeceklermiş az kaldı. Çünkü beni hiç tanımayan Ju Teyze, öz oğluymuşum gibi yürekten benimsemiş ve babamla birlikte, kendileri için umut verici bir haber olan şey bildirildiğinde sevinçten ağlamış durmuşlar.

Böylece Rita onun tarafından iyiden de öte bir yakınlıkla karşılanmış. Tek gölge: Ju teyze ona iki ablamın adresini vermemiş. Niçin? Evet, hangi nedenle babamın karısı olan Ju Teyze bu adresleri vermek istememiş? Düşünüyorum. Kuşku yok, yeniden ortaya çıkış haberimin nasıl karşılanacağından emin olmadığı için. Rita'ya şu sözleri söylememiş olması için ciddi nedenler var demektir: "Çabuk, filânca yerde onları görmeye koşun, kardeşlerinin canlı, hayatta yerini bulmuş olduğunu öğrenip karısını tanıyınca sevinçten çılgına dönecekler." Ju Teyze belki ne Yvonne, ne Hélène, ne de eniştelerimin kaçak kürek mahkûmu, cinayet suçundan müebbete çarptırılmış kardeşlerinin karısının ziyaretini kabul etmekten mutlu olmayacaklarını biliyor. Kesin bu, onların rahatlığını bozma sorumlu-

luğunu yüklenmek istemedi.

Evli, çocuk sahibi oldukları doğru ve belki de bu çocuklar benim varlığımdan bile haberli değiller. Kendi kendine şöyle demiştir: Tedbir almak gerek. Eninde sonunda bir şey bilmiyorum ben, ama kürekte geçirdiğim on üç yıl boyunca hep onlarla, onlar sayesinde yaşadığım halde, bu on üç yıl içinde onların beni unutmak ya da, hiç değilse, beni günlük hayatlarından silmek için herşeyi yaptıkları sonucuna varıyorum.

Karım sadece babamın mezarından alınma biraz toprakla, oraya varışından tam dört ay önce babamın bir daha kalkınamak üzere yattığı mezarın fotoğrafıyla döndü.

Ama ben yine de, Rita'nın gözleriyle (Champel onu her yere götürdüğünden) çocukluğumun Pont d'Ucel'ini gördüm. Sınıfların üstündeki bir katında yaşadığımız büyük ilkokul binasını ayrıntılarıyla anlatışını dinledim. Bahçemizin karşısındaki meçhul asker anıtını ve gözleriyle bu bahçeyi, bu anıtı, bu evi içen yabancı kadının bana şunları söylemesi için sanki tüm tazeliğiyle olduğu gibi kalan mimozayı yeniden görebildim: "Hiç, ya da aşağı yukarı hiçbir şey değişmemiş, çocukluğunu geçirdiğin yerin görünümünü bana o kadar çok çizmiştin ki bir keşifte bulunmadım, daha çok önceden bildiğim yerlere kavuştum yeniden."

Çoğu keder akşamları Rita'dan, bana yolculuğunun şu ya da bu anını tekrar anlatmasını istiyorum. Otelde hayat, eskisi gibi sürüp gitmeye başladı yeniden. Ama içimde bir yerde anlatılamayacak bir şey oldu. Bu ölümü hayatının en güçlü dönemini yaşayan ve yirmi yıldır görmediği bir babanın ölümünü haber alan kırk yaşında bir adam gibi değil, babasıyla yaşayan ve sözünü dinlemeyip okuldan kaçarak dönüşünde öldüğünü öğrenen on yaşında bir çocuk gibi hissediyorum.

Rita'nın kızı Clotilde geldi. On beş yaşını geçmiş ama o kadar zayıf ve ufak tefek ki on ikisinde sanılıyor. Boyu kısa. Uzun, siyah, gür ve kıvırcık saçları omuzlarına dökülüyor. Minik kapkara gözle-

ri zekâ ve merakla parlıyor. Suratı bir genç kızın değil, hâlâ seksek ya da bebekle oynayan bir çocuğun suratı. Aramızda hemen bir güven doğdu. Anasıyla yaşayan bu adamın en iyi dostu olacağını her zaman kendisini sevip koruyacağını anladığı seziliyor.

Clotilde geleli beri yeni bir şey kapladı her yanımı, koruma içgüdüsü, onun mutlu olması, beni baba gibi değilse bile hiç olmazsa en sağlam dayanağı kabul etmesi isteği.

Rita geri döndüğünden çarşıya daha geç, saat yedide gidiyorum. Clotilde'i de yanıma alıyorum ve elele, tasmasından tuttuğu köpek Minou ve sepetleri taşıyan Carlitos'la yola çıkıyoruz. Onun için herşey yeni, her şeyi birden görmek istiyor. Beklenmedik bir şey keşfetti mi, ne olduğunu anlamak için çığlıklar atıyor. Clotilde'i en çok etkileyen de uzun pırıltılı giysileri, boyalı yanaklarıyla Kızılderili kadınlar.

Hayalî bir tehlike karşısında elimi güvenle sıkan bir çocuğun, bir hayat patlaması içinde gidip gelen, koşan ve bağıran renkli insanlar ortasında iyi korunduğunu hissettiğini göstermek için koluma yaslanan bu küçük kızın yanımda olması, beni derinden allak bullak ediyor ve yepyeni bir duyguyla dolduruyor: Babalık sevgisiyle. "Evet küçük Clotilde, hayatta rahat rahat ve güvenle ilerle, dikenleri yolundan uzaklaştırmak için sonuna kadar her şeyi yapacağımdan emin ol."

Ve hayatımızdan memnun, başımıza gelen ya da gördüğümüzle ilgili, her zaman Rita'ya anlatılacak gülünç bir hikâyeyle dönüyoruz otele.

ONİKİNCİ BÖLÜM

YENİDEN KURULAN BAĞLAR - VENEZUELLA'LIYIM

Okurun özellikle istediği şeyin, Venezuella tarihi değil de benim başıma gelen serüvenler olduğunu iyi biliyorum. Hikâyemin geçtiği dönemdeki bazı önemli siyasal olaylardan söz etmek istediğim için beni bağışlasın. Bunu iki nedenden ötürü yapıyorum. Bir kere hayatımın akışı, aldığım kararlar üzerinde bu olaylar doğrudan bir etki yaptığı için, öte yandan da Kelebek'in yayınlandığı bir çok ülkeye yaptığım yolculuklar sırasında, Venezuella'nın çok az bilindiğini farketmiş olmamdan ötürü.

İnsanların büyük çoğunluğunun gözünde Venezuella, petrol üreten, önemsizmiş gibi Amerikalılar tarafından sömürülen, kısacası bir çeşit Amerikan sömürgesi olan bir Güney Amerika ülkesi (üstelik çoğu Güney Amerika'daki yerini de pek bilmez). Bu gerçek olmaktan çok uzaktır.

Gerçekten, petrol şirketlerinin etkisi çok önemli olmuştur ama, yavaş yavaş Venezuella'lı aydınlar uluslarını Amerikan politikasının etkisinde aşağı yukarı tümüyle kurtarmışlardır.

Şimdi Venezuella'nın siyasal özgürlüğü, Birleşmiş Milletler ya da başka kuruluşlardaki yeri ve durumuyla ispatlandığı gibi, mutlaktır. Bütün siyasal partiler Venezuella'nın her yabancı ülkeye karşı hareket özgürlüğünü büyük bir kıskançlıkla korumada birleşmişler. Böylece Caldera'nın iktidara gelişinden beri, siyasal rejimleri

ne olursa olsun, bütün dünya devletleriyle diplomatik ilişkilerimiz vardır.

Ekonomik yönden, doğru, Venezuella petrolüne bel bağlamıştır ama bunu çok pahalıya satmayı ve yabancı şirketlere kârlarının yüzde seksen beşini ödetmeyi başarmıştır.

Venezuella'nın petrolden, demirden ve öteki hammaddelerden başka şeyi vardır. Venezuella'nın insanları vardı, amacı nereden gelirse gelsin, ülkelerini her türlü ekonomik baskıdan tümüyle kurtarmak olan koca bir insan yedeği. Venezuella'da herhangi bir benzeri kadar saygıya hak kazanmış bir demokrasinin kurulacağını, saygı göreceğini, devam edeceğini ispat etmeye başlamış ve gitgide ispatlayacak olan insanlar.

Siyasal fikirlerin oluşmasına gerçekten uygun bir ortam hazırlayan üniversitelerde, gençler toplumsal adaletten, ülkelerinde köklü değişiklikler olmasından başka şey düşünmezler. Gerçek özgürlüğün ilkelerini yok etmeksizin buna varacaklarından ve aşırı sağ ya da aşarı sol bir diktatörlüğe düşmeden halklarını mutluluğa kavuşturacaklarından emindirler, inançları tamdır. Tabii bu, haber ajanslarının sadece toplumsal adalete ve özgürlüğe susama olan nedenlerini vermeyi unutarak bütün dünyaya yaydıkları şiddet gösterilerinden yoksun değildir. Bu ülkenin gerçek demokratik rejimi kadar ekonomisiyle de örnek gösterilmeyen lâyık bir ulus olmasına katkıda bulunacak gençliğine güvenim var. Ekonomisiyle diyorum, çünkü sonsuz hammadde kaynaklarının yakın bir gelecekte, tümüyle sanayileştirileceğini unutmamak gerekir. O gün Venezuella büyük bir savaş kazanmış olacak ve bu savaşı kazanacaktır. Ona güvenilebilir.

Hammadde yönünden sınırsız denebilecek zenginliklerini sağladığı sanayileşme olanaklarından başka, Venezuella gelecekte gelişmesi gereken şekliyle turizm için ideal bir ülkedir. Her şey ondan yanadır: Hindistan cevizlerinin gölgesindeki mercan kumsalları, herhangi bir başka ülkeyi geride bırakan güneşi, hep sıcak bir suda her türden balığı avlama olanağı, en büyük uçakların inebileceği havaalanları, başka yerdekilerden çok daha ucuz hayatı, yığınla

adası, sevimli, konuksever, hiçbir ırk sorunu bulunmayan halkı. Caracas'tan bir saat uçuldu mu Kızılderili'lere, Maracaibo'nun su üstünde kurulmuş köylerine, And dağları ve hiç erimeyen karlarına ulaşılır.

Kısa süre sonra, Venezuella, çok değişik olanaklar sunduğu için ziyaretine geldiklerine bir an bile pişmanlık duymayacak önemli sayıda turist kafilelerini kabul edebilecektir. Çünkü halkı siyasal bilinçlenme içindeyse de, bu kendi iç sorunlarıyla ilgilidir. Yabancıları geldikleri ülkelerin siyasal rejimine göre yargılamayacak kadar dengelidir.

Büyük sendikalar aracılığıyla, yaz aylarında aileye koca koca otellerde değil de dilediği saatte ve canının çektiği gibi yaşama, yemek yeme, giyinme olanağı sağlayan küçük evlerde toplanma imkânı verilmesini hep düşlemişimdir. Uçaklar gitgide hızlı uçuyor, grup yolculukları ulaştırma fiyatlarını büyük ölçüde azaltmayı sağlıyor. Öyleyse niçin yeryüzündeki büyük sendikalar üyelerinin, her türlü rekabete meydan okuyan fiyatlarla imtiyazlı bir doğa ve iklimden faydalanmalarını sağlayan, iyi düşünülüp yapılmış küçük evlerden meydana gelen tatil köylerine sahip olmasın?

Kısacası, Venezuella'nın bir tek sanayide kullanılmayı bekleyen öyle çok kaynakları vardır ki neredeyse başında bir siyaset adamına değil, çalışkan bir takımla çevrili iyi bir muhasebeciye ihtiyacı olduğu söylenebilir. Bu takım, petrolün kendilerine sağladığı bol dövizle ülkenin zenginliklerini işleyecek fabrikalar kuracak ve bütün ihtiyaç sahipleriyle dileyenler için iş alanını genişletecektir.

Yukarıdan aşağıya bir devrimin yapılması gereklidir. Eğer yeni fikirlerle beslenen gençlik, şimdiki sistemde görülen büyük değişikliğin bilincine varmazsa kaçınılmaz biçimde aşağıdan gelecek olan devrime oranla, bu çok daha olumlu sonuçlar verecektir. Kişisel yönden, Venezuella'nın bu savaşı kazanacağına, mutlu ve zengin olabilmek için herşeye sahip bulunan bu ulusun yurttaşlarının en yoksuluna bile yüksek bir hayat ve güvenlik düzeyi vereceğine inanıyorum.

1951... Bu tarihe varırken, yeniden o zamanki, anlatacak hiçbir şeyim olmayacağı izlenimiyle karşılaşıyorum. Fırtınaların, delisulara kapılıp inişlerin hikâyesi anlatılır, su durgun, sakin olursa, insan bu duru ve sakin sularda bir şey söylemeden gözlerini kapama isteğini duyar. Ama yağmurlar yeniden yağar, dereler kabarır, sakin sular kaynaşır, bir akıntı insanı sürükler götürür, herşeyden uzakta huzur içinde yaşamayı düşleseniz bile dış olaylar hayatınız üzerinde öylesine güçlü bir etki yapar ki, sonunda rahat bir limana varmak umuduyla yeniden akıntıya kapılıp gitmek, kayalardan kaçınmaya çalışmak, delisuları geçmek zorunda kalırsınız.

50 sonu, Chalbaud'nun anlaşılmaz bir şekilde öldürülmesinin ardından, kukla bir cunta başkanının, Flamerich'in ardına gizlendiği halde Perez Jimenez iktidarı ele alıyor. Diktatörlük başlıyor. İlk belirti: Yazılı ve sözlü yayın özgürlüğünün kaldırılması. Basın ve radyo susturuluyor. Muhalefet gizlilik içinde örgütleniyor ve korkunç Seguridad National, siyasal polis harekete geçiyor. Komünistler ve A.D.'ciler (Betancourt'un partisi, Demokratik Eylem'ciler) izleniyorlar.

Birkaç kere, **Vera-Cruz**'da bunlardan bazılarını gizliyoruz. Kapımızı hiç kimseye kapamıyor, asla birine kimliğini sormuyoruz. Beni özgürlüğe kavuşturan ve kabul eden Betancourt rejiminin bu adamlarına borcumu sevinçle ödüyorum. Böyle davranmakla her şeyi yitirme tehlikesiyle karşılaşıyoruz ama Rita başka türlü yapmaya hakkımız olmadığını anlıyor.

Öte yandan otel, biraz da güç durumda olan, pek az parayla Venezuella'ya gelen ve nereye gideceklerini bilmeyen Fransızların sığınağı oluyor. Bizim orada bir iş bulana kadar, para ödemeden yemek yiyip yatabilirler. Öyle ki Maracaibo'da bana Fransızların konsolosu deniyor. Bunlar arasında, otelde barınan, tarafımızdan karnı doyurulup giydirilen, Kolombiya'ya geçmesi için gerekli olanaklar sağlanan, daha sonra da anlattığım hikâyelere dayanarak **"Le Salaire De La Peur** - Korkunun bedeli" ni yazan ve, herhalde teşekkür etmek için olacak, son kitaplarından birinde bizi bol keseden harca-

yan Georges Arnaud da var.

Ama o yıllarda, benim için çok önemli bir şey oluyor, aşağı yukarı Rita'ya rastlamam kadar önemli: Ailemle bağlarımı yeniden kuruyorum. Gerçekten de, Rita buraya döner dönmez, Ju Teyze ablalarıma yazmış. Ve hepsi, ablalarım, Ju Teyze bana mektup yazıyorlar. Yirmi yıl geçti, büyük sessizlik son buluyor. İlk mektubu açarken titririyorum. İçinde ne var acaba? Okumaya cesaret edemiyorum. Beni bir daha görüşmemek üzere itiyorlar mı, yoksa, tersine...

Zafer! Bu mektuplar yaşadığımı, namuslu bir işte çalıştığımı, Ju Teyze'nin hakkında düşündüğü bütün iyi şeyleri söylediği bir kadınla evli olduğumu öğrenmenin yol açtığı sevinç çığlıkları. Ablalarımı yeniden keşfediyorum, ama **Benim** ailem olan ailelerini de birlikte keşfediyorum.

Büyük ablamın dört güzel çocuğu var, üç kız ve bir oğlan. Kocası eliyle bana duyduğu sevginin hiç azalmadığını ve özgürlüğüme kavuşup hayatımdan memnun yaşadığım için mutluluktan da öte bir sevinç duyduğunu yazıyor. Ve fotoğraflar, bir sürü fotoğraf, sayfalar ve sayfalar dolusu anı, hayatlarını, savaşı, çocuklarını yetiştirmek için yapmak zorunda kaldıkları şeylerin öyküsü. Her sözcük, tılsımlı tadına iyice varabilmek, iyice anlaşılmak için okunuyor, tartılıyor, inceleniyor.

Ve çağların derinliklerinden gelircesine, cezaevleriyle küreğin boşluğunun ardından çocukluğum yüzeye çıkıyor yeniden: "Sevgili Riri...", diyor ablam mektubunda. Riri... Annemin o güzelim gülümsemesiyle bana seslenişini görüyorum. Onlara yolladığım bir resmimde, babamın tıpatıp benzeriymişim. Ablam, ona dış görünüşümle çok benzediğime göre huyumla da benzemem gerektiğine kesinlikle inanmış. Kocası ve o yeniden ortaya çıkmamdan korkmuyorlar. Jandarmalar Rita'nın Ardèche'e yaptığı yolculuğu işitmiş olacaklar ki benden haber sormak için geliyorlar ve eniştem onlara şöyle cevap veriyor: "Gerçekten de haberlerini aldık. Çok iyi ve çok mutlu, teşekkür ederiz."

Öteki ablam Paris'te, bir Korsikalı avukatla evli. İki oğulları bir kızları var, durumları iyi. Aynı çığlık: "Özgürsün, seviliyorsun, bir yuvan, iyi bir işin var, herkes gibi yaşıyorsun. Yaşa kardeşim! Çocuklarım, kocam ve ben seni attıkları o korkunç kürek cehenneminin üstesinden gelmene yardım ettiği için Tanrı'ya şükrediyoruz."

Büyük ablam öğrenimine devam etmesi için kızımızı yanlarına almayı teklif ediyor. Kabul ettik, gidecek.

Ama yüreğimizi en çok rahatlatan, hiçbirini kürek kaçkını eski mahkûm bir kardeş sahibi olmaktan utanç duyar görünmemesi.

Bu olağanüstü haber yağmurunu tamamlamak için, Maracaibo'ya yerleşen Roesberg adlı bir doktor aracılığıyla, Royale'de bana ailesinden biri gibi davranan, evine davet eden, gardiyanlardan koruyan ve karısıyla birlikte hiç durmadan insanlık değerime olan güveni yeniden kazanmama çalışan eski kürek hekimi, dostum doktor Guibert-Germain'ı yeniden bulabildim. Onun sayesinde Saint-Joseph'deki hücre cezam kaldırılmış, onun sayesinde kaçmak için Şeytan Adası'na kendimi naklettirebilmiştim. Doktor Guibet-Germain'e yazıyor ve bir gün, şu mektubu almak mutluluğuyla karşılaşıyorum:

"Lyon, 21 Şubat 1954. - Sevgili Kelebek, sonunda haberlerini alabildiğimiz için çok mutluyuz. Uzun süredir benimle bağlantı kurmaya çalıştığından şüpheleniyordum. Cibuti'de bulunduğu sıra, annem Venezuella'dan gelen bir mektup aldığını belirtmiş ama gönderenin kimliğini hatırlayamamıştı. Son olarak, Madam Roesberg aracılığıyla bana mektubu ulaştırdı. Demek, nice dertlerden sonra seni yeniden bulabildik. 1945 Eylülünden, Royale'den ayrıldığım günden beri epey şey oldu.

"(...) Sonunda, 1951 Ekiminde Hindiçini'ye atandığım doğrulandı, vakit geçirmeden iki yıl için oraya hareket etmek gerekiyor, yani önümüzdeki 6 Martta. Bu sefer yalnız gidiyorum. Belki orada, alacağım göreve göre, karımın da yanıma gelebilmesi için gereken girişimleri yapabilirim.

"Her neyse, [illegible]ışmemizden bu yana birkaç kilometre yol

aldığımı görüyorsun! Bütün bu geçmişten birkaç iyi anım var ve, ne yazık ki, evimde ağırlamak istediklerimden hiçbirini bulamadım. Epey bir süre Saint-Laurent'a yerleşen ahçımdan (Ruche) haber alıyordum, Cibuti'ye hareketimden sonra bir daha hayat belirtisi geçmedi elime. Ne olursa olsun, mutlu, sağlıklı ve sonunda rahatça yerleşmiş olduğunu öğrendiğimize çok sevindik. Hayat garip şeydir, ama hiç umutsuzluğa kapılmadığını hatırlıyorum da çok haklıymışsın.

"Karınla çektirdiğin resim hoşumuza gitti, başarıya ulaştığını da bize ispatlıyor. Belki bir gün ziyaretine gelme olanağı bulabiliriz, kimbilir! Olaylar bizden daha hızlı yol alıyor. Fotoğraftan, zevkli bir kişi olduğunu farkedebildik, hanımın çok tatlı bir görünüşü var ve otel çok şirine benziyor. Sevgili Kelebek, bu addan vazgeçmediğim için beni bağışlayacaksın, bize öyle şeyler hatırlatıyor ki!

"(...) İşte dostum, bizden sana biraz haber. Emin ol ki sık sık senden söz etmek fırsatını bulduk ve Mandolini'nin (*) burnunu sokmaması gereken yere soktuğu o ünlü günü hep hatırladık.

"Sevgili Kelebek, birlikte olduğumuz bir fotoğrafı da ilişikte yolluyorum, Marsilya'da çekildi, aşağı yukarı iki ay önce, Canebière'de.

"Pek çok şey dileyerek ve zaman zaman haberlerini almayı umarak mektubumu kesiyorum.

"Karım da karına dosluklarımızı ve sana, en iyi dileklerimizi iletmek için bana katılıyor. A. Guibert-Germain."

Ve ardından, Madam Gubert-Germain'in dört satırı:

"Kazandığınız başarı için candan tebriklerim ve yeni yıl için ikinize de en iyi dileklerimle. "Mahmi"me iyi bir anı olarak. M. Guibet-Germain."

Madam Guiet-Germain Hindiçini'ye, kocasının yanına gidemeyecek. Doktor orada öldürülecek. Binbaşı Péan ve sayıları çok az

(*) Kelebek'te mubassır Bruet'nin mezardaki sal'ı keşfedişi.

olan birkaç kişiyle birlikte, kürek mahkûmlarından yana insancıl görüşleri savunma ve görevi başındayken bazı sonuçlara varma yürekliliğini gösteren bu alçakgönüllü hekimi bir daha göremeyeceğim. Ona ve karısı gibi kadınlara duyulması gereken saygıyı belirtecek yeterince büyük sözcük yok. Herkese karşı ve meslek hayatını tehlikeye atma pahasına, bir insanın her zaman insan kaldığını ve ağır bir suç işlese bile hayatının sonuna dek yitirilmiş sayılamayacağını söylerdi.

Bir de Ju Teyze'nin mektupları var. Sizi tanımayan bir üvey ananın değil, ancak bir ana yüreğinin bulabileceği sözcüklerle yazılmış gerçek ana mektupları bunlar. Babamın, yasalara ve kanun adamlarına saygılı bu öğretmenin ölümüne kadar geçen hayatından söz eden mektuplar. Yasalara duyduğu saygıya rağmen, babam yine de şöyle diyordu: "Yavrum suçsuzdu, bunu hissediyorum ve namussuzlar onu mahkûm ettiler! Kaçtığına göre şimdi nerede olabilir? Ölü mü, yoksa yaşıyor mu?" Ardèche'li mukavemetçilerin işgal kuvvetlerine karşı kazandıkları her başarıda da şunları söylüyordu: "Henri burada bulunsaydı, onlarla olurdu." Sonra oğlunu adını hiç anmadığı aylar süren sessizlikler. Sanki bana duyduğu sevgiyi, pek az büyükbabanın yaptığı gibi, tükenmeyen bir sabırla şımarttığı torunlarına aktarıyor gibiydi.

Bütün bunlarla aç bir insan gibi besleniyorum. Ailemle yıllar önce kopan bağlarım yeniden kurulduğu bütün bu değerli mektupları, Rita'yla birlikte tekrar tekrar okuyoruz, gerçek birer kutsal eşya gibi saklıyoruz. İstisnasız bütün yakınlarımın, epey burjuva sayılacak toplumsal yerlerine rağmen çevrede ne söyleneceğine boş verip hayatta, özgür ve mutlu olduğumdan ötürü duydukları sevinci bildirecek kadar beni sevmeleri ve yüreklilik göstermeleri için tanrıların sevgili kulu olmalıyım. Gerçekten de bu iş yürek ister, çünkü toplum acımasızdır ve fertleri arasında suç işlemiş kişi bulunan bir aileyi kolay bağışlamaz. Yakınlarıma şu sözleri söyleyecek kadar iğrenç insanlar bile çıktı: "Canım biliyorsunuz, bu ailenin topu kürek mahkûmu tohumundan."

1953, oteli satıyoruz. Artık Maracaibo'nun boğucu sıcağı bizi çok yoruyor, nasılsa Rita'da ve bende serüven tutkusu var, günlerimizi burada tamamlamayı düşünmüyoruz. Üstelik Venezuella Güyan'ında neredeyse saf demirden bir dağ keşfedildiğinden ve oraya korkunç bir akın olduğundan söz edildiğini işittim. Ülkenin öbür ucunda burası, demek Caracas yolunu tutacak ve orada mola verip durumu inceleyeceğiz.

Bavullarla dolup taşan koca De Soto stationvagon'umla, bir sabah, beş yıl süren sakin bir mutluluğu, sayısız **maracucho** ve yabancı dostu ardımızda bırakarak hareket ediyoruz.

Ve Caracas'ı yeniden keşfediyorum. Ama burası gerçekten Caracas mı? Sakın gideceğimiz şehir konusunda yanılmış olmayalım?

Şu Perez-Jimenez, Flamerich'in süresi dolunca kendini Devlet Başkanı ilân ettirdi ama çok daha önceden bir sömürge şehri olan Caracas'ı gerçek bir çağdaş başkent haline getirmeye koyuldu. Bütün bunlar da, hükûmetten olduğu kadar gizli muhalefet yönünden gelen akıl almaz bir şiddet ve acımasızlık dönemi sırasında. 1970 yılında göreve başlayan şimdiki Devlet Başkanı Caldera da korkunç bir suikasttan kurtuluyor o sıra: Çok güçlü bir bomba karısı ve bir çocukla birlikte uyuduğu odasında patlıyor. Gerçek bir mucize sonucu hiçbiri ölmüyor ve olağanüstü bir soğukkanlılıkla, çığlık atmadan, bozguna kapılmadan, karısıyla birlikte hayatlarını kurtadığı için Tanrı'ya şükretmek üzere dua etmeye başlamakla yetiniyorlar. Olay 1951 yılında geçiyor, daha o çağda hristiyan-sosyalistlere katılmadığını belirtiyorum.

Ama, diktatörlüğü sırasında rastladığı bütün güçlüklere rağmen, Perez-Jimenez Caracas'ı ve daha bir çok şeyi toptan değiştirdi.

Caracas'dan Maiquetia havaalanıyla La Guaria limanına inen yol hâlâ duruyor. Ama Perez-Jimenez teknik yönden dikkate değer, eski yoldan iki saat sürerken şehri on beş dakikada denize bağlayacak nefis bir otomobil yolu yaptırdı. Medina'nın eseri olan Silencio mahallesinde, New-York'takiler kadar büyük binalar yükseltiyor. Caracas'ın göbeğinde üç şeritli, bir uçtan ötekine giden olağanüstü

bir otomobil yolu daha açıyor. Yol şebekesinin düzelmesi, birer şehircilik örneği olan işçiler ve orta tabakalar için mahalleler yapımı ve öteki değişiklikler de cabası. Gerçekten milyonlarca dolar dökülüyor ve yüzyıllardan beri güneşlenen bu ülkede büyük bir enerji uyanıyor. Öteki ülkeler ona başka bir gözle bakıyorlar ve yabancı sermaye her türden uzmanla birlikte akıyor. Hayat değişiyor, sınırlar göçmenlere açık ve çağdaş hayata daha uygun olan bu yeni kan, ülke hayatının yeni canlılığını daha olumlu kılıyor. Kanıma göre çok büyük olan bir tek hata var, o dönemde yabancı teknisyenlerin varlığından binlerce gence bir meslek ya da uzmanlık alanı açmakta yararlanılabilecekken, bu fırsattan aşağı yukarı hiç yararlanılamadı.

Caracas'da kalmamızdan, dostlarla yeniden bağlantı kurmakta ve Picolino'nun ne olduğunu anlamakta faydalanıyorum. Son yıllarda düzenli olarak bir takım kişileri ziyaretine yollamış ve biraz para da göndermiştim. Burada tekrar karşılaştığım bir dost, 52'de, La Guaria'ya, limanın yakınına yerleşmek için benden istediği ufak bir parayı tarafımdan ona vermişti. Birkaç kere gelip bizimle Maracaibo'ya yerleşmesi için ona tekliflerde bulunmuştum ama her keresinde yalnız Caracas'da doktor olduğu cevabını yolluyordu bana. Aşağı yukarı konuşabildiğini ve sağ kolunun da iyi kötü hareket ettiğini duymuştum. Şimdi, kimse ne olduğunu bilmiyordu. La Guaria limanında dolaştığı görülmüş sonra ortadan kaybolmuştu. Belki Fransa'ya gitmek üzere bir gemiye binmişti. Bunu hiçbir zaman öğrenemedim ve benimle Maracaibo'ya dönmesi için daha önce Caracas'a gelmediğim için kendimi suçladım.

Durum açık: Demire büyük bir ilginin başgösterdiği ve bir mimar generalin, General Rıvard'ın, sınırsız güçlerine rağmen insanların emrine girebileceklerini ispatlamak için balta girmemiş ormanlarıyla uçsuz bucaksız akarsularına karşı saldırıya geçtiği Venezuella Güyan'ında bize gerekeni bulamazsak, dönüp Caracas'a yerleşeceğiz.

De Soto bavullarla dolu, Rita ve ben bu eyaletin Orénoque kıyısındaki başkenti Ciudad Bolivar'a doğru gidiyoruz. Bu çok tatlı, insanlarının sevimli ve konuksever olduğu taşra şehrine vardığımda, ilk gelişimden bu yana sekiz yılı aşkın bir süre geçmiş.

Geceyi otelde geçirdikten sonra, kahve içmek üzere bir terasa yerleşiyoruz ki adamın biri önümüzde duruyor. Uzun boylu, kupkuru, güneşte yanmış, başında ufak bir hasır şapka, aşağı yukarı elli yaşında, gözkapaklarının çizgisinde neredeyse kaybolan küçük gözlerini kısıyor.

— Ya ben deliyim, ya da sen Kelebek adlı bir Fransız'sın, diyor bana.

— Ağzın pek sıkı değil dostum. Yanımdaki hanımın ya bundan haberi olmasaydı?

— Kusura bakma. Öyle şaşırdım ki bir hıyarlık ettiğimin farkına bile varmadım.

— Boşver de gel otur bizimle.

Eski bir dost bu, Marcel B. Gevezelik ediyoruz. Beni bu kadar iyi durumda gördüğüne pek şaşıyor ve iyi bir iş tutabilmiş olduğumu seziyor. Özellikle çok talihli olduğumu söylüyorum, çünkü zavallının başarıya ulaşamadığını söylemesine gerek yok, giysileri onun ağzından konuşuyor. Yemeğe davet ediyorum. Birkaç kadeh Şili şarabı attıktan sonra:

— Eh hanımefendi, gördüğünüz adam gençliğinde çok sağlam biriydi ve gözünü budaktan sakınmazdı. Düşünün ki kürekten ilk kaçışımda Kanada'ya kadar gidebildim ve hem de Kanada atlı polisine girdim! Eski bir süvari olduğumu da söylemem gerek. Orada hayat boyu kalabilirdim, ama kafayı tütsülediğim bir gün kavga ettim ve kavga ettiğim adam bıçağımın üzerine düştü. Size söylediğim gibi. Madam Kelebek! Kanada'lı bıçağımın üzerine düştü.

— Bana inanmıyorsunuz değil mi? Eh, Kanada polisinin de bana inanmayacağını bildiğimden, oradan da hemen tüydüm ve Birleşik Amerika'dan geçtikten sonra Paris'e vardım. Herhalde namussuzun teki tarafından ispiyonlandığım için tutuklandım, yeniden

küreğe gönderildim ve kocanızı orada tanıdım. İyi dosttuk.

— Peki, şimdi ne yapıyorsun Marcel?

— Morichalesde domates bahçem var.

— İyi gidiyor mu?

— Pek iyi değil. Bazen bir bulut tabakası güneşin rahatça ortaya çıkmasına fırsat vermiyor. Güneşi hissediyorsun, ama göremiyorsun. Ancak görünmeyen ışınlar koyuveriyor ve bu ışınlar domatesleri birkaç saatte çürütüyor.

— Yok canım! Neden?

— Doğanın esrarı, dostum! Nedeninden haberim yok ama sonucunu biliyorum.

— Burada eski kürek mahkûmu olarak kalabalık mısınız?

— Yirmi kadar.

— Mutlu musunuz?

— Az çok.

— Bir şeye ihtiyacın var mı?

— Papi, valla teklifin olmasaydı senden bir şey istemeyecektim. Ama durumunun pek kötü olmadığını hissediyorum ve, özür dilerim hanımefendi, senden çok önemli bir şey isteyeceğim.

Hemen kafamdan geçiriyorum: "Bari çok pahalı olmasa;"

— Neye ihtiyacın var? Konuş, Marcel.

— Bir pantalonla, bir çift pabuca, bir gömlek ve bir kravat.

— Hadi, bin arabaya.

— Senin mi bu? Doğrusu ağam, epey talihliymişsin!

— Evet çok talihliyim.

— Bu akşam.

— Yazık, çünkü yeni evlileri arabanla taşıyabilirdin.

— Hangi yeni evlileri?

— Elbiseyi eski bir kürek mahkûmunun düğününde giymek için istediğimi sana söylemeyi unuttum.

— Onu tanıyor muyum?

— Bilmem. Adı Maturette.

— Ne diyorsun? Maturette mi?

— Evet. Bunda şaşılacak ne var? Düşmanın mı yoksa?

— Tam tersine, büyük bir dost.

Aklım almıyor bir türlü. Maturette! Yalnız Saint-Laurent-du-Maroni hastanesinden kaçmamızı sağlamakla kalmayan, bizimle okyanusun ortasında iki bin millik bir yolculuk yapan küçük sapık.

Artık yola çıkmak sözkonusu değil, ertesi gün Maturette'in ufak tefek, sevimli, sütlü kahve tenli bir kadınla düğününde hazır bulunuyoruz. Düğün masrafını ödeme ve papazın karşısına oturmadan ortaya çıkardıkları üç çocuğu giydirmekten kaçınamazdık. Vaftiz edilmediğime pişman olduğum nadir anlardan biri bu, çünkü düğünde tanıklık etmemi engelledi.

Maturette, bizim De Soto'nun büyük ilgi uyandırdığı yoksul bir mahallede oturuyor, ama yine de küçük, tertemiz, mutfağı, duşu, yemek odası bulunan bir tuğla evde yaşıyor. İkinci kaçışını bana anlatmadı, ben de ona kendiminkini anlatmadım. Geçmişle ilgili tek ima şu:

— Biraz daha talihli olsaydık, on yıl önce özgür olabilirdik.

— Evet ama kaderlerimiz değişik olurdu. Ben mutluyum Maturette, sen de mutlu görünüyorsun.

Duygulanıyor, boğazımız düğümlenerek "hoşçakalın"lar ve "yakında görüşmek üzere"lerle ayrılıyoruz.

İşletilmeye hazırlanan demir yatağının yanında yerden biten, Ciudad Pilar şehrine doğru yolumuza devam ederken Rita'ya Maturette'ten ve hayattaki inanılmaz değişmelerden söz ediyorum. Maturette'le en az yirmi kere denizde ölüyorduk, her şeyi göze aldık, tekrar ele geçtik, küreğe geri götürüldük, benim gibi o da iki yıl hücre cezası yedi ve yeni bir serüvene doğru gitmekte olduğumuz sıra olağanüstü bir rastlantıyla onu yalnız bulmakla kalmıyorum, basit bir işte, ama mutlu olarak hayatını yeniden kurmuş ve üstelik evlenme arifesinde. İkimizin de aklına, aynı anda şu geliyor: "Ne oldum değil, ne olacağım demeli."

Ciudad Pilar'da, bize uygun hiçbir şey bulamıyor ve iyi giden bir işi devralmak üzere Caracas'a dönüyoruz.

Çabucak hem yeteneklerimize ve hem de mali olanaklarımıza uygun bir şey buluyoruz. Sahip değiştirmeyi kabul eden ve çok işimize gelen bir lokanta bu. Çok güzel bir yerin, Carboo parkının kıyısında, **Aragon** Eski sahipleri Kanarya Adalarında geldiğinden başlangıç epey güç oluyor ve herşeyi değiştirmemiz gerekiyor. Yarı Fransız, yarı Venezuella yemekleri koyuyoruz ve müşterilerin sayısı günden güne artıyor. Aralarında, serbest meslekten pek çok kişi var: Doktorlar, dişçiler, kimyagerler, avukatlar. Sanayiciler de! Ve bu tatlı havada, aylar geçiyor, olaysız.

Bir pazartesi sabahı saat dokuzda geliyor o harika haber, tam 6 Haziran 1956 günü: İçişleri Bakanlığı Venezuella uyruğuna geçme isteğimin kabul edildiğini bildiriyor.

Bugün büyük bir gün, müstakbel bir yurttaş olarak yaşadığım hayatta eleştirilecek hiçbir yan bulunmadan Venezuella'da geçirdiğim on yılı aşkın sürenin armağanı. 5 Temmuz 1956 günündeyiz, ulusal bayram. Geçmişimi bile bile beni kabul eden yeni ülkemin bayrağına bağlılık yemini edeceğim. Bayrağın önünde üç yüz kişiyiz. Rita ve Clotilde halk arasında, oturuyorlar. Neler hissettiğimi söylemek güç, fikirler kafamda öylesine karışıyor, göğsümün içi öylesine kaynaşıp duruyor. Venezuella halkının bana verdiğini düşünüyorum: Maddî yardım, manevî yardım, bir kere bile geçmişimden söz etmeksizin. Brezilya sınırında yaşayan ve söz de Peribo'nun, ayın oğulları olduklarına inanan lano-Mamos kızılderililerinin efsanesini düşünüyorum. Büyük bir savaşçı olan ve düşman oklarıyla tehlikesiyle karşılaşan Peribo, ölümden kurtulmak için çok yükseğe zıplamış ve yine de bir sürü ok yiyerek göklere yükselmiş. Hep yükseliyor ve yaralarından kan damlıyor, yere değen her damla da bir lano-Mamos'a dönüşüyormuş. Evet, bu efsaneyi düşünüyorum da Venezuella'nın kurtarıcısı Simon Bolivar'ın en has yanını verip cömert, insancıl bir ırk yaratmak için bu ülkeye kanını serpip serpmediğimi düşünüyorum.

Millî marş çalınıyor. Herkes ayakta. Gözlerimi yükselen yıldız-

lı bayrağa dikmiş bakıyorum ve göz yaşlarım akıyor.

Hayatında bir daha millî marş söyleyemeyeceğini düşünen ben, ötekilerle birlikte, gırtlağımı paralarcasına yeni marşımın sözlerini haykırıyorum:

"Abajo cadenas..." (*)

Evet bugün, bir daha hiç takılmamak üzere, zincirlerimin gerçekten düştüğünü hissediyorum.

— Artık sizin olan bu bayrağa bağlılık yemini edin.

Üç yüzümüz de yemin ediyoruz, ama bunu en büyük içtenlikle yapanın kendim olduğundan eminim, ben, yapmadığı bir hatadan ötürü anayurdunun ölümden beter bir cezaya çarptırdığı Kelebek. Evet, Fransa benim toprağımsa, Venezuella gökyüzüm.

(*) Kahrolsun zincirler.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YİRMİ YEDİ YIL SONRA ÇOCUKLUĞUM

Olaylar çok çabuk birbirini izliyor. Venezuella yurttaşı olarak bir pasaport alabilirim, kısa sürede bunu ediniyorum. Pasaportu elime verdiklerinde heyecandan titriyorum. Üç aylık bir vizeyle İspanya büyükelçiliğinden geri aldığımda da titriyorum hâlâ. Rita'yla beni Avrupa'ya Barcelona'ya götüren güzel bir yolcu gemisine, **Napoli**'ye binerken damgalandığında titriyorum. İspanya'da, giriş vizesiyle sivil muhafızın ellerinden alırken titriyorum. Beni yeniden bir ülkenin yurttaşı yapan bu pasaport öyle bir hazine ki, herhangi bir şekilde kaybetmememem için Rita, ceketimin bütün iç ceplerine bir fermuar dikti.

Her şey güzel bu yolculukta; öfkelendiği zaman bile deniz güzel; güverteyi dövdüğü zaman yağmur bile, yeni satın aldığımız koca Lincoin arabanın iyi bağlanıp bağlanmadığını anlamak için aşağı inmeme istemeyerek izin veren suratsız ambar bekçisi bile. Rita'yla gönüllerimiz bayram ettiği için her şey güzel. Yemek salonunda, barda, salonda olalım, çevremizde kalabalık olsun ya da olmasın, kimse duymadan konuşabilmek için gözlerimiz birbirini arıyor. Çünkü İspanya'ya, Fransa sınırının yakınına gidiyorsak, yıllardan beri umut etme cesaretini bile bulamadığım bir nedeni var. Gözlerim Rita'ya şöyle diyor:

— Sağol, Minouche. Senin sayende **yakınlarıma** kavuşacağım. Beni onlara sen götürüyorsun.

Onun gözleri de şunları söylüyor:

— Bana güvenirsen, bir gün istediğin yerde, istediğin zaman, hiçbir şeyden korkmazsın gidip yakınlarınla kucaklaşabileceğine söz vermiştim.

Gerçekten de, aceleyle hazırlanan bu yolculuk, İspanya topraklarında, Fransız polisinden uzak ailemle buluşabilmem için. Onları görmeyeli yirmi altı yıl oluyor. Hepsi gelip bizimle buluşmayı kabul etti. Onları ben davet ediyorum, birlikte koca bir ay geçireceğiz. Tatil aylarını, ağustosu.

Günler, günler geçiyor ve sık sık ön güverteye çıkıp uzun süre kalıyorum, sanki geminin bu parçası hedefimize daha yakınmış gibi. Cebelütarık'ı geçtik, karayı yeniden gözden kaybettik, yaklaşıyoruz.

Napoli'nin güvertesinde uzun bir şezlonga rahatça yerleşmiş, koltuğu uzatan beyaz tahtadan o bir çeşit yarım-aya bacaklarımı uzatmış, gözlerim her an Avrupa toprağının, görünebileceği ufku delmeye çalışıyor. Fransız toprağına yapışık İspanya toprağını.

1930-1956: Yirmi altı yıl. Yirmi dört yaşındaydım, elli yaşındayım. Koca bir hayat. Bu yaşa gelmeden ölen pek çok insan var. Yanılmaya imkân olmadan kıyıyı seçtiğimde yüreğim gümbür gümbür atıyor. Yolcu gemisi hızlı gidiyor, tabanı genişleyen, genişleyen ve yavaş yavaş kaybolup denizde eriyen koca bir V şeklinde yarıyor denizi.

Uğursuz gemi, kürekten önceki kürek, bizi Güyan'a götüren **La Martiniere**'le Fransa'dan yarıldığımda, evet, gemi kıyıdan açıldığında toprağın, toprağımın ebediyen (o sıralar öyle sanıyordum) benden yavaş yavaş uzaklaştığını görmedim, çünkü ambarın dibindeki demir kafesler içindeydik.

Bugün, denizci ceketimde, Rita'nın diktiği fermuarla iyi korunan yeni pasaportum var, yeni ülkemin pasaportu, öteki kimliğimin: "Venezuella'lı. Venezuella'lı mı? Sen, Fransız ve üstelik öğretmen, üstüne üstlük birde Ardèche'li ana-babadan doğma bir Fransız? Ama öyle yine de!"

Girinti ve çıkıntılarını açıkça seçebileceğim kadar hızlı yaklaşan bu Avrupa toprağında, bu toprakta anam yatıyor, babam yatıyor, bütün ölülerim yatıyor, ve bütün yakınlarım yaşıyor.

Anam mı? Bir ana, bir melek, evet, aramızda karşılıklı sevgi ve öyle derin bir beraberlik var ki tek yaratık meydana getirdiğimizi sanıyorum.

Beş yaşındaydım belki, evet, beş yaşındaydım Thierry dede bana ilk oyuncak atımı aldığında. Aygırım güzel, nefis. Açık kahverengi, neredeyse doru, ve ne harika bir yelesi var! Siyah, at kılından, hep sağa düşen bir yele. Pedallara öyle güçlü basıyorum ki, düzlükte dadım hep yanımda olabilmek için koşmak zorunda kalıyor, sonra "tepe" adını verdiğim kısa yokuşta beni itiyor ki, uzun bir düzlüğe ulaşıp ardından ana okuluna varabileyim.

Annemin arkadaşı olan müdire, Madam Bonnot beni okulun önünde karşılıyor, küçük bir kızınkiler gibi omuzlarıma dökülen uzun kıvırcık saçlarımı okşuyor ve kapıcı Louis'ye:

— Riri'nin, koca atının üzerinde içeri girebilmesi için kapıyı ardına kadar aç, diyor.

Şişinerek, bütün gücümle pedallara basıp dörtnala okulun avlusuna giriyorum. Önce büyük bir şeref turu atıyorum, sonra benden uzağa yuvarlanabileceği korkusuyla dizginine yapışıp yavaşça atımdan iniyorum. Kahvaltımı Madam Bonnot'ya veren dadım Thérèse'i öpüyorum. Kızlı oğlanlı, bütün küçük arkadaşlarım bu şaheseri seyredip okşamaya geliyorlar, iki küçük köyün, Pont-d'Ucel ve Pont-d'Uubenas'ın tek oyuncak atını.

Annemin her gün gitmeden önce söylediğini yapmak beni üzüyor: Atı herkese sırayla vermek, ama yine de yapıyorum bunu. Zil çaldığında, kapıcı Louis atı sundurmanın altına çekiyor ve, sırayla "Bir Daha Ormana Gitmeyeceğiz"i söyleyerek sınıfa giriyoruz.

Anlatışımın bazılarını güldüreceğini biliyorum ama bilmek gerekir ki çocukluğumu anlatırken kibar salonlar için kalem oynatan altmış beş yaşındaki adam değil, çocuk, Pont-d'Ucel'i Riri yazıyor. Bu çocukluk öylesine içine işlemiş ve kullandığı sözcüklerle, işitti-

ği sözcüklerle yazıyor. Annem benim "meleğim"di, ablalarım "ablacıklarım", ben de onların "kardeşciği"ydim, babam da "babacığım"dan başka şey olmadı hiç.

Çocukluğum... Ablalarımla olmadan yediğimiz frenk üzümlerinin bittiği bir bahçe; babam izin vermeden koparmamız yasaklanmış ağızda eriyen armutlar, ama armut ağacı alçak, duvarın yanında, birinin daire pencerelerinden beni görmemesi için (daire birinci katta) bir Kızılderili gibi sürünerek karnımı tıka basa dolduruyor ve mide sancıları çekiyorum.

Sekiz yaşında olmuşum bile, hâlâ sık sık, babamın dizlerinde ya da annemin kollarında uyuyorum. Beni soyduklarını, annemin ince parmaklarının pijamamı giydirdiğini hisetmiyorum. Ara sıra, küçük yatağımı düzeltirken uyanır gibi oluyor ve o zaman kolumu boynuna atıp sıkı sıkı sarılıyorum, soluklarımız birbirine karışmış, uzun çok uzun bir süre sanki. Sonunda benden ayrıldığı anı bile farketmeden uyuyorum. Üç kardeşin en şımartılanıyım: Doğru, erkek çocuk, ailenin soyadını taşıyacak olan benim. Onlar, ablacıklarım yine de benden daha yaşlı, çok daha yaşlı! Büyük on bir yaşına bastı bile, ortanca da on. Öyleyse doğru konuşmak gerekir yine de, değil mi? Kral benim, tamam mı anne? Onlar prensesler.

Ne de güzel annem, ince uzun, her zaman zarif! Onu niçin anlatmalı? Annelerin en güzeliydi, en kibarı, en tatlısı. Nasıl piyano çaldığını görmek gerek, bir iskemle üzerinde dizüstü doğrulmuş, döner taburesinin ardında, küçücük ellerimle gözlerini kapadığım zaman bile. Ne notayı ne de tuşları görmeden piyano çalan bir anneye sahip olmak eşsiz değil mi? Hem annem öğretmen olmak üzere yetiştirilmemişti, nerede! Büyükbabam çok zengindi, annem resmi okula gitmedi, o ve kız kardeşi Léontine bütün burjuva kızları gibi Avignon'un en pahalı ve en seçkin okullarında okudular. Thierry dedem hovardalığı sevdiyse, bakla kırı iki nefis atın çektiği dört tekerlekli ya da tik ağacından, evet tik ağacından, nefis bir siyah atın çektiği iki tekerlekli arabasıyla kırlara açılmaktan hoşlandıysa bu anamın suçu değil. Ve kendisini bekleyen büyük çeyizle

hiç çalışmaması, çok iyi bir evlilik yapması gereken annem, bir gün basit bir öğretmen olmak zorunda kaldı. Çok şeker olmasına rağmen babası Avignon'da hovardalık edip kırdaki gezintileri sırasında güzel köylü kızlarıyla çok sık buluştuğu için (görünüşe de verilmez) çeyizsiz ve çalışmak zorunda kalan zavallı annnem!

Bütün bunları, tabii, büyükler bir küçüğün varlığına aldırmadan konuşurken yakaladım, özellikle de dedemi Gabras'daki evine alan "Tata Ontine" (Leontine Teyze)nin ağzından. Ayrıca, dedem Sorgue'deki evlerini damında asma bahçeleri kurmak gibi delice bir fikre kapılmasa annemle kızkardeşi bir şeyler kurtarabilirlerdi yine de. "Kendini Babil'de sanıyordu!" derdi Tata Ontine. Annem, tatlılıkla düzeltirdi söylediklerini: "Doğru olanı kabul etmek gerek, damların üzerindeki bu bahçeleri harikaydı." Tek aksilik, "harika" bahçeler yüzünden evlerin çatlamasıydı, öyle ki dört duvarın çaprazlama koca koca demirlerle desteklenmesi gerekmişti. Sonuç: Yok pahasına satılan çok güzel evler.

Dedem müthiş bir adamdı. Bir küçük didon sakalı ve Raymond Poincaré (*) gibi kar beyazı bıyıkları vardı. Elele, sabahları onunla çiftlik çiftlik dolaşıyorum. Hep tatillerimi geçirmeye gittiğim Fabras belediyesi kâtibi olduğundan ("Tütün parasını kazanması gerek", diyor Léontine Teyze), köylülere götürülecek ya da onlardan alınacak kâğıtları oluyor. Sahibesinin güzel olduğu bir çiftlikte daha uzun süre mola verdiğini söyleyen teyzemin haklı çıktığını farkettim. Ama dedem uzun süre mola verdiğimiz çiftliğin sahibesinin bunda bir etkisi olmadığını bana anlatıyor. Sadece çok tatlı ve konuşkan bir kadın olduğu için onunla gevezelik etmekten hoşlanıyor. Ben bu işe bayılıyorum, çünkü evin küçük eşeğine binmeme ve benim yaşımda olan ama Pont-d'Ucel'deki komşu kızından çok daha iyi evcilik oynamayı bilen Mirelle'i de yanıma almama izin verdikleri tek çiftlik burası.

"Ne kadar mutluyuz!" annemin deyimiyle.

(*) Raymond Poincare (1860-1934) Avukat ve devlet adamı. 1913-1920 arasında Cumhurbaşkanlığı, defalarca da bakanlık yaptı.

— Neyse ki babam iflâs etti, böylece erkeklerin en harikası olan babanı tanıdım. Hem Riri'm, çeyizimi yitirmeseydim sen de burada olmayacaktın.

— Nerede olacaktım öyleyse?

— Uzakta, çok uzakta, ama herhalde burada değil.

— Melek annem, dedemin asma bahçelerini sevmesi benim için ne büyük talih!

Ancak sekiz yaşındayım ve yaramazlık başlıyor.Gizlice Ardèche'te yüzmeye gidiyorum. Kanalda tek başıma yüzmeyi öğrendim, derin ama topu topu beş metre genişliğinde. Tabii mayomuz yok, yedi sekiz çocuk çırılçıplak yüzüyoruz. Kolcuya dikkat etmek gerek. Bir fırlayışta kendimi kanala atıyorum. Tam karınüstü düşmek ve atılımın hızıyla aşağı yukarı öteki kıyıya varmak gerek. İki üç hızlı kulaç ve, of! Tamam, sazları yakalıyorum. Varışta bir büyük, benim de aralarında olduğum küçükleri bekliyor. On iki yaşında ve sorumluluğunun bilincinde, kıyıya çıkmamız için bize o elini uzatıyor ya da sazları yakalamakta güçlük çekersek o atlıyor hemen suya.

Ah, Ardéche'imin sularında geçen o güneşli günler! Elle avlanan alabalıklar! Ancak kupkuru olduğumda eve dönüyorum. İki yıldan beri saçlarım çok kısa, daha iyi böylesi, çabuk kuruyor.

Babam oğlanların annem de kızların öğretmeni olduğundan, birinci katındaki iki dairesinde oturduğumuz ilkokulun yanında Debannes ailesinin işlettiği bir çiftlik kahve var. Annem bu mert insanların orada güvenlik içinde olduğumu biliyor ve, "Nereden geliyorsun Riri?" sorusuna "Debannes'lardan" cevabını veriyorum. Bu açıklamayla, başıma dert çıkmıyor.

1914. Savaş ve babam gidiyor. Onu trene kadar geçirdik. Piyade birliklerine katılacak, çabuk dönecek. Bizlere şöyle dedi: "Uslu oturun, annenizin sözünü dinleyin. Ve siz kızlar, tek başına iki sınıfın, hem kendininkinin hem de benimkinin yükünü üzerine alacağından ev işlerinde ona yardım etmelisiniz. Kısa sürecek savaş, herkes öyle diyor." Peronda dördümüz, babamın bize elinden geldiğin-

ce uzun bakabilmek için yarı beline kadar kapısından sarktığı ve kollarıyla veda işaretleri yaptığı trenin gidişini seyrediyoruz.

— Bu dört yıl süren savaşın evdeki mutluluğumuza etkisi olmuyor. Biraz daha birbirimize bağlandık. Büyük yatakta annemle yatıyorum, cephede mertçe dövüşen mert babamın yerini aldım.

Dünya tarihinde dört yıl, bir şey değil.

Sekiz yaşındaki bir çocuk için dört yıl çok önemli.

Çabuk büyüyorum, askerlik ve savaş oyunu oynuyoruz. Üstüm başım paralanmış, sağım solum yara bere içinde ama, yensem de yenilsem de hep hayatımdan memnun ve asla ağlamadan eve dönüyorum. Annem sıyrıklara pansuman yapıyor şişen gözün üzerine çiğ et koyuyor. Tatlılıkla beni biraz paylıyor, asla bağırmadan. Serzenişleri daha çok bir mırıltı, bana öğüt verdiğini ablalarımın işitmemeleri gerek, ikimizin arasında bir şey bu: "Uslu ol küçük Riri'm, annen yorgun. Bu altmış kişilik sınıf insanı bitiriyor. Dayanamıyorum, görmüyor musun, bu iş, gücümü aşmaya başlıyor. Söz dinleyip uslu durarak bana yardım et, hayatım." Konuşmamız hep öpücükler ve bir günden bir haftaya kadar uzayan uslu durma vaadleriyle sonuçlanıyor. Sözümü hep tuttum.

Büyük ablam iyice serpildi, on üç yaşında. Yvonne da on iki. Ben en küçükleriyim ve onlar beni çok seviyorlar. Tabii, arasıra saçlarını çekiyorum, ama pek seyrek oluyor bu.

Babamın savaşa gittiği gün piyanonun kapağı kapatıldı, ancak geri döndüğünde tekrar açılacak.

Okulun sundurmasının altına yerleştirilen odunumuzu çalıyorlar, sinirlenen annem geceleri korkuyor. Ona iyice sokuluyor, çocuk kollarımla sarıyor, annemi koruduğum izlenimine kapılıyor ve bunu kendisine söylüyorum: "Korkma anne, ben evin erkeğiyim, seni koruyacak kadar büyüğüm." Babamın av tüfeğini duvardan indirdim, yaban domuzu avında kullanılan iki mermi de sürdüm namlusuna. Bir gece meleğim uyandı, beni sarstı ve ter içinde, kulağıma fısıldıyor:

— Hırsızları işittim, tahta parçasını çekerken gürültü ettiler.

— Sen korkma anne.

Ve ben yüreğine su serpiyorum. Sanki odamızdan gelecek şüpheli bir ses avludan duyulabilirmiş gibi, yavaşça kalkıyorum. Tüfek elimde. Büyük bir dikkatle pencereyi açıyorum, biraz gıcırdıyor, soluğumu tutuyorum, sonra tek elimle kepengi kendime doğru çekerken tüfeğin namlusuyla çengelini kaldırıyorum. Dipçik omuzda, hırsızlara ateş etmeye hazır, gıcırdamadan açılan kepengi itiyorum. Ay ışığı avluyu gündüz gibi aydınlatıyor ve sundurmanın altında hiç kimse olmadığı çok iyi görülüyor. Odun yığını düzenli olarak dizili hep: "Bir şey yok anne, gel bak." ikimiz, sarmaş dolaş, hırsız olmadığını görüp içimiz rahatlamış ve annem küçüğünün yürekli olduğunu gördüğü için mutlu, kısa bir süre pencerede duruyoruz.

Bütün bu mutluluğa rağmen, evde babam olmadığından taptığım melek annemi üzmek istemediğim halde bazı haşarılıklar yapıyorum, ama hep bunları duymayacağını diliyor, sanıyordum. Kuyruğundan bir evin ziline bağlanan kedi, ağla balık avlayan balıkçıları yakalamak üzere ırmağa inen av bekçisinin bisikletini köprünün üzerinden Ardèche'e atışımız. Ve öteki yaramazlıklar... Sapanla kuş avı, iki kere de (onla on bir yaş arası) ben ve küçük Riquet Debannes, babamın tüfeğiyle bir kabayonca tarlasında zıplarken gördüğü tavşanı vurmak üzere kırlara gidiyoruz. Annem görmeden tüfeği evden çıkarıp sokmak, ve bunu iki kere yapmak, bizler için gerçek bir başarıydı.

1917. Babam yaralandı. Başında bir sürü mermi parçası var ama hayatı tehlikede değil. Darbe çok zorlu, haber Kızılhaç aracılığıyla geldi. Çığlık yok, neredeyse gözyaşı bile yok. Yirmi dört saat geçiyor, hepimiz ciddiyiz, annem ders veriyor, kimse bir şeyden haberli değil. Anneme bakıyorum, ona hayranlık duyuyorum. Genellikle sınıfın en ön sırasında otururum, bugün ders sırasında bir yaramazlık olursa işe karışmaya iyice kararlı, bütün öğrencileri denetlemek için en arkada oturuyorum. Saat üç buçukta annem bitkin düşüyor, bunu hissediyorum çünkü "tabiat bilgisi" yapmamız gerekiyordu. Tahtaya bir aritmetik problemi yazıp: "Birkaç dakika çıkmam gere-

kiyor, bu problemi aritmetik defterlerinize yapın", diyerek işin içinden sıyrıldı.

Annemin ardından çıkıyorum, giriş kapısının hemen sağındaki mimoza ağacına dayanmış. Ağlıyor, yıkıldı sevgili annem. Ablalarım burada değil, Abenas Lisesi'ne gidiyorlar, ancak altıya doğru dönecekler.

Anneme yapışmışım, ağlamıyorum ben. Tersine onu avutmak istiyorum, ve bana hıçkırarak: "Zavallı baban yaralandı", dediğinde çocuk yüreğim sanki olayı hiç bilmiyormuşum gibi şu cevabı buluyor: "Daha iyi ya anne, böylece savaş onun için sona erdi ve canlı döneceğinden eminiz." Birden annem haklı olduğumu anlıyor.

— Öyle ya, doğru bu söylediğin! Haklısın sevgilim, baban sağ dönecek bize!

Bir öpücük alnıma, bir öpücük yanağıma ve elele sınıfa dönüyoruz.

İspanya kıyıları belirginleşiyor, evleri bildiren beyaz lekeleri seçebiliyorum. Babamın baruthane denetimiyle görevlendirildiğini Saint-Chamas'da geçen 1917 yılının tatil ayları gibi belirginleşiyor kıyı. Yaraları önemli değil, yalnız şimdilik ameliyatla çıkarılamayan başındaki minicik birkaç mermi parçası yüzünden biraz derdi var. Yedek sınıfa alındı, artık cephe yok ona.

Barınacak ev bulunmuyor, öyle kalabalık. İnsanlar mağaralarda yaşıyorlar. Babam bir mucize yarattı: Saint-Chamas öğretmeni bütün yaz tatilleri için evini ona bırakıyor. Babamla birlikte iki koca ay! Okuldaki dairede ne gerekiyorsa var, bir Norveç tenceresi bile.

Hepimiz bir aradayız, sevinç, sağlık ve mutluluk dolu. Annem çok neşeli, bu korkunç savaştan iyi sıyrıldık, ama savaş başkaları için devam ediyor ve annem bizlere şöyle diyor: "Bencil olmamak ve yalnız kendimizi ya da oyunu düşünmemek gerek, benim sevgililerim. Günleri koşmakla, hünnap toplamakla geçirmemek, günde üç saat başkalarını düşünmek gerek."

Ve her sabah, yaralılara cesarat vermek ve bakmak üzere uğradığı hastaneye annemle birlikte gidiyoruz. Her birimiz yararlı bir

şey yapmak zorunda: Bir harp malûlunun tekerlekli arabasını itmek, bir köre yol göstermek, sargı bezi hazırlamak, yaralılar için sağladığımız hünnapları sunmak, mektup yazmak, ailelerinden ve özellikle çocuklarından söz eden yatalak hastaların hikâyelerini dinlemek.

Trenle evimize dönerken, Vogé'de annem öyle hastalanıyor ki, Aubenas'dan otuz kilometre ötedeki Lanas'a, öğretmenlik yapan babamın kızkardeşi Antoinette halaya gidiyoruz.

Doktor, herhalde Saint-Caramas'da Hintçini'lere bakarken yakalandığı bilinmeyen bir bulaşıcı hastalık teşhisi koyduğundan bizi annemden ayırıyorlar.

Ablalarım yatılı olarak Aubenas Kız Lisesine giriyorlar, ben de yine yatılı olan Aubenas Erkek Lisesine.

Söylendiğine göre annemin sağlık durumu daha iyi. Herşeye rağmen üzgünüm, bu pazar günü öteki öğrencilerle birlikte gezintiye çıkmak istemedim. Ablalarım beni görmeye geldiler ve okullarına döndüler. Onları okul binasının dışına kadar geçiriyorum. Tek başımayım ve bir çınar ağacına bıçak atıyorum. Aşağı yukarı her atışımda bıçak ağacın kubuğuna saplanıyor.

Böylece zamanımı, yüreğim acılı, aşağı yukarı okulun karşısındaki yolda geçiriyorum. Bu yol beş yüz metre kadar ötedeki Aubenas istasyonundan geliyor.

Geldiğinde ya da gittiğinde trenin düdük çaldığını işittim. Kimseyi beklemiyorum ve dolayısıyla trenden inen kişilerin görüneceği yolun aşağısına bakmam gerekmiyor.

Ve bıkıp usanmadan, bıçağımı ağaç gövdesine atıp tutuyorum. Çelik saatim beşi gösteriyor. Güneş alçalmış, beni rahatsız ediyor şimdi, yer değiştiriyorum. Ve o zaman sessizce bana doğru ilerleyen ölümü görüyorum.

Ölüm habercileri, başları önde, yüzleri neredeyse yere kadar inen siyah ince peçelerin altında gizli, cenaze kılıklarına rağmen onları çok iyi tanıyorum, Ontine teyzem, Antoinette halam, büyükannem ve arkalarında, sanki gizlenmek için onlardan yararlanıyor-

larmış gibi, erkekler. Babam neredeyse iki kat olmuş, ve dedelerim, hepsi siyah giysili.

Onlara doğru gitmedim, hiçbir hareket yapmadım, nasıl yapabilirdim? Kanım çekilmişti, kalbim durmuştu, gözlerim öylesine ağlamak istiyordu ki, sıkışmış, bir tek yaş bile akıtmıyordu. Topluluk on metre kadar ötemde durdu. Cesaret edemiyorlar, hayır, daha da öte, utanıyorlar. Bundan eminim, hissediyorum. Bu felâket getiren büyücü kılığı kendiliğinden konuştuğu ve bir tek ses çıkarma gereği görmeden: "Annen öldü, yalnız başına öldü" dediği için öğrendiğim şeyi karşıma geçip söylemektense ölmeyi yeğliyorlar. Kim vardı ölürken annemin çevresinde? En büyük aşkı ben bulunmadığıma göre, hiç kimse. Kendisini göremeden öldü ve gömüldü, bana bir öpücük vermeden öldü. Babam, herhalde siper savaşında olduğu gibi, öne geçiyor. Aşağı yukarı doğrulmayı başardı. Zavallı yüzü bir umutsuzluk görüntüsünden başka şey değil, gözyaşları durmadan akıyor, ben hâlâ yerimden kımıldamıyorum. Beni göğsüne çekmek için kolunu uzatmıyor, hiçbir hareket yapamayacağımı iyi biliyor babam. Sonunda yanıma ulaşıyor, tek söz söylemeden beni kollarına alıyor. O zaman, en sonunda "Senin adını söyleyerek öldü" sözlerini işitince hıçkırıklara boğuluyorum. Bayılmışım.

Annemin yerini ve iki sınıfa ders verme görevini almak üzere Antoniette halanın geldiği yaşlı büyükannemle dedemin oturduğu ev, beni okulda yatılı bırakmaktan korktukları için getirttikleri ev, zavallı bir yaşlı adamla iki kadının bana sevgi sunmaya çalıştıkları ev, babam hâlâ askerde olduğundan her odası, her eşyası benim için kutsal ev, bu yaz sonu güneş içinde olmasına rağmen döneceğinden söz ettiği gelmek bilmeyen babamın döneceği, herşeyin beni öfkelendirdiği, yaraladığı, en gerçek davranışların, sözcüklerin bile üzerimde ancak ters sonuç verdiği, bu ev aynı ev değil artık.

"Annem bunu bana böyle söyleyemezdi, daha da öte, benimki gibi bir annenin yerinin alınabileceğine inanmaya hakları yok." Tatlı sözler işitmeyi hiç istemeyecek hale geliyorum, yakınlık gösteril-

mesini, halalarımın, teyzelerimin, dedelerimin davranışlarını kabul edebilirim, ama bir anneden gelebilecek sözleri asla. Herhangi biri tarafından avutulmak ve şımartılmak istemiyorum, iki eşsiz kadına bunu, bağırmadan, başkaldırmadan, neredeyse yalvararak söylüyorum. Sanıyorum anladılar.

— Artık burada yaşamak istemiyorum. Beni yatılı verin, yazları bu evde geçirecek yeterince zamanım olacak, okul açıkken de burada kalmama gerek yok.

Tatiller, neden tatilleri burada geçirmeli? Mümkün değil, kabul edilemez, bu evde gülmek ya da oynamak saygısızlık olur. Tatillerde Fabras'a, Ontine teyzenin yanına gidecek, küçük dostlarımla keçileri ve kuzuları güderken güzel annemin **hiç görmediği** çayıra uzanacağım.

Savaş bitti, babam eve döndü. Bir bey onu görmeye geldi, peynir yedi ve birkaç kadeh şarap içti. Ülkenin verdiği ölüleri hesapladılar, sonra ziyaretçi şu talihsiz sözü etti: "Biz, bu savaştan iyi sıyrıldık, değil mi Mösyö Charrière? Enişteniz de öyle. Bir şey kazanmadıksa, bir şey de kaybetmedik."

Ondan önce dışarı çıktım, hava kararmıştı, geçmesini bekliyorum ve sapanımla arkadan başına bir taş fırlatıyorum. Kanayan yarasını sardırmak için böğürerek komşuların evine dalıyor. Taşı kimin, niçin attığını anlamıyor. Bu savaşın kurbanları arasında en önemlisini, yeri doldurulmayacak olanını, annemi unuttuğu için taşı yediğini bilmiyor.

Hayır, bu felâket savaştan çok kötü çıktık.

Her yıl okullar açıldığında, Aix-Provence'daki teknik okulun giriş sınavlarına hazırlandığım Drôme'a bağlı Crest kasabasındaki liseye yatılı olarak dönüyorum.

Her yıl da babam ve ablalarımla tatili Fabras'da geçirmek üzere evden kaçıyoruz. Yine de nefis tatiller bunlar, çünkü babamda annemin sözleri, annemin davranışları, annemin sıcaklığı var.

Okulda işi şiddete dökmeye başlıyorum. Rugbi oynuyorum, orta sahada. Karşı takım oyuncularını deviriyorum gözlerinin yaşına

bakmadan, kimseden hoşgörü beklemediğim gibi kimseye acıdığım da yok.

Altı yıldır Crest'te yatılıyım, altı yıldır da iyi bir öğrenciyim, Özellikle matematikte. Ama altı yıldır hal ve gidiş notum sıfır. Bütün yaramazlıklarda varım. Devamlı olarak, ayda bir iki kere arkadaşlarımla dövüşüyorum, hep de perşembeleri. Pazarları velimin evine çıkıyor ya da rugbi oynuyorum.

Perşembeleri, anne ve babaların ziyaret günü, hiç değilse ayda bir, bazen iki kere dövüşmeye ihtiyacım var. Başka türlü yapmam imkânsız.

Anneler oğullarını görmeye geliyorlar, dışarda yemeğe götürüyorlar ve öğleden sonraları, hava güzelse gelip okulun avlusunda, kestane ağaçlarının altında dolaşmaktan başka yapacak şey bulamıyorlar. Her çarşamba dilediğim kadar kitaplığın penceresinden bu görüntüye bakmayacağıma yemin edeyim, çare yok, ertesi gün dayanamıyorum. Her şeyi görebiliceğim bir yere oturmam gerek. Ve orada, her biri kendi yönünden beni çileden çıkaran iki ayrı görüş keşfediyorum.

Anneleri çirkin ya da kötü giyimli, köylü görünüşlü olanlar var. Sanki utanç duyuyorlar bundan. Gözlerimi dört açıp bakıyorum. Doğru bu, vay canına! Utanç duyuyorlar! Ah, ödlekler, alçaklar, iğrenç herifler! Bu hemen farkediliyor üstelik. Bütün avluyu dolaşacak, ya da avluda bir aşağı bir yukarı gezinecek yerde, bir köşede sıraya oturup yerlerinden kımıldamıyorlar. Annelerinin görülmesini istemiyorlar, onu saklıyorlar, bu alçaklar olgun ve seçkin kişilerin ne olduğunun şimdiden bilincine varmışlar tekniker okulundan mühendis çıkmadan önce geldikleri yeri unutmak istiyorlar. Bunlar daha sonra, önemli yerlere varmış kişilerle otururken anne ve babalarının beklemedik bir anda gelişine bozulan, onları mutfağa soktuktan sonra konuklarına: "Kusurumuza bakmayın, habersiz bizi görmeye gelen taşradaki uzak hısımlar", diyebilecek herifler.

Bu sınıfa girenlerle kavga çıkarmak güç değil. Birinin, vaktinden önce kendisini rahatsız eden bu anneyi yolladığını ve oturdu-

ğum kitaplığa girdiğini gördüğümde, saldırı bütün şiddetiyle geliyor:

— Baksana Pierrot, niçin anneni bu kadar çabuk yolladın?

— Acelesi vardı

— Doğru söylemiyorsun. Yalancısın, annen Gap trenine saat yedide binecek. Onu neden gönderdiğini söyleyeyim, çünkü utanıyorsun, annenden. Doğru olmadığını söyle sıkıysa, alçak!

Bu kavgalardan, aşağı yukarı hep üstün çıkıyorum. O kadar sık döğüşüyorum ki yumruklaşmada çok ustalaştım. Karşımdakinden daha çok yumruk yesem bile aldırmıyorum, neredeyse mutluluk duyuyorum bundan. Ama kendimden güçsüz olanına da hiç saldırmıyorum.

Beni çileden çıkaran, büyük bir öfkeyle kavga ettiğim tür, kendini beğenmişler. Güzel, zarif, seçkin bir annesi olanlar. İnsan on altı, on yedi yaşında oldu mu böyle bir anneyi gururla gözler önüne serer, ve avluda, kendimden geçmeme yol açan bir sürü sahte tavırla, kolkola şişinerek gezerler.

İçlerinden biri bana göre fazla şişindi mi -bu bir kışkırtma olur-, ya da annesinin benimkini hatırlatan bir yürüyüşü varsa, eldiven giyerse, bunları çıkarır ya da zayıf bir hareketle elinde tutarsa dayanamıyorum, deliriyorum sanki.

Suçlu okula döner dönmez üzerine saldırıyorum:

— Geçen yılın modasına uygun giyinmiş bir annen var diye şişinmene gerek yok, koca ayı! Benimki biraz daha güzel,daha ince, annenden çok seçkindi! Mücevherleri de sahiciydi, anneninkiler gibi sahte değil. Tam incik boncuk bunlar. Hiç anlamayan biri bile hemen farkediyor sahteliklerini!

Böyle saldırdığım çocukların çoğunun, suratıma yumruğu vurmak için konuşmanın sonunu beklemediklerini söylememe gerek yok. Çoğu kere bu ilk yumruk başımı iyice döndürüyor. Bir sokak çocuğu gibi döğüşüyorum, kafa atıyorum, bacak arasına tekme savuruyorum, itişirken dirseklerimden yararlanıyorum, içimde gerçek bir sevinç kaynaşıyor, sanki benim annem kadar güzel ve zarif olma gözüpekliğini gösteren bütün anneleri eziyormuşum gibi.

Gerçekten elimde olan bir şey değildi, başka türlü davranamıyordum. Aşağı yukarı on bir yaşındayken annemi kaybettiğimden beri, kaderin bana yaptığı bu haksızlığın her zaman kıpkızıl olan demirini içimde saklıyordum. İnsan on bir yaşındayken ölümü anlayamaz, ölümü kabul edemez. Çok yaşlı kişilerin ölmesi, hadi neyse. Ama insanın annesinin, gençlik, güzellik, sağlık dolu, oğluna karşı sevgiyle dolup taşan meleğinin ölmesi mümkün mü? Yalnız bu kadar da yetmiyor ölüm denen o iğrenç şeyi anlamak ve kabul etmek gerek. Mümkün değil, hayır, mümkün değil! Başkaldırmamamı istiyorsanız bütün anneleri gizlemeniz gerekirdi. Yine de, sanırım anasının susturmak için yaladığı kuzuyu bile kıskanabilirdim.

Böyle bir kavga yüzünden hayatım tepeden tırnağa değişti.

O herifin, öğleden sonra oynadığı güldürünün ardından rahat rahat yatmaya hakkı yoktu. Yüksekten atan, on dokuz yaşının, matematikte elde ettiği başarıların gururuyla dolu, gelecek teknik okul sınavlarının bir numaralı adayı. Uzun, çok uzun boylu, hiç durmadan çalıştığı için sporcu değil, ama güçlü. Bir gün, gezinti sırasında, bir tarla faresinin sığındığı deliğe ulaşmamızı sağlamak için koca bir ağaç gövdesini tek başına kaldırdı.

Evet, bu herif o perşembe hayatından pek memnundu! İnce uzun, beli neredeyse (hayır açık yürekli olalım) anneminki kadar ince, açık renk, mavi noktalı, beyaz, karpuz kollu giysiyle bir anne. Annemin giysilerinden birini aynen yapmak istese bundan iyisini başaramazdı. İri siyah gözler, beyaz tülden kısa peçeli küçük ve güzel bir şapka.

Ve müstakbel teknik okul öğrencisi bütün öğleden sonra avluda, annesiyle enine, boyuna, çepeçevre, çaprazlama, şişinerek dolaştı durdu. Sık sık öpüşüyorlar, tıpkı sevgililer gibi. Onun yerinde olmam gerekirdi, benim annem yaslanmalıydı hafifçe, bir ceylân gibi koluma, ben de onu tatlı yanağından öperdim.

Yalnız kaldığında, hemen üstüne gidiyorum:

— Ne o, hayrola! Matematikte iyi olduğun kadar usta bir palyaçoymuşsun da! Sanmıyordum böyle...

— Sana ne oluyor, Henri?

— Sana söylemem gereken bir şey oluyor, arkadaşların gözünü boyamak için sirkte ayı gezdirir gibi gezdiriyorsun anneni. Şunu bil ki bana yutturamadın bu numarayı. Çünkü annen benimkinin yanında hiçbir şey, yaz ayları Vals-les-Bains'de gördüklerim gibi lüks orospu türünden yapmacık biri!

— Yumruğumu suratına indireceğim ve biliyorsun sert vurduğumu. Sözünü geri al. Senden daha güçlü olduğumdan haberlisin.

— Yan mı çiziyorsun? Dinle, benden daha güçlü olduğunu biliyorum. Güçleri dengelemek için düello edeceğiz onun için, pergellerimizin sivri uçlarıyla. Git al pergelini, ben de benimkini getireceğim. Aşağılığın teki değilsen, kendini ve aşağılık ananı koruyabiliyorsan, seni beş dakika sonra keneflerin arkasında bekliyorum.

— Orada olacağım.

Birkaç dakika sonra, pergelimin sivri ucunu köküne kadar tam kalbinin altına yiyerek yere yuvarlanıyordu.

Babam geldi. Uzun boylu, aşağı yukarı bir seksen, bir öğretmenle bir köylü kadının hafiften kaba saba oğlu. Yuvarlak, çok tatlı bir yüzü, açık ve altınsı pırıltıların uçuştuğu elâ gözleri, pek çok şey dolu, neredeyse çocuksu bir bakış, belki de gözlerinin içini kendilerini bir aynaya bakarcasına seyreden, bütün o öğrenciler yüzünden. Kuşkusuz, gözleri çok temiz, esrarlı, ancak çocuğun sahip olduğu bir şeyi içine sindirmiş ve yitirmeden korumuş: Saflığı, doğallığı.

Onun için annemin ölümü korkunç bir kayıp olmadı. Bu ölüm onda yavaş yavaş kabuk bağlayan bir yara açmadı, ilk günkü gibi devamlı içinde. Mutlak, bir tek kişiye yönelik aşkı, hep aynı şekilde çağırdığı Loulou artık ortada yok ama, yanında yürüyemeyip yirmi dört saatin yirmi dördü içine sığınmış. Yine de alnı pürüzsüz. Acı ya da dert kırışıkları oluşmadı bu alında. Yaşamaya, kendi çocukları ve başkalarının çocuklarıyla uğraşmaya devam etmek için harcadığı insanüstü çabayı hiçbir şey ortaya koymuyor. Sadece artık gülemiyor, şarkı söyleyemiyor, hatta mırıldanamıyor bile. Kırı-

şıklar içinde, yüreğinin derinliğinde. Bu kırışıklara rağmen yine de sakin, tabii görünmeye çalışıyor. Biliyorum ki eskisi gibi, öğrencilerinden biri sınavda geçer not almak için biraz daha çalıştırılma ihtiyacı duysa kendini avdan yoksun bırakmaya devam ediyor. Köyde ve çevresinde bastonu çok sevdiği bilindiğinden, evimizin girişindeki o koca baston demetini görmek kaç küçüğü sabırla, tatlılıkla gevşemeden başarıya götürdüğünü anlamaya yetiyor.

Benim işime bakmakla görevli sorgu yargıcının odasından çıktığımızda on yedi yaşındayım. Adaletin işleyişini durdurmak istiyorsa, deniz kuvvetlerine yazılmamı öğütledi babama. Aubenas jandarma komutanlığında üç yıllık imzayı atıyorum.

Babam bu işlediğim ağır suçtan ötürü beni gerçekten azarlamadı pek.

— Yanlış anlamıyorsam, ve öyle sanıyorum Henri (sert görünmek istediğinde bana hep Henri der) karşındaki senden daha güçlü olduğu için bir silâhla döğüşmeyi teklif etmişsin?

— Evet, baba?

— Kötü etmişsin o zaman. Serseriler döğüşür böyle. Sen bir serseri değilsin, yavrum.

— Hayır.

— Bak, hem kendinin hem de bizim başımızı nasıl derde soktun. Bulunduğu yerde annene vermiş olabileceğin acıyı düşün.

— Onu üzmüş olduğumu sanmıyorum.

— Neden, Henri?

— Çünkü onun için döğüştüm.

— Ne demek istiyorsun?

— Arkadaşlarımın anneleriyle bana meydan okumalarına dayanamadığımı.

— Sana söyleyeceğim Henri, bu kavga ve bütün bundan öncekiler annen yüzünden çıkmadı. Ona duyduğun gerçek bir sevgi uğruna değil. Nedeni senin bencil olman, anlıyor musun? Kader, anneni elinden aldığı için, bütün öteki çocukların da annesiz olmasını istiyorsun. Bu iyi bir şey değil, haksız ve senin yönünden beni şaşırtıyor. Bir meslektaşım karısıyla kolkola beni görmeye geldiğin-

de, ben de acı çekiyorum. Onların mutluluğunu, kaderin bu acı haksızlığıyla karşılaşmasam belki onlarınkinden daha güçlü bir mutluluğum olacağını düşünmemem mümkün değil. Yalnız onları kıskanmıyorum, tersine, benimki kadar korkunç bir şeyin başlarına hiç gelmemesini diliyorum.

"Gerçekten annenin ruhunun yansıması olaydın, başkalarının mutluluğuna sevinirdin. Bak, bu durumdan kurtulabilmek için deniz kuvvetlerine katılman gerekiyor. En azından üç yıl ve kolay da geçmeyecek. Ben de cezalandırılacağım, çünkü üç yıl süreyle çocuğum uzakta olacak.

Sonra, hayat boyu varlığımın en derin köşesine kazınmış olarak kalacak bir cümle söylüyor:

— Biliyor musun sevgili oğlum, yetimliğin yaşı yoktur. Bunu hayatın boyunca hatırla.

... **Napoli**'nin düdüğü beni olduğum yerde zıplatıyor, bu uzak geçmişi, askere gitmeyi kabul edişimi belirten imzayı attığım jandarma komutanlığından babamla birlikte çıktığımız on yedi yaşımın görüntülerini siliyor. Ama hemen ardından, en umutsuz an gibi, babamı son kez gördüğüm an önümde beliriveriyor.

Santé cezaevinin o kasvetli, bir metrelik koridorlarla ayrılmış, herkesin bir çeşit hücrede ve tel örgü arkasında durduğu görüşme yerlerinden biri. Babamı otuz dakikalığına buraya, bu vahşi hayvan kafesine getiren geçmişimden ötürü bir utanç, bir tiksinti doluyor içime.

"Çevre"yle ilgili bu pis işte bir numaralı sanık olduğum için bana serzenişte bulunmaya gelmedi. Annemin ölümünü bildirdiği günkü allak bullak yüzüyle karşımda. Yavrusunu yarım saat görebilmek için isteyerek girdi bu cezaevine, kötü davranışını kafasına kakmak, bu işin aile şerefine ve huzuruna yansıyacak sonuçlarını hissettirmek için değil, "Kötü bir evlâtsın", demiyor bana, hayır beni yetiştirmeyi beceremediği için kendisini bağışlamamı diliyor.

"Seni şununla suçluyorum..." demek üzere gelmiyor, tam tersine, ağzından işitmeyi beklediğim en son şeyi, yüreğimin derinliği-

ne yeryüzünün bütün serzenişlerinden daha iyi işleyecek şu sözleri söylüyor:

— Sen buradaysan yavrum, sanırım benim yüzümdendir. Bağışla beni, evet, seni çok şımarttığım için bağışla beni.

Ve **Napoli**'nin büyük rahatlıkla yardığı Akdeniz üzerinde, 5. Toulon er eğitim birliğinde birkaç hafta geçirdikten sonra, **Thlonville** gemisine biniyorum. Her şeyin hız yapabilmesi için düşünüldüğü, ince ve seçkin bir savaş gemisi.

Hiçbir şey 1923 yılında deniz kuvvetlerinin disiplin havası kadar insana düşman olamazdı. Üstelik, deniz erleri eğitim düzeylerine göre birden altıya kadar sınıflandırıldıklarından ben en yüksek düzeyde bulunuyordum, altıda. Teknik okulun hazırlık sınıfından yeni çıkan on yedi yaşındaki bu genç, bu delikanlı bilgi yönünden en aşağı düzeyde ki seçkin onbaşıların verdiği emirlere hemen, körü körüne boyun eğmeyi benimseyemez, anlayamazdı. Genel eğitim yönünden, bu onbaşılar en fazla üçüncü sınıfa girebilirlerdi. Hepsi değilse de büyük çoğunluğu Brötanya'lıydı. Bröton'lara karşı bir düşmanlığım yok. İyi denizci olmak, güçlüklere katlanabilmek yönünden tartışmıyorum onları. Ama psikolojiye gelince, bu çok daha başka şey.

Gelir gelmez hırlaşıyorum. Başı kıçı olmayan emirlere boyun eğemem. Öğrenimimin normal kıldığı her türlü uzmanlaşma derslerini izlemeyi reddediyorum ve hemen "dikkafalılar" yani disipline gelmeyen, bir boka yaramaz "sans-spé" diye adlandırdıkları "işsizler" sınıfına sokuluyorum.

En itici, en baş belâsı, en pis angaryalar bizlere yükleniyor. "Bir boka yaramazsınız demek? İyi ya, biz sizi her işe yarar hale getireceğiz!" Patates, kenef angaryası, gün boyu bakırları parlatmak, "konfetilerin valsi" (koca ambarlara kitaplığa kitap yerleştirir gibi dizilmesi gereken, beşer kiloluk kalıplar halindeki kömürün yüklenmesi) güvertenin yıkanması, bütün bu işler bizlerin.

— Ne halt karıştırıyorsunuz orada, bacanın ardına sinmiş?

— Onbaşım, güverteyi yıkadık bitirdik işimizi.

— Ya öyle mi? Bir daha yıkayın, ama bu sefer kıçtan başa. Hem biraz daha iyi temizlensin, yoksa elimden çekecekleriniz var.

Bu itoğlu itin deniz kuvvetlerinde on beş yıl kıdemi var. Eğitim düzeyi, iki belki de. Kıyı kesimi Bröton'larından bile olmadığı söyleniyor, içlerden bir köylü.

Bir denizci, tepesindeki pomponu, geniş mavi yakalı kısa paltosu, hafif kulağa doğru kaykılmış kepi, vücuduna tıpatıp oturan fantezi dedikleri giysiyle yakışıklı bir görünüşe sahip. Ama bizler, bir boka yaramayanlar, giysilerimizi düzelttirme hakkına sahip değiliz. Ne kadar kötü giyinirsek, ne kadar sünepe bir görünüşümüz olursa, onbaşılar o kadar mutlu oluyor. O zaman da, günümüzün deyimiyle tırmanma başlıyor. Böyle bir hava içinde, dikkafalılar oldukça ağır suçlar yaratıp işlemekten geri durmuyorlar. Böylece, ne zaman rıhtıma yanaşsak gemiden tüyüyor ve geceyi şehirde geçiriyoruz. Nereye gidilir? Kerhanelere tabii. Ben ve bir iki arkadaşım, çabucak başımızın çaresine bakıyoruz. Her birimiz kısa sürede yalnız avantadan iş tutmakla kalmayıp yemek ve iki kadeh atmak için üç beş kuruş veren birer dost buluyoruz. Onları kandıran biz değiliz, karılar bizi tavlıyorlar. Sabahın dördüne doğru, pompalamaktan bitik ve biraz başımız dönerek, cephanelikten içeri giriyoruz.

Gemiye dönmek güç değil. Bir arap nöbetçiyi gözümüze kestiriyoruz.

— Kim var orada? Cevap ver yoksa ateş ederim.

Parolayı söyle! Söylemezsen geçemezsin!

— Kara fatma, parolayı bilmeyen asıl sensin. O cücük beyninle, unuttun gitti bile.

— Ben mi unuttum gitti? Bugünün parolası "Rochefort!"

— Haklısın, tamam.

Voltamızı alıyor ve başka bir nöbetçiye gidiyoruz.

— Kim var orada! Parola!

— Rochefort.

— Peki. Girin!

Cezalar çoğalıyor. On beş gün hapis, sonra otuz gün. Patates an-

garyasından sonra bize bir parça etle bir somun ekmek için, fırınlara arkası dönükken bir hava deliğinden içeri soktuğumuz şişle, iyi pişmiş koca bir butu araklıyoruz. Kömür ambarında butu yiyoruz. Sonuç, deniz cezaevinde kırk beş gün. Orada şunu öğreniyorum: "Soyun demek çırılçıplak kal demektir! Bilmiyor muydunuz?" Ve kendimi kış ortasında Toulon'da, çırılçıplak cezaevi avlusunda içine atlamak zorunda olduğumuz buz gibi suyla dolu çamaşır teknesi önünde buluyorum.

On frank etmeyen bir denizci kepi yüzünden disiplin kuruluna çıkıyorum. Gerekçe: Beylik giysileri parçalamak.

Deniz kuvvetlerinde, hiç değilse o sıralar, herkes keplerini ezip büzüyor. Parçalayıp yok etmek için değil, hayır, zarif görünme çabası. Kep ıslatılıyor, sonra üç kişi bir araya geliyor, iyice genişledikten sonra içine balinadan bir çember geçirilip yamyassı olması için ellerinden geldiğince çekiştiriyorlar. Kızların dediği gibi: "Yamyassı bir denizci kepi kafada çok hoş duruyor." Özellikle de makasla iyice traşlanmış, havuç rengi güzel bir pomponu varsa tepesinde. Hangi toplum katından olursa olsun, şehrin genç kızları için, bir öpücüğe karşılık bu pompona dokunmak uğur getiriyor.

Komutanımızın çocuklarıyla başı dertte, ilkokul bitirme sınavlarını vermekte güçlük çekiyorlar. Ona göre suç çocuklarda değil, sözlüde mahsus bilmedikleri konuları soran öğretmenlerde. Kendi çocukları için aynı şey sözkonusu değil ama: Aralarında birbirlerini kolluyorlar, yardımlaşıyorlar. Ben de öğretmen çocuğuyum üstelik.

— Parayla değil sırayla, Charrière. Burada, benden avanta bekleme. Tam tersine!

Bu hıyarın şamar oğlanı oldum. Peşimi bırakmıyor, durmadan başıma ekşiyor. Öyle ki, üç kere firar ediyorum. Ama beş günü ve dönüşte gecenin on birini geçirmemek şartıyla, çünkü altıncı güne girildi mi firarı veriyorlar. Nice'de az kaldı firarımı veriyorlardı. Geceyi müthiş bir karıyla geçirmiş ve çok geç uyanmıştım. Bir saat daha geçirdim mi firarda sayılacaktım. Çarçabuk giyiniyordum

ve kendimi tutuklatmak için koşarak bir inzibat aramaya çıkıyorum. Birini görüp koşuyorum ona doğru ve beni tutuklamasını istiyorum. İyi yürekli, hoşgörülü baba bir adam bu.

— Hadi yavrum! Bu kadar heyecanlanmamak gerekir! Efendi efendi gemine döner ve durumunu anlatırsın. Hepimiz genç olduk!

Dilediğim kadar bir saat sonra firarımın verileceğini anlatayım, anlamak istemiyor. Bunun üzerine yerden taş alıyorum, bir vitrine dönüp:

— Üçe kadar sayıyorum, beni tutuklamazsanız üçte camı indireceğim, diyorum.

— Amma da kudurgan bu küçük! Yürü bakalım merkeze!

Daha zarif görünmek için bir denizci kepinin biçimini bozmak suçundan, beni Korsika'daki Calvi ceza birliklerine yolluyorlar. Kimsenin aklına, bunun küreğe doğru atılmış ilk adım olduğu gelmez.

Ceza birlikleri demek, "mintan" demek. Özel bir giysileri var. Oraya varır varmaz adamı ya gerçek mintanlılar, ya sünepeler, ya da oğlanlar sınıfına sokmakla görevli bir "karşılama komitesi" karşılıyor. Bu küçük ve sevimli törene "gösteri" adı veriliyor. İki ya da üç kıdemliye karşı döğüşerek erkek olduğunu ispatlamak gerekiyor. Crest Lisesi'ndeki idmanlarım yüzünden, benim sınavım iyi geçiyor. Dudağı patlayan, burnu ezilen ikincide eskiler "gösteri"yi durduruyorlar. Gerçek mintanlılar sınıfına alınıyorum.

Korsikalı bir senatörün bağlarında çalışıyorum. Güneşin doğuşundan batışına dek dinlenme yok, hoşgörü yok, dikkafalıların burnunu kırmak gerek. Artık denizci bile değiliz, Bastiadaki 173. Piyade Alayına bağlıyız. Calvi kalesi, sırtımızda kazma ya da kürekle çalıştığımız Calenzana'ya kadar beş kilometrelik yürüyüşlerimiz, cezaevine koşar adım dönüşlerimiz gözümün önüne geliyor. Dayanılır gibi değil bu, insanlık dışı. Başkaldırıyoruz, elebaşlar arasında olduğum için on on iki arkadaşla birlikte daha da sert bir ceza kampına, Corte'ye gönderiliyorum.

Dağın tepesinde bir kale, gar yakınında yeni tertipler için spor alanı yapımında çalışmak üzere günde iki kere çıkılıp inilmesi ge-

reken altı yüz basamak.

Bu cehennemde, bu ilkel herifler topluluğu arasında, Corté'li bir sivilin bana gizlice ulaştırdığı Toulon'dan gelen bir pusula alıyorum: "Sevgilim, bu cehennemden kurtulmak istiyorsan baş parmağını kes. Kanuna göre baş parmağın kaybedilmesi, tümüyle kopsa da kopmasa da sözkonusu kişinin çürüğe çıkarılmasını gerektiriyor. Ama bu sakatlık görev sırasındaki bir kaza sonucu meydana gelmişse, silâhlı kuvvetlerde hizmet görememe durumuna, dolayısıyla da terhise yol açıyor. 1831 tarihli kanun, 23 Temmuz 1883 tarihli genelge. Seni bekliyorum, Clara." Adres: Moulin Rouge, Özel Mahalle, Toulon.

Uzun sürmedi bu. İşimiz, dağdan her gün aşağı yukarı iki metre küp toprak parçası koparmak. Bunu el arabasıyla elli metre öteye taşıyoruz, kamyonlar da oradan alanın tesviyesinde kullanılmayan toprakları başka yere götürüyorlar. İkişer kişilik gruplar halinde iş görüyoruz. Bilerek kendimi sakatlamakla suçlanmamak için - ki bu bana beş yıl daha cezaya mal olabilir - baş parmağımı kesici bir araçla uçurmamalıyım.

Korsikalı arkadaşım Franqui'yle, alttan oldukça geniş bir girinti açarak dağda işe girişiyoruz. Bir kazma attık mı tepemde ne varsa üzerime yıkılacak. Bizi denetleyen astsubaylar çetin ceviz. Çavuş Albertini durmadan tepemizde, iki üç metre ötede. Bu da işimizi çok güçleştiriyor, ama ilginç de, çünkü istediğimiz gerçekleşirse tarafsız bir tanık olacak.

Franqui toprak çıkıntının altına ağzı oldukça keskin koca bir taş yerleştirdi, baş parmağımı bunun üzerine koyuyor ve en ufak bir ses çıkarmamak için mendilimi ağzıma sokuyorum. Toprağı üzerime devirmek için bize beş, altı saniye kalacak. Franqi baş parmağımı aşağı yukarı on kiloluk başka bir taşla ezecek, bu işin şaşması mümkün değil. Anında kopmasa bile parmağı kesmek zorunda kalacaklar.

Çavuş üç metre ötemizde, pabuçlarının altına yapışan toprağa temizlemekle meşgul. Franqui taşı kapıyor, havaya kaldırıp vuru-

yor. Baş parmağım ezildi. Çarpmanın gürültüsü kazmalarınkine karıştı, çavuş bir şey işitmedi. İki kazma vuruşu ve toprak üzerime devriliyor, altında gömülüp kalıyorum. Haykırışlar, imdat sesleri beni çıkarıyorlar. Sonunda, toz toprak içinde, baş parmağım olduğu gibi patlamış, görünüyorum. Üstelik korkunç da bir acı çekiyorum. Yine de çavuşa şu sözleri söyleyebiliyorum:

— Göreceksiniz ki bu işi bilerek yaptığımı söyleyecekler.

— Hayır,Charrière. Kazayı gördüm, tanığım buna. Sert adamım ama namusluyum. Gördüğümü de söyleyeceğim, hiç korkmayın.

İki ay sonra, malûl aylığıyla sakata çıkıp, baş parmağım Corté'de gömülü, Toulon 5. er eğitim birliğine nakledilip oradan terhis ediliyorum.

Moulin Rouge'da, Clara'ya teşekküre gittim. Bu baş parmağın sol elimde zaten hiç farkedilmediğini, dört parmakla da beş parmakla olduğu kadar iyi okşadığımı söylüyor. Önemli olan bu. Elveda deniz kuvvetleri, ceza birlikleri ve geri kalan bütün kıvır zıvır!

— Sende değişen bir şey var, oğul. Ne olduğunu pek bilmiyorum. O kötü çocuklar arasında geçirdiğin üç ay, umarım üzerinde fazla iz bırakmamıştır.

Terhis edildikten kısa süre sonra döndüğüm, çocukluğumun geçtiği evde babamlayım. Bende büyük bir değişme var mı?

— Sana cevap veremem baba, bilmiyorum. Sanırım daha bir şiddet yanlısıyım, küçükken bana öğrettiğin şu hayat kurallarına uymaya daha eğilim duyuyorum. Haklı olman gerekir, bende değişen bir şey var. Bunu burada, annem ve ablalarımla birlikte çok mutlu olduğumuz bu evde hissediyorum. Kendimi burada, senin yanında bulmak beni daha az etkiliyor. Katılaşmış olmalıyım.

— Ne yapacaksın?

— Sen bana ne öğütlüyorsun?

— En kısa zamanda bir iş bulmanı. Artık yirmi yaşındasın, çocuğum.

İki sınav. Biri posta idaresi için Privas'da, öteki millî savunmada sivil bir memurluk için Avignon'da. Thierry dedem de benimle geldi.

Yazılı ve sözlü iyi, çok iyi geçti. Birinci gelmesem bile, ilk on arasında olmalıyım. Yüz on kişi alınacağına göre de, bu işi başardım sayılır. Oyunu oynuyorum, babamın öğütlerine uymakta bir sakınca görmüyorum, memur olacağım. İçten davranıyordum, annemle babama borçluydum bunu. Ağır başlı ve namuslu bir hayat olacaktı hayatım. Ama şimdi, bu satırları yazarken, bir öğretmen oğlu olduğum halde, içimde bütün o kaynaşanlarla ne kadar süre memur kalacağımı düşünmekten kendimi alamıyorum.

Sabah postasıyla gelen sonuçları okuduktan sonra, babam, büyük mutluluk içinde şerefime küçük bir eğlenti düzenlemeye karar veriyor. Léontine teyzem, Dumarché eniştem, Thierry dedem, büyük annem. Kocaman bir pasta, bir şişe gerçek şampanya törene çağrılan babamın bir meslek arkadaşının kızı. "Oğluma çok iyi bir eş olabilir."

On yıldan beri ilk kez, ev sevinçle dolup taşıyor. Bir ara bunun için kendi kendime kızıyorum, sonra annemin ölümünden beri ilk kez bu evde gülümsemesini kabul ediyorum. Kabul ediyorum, çünkü onlar gibi, namuslu kişiler gibi yaşama kararını ikisine adıyorum, annemle babama.

Gelecek için güven, emniyet.

— Oldu, kesin. Henri sınavı üçüncülükle kazandı. Demek, yirmi yaşında ve şimdiden önünde parlak bir meslek hayatı var.

Babamın gelini olmasını düşlediği ve evlâdına mutluluk verebilecek genç kızla bahçede dolaştım. Güzel, iyi yetiştirilmiş, oldukça kibar ve çok zeki. Ondaki bir yan beni çekiyor: Annesi doğumunda ölmüş, demek ana sevgisi yönünden ben daha zenginim. Mühendis olamayacağım ama iyi bir işim olacak.

İki ay sonra, bomba!

"Deniz kuvvetlerindeki askerlik hizmetiniz konusunda bize bir iyi hal belgesi sağlayamamanız nedeniyle, sizi çalıştıramayacağımızı üzülerek bildiririz."

Postacının bana bir havale, altı aylık malûl aylığımı getirdiği sabah babam evde yok. Bütün hayallerini silip süpüren o mektuptan

beri, üzgün ve az konuşan babam. Acı çekiyor.

Neden böyle devam etmeli? Hadi, bir bavul, birkaç parça giyecek, ortadan kaybolmak için Aubenas'daki bu öğretmenler toplantısından yararlanalım.

Büyükannem beni merdivende yakalıyor.

— Nereye gidiyorsun, Henri?

— Henüz bilmiyorum, ama herhalde hiç de iyi şeyler değil! Elveda büyükanne, babamı benim için bol bol öp.

Kara hızla bize doğru yaklaşıyor, evlerin bütün pencereleri bile görülüyor.

Uzun, çok uzun bir yolculuktan sonra, yirmi yedi yıldır görmediğim yakınlarımla buluşmak için ona doğru gidiyorum.

Ailem nasıl? Onlar, yirmi yılı aşkın bir süre beni unutmaya çalışarak yaşadılar. Onların gözünde ölüydüm, çocukları için hiç yaşamamıştım, adım asla söylenmiyordu. Ya da pek seyrek, kendi aralarında, belki yalnız babamla beraber. Sadece beş yıldan beri, yavaş yavaş, çocukları için Venezuella'da yaşayan Henri dayıyı yaratmaya başlamış olmalılar.

Evet, kardeşlerini, yeğenlerini, çocuklarının dayısını sevilecek insanlar listesinden silmek için her şeyi yapmış olmaları gerekli. Beş yıldır yazışıyoruz. Onlar, sevgi sözcükleriyle dolu sevimli mektuplar yazıyorlar. Ama ne olursa olsun geçmişin, içinde yaşadıkları toplumun tutsağı hepsi. Mektuplar tatlı, çok iyi, ama çevrenin ne diyeceğinden korkmuyorlar mı, kendilerine İspanya'da randevu veren kürek kaçkını bir kardeşle buluşmaktan biraz çekinmiyorlar mı?

Ödev duygularıyla gelmelerini istemezdim, yürekleri bana karşı gerçek ve iyi duygularla dolu olarak koşmalarını isterdim.

Bir bilselerdi, oysa...

Bir bilselerdi, yirmi yedi yıl önce ne çabuk uzaklaşan bu kara şimdi bu kadar ağır yaklaşırken, bir bilselerdi kürekte geçirdiğim on üç yıl boyunca hep kendileriyle olduğumu!

Ablalarım, zindanlarda, hücrelerde, Saint-Joseph'in hayvan kafeslerinde kendi kendime yarattığım çocukluğumuzla ilgili bütün filmleri görebilselerdi!

Bir bilselerdi yenilmez yenme gücünü bu insanlardan alıp onlara beslendiğimi, bütün ailemizi oluşturanlarla, umutsuzluğun içinde huzuru onlarda bulduğumu, tutukluluğumu onlar sayesinde unuttuğumu, onlar sayesinde intihardan vazgeçtiğimi, bir bilselerdi tüm yalnızlık, mutlak sessizlik yıllarının, aylarının, günlerinin, saatlerinin, dakikalarının, saniyelerinin eşsiz çocukluğumuzun en ufak olaylarıyla dolup taştığını!

Kıyı gitgide yaklaşıyor, Barcelona görünüyor, limana gireceğiz. Vuu! Vuu! diyor geminin düdüğü. Ellerimi ağzımda boru yapıp, yaşama sevinciyle dolu, bağırmak için delice bir istek duyuyorum. Çocukken, Fabras çayırlarında büyük bir menekşe öbeği bulduğum zaman onlara bağırdığım gibi: "Hey, çocuklar, geliyorum! Çabuk koşun!" "Hepsini aldım!" diyor Yvonne parmağıyla hayali bir daire çizip, bununla içinde kalan menekşelerin kendisine ait olduğunu belirtiyor. "İkilik" diyor her zaman cömert olan Nène. Ben, hiçbir özel yer göstermiyordum ama, özel mülklerle ilgilenmeden çabucak mümkün olduğu kadar çok menekşe topluyordum.

— Orada ne yapıyorsun, sevgilim? Seni bir saatten beri arıyorum. Arabanın bulunduğu yere bile indim.

İskemlemden kalkmadan Rita'nın beline sarılıyorum. Eğiliyorum ve yanağıma küçük bir öpücük konduruyor. Ancak o zaman, kendi kendime sorduğum ve de soracağım sorularla aileme doğru gidiyorsam kolumla sardığım kendi ailemin, kurduğum ailenin, beni buraya getirenin yanımda olduğunu farkediyorum. Gerçek bir aşkın mucize yönünden neler yapabileceğini olağanüstü bularak:

— Sevgilim, diyorum, geçmişi yaşayarak yaklaşan ve ölülerimle yaşayanlarımın bulunduğu toprağa bakıyordum.

Barcelona, pırıl pırıl araba rıhtımda, bütün bavullar bagajda düzenli sıralanmış, güneşli bir gün kırlarda yol alıp Fransız sınırına

varmak için sabırsızlanarak, bu güzel şehirde yatmadan içinden geçiyoruz. Ama iki saat sonra heyecanım öyle büyük ki, arabayı kullanmaya devam edemeyip yolun kıyısına çekmek zorunda kalıyorum.

İniyorum, gözlerim bu görüntüye, sürülmüş topraklara, dev çınarlara, ürperen sazlara, çiftliklerle küçük evlerin saman ve kırmızı kiremitten damlarına, rüzgârda şarkı söyleyen kavaklara, bütün yeşillerin bir araya geldiği çayırlara, çıngıraklarını tıngırdatarak otlayan ineklere, bağlara, ah, bütün o üzüm salkımlarını gizlemeye yetmeyen yapraklarıyla bağlara bakmaktan gözlerim kamaşmış. Katalonya'nın bu parçası tam benim, kendimi bildim bileli, doğduğumdan bu yana, aynı renklerde, aynı bitki örtüsünde, aynı tarlalarda dolaştım dedemin elini tutarak, köpeğimiz Clara'yı bir tavşan ya da bir keklik sürüsü kaldırması için kışkırttığımız av günleri babamın av çantasını bu yollarda taşırdım. Bizim oradakilerin eşi olan çiftlik topraklarını sınırlayan tahtaperdelere kadar! Zaman zaman suyu çiftliğin şu ya da bu yanına çevirmek için ortasına yerleştirilen bir tahtayla, su dolu o küçük arklar. İçinde kurbağa olduğunu, ucuna olta iğnesi bağlanmış bir ip ve kırmızı kumaş parçasıyla, kaç kere yaptığım gibi, dilediğim kadar kurbağa avlayacağımı bilmek için arklara kadar gitmeme gerek yok.

Bu uçsuz bucaksız ovanın İspanya'da olduğunu hepten unutuyorum, Ardèche ya da Rhône vadisinin öylesine tıpatıp benzeri.

Ve bu unuttuğum, yirmi yedi yıl yaşayıp her birini kendi özelliğiyle sevdiğim ötekilerden çok farklı doğa, papaz ya da öğretmen bahçeleri gibi bakımlı göz alabildiğine uzanan bu sayısız toprak parçası, bu doğa oğlunu kucaklayıp göğsünde sıkan bir ana gibi bana sahip çıkıyor. Üstelik çok tabii, bu toprağın evlâdı değil miyim?

Ve orada, Barcelona ile Figures arasında, yol üzerinde hıçkırmaya başlıyorum. Uzun süre, Rita'nın eli hafif, çok hafif ensemi okşayıp bana şu sözleri söyleyene dek: "Bizi buraya, Fransa'nın bu kadar yakınına ve sevdiklerinle buluşmanın iki, üç gün öncesine getirdiği için Tanrı'ya şükredelim."

Fransız sınırına en yakın otelde duruyoruz. Ertesi gün Rita, Tata Ju'yu almak için Saint-Péray'a gitmek üzere trene biniyor. Bu yolculuk sırasında ben bir villâ kiralayacağım. Oraya ben giderdim ama, Fransız polisinin gözünde hâlâ Güyan'dan kaçmış biriyim. Rosas'da, kumsalın hemen dibinde çok güzel bir villâ buldum.

Birkaç dakika daha sabret Papi, babanı seven, kendi yuvasında annenin varlığını ve ruhunu yaşatan, seni sevenlerin ve çok sevdiklerinin anısını canlandıran nice güzel mektuplar yazan kadının trenden indiği göreceksin.

Önce Rita iniyor. Bir kız evlâdın özeniyle, köylü yapılı, uzun boylu ve iyi yüzlü bir kadının yere ayak basmasına yardım ediyor. Ardından, kibar bir adamın uzattığı bavul izliyor.

Ve bu iki uzun kol bana sarılıyor, ve bu iki uzun kol beni göğsünde sıkıyor, ve bu iki uzun kol bana hayatın sıcaklığıyla sözlerle anlatılamayacak bin bir şey aktarıyor. Şunları söylüyor bu kollar bana: "Nihayet! Yirmi yedi yıl sonra, baban bir daha dönmemek üzere gitse bile, annen senden otuz dokuz yıl önce ayrılmış olsa bile, biri yerlerini aldı, benim ol, ve ikisi adına buradayım. Benim içimdeler, biliyor musun, sana sarılan yalnız kollarım değil, iki kol değil, bir daha dönmemek üzere sana gelen ve bir an bile sevmekten vazgeçmediğimiz küçük diyen altı kol. Zaman, biraz olsun görüntünü hafifletmedi, suçlu olduğuna asla inanmadık, sevdiklerimizin listesinden adını hiç silmedik. Özellikle de Riri, bize dönen harika çocuğumuz, bizden özür dilemen gerektiğini düşünerek bir şey söyleme, mırıldanma, çünkü seni bağışlayalı çok oluyor."

Ve bir koluma Rita'nın, ötekiyle ikinci anamın beline sarılıyorum, ancak taşınırlarsa sahiplerini izleyen bavullarını unutarak gardan çıkıyoruz.

Tata Ju çocuklarının nefis arabası karşısında kendinden geçip genç kız çığlıkları atıyor, Tata Ju böylesine olağanüstü duygulandırıcı anlarda bavulların olup biten mucizeye katılmamalarına ve kendi ayaklarıyla sevinçten gözleri dönmüş sahiplerini izlemelerine şaşıyor. Ve Tata Ju bana bu ruhsuz bavulu getirmemi söylüyor ama,

aynı zamanda da elimizi çabuk tutmamıza aldırmadan küçüğüyle konuşmaya devam ediyor, şöyle der gibi: "Doğrusunu istersen, kaybolur da bulunmazsan büyük bir şey yitirilmiş sayılmaz, seni geri almak için kavuştuğum çocuğumdan birkaç dakika uzak kalmam gerekirse ardından üzülmem bile."

Rita ve Tata Ju geldiğinde sabahın on biriydi, yolculuk, ileri yaş, heyecanlar ve on altı saat aralıksız anlatılan anılardan bitik düşen Tata Ju, kendisini öpmek üzere uğradığım odada bir çocuk yüzüyle omuzumun girintisinde uykuya daldığında sabahın üçü.

Kendimi yatağıma attım ve hemen, yorgun argın, bitik, güçsüz, uyanık kalmak için bir soluk ya da bir zerre enerjiden yoksun uyudum. Çok büyük bir mutluluk patlaması felâketlerin en büyüğü kadar bitiriyor insanı.

İki kadınım benden önce uyandılar ve saatin sabahın on birini bulduğunu, güneşin ortalığı aydınlattığını, gökyüzünün masmavi olduğunu, kumların ısındığını, kahveyle tereyağlı ekmek dilimlerinin beni beklediğini, ikiye doğru gelmeleri gereken ablamla ailesini almak üzere sınıra gitmek için çabucak kahvaltı etmemi söyleyerek beni derin uykumdan uyandırıyorlar. "Daha da önce gelirler, diyor Ju teyze, çünkü enişten sizleri kucaklamakta sabırsızlanan ailesinden papara yememek için arabayı çok hızlı kullanmak zorunda kalacak."

Lincolon'ü İspanyol gümrük ve polis karakolunun hemen yanına çektim.

İşte göründüler!

Yaya geliyorlar, koşarak, D.S.siyle Fransız gümrüğünde kuyruğa giren enişte mi bırakarak.

En başta, kollarını açmış, ablam Hélèna bana doğru koşuyor. Fransa ve İspanya gümrükleri arasındaki, kimseye ait olmayan bu toprağı koşarak geçiyor. İçim heyecanla düğümlenmiş, ona doğru ilerliyorum. Birbirimize dört metre kala, gözgöze bakışmak üzere duruyoruz. Gerçekten o, çocukluğumun Nane'si; gerçekten o, Riri, benim her zamanki kardeşciğim, diyor gözyaşlarıyla buğulanan ba-

kışlarımız. Ve birbirimizin kollarına atılıyoruz. Garip. Benim için bu elli yaşındaki ablam her zamanki ablam. Yaşlanmış yüzünü görmüyorum, bakışına can veren alevin hep aynı olduğu ve çizgilerinin benim için değişmediği dışında bir şey farketmiyorum.

Herkesi unutuyoruz, öylesine uzun süre kalıyoruz birbirimizin kollarında. Rita bütün çocukları kucaklayıp öptü bile. "Ne güzelsin yenge!" dendiğini işitiyorum. O zaman dönüyorum, bırakıyorum Nane'mi ve Rita'yı kollarına iterek şöyle diyorum: "Onu çok sev, çünkü beni size kadar ulaştıran Rita'dır."

Yeğenlerimin üçü de nefis birer kız, eniştem çok sağlıklı, bana kavuştuğu için gerçek bir heyecan gösteriyor. Tek eksik, Cezayir savaşına katılmak üzere askere alınan, büyük çocukları Jacques.

Ve Lincoln önde, ablacığım yanımda, Rosas'a doğru yola çıkıyoruz.

Yuvarlak bir masanın başındaki bu ilk yemeği, hayatım boyunca unutamayacağım. Bazı anlar bacaklarım sofra örtüsünün altında öyle titriyor ki ellerimle tutmak zorunda kalıyorum.

1929-1956. Gerek onların gerekse benim başımızdan neler geçti. Ne uzun bir yol, ne mücadele buraya varmak için, aşılması gereken ne engeller! Yemek sırasında kürekten söz etmiyorum. Sadece enişteme, mahkûmiyetimin başlarına büyük dertler ve acılar açıp açmadığını soruyorum. Tatlılıkla beni avutuyor, ama onların da kürek mahkûmu bir kardeş ve kayınbiraderleri olduğu için neler çektiklerini anlıyorum: "Senden hiç süphemiz olmadı, şunu unutma ki suçlu bile olsan sana acırdık ama senden vazgeçmezdik."

Hayır, kürekle ilgili, mahkememle ilgili hiçbir şey anlatmıyorum. İçtenlikle inanıyorum ki onlar için ve benim için hayatım, Rita sayesinde Henri Charrière'i, küçük Riri'yi, Ardèche'li bir öğretmen ailesinin çocuğunu diriltmek üzere eski adamı, serüven tutkununu gömdüğüm gün başlıyor.

Yuvam büyüdü, aileme yeniden kavuştum. Yeğenlerim, olağanüstü bir Amerikan arabasıyla gökten düşen ve Kızılderili hikâyeleriyle Güney Amerika'daki hayatı üzerine yığınla şey anlatan bir

dayı keşfetmenin büyük hayranlığı içindeler. Gerçek Amerikalı dayı. Birbirimize bayılıyoruz.

Bu ağustos ayı Rosas plâjının kumları üzerinde çok çabuk geçti.

Ablamda annemin civcivlerini çağırırken yaptığı hareketleri buldum yeniden. Çocukluğumun çığlıklarını, sebepsiz gülüşlerini, annem ve babamla birlikte gittiğimiz Palavas plâjındaki gençliğimin sevinç patlamalarını buldum yeniden.

Bir ay, otuz gün, insanın kendi kendisiyle başbaşa kaldığı bir zindanda ne uzun, yeniden kavuştuğu yakınları arasında geçince ne korkunç bir kısalıkta! Tam anlamıyla mutluluktan sarhoşum. Hayır sadece ablamla enişteme kavuştum, ama sevilecek yeni yaratıklar keşfettim, dün hiç tanımadığım ve bugün neredeyse öz kızlarım sayacağım yeğenlerim.

Beni bu kadar mutlu gördüğü için sevinçten uçan Rita'mla kumsaldayım. Onun için bir zafer bu, onlara ve bana verebileceği en güzel armağan: Sonunda bizi, Fransız polisinden uzak, bir araya getirmek. Kumsal da yarı uzanmış yatıyorum, çok geç, belki gece yarısı. Rita'da kumlara uzanmış, başını kucağıma dayamış ve saçlarını okşuyorum:

— Yarın hepsi uçuyor. Ne kadar çabuk geçti, evet, ama ne kadar da eşsizdi! Doğru, sevgilim, fazla şey istememek gerek, ama o onlardan ayrıldığıma üzgünüm yine de. Kimbilir bir daha ne zaman görüşeceğiz, böyle uzun bir yolculuk o kadar pahalı ki!

— Geleceğe güven, bir gün onlarla yine buluşacağımızdan eminim.

Onları sınıra kadar geçirdik. Tata Ju'yü de birlikte götürüyorlar. Fransız sınırına yüz metre kadar kala ayrıldık. Geleceğe inandığımı söylediğim için gözyaşları akmadı: İki yıl sonra birlikte bir değil iki ay tatil yapacağız.

— Söylediğin doğru mu, dayıcığım?

Tabii, tatlılarım, doğru ve kesin.

Siyah D.S. ağır ağır uzaklaşıyor. Rita koluma yaslanmış, yol üzerinde dikiliyorum. Bütün yüzler bize dönük ve başka bir araba

Fransız gümrüğüne girmek üzere peşlerine takılana dek el sallıyoruz.

Hepinize güle güle! Kimbilir bir daha ne zaman görüşeceğiz.

Bir hafta sonra, küçük ablam tek başına Barcelona hava alanına iniyor. Ailesiyle gelmesi mümkün olamadı. Uçaktan indiğinde, kırktan fazla yolcu arasında onu hemen tanıyorum ve o da, hiç duralamadan, gümrükten çıkışında bana doğru yürüyor.

Üç gün ve üç gece, bizimle çok az kalabileceğinden bir an bile kaybetmek istemiyorduk.Aşağı yukarı bütün üç gün ve gece, yeniden anılara daldık. Ablamla Rita arasında hemen karşılıklı sevgi doğdu ve böylece birbirimize açılabildik, o bana bütün hayatını anlattı, ben de anlatılabilecek olanları.

İlk partiyi kaybettin savcı efendi, ve siz de çok dengeli, çok ferasetli, çok namuslu, çok yerinde kararınızın sonucu, "müebbet" sözcüğünü işittiğinizde pek hoşnut kalan Fransız jüri üyeleri! Hiçbirimiz "kuru giyotin"e yolladığınız adamın uzun süre sonra, doğru ama yine de bir gün yakınlarına kavuşmak üzere Fransız sınırının yüz metre ötesinde olacağını kestiremiyordunuz.

Ve orada bir çalılığın ardında gizli değil, izlenip izlenmediğini anlamak için başını çevirmiyor, ailesinden yardım ya da iane istemiyor, yenik, kapana kısılmış, aşk kırıntıları dilenerek gelmedi buraya, hayır, zafer kazanmış olarak, insanlık dışı ve haksız kararınızın üstesinden gelerek, uslandığı ve aşağı yukarı herkes gibi yaşamayı kabul ettiği için kendi kendinin üstesinden gelerek, hayatın, başarının üstesinden gelerek, herkesin gözü önünde ve bunu iyi göstermek için dünyanın en güzel arabasıyla, küstah lüksü içinde en iddialısıyla geldi.

İki gün sonra Tanca'dan Rita'nın annesi geliyor. Yumuşacık ve ince elleri iki yanağımda, beni durmadan öpüyor ve: "Oğlum, diyor, Rita'yı sevdiğin ve Rita da seni sevdiği için mutluyum." Bembeyaz saçlarıyla çevreli yüzlü, her zaman Rita'nın yansımasını bulduğum tatlılık dolu, dupduru bir güzellikle ışıldıyor.

Mutluluk geçen günleri gizlediğinden, İspanya'da çok uzun süre kaldık. Gemiyle gidemeyiz, on altı gün çok uzun, dolayısıyla

uçağa binip döneceğiz (Lincoln daha sonra gemiyle gelecek), çünkü işimiz bizi bekliyor.

Yine de küçük bir İspanya turu atıyoruz ve Arap uygarlığının harikası Granada'nın asma bahçelerinde, "Mirador" kulesinin altında taşa kazılmış olan bir ozanın şu sözlerini okuyorum:

Dale Limosna, Mujer, que no hay en la vida nada comme la pena de ser ciego en grenada, anlamı: "Ona bir sadaka ver, kadın çünkü hayatta Granada'da kör olmak kadar büyük talihsizlik yoktur."

Evet, Granada'da kör olmaktan beteri var, bu da yirmi dört yaşında, genç, sağlıklı, hayata karşı güven dolu, disiplinsiz, evet, ve hatta pek namuslu da değil, ama tam çürümüş de sayılamayacak, hiç değilse katillikle ilgisi bulunmayan biri olmak ve bir başkasının işlediği cinayetten ötürü müebbet küreğe çarptırıldığını işitmek; bir daha geri dönmemek üzere, umutsuz, canlı canlı maddî ve manevî çözülmeye mahkûm, bir gün başını kaldırıp insanlığa dönme olanağının yüz binde, milyonda birini bile elinde tutamayan biri olmak.

Acımasız bir adaletin, insanlık dışı bir cezaevi yönteminin öğütüp yavaş yavaş yok ettiği kaç kişi Granada'da kör olmayı yeğlerdi kimbilir! Ben de bunlardan biriyim.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GECE KULÜPLERI - İHTİLÂL

Madrid'den bindiğimiz uçak yavaşça Caracas alanı Maiqueta'ya iniyor. Dostlar, kızımız bizi bekliyor. Yirmi dakikada evimize kavuşuyoruz. Köpekler bayram ediyor, ailenin bir ferdi olan iyi yürekli Kızılderili emektarımız durmadan soruyor:

— Henri'nin ailesi nasıl, senyora? Ya Rita'nın "mama"sını nasıl buldun, Henri? Oradaki bütün bu sizi seven insanlar varken, geri dönüşünüzü görememekten korktum. Tanrı'ya şükürler olsun ki, "tastamam" buradasınız.

Evet, Tanrı'ya şükürler olsun ki "tastamam" buradayız, Maria'nın dediği gibi. Tastamamdan da tamam, çünkü yakınlarımla aramızda kurulan beraberlik benim için çok önemli. Bana olan güvenlerine ihanet etmem imkânsız ve ne pahasına olursa olsun gelecekte kötü bir davranışım olmayacak. Hiç değilse, bunun için elimden geleni yapacağım.

Hayat mücadelesi devam ediyor. Lokantayı satıyoruz, biftek - kızarmış patates, portakallı ördek ve şaraplı horozdan bıkmaya başladım. Geceleri çalışan bir bar satın alıyoruz, **Caty-Bary.**

Caracas'da bir bar, müşterilerinin sırf erkeklerden oluştuğu bir yer. Çünkü onlarla arkadaşlık edecek, konuşacak ve özellikle dinleyecek, birlikte içecek ya da, çok susamamışlarsa biraz yardım edecek kızlar var. Gündüz hayatından çok daha değişik, çok daha yo-

ğun, hiç sakin olmayan, ama insanın her gece yeni ve ilginç şeyler keşfettiği bir hayat bu: Bar müşterisi olan her kişinin ikinci benliğini keşfettiği hayat.

Senatörler, milletvekilleri, bankacılar, avukatlar, subaylar, yüksek memurlar örnek bir hayat, çeşitli çalışmalarında pürüzsüz bir davranış örneği göstermek için bütün gün kendilerini sıkıntıya sokarak biriktirdikleri fazlalığı atmak üzere geceleri koşuyorlar. Ve **Caty-Bar**'da herkes kendini olduğu gibi gösteriyor. Patlama bu, uymak zorunda kaldıkları toplumsal ikiyüzlülüğün atılması, iş ya da aile dertlerinin unutulması, bir takım şartlarla ve çevrenin "ne diyeceği" korkusuyla zincirlenmekten bıkmış burjuva sınıfından adamların özgürlük çığlığı.

Hepsi, istisnasız, birkaç saat süreyle yeniden gençleşiyor. Alkolün yardımıyla toplumsal zincirlerinden arınıyorlar, sırf bağırma, tartışma, barın en güzel kızlarıyla don-juanlık oynama özgürlüğü içinde yaşıyorlar. Bizde bu işi daha ileri gitmiyor, çünkü bar iş saatleri dışında hiçbir kızı dışarı çıkarmayan Rita'nın çok sıkı yönetiminde çalışıyor. Ama bütün erkekler kendilerini anlattıklarında (buna bayılıyorlar) dinleme ve özgürlük saatlerini sırf güzellikleriyle, gençlikleriyle doldurma kibarlığını gösteren bu kızların varlığından zevk aldılar.

Tanyerinin ağardığını farkedip şaşıran, yalnız (kızlar başka bir kapıdan çekip gittikleri için) ve yine de hayatlarından memnun, rahatlamış kaç kişi gördüm. Bunlardan birini, sadık bir müşteri her sabah saat dokuzda çalışma odasında olan bir iş adamı, ötekiler gibi arabasına kadar götürüyordum. Çoğu kere elini omuzuma koyuyor ve doğan günle iyice belirginleşen Caracas dağlarını öteki kolunun geniş bir hareketiyle kavrayarak, bana şöyle diyordu:

— Gece sona erdi, Enrique, Avila'nın ardından güneş doğacak. Bu gece şimdiden sona erdi, başka yerde sürdürme umudu kalmadı artık bu geceyi, her yer kapalı ve gündüzle birlikte gerçekler bizi sorumluluklarımızla yüzyüze getiriyor. Çalışma, iş yeri, hayat, gündelik kölelik beni bekliyor, ama bu geceler olmasa her zaman böy-

le devam edebilir miydik? Yine de gece sona erdi, Enrique, kadınlar evlerine uçup gittiler, iki kakavan moruk gibi yapayalnızız.

Ama bu katlanılması güç ve sevimli anların yarattığı hayal kırıklığına rağmen, gündüzün hiç gözünün yaşına bakmadan geceyi sileceğini çok iyi bilerek, hep dönüp gece düşünün zevkini çıkarmaya geliyorlardı yine.

Ben de onlara karışıyor ve normal hayatın bizi her gün uymaya zorladığı akışının çok dışında, sık sık unutulmaz anlar yaşıyorum.

Kısa sürede bir başka yer, **Madrigal,** ardından da üçüncüsünü, **Normandy,** alıyorum.

Rejim düşmanı, gece gündüz gece kulübü, bar ve lokanta sahiplerinin çıkarlarını korumaya hazır Gonzalo Durand adlı bir sosyalistle, Federal ve Miranda eyaletlerindeki bu tür kuruluşları korumak için bir dernek kuruyoruz. Bir süre sonra, derneğin başkanlığına getiriliyorum ve üyelerimizi bazı memurların haksızlıklarına karşı elimizden geldiğince koruyoruz.

Hep parlak fikirlerim olduğundan, **Madrigal'**i bir Rus kulübü haline getiriyorum, **Ninoska,** daha yerli bir hava vermek için de Kanarya adalarından gelme bir İspanyola Kazak elbisesi giydirip yaşından ötürü oldukça sakin bir ata bindiriyorum. İkisi birlikte, gece kulübünün kapıcılığını yapıyorlar. Ama müşteriler canı çok sıkılan Kazağa başlıyorlar içki ısmarlamaya, hiç öğütlenecek şey değil ama, atı da unutmuyorlar. Tabii, hayvan kadeh kadeh viski yuvarlamıyorsa da alkole, özellikle de kümmel'e (*) batırılmış şekere bayılıyor. Sonuç, beygir kafayı bulup Kazak da iyice sarhoş olunca, gece kulübünün üzerinde bulunduğu çok önemli ve çok kalabalık Miranda caddesinde bizim iki kapıcının dörtnala kaltığı sağa sola koşarak savaş naraları savurduğu seyrek değil. Görüntü göz önüne getirilebilir: Asfaltı sökercesine fren yapan arabalar, kavgalar, şöförlerin haykırışları, gecenin herhangi bir saatinde kopan bu gürültü sonucu çıkan tartışmalar üzerine açılan penceler. Halledilmesi

(*) Özellikle Almanya ve Rusya'da yapılan kokulu olması için kimyon katılmış bir içki.

gereken meseleler çıkıyor tabii, ama çok gırgır geçtiğimiz de kuşkusuz.

Bütün bunlardan başka yanımda, çalıştırdığım bir tek müzisyen var ama sıradan biri değil. Kurt Lowendal adlı bir Alman, elleri boksörlerin ellerini andıran bir orgcu, ça-ça-ça'ları öyle bir güçle çalıyor ki orgunun ses dalgaları binanın dokuzuncu katına kadar duvarları titretiyor. Buna inanmakta güçlük çekiyorsam da kapıcı ve mal sahibi durumu yerinde görmem için bir gece beni yanlarına aldılar. Hiç abartmamışlar doğrusu.

Öteki gece klübüm, **Normandy,** gerçekten çok iyi yerde: Tam Ulusal güvenlik binasının karşısında. Bir yanda yılgı, işkence ve karşısında yaşama zevki. Bir kerelik, iyi yanı seçmiştim. Bu da başımın derde girmesini engellemiyor, çünkü benim için en tehlikeli olan şeyi yapıyorum ve siyasal olduğu kadar adi suçlular da barı posta kutusu gibi kullanıyorlar.

1958. Aylardan beri ,Venezuella ciddi olarak sallanmaya başladı, Perez Jimenez'in dikta yönetimi güç kanat çırpıyor. İmtiyazlı sınıflar bile ondan kopuyorlar, topu topu iki desteği var, ordu ve gitgide daha çok kişiyi tutuklayan korkunç siyasal polisi, Seguridad Nacional.

Bu ara, hepsi de sürgünde olan Venezuella'nın başlıca üç önemli siyasal lideri New York'ta bir araya gelip iktidara geçme plânını yapıyorlar. Sözkonusu kişiler Rafael Caldera, Jovito Vilalba ve olağanüstü bir adam, Romulo Betancourt. Komünist Partisi lideri, Machado, çağrılı değil, Oysa komünistlerin de bu hikâyede can kaybı oldu.

1 Ocak günü, bir hava generali Castro Leon adamlarını ayaklandırmayı deniyor ve küçük bir havacı topluluğu Caracas'ın üzerine, özellikle de Perez Jimenez'in başkanlık sarayına birkaç bomba atıyor. Hareket başarısızlıkla sonuçlanıyor ve Castro Leon Kolombiya'ya kaçıyor.

Ama 23 Ocak günü sabahın ikisinde, Caracas'tan bir uçak hava-

lanıyor. Ailesi, en yakın yardımcıları ve servetinin bir bölümüyle giden Perez Jimenez bu. Kişi ve zenginlik yönünden öyle büyük değerde bir yük ki, Venezuella'lılar bu uçağı "kutsal inek" diye adlandırdılar. Perez Jimenez partiyi kaybettiğini, ordunun kendisinden koptuğunu biliyor. On yıl süren diktatörlükten sonra, gitmesine göz yumuyorlar. Uçağı doğru, başka bir diktatör olan General Trujillo'nun kendisini ancak bir meslektaş olarak karşılayabileceği Santra-Domingo adasına yollanıyor.

Caracas, kaptanı ve mürettebatı tarafından terkedilen bu geminin dümenin eline alan Amiral Wolfgang Larrazabal yönetimindeki bir cunta hükûmetiyle uyanıyor. İhtilâl bu. Bu ihtilâlde, bir genç adam önemli bir rol oynuyor. Fabrico Ojeda. Zamanla kendine kolayca imtiyazlı bir durum yaratıp servet yapabileceği halde, bu zayıflıklardan hiçbirini göstermeyecek; ve daha sonra en temiz gerillacılardan biri olacak. Polis zindanlarından birinde "intihar etmiş" olarak can verecek. Kendisini tanıdım ve ona bu saygı borcunu ödemek istiyorum. Belki bir gün onun da heykeli dikilir.

Üç hafta kadar, sokaklar polissiz kaldı. Tabii, yağma ve şiddet sahneleri görüldü ama aşağı yukarı sadece "Perezjimenezcilere" karşı. On yıl ağzına tıkaç vurulduktan sonra patlayan bir ulustu bu. **Normandy**'nin karşısındaki Seguridad Nacional merkezi saldırıya uğradı, içindeki polislerin çoğu öldürüldü.

Perez Jimenez'in gidişini izleyen üç gün içinde, ben de on iki yıllık çalışmanın ürününü yitiriyordum az daha.

Bir çok yerden bana telefon ediliyor ve perezjimenezci imtiyazlıların buluşma yeri olan bütün barların, bütün gece kulüplerinin, lüks lokantaların saldırıya uğrayıp yağmalandığı bildiriliyor. Evleriyle iş yerleri bir olmayanlar için o kadar ciddi bir durum yok. Ama biz, **Caty-Bar**'ın üstündeki katta oturuyoruz. Bir çıkmazın dibinde küçük bir villâ bu, ilk katı bar, ikinci katı ev, damı da arap evlerinki gibi dümdüz bir taraça.

Evimi, işimi ve ailemi korumaya kararlıyım. Yirmi şişe benzin hazırlayıp molotof kokteyli yapıyorum. Bunları dama sırayla dizi-

yorum. Rita benden ayrılmak istemiyor, yanıbaşımda, elinde de bir çakmak. Kalabalık göründü işte.

Bir güruh geliyor, sayıları yüzden fazla, yağmacılar. **Caty-Bar** bir çıkmaz sokakta olduğundan, bu yola girildi mi bara geliniyor demektir.

Bize doğru yaklaşıyorlar ve haykırışları arasından bazılarını seçiyorum: "Burası perezjimenezcilerin buluşma yerlerinden biriydi! Yağmalayalım!" Koşarak ileri atılıyorlar, ellerindeki demir çubuklarla kürekleri sallayarak. Çakmağı çakıyorum.

Bir anda güruh duruyor. Dört kişi, kollarını açmış, yolun ortasında dikilip bu kendinden geçen insanları durduruyor. Söylediklerini işitiyorum:

— Biz de halktan yana olan emekçiler ve devrimcileriz. Bu insanları yıllardan beri tanırız. Patron, Enrique, halk dostu bir Fransızdır, bunu bize kaç kere ispatlamıştır. Çekilin, burada işiniz yok!

Tartışmaya koyuluyorlar, ama daha yumuşak, ve bu mert kişilerin neden savunmamızı üstlendiklerini açıklamalarını dinliyorum. Bu iş bir yirmi dakika sürüyor, Rita ve ben elde çakmak, hâlâ damdayız. Güruh gözdağı veren hareketler yapmaksızın çekildiğine göre dört kişi onların ikna etmiş olmalı.

Uf! Ucuz kurtulduk, içlerinden birkaç kişi de öyle ayrıca. Bir daha kimse semtimize uğramadı.

Bu dört halk adamı, bizi koruyanlar, Caracas Sular İdaresi memurlarıydı. Gerçekten de **Caty-Bar**'ın hemen yanındaki çıkmaz sokağın dibinde küçük bir alana açılan kapı, şu ya da bu nedenle susuz kalan yerleri beslemeye giden su tankerlerinin girip çıktığı, Sular İdaresi'ne ait bir deponun girişiydi. Orada çalışan memurların çoğu da, doğal olarak, solcu kişilerdi. Çoğu kere kendilerine yiyecek verir, coca-cola içmeye gelirlerse para almayacağımızı söyler, iyi dostluk ilişkileri içinde yaşardık. Bizim gözümüzde bütün benzerleri kadar değeri bulunan kişiler olduklarını anlamışlardı. Dikta yönetimi nedeniyle, aşağı yukarı hiç politikadan söz etmezler, ara sıra, iki kadeh attıktan sonra ağızlarından ihtiyatsızca sözler kaçı-

ran, işitilen ve ihbar edilenleri olurdu. O zaman ya tutuklanır, ya da işlerinden atılırlardı.

Rita ve ben, çoğu kere, müşterilerimizden biri sayesinde sanığın ya salıverilmesini ya da görevine iadesini sağlayabilmiştik. Hem, rejimin senatörleri, milletvekilleri ve subayları arasında yardımsever ve insan pek çok kişi vardı. Bir yardımda bulunmayı reddeden enderdi.

O gün, Sular İdaresi memurları çok büyük bir yüreklilikle (çünkü şaka değildi yaptıkları) bizlere olan borçlarını ödemişlerdi. İşin en olağanüstü yanı, bu mucizenin öteki iş yerimizde de tekrarlanmış olmasaydı. **Ninoska**'da bir tek cam kırılmadı. O korkunç Seguridad Nacional'ın tam karşısında, ihtilâlin en hararetli noktasında, makinelilerin her yanı taradığı, ihtilâlcilerin Mexico caddesi üzerinde bütün ticarethaneleri yakıp yağmaladıkları yerdeki Normandy'ye hiç, hiçbir zarar gelmedi, bir şey çalınmadı. Hangi esrarlı emir sonucu? Bilmiyorum, hiçbir zaman da öğrenemedim.

Perez Jimenez yönetiminde zorunlu disiplin, çalışma, kamu güvenliği herşeyden önce gelirdi. On yıldan beri kimse tartışmıyor, herkes boyun eğiyordu sadece. Basın susturulmuştu.

Denizci Larrazabal'ın gelişiyle, herkes dans ediyor, şarkı söylüyor, dilediğince yasaları çiğniyor, özgürce ağızlarına geleni kusma sevincinin sarhoşluğuyla siyasetçi ve demagog aydınların kafasından çıkabilecek her şeyi açıklıyor ya da yazıyor. Ve bu çok sevimli, biraz soluk alınıyor.

Üstüne üstlük bu denizci ozan sanatçı ruhlu da, sefalete ve diktatör düşer düşmez Venezuella'nın dört yanından Caracas'a dalga dalga gelen binlerce kişinin durumuna kayıtsız değil. Bu zavallılara devlet hazinesinden milyonlarca lira dağıtmayı sağlayan Acil Plân'ı yaratıyor.

Seçimleri yapacağına söz veriyor. Namusluluktan da öte, bunları yasalara çok saygılı olarak hazırlıyor ve Caracas'ta kazandığı halde seçimleri Betancourt alıyor. Çok güç bir duruma karşı koymak zorunda Betancourt, bir karşı komplonun hazırlanmadığı, ge-

ricilikle savaşta bir zafer kazanmak zorunda kalmadığı gün yok.

Sabata Grande'de, dört yüzden fazla iskemlesi bulanan Caracas'ın en büyük kahvesi **Grand Cafe'**yi aldım. Burası, kuyumcu Levy'yi soyan çekiçli adam Julot Huignard'ın 1931 yılında, Santé cezaevi koridorlarında bana randevu verdiği yer: "Cesaret, Papi, Caracas'taki **Grand Cafe'**de buluşalım!" Ben randevuya geldim. Yirmi yıl sonra, doğru, ama yine de geldim. Hatta kahvenin sahibiyim de, ama Huignard yok.

Demek, işlerim yolunda gibi. Ama ülkenin siyasal durumu Betancourt işini kolaylaştırmıyor. Başkana karşı korkunç, alçakça bir suikast bu gepgenç ve henüz sallantıda olan demokrasiyi karıştırıyor.

Santa-Domingo diktatörü Trujillo'nun el altından yönettiği, patlayıcı madde dolu bir araba resmî bir törene giden başkanın arabasının yolu üzerinde patlıyor. Orduevi komutanı ölüyor, şoförü ağır yaralanıyor, General Lopez Henriquez ve karısı korkunç şekilde yanıyor, başkanın kolları bile neredeyse kömür olmuş. Yirmi dört saat sonra, elleri sarılı, Venezuella halkına hitap ediyordu. Bu öylesine inanılmaz geliyordu ki, bazıları konuşanın başkana çok benzeyen başka biri olduğunu iddia edecek kadar ileri gittiler.

Böyle bir havada, tanrıların lûtfuna uğramış bu ülkenin siyasal ihtiraslar virüsünün saldırısıyla karşılaştığını söylemeye gerek yok. Herkes bu mikrobu taşıyor, ya da neredeyse, taşıyacak, aynasızlar her yanda, o güne kadar bilinmeyen yeni bir ırk doğuyor. Memurlar arasında bazıları siyasal bağlılıklarını sömürüyorlar, iğrenç bir söz doğuyor: "Biz yönetiyoruz."

Çeşitli kuruluşlarda görevli memurlar birkaç kere gelip başımı ağrıtıyorlar. Her türden müfettiş türüyor, içki, belediye vergileri, şu, bu müfettişi. Bu müfettişlerin çoğunun hiçbir hazırlığı yok ve bir siyasal partiye bağlı olduklarından bu işi görüyorlar.

Üstelik yönetici kadro geçmişimi bildiğinden namusumla yaşasam ve hiç ilgim olmasa bile kaçınılmaz biçimde geçmişin bazı kodamanlarıyla zaman zaman görüşmem, üstüne üstlük, Fransa'da ce-

zam zaman aşımına uğramayıp buraya sığınmış bulunmam, aynasızların bütün bunlardan yararlanarak bana bir çeşit şantaj yapmalarına yol açıyor, geçmişimle oynuyorlar. Örneğin, iki yıl önce işlenen ve katili bulunmayan bir Fransız'ın kurban gittiği cinayeti ortaya çıkarıyorlar tekrar. Bir şey biliyor muyum? Bir şey bilmiyor muyum? Durumumu göz önüne alarak, bir takım şeyler bilmemde çıkarım olmaz mı?

Aaaa, bütün bu hikâyeler başımı ağırtmaya başladı! Bu heriflerden beziyorum artık! Şimdilik durum ciddi olduğundan değil, ama eder de tepem iyice atarsa, bir ya da iki yıl sonra neler olacağını kimbilir! Hayır, bana yeniden özgür bir insan olma, yuva kurma fırsatı veren bu ülkede şamata çıkarmak yok.

Düşünüp taşınmak da gereksiz, **Grand Cafe**'yi ve öteki işleri satıyorum, Rita'yla birlikte İspanya'ya doğru yola çıkıyorum. Belki oraya alışabilir ve bir iş kurabilirim.

İspanya'ya yerleşemedim. Avrupa ülkeleri gerçekten çok iyi örgütlenmiş. Madrid'de, bir iş açmak için gereken on üç izni sağladıktan sonra, bana efendice bir on dördüncü izin daha almak gerektiğini söylediler. Bu ondördüncü bana fazla gibi geldi. Rita da gerçekten Venezuella'dan uzak yaşayamadığımı ve başımda belâ kesilenleri bile özlediğimi görerek, her şeyi satmış olmamıza rağmen mutluluğumuz için tekrar oraya dönmemizi istedi.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

CAMARON'LAR - BAKIR

Yeniden Caracas. 1961 yılındayız, El Dorado'dan bu yana on altı yıl geçti. Çok mutlu, yaşadığımız için sevinçliyiz, önemli sorunumuz yok. Şartlar ailemle yeniden İspanya'da buluşmama elvermedi ama düzenli yazılan mektuplar herbirimize ötekinin hayatı hakkında devamlı bilgi veriyor.

Gece hayatı Caracas'da çok değişti, sattığım Grand Cafe gibi kazançlı, güzel ve önemli bir işi devralmak önce olanaklarımızın üzerinde, bulunması imkânsız ve üstelik böyle bir yerin kurulması güç. Öte yandan gülünç bir kanun bütün bar sahiplerini alkollü içki satıcısı, kamu ahlâkını bozucu kişiler yapma eğiliminde, bu da bazı memurlara her türlü suistimal ve sömürü imkânı veriyor ki ben yeniden aynı hikâyeye girmek istemiyorum.

Başka bir şey yapmak gerekli. Bir elmas madeni değil ama çok büyük karideslerden **camaros** ve daha da büyüklerinden, **Langostions,** oluşan bir maden keşfediyorum. Ve bu iş yeniden Maracaibo'da.

Güzel bir daireye yerleşiyoruz, bir kumsal parçası satın alıyor ve kumsalımın bulunduğu mahallenin adını taşıyan "Capitan Chico" şirketini kuruyorum. Tek hissedar, Henri Charrière, Genel Müdür Henri Charrière. Baş yardımcı, Rita.

Ve olağanüstü bir serüvene atılıyoruz. On sekiz balıkçı teknesi satın alıyorum. Bunlar elli beygirlik dıştan takma motörleri ve iki

yüz elli kulaçlık ağları bulunan büyük sandallar. Tekne başına beş balıkçı. Bir tekne ve tepeden tırnağa donanımı on iki bin beş yüz bolivar (bir bolivar — bir frank) tuttuğundan, on sekiz tekne almak büyük paraya mal oluyor.

Çok hareketli yaşıyoruz. Çevrede hayat yaratmak, köyleri değiştirmek, sefaleti silip süpürmek, iyi para kazanıldığı için işin verdiği tiksintiyi yok etmek, yepyeni bir hayatla kayıtsızlığı ortadan kaldırmak, ben göl kıyısındaki küçük balıkçı köylerinde, özellikle San Fransisco'da bunu gerçekleştiriyorum.

Bu yoksul kişilerin hiçbir şeyleri yok, garanti istemeden, beş kişiye bir balıkçı takımı veriyoruz. Özgürce avlanıyorlar ve tek anlaşmaları bütün balık araç-gereçleriyle bakımı bana ait olduğu için yakalandıkları langostino ve camaronları günlük fiyatının yarım bolivar aşağısına bana satmak.

İş tıkır tıkır yürüyor, çok seviyorum. Teknelerimin avladıklarını ve en fazla verene satan öteki balıkçıların yakaladıklarını toplamak için durmadan kumsalları dolaşan üç soğutucu kamyonum var.

Gölün üzerinde boyu otuz metreyi aşan ve kazıklar üzerine oturtulmuş bir iskeleye, üstü kapalı büyük bir hangar yaptırdım. Rita, sayıları yüz yirmiyle yüz kırk arasında olan ve camaron ya da langostinonun sindirim organının bulunduğu başını temizleyen bir kadın topluluğunu yönetiyor orada. Sonra, buz gibi suda tekrar tekrar yıkanan deniz hayvanları, Amerikan ağırlık birimi pound'a (453 gram) göre sınıflanıyor. Bir pound'da on on beş, yirmi yirmi beş, ya da yirmi beş otuz tane gelenleri var. Ne kadar büyük olursa o kadar pahalı. Her hafta salı günü camaron'us piyasa fiyatını gösteren bir yeşil kâğıt, Green Sheet, alıyorum. Her gün, en az bir DC 8 uçağı Miami'ye doğru havalanıyor, yani 24.800 pound, ara sıra da her biri 12,400 pound'luk iki DC4 uçağı.

Günün birinde Amerikalı bir ortak alma hıyarlığını yapmasam bu işten çok para kazanacaktım. Herifin aydedeye benzer bir suratı, iyi, salak ve namuslu bir görünüşü vardı. Ne İspanyolca ne de Fransızca biliyordu, ben de İngilizce bilmediğimden kavga edemezdik.

Bu Amerikalı hiç sermaye getirmiyor ama, bütün Maracaibo ve dış mahallelerinde satılan tanınmış bir buz markasının soğutma tesislerini kiraladı. Camaron'larla langostino'ları dondurulması mükemmel.

Dolayısıyla bana da avlanma, teknelerinin denetimi, üç soğutucu kamyonuna av ürünlerinin yüklenmesini sağlamak ya da bizzat yüklemek ve doğrudan balıkçılara malın bedelini ödemek, bu büyük paraları tek başıma sağlamak kalıyordu. Bazı günler, cebimde otuz bin bolivarla kumsala iniyor ve beş kuruşsuz geri dönüyorum.

Bütün bunlar çok iyi düzenlenmişti ama hiçbir iş tek başına yapılmıyor, kendi balıkçılarımla olduğu kadar korsan alıcılarla da devamlı bir mücadele var.

Balıkçılar doğuştan namuslu kişiler. Kazanç hırsıyla işçi oldular. Ama bu kazanç iyi kullanılmıyor ve çok basit koşullarda yaşamaya devam ediyorlar. Belki bilgelik bu, ama evlerini düzenlemek, eşya almak, gerçek bir mutfak bir yatak odası sahibi olmak gereğini duymuyorlar. Bütün gücümle bu değişimlerden yana olan bütün noktaları dilediğim kadar kendilerine anlatayım, temelde yine bir boşvericilik kalıyor ki buna karşı elimden bir şey gelmez. Üzgünüm, ama bu yine de bir sürü çocuğun vaftiz babası olmamı engellemiyor.

İşin asıl acı yanı, korsan alıcılar. Daha önce dediğim gibi, benim takımlarımı kullanan balıkçılarla avlarını günün fiyatından yarım bolivar aşağı almak üzere anlaştık, bu da hakçasına bir iş. Korsan alıcıların kaybedecek hiçbir şeyleri yok. Tekneleri yok, bir tek soğutucuları var, o kadar. Kumsallara iniyor ve kime raslarlarsa ondan camaron alıyorlar. Bir teknede sekiz yüz kilo camaron varsa, kilo başına yarım bolivar fazla demektir ki benim verdiğimle korsan alıcının ödediği arasında balıkçının dört yüz bolivar kârı oluyor. Dört yüz bolivar da beşe bölündü mü, balıkçı başına seksen bolivar fazla ediyor. Böyle bir eğilime dayanmak için insanın aziz olması gerek. Dolayısıyla, fırsat buldukça bizim balıkçılar korsanın teklifini kabul ediyorlar. Benim de çıkarlarımı neredeyse gece gündüz savunmam gerekiyor, ama bu mücadeleden hoşlanıyorum ve hayattan

büyük tat alıyorum.

Camaron'larımızla langostino'larımızı Birleşik Amerika'ya yolladığımızda, yollama belgelerini malın kalite kontrol ve iyi dondurulma raporlarıyla bankaya verdikten sonra kredi mektubuyla yapılıyor. Banka toplam değerin yüzde seksen beşini ödüyor, kalan yüzde on beş yetmiş iki saat sonra, mal yerine varıp denetlendiğinde Miami'nin Caracaibo'ya verdiği talimat üzerine yapılıyor.

Cumartesileri, iki uçak dolusu camaron yollanacağı zaman, ortağımın da yükle birlikte gitmek için bunlardan birine bindiği sık sık oluyordu. O gün navlun ücreti kilo başına beş sent fazladır ve hamallar çalışmaz.Özel ekiplerle malı boşaltmak, yeniden soğutucuya yüklemek ve alıcının fabrikasının bulunduğu Miami'ye, hatta Tampa'ya ya da Jacksonville'e götürmek üzere orada bulunmak gerekir dolayısıyla. Cumartesi günü bankalar da kapalı olduğundan, kredi mektubunu kullanma olanağı bulunmadığı gibi, sigortadan da yararlanılamaz. Ama pazartesi sabahı, Birleşik Amerika'da mal yüzde on, on beş daha pahalı satılır. İyi bir işlemdir bu.

Her şey tıkır tıkır yürüyor ve ortağım cumartesileri uçaklarla gidip iyi işler becerdiği için kendi kendimi kutluyorum.

Talihsizliğe bakın ki, bu iş gölde pek az camaron bulunduğu aya rastladığından, Punto-Foji limanından büyük bir gemi kiralamış ve nefis langostinolar almak üzere Los Roques'e kadar gitmiştim. Birinci sınıf bir malla tepeleme dolu dönmüştüm geriye. Dolayısıyla da elimde büyük değer taşıyan bir yük vardı, bir kilo iki yüz gram ya da bir kilo üç yüz gram gelen iri Langostino'lar; hep, en iyileri.

Bir cumartesi günü, bedeli, yollama ve geri kalan masrafı tarafımdan ödenen langostino'larla dolu iki DC-8 uçağı bizim ortakla birlikte havalandı ve bulutlar arasında kayboldu.

Pazartesi günü haber yok, salı da öyle bankaya uğruyorum, Miami'den bir şey gelmemiş. İnanmak istemiyorum ama anladım bile: Bal gibi kazıklandım. Kredi mektuplarını ortağım kullandığı ve cumartesi günü sigorta olmadığı için, iner inmez bütün malı sattı ve mangırlarla birlikte toz oldu.

Müthiş bir öfkeye kapılıyorum ve belimde bir tabanca, Amerika'da aydede suratlıyı aramaya gidiryorum. İzini buluyorum, güç değil bu iş; ama her adreste, karısı olduğunu ve kocasının yerini bilmediğini söyleyen bir karıyla karşılaşıyorum. Ve bu iş üç kere, üç ayrı şehirde tekrarlanıyor! Sevimli ortağımın izini hiç bulamadım.

Yolsuz kalıveriyorum, ortalık yerde. Bu işteki kaybımız beş yüz bin dolar. Geriye tekneler kalıyor ama durumları epey kötüydü, motörlerin de öyle. Çalışabilmek, için her gün el altında büyük para bulundurmayı gerektiren bir iş olduğundan, ne dayanabiliyor ne de maddi destek bulabiliyoruz. Aşağı yukarı iflâs etmiş halde, herşeyi satıyoruz. Rita yakınmıyor ve bu kadar gözüm kapalı iş gördüğüm için bana hiç serzenişte bulunmuyor. Sermaye, on dört yıllık zorlu bir çalışmanın birikimi, ayrıca da iki yıl yoksulluk ve devamlı çaba harcama, hepsi gitmiş durumda ya da geriye kırıntılar kalıyor.

Gözlerimiz yaşlı, yarattığımız bu büyük balıkçı ve memur ailesini bırakıyoruz. Onlar da şaşkın, gitmemizden duydukları üzüntü içinde, kendilerine iki yıl sürekli daha önce hiç tatmadıkları bir rahatı getirdğimiz için minnetlerini belirtiyorlar.

Caracas'a dönüş. **Grand Cafe**'ye pek uzak olmayan, Sabana Grande üzerinde hoş bir daireye yarleşiyoruz.

Ne yapacağız?

Bir iş satınalacak, devralacak sermaye yok. Bir şey bulmak gerek.

Yabancı grupların, miktarı ne olursa olsun. Elektrolik bakır kırıntıları alımıyla ilgilendiklerini işitiyorum. Oldukça nazik ve becerilmesi güç bir iş, çünkü bu bakır stratejik madde sayılıyor. Demirperde ötesine geçmemesine bakan Amerikalılar tarafından bütün Güney Amerika'da denetleniyor. Venezuella'da bu denetimle görevli örgüt ordunun lojistik bülümü. Alıcılara göre Venezuella'da kullanılmayan büyük miktarda bakır var, çünkü ülke bunu işleyecek sanayi olanaklarından yoksun. Ülkeden çıkarmanı da aşağı yukarı imkânsız olduğunu biliyorlar, ancak ordunun onayıyla sağlanabilecek ihracat izni ya da, hiç değilse, bu iznin verilmesine engel olmayan bir belge gerekli.

Bu işte, hayatımın en çılgınca hikâyesi başlıyor.

Alıcı gruplarıyla bağlantı kuruyor ve bu durumun adamı olduğumu kendilerine anlatıyorum. İlk görüşmelerden sonra, çabucak bu iş için teminat mektuplarını yatırmalarını sağlıyorum. Çünkü her türlü girişimden önce, iş sonuçlandığında gereken milyonlarca doların ellerinde bulunduğundan emin olmalıyım. Ve dolarlar geliyor onların adına tabii.

Bunun üzerine harekete geçiyor ve bağlantı üzerine bağlantı kuruyorum. Her yandan önemli miktarlarda bakır artığı teklif ediyorlar bana. Kimi kullanılmaz olmuş ve gizli bir yere konmuş denizaltı telefon kablosunun nerede bulunduğunu biliyor. Buna öyle değerli gözüyle bakıyorlar ki, sözkonusu kişilere göre kablolar içerde ne olduğunu bilmeyen ulusal muhafızların koruduğu bir depoda saklanıyor. Satıcı bu işten kendisine söz eden kişinin değerli bir ayrıntı da verdiğini bana anlatıyor: Kablo küçük parçalara ayrılmış ve ihracat sırasında hurda demir diye yutturabilmek için yüzeyinde döküm ya da demir bulunan eski fıçılara konmuş, bunun da ihracı kanuna uygun.

Çok saygıdeğer bir katalan (*) tüccarın Elektrik Şirketinde çalışan bir damadı var. Şirketin elinde, başka madenden yapılma kablolarla değiştirilmiş yüksek gerilimili ve kilometrelerce uzunlukta eski bakır kablo var. Adama göre, dilediğim zaman uygun fiyatla, peşin olarak bu kablolar emrimde. Venezuella'nın dört ana noktasında çok sıkı korunan ve gizli, sadece müşteri bekleyen yığınla bakır var.

Her satıcı kaynaklarının sırrını gizliyor, çoğu kere de başka bir satıcıya aracılık yapıyor. Dolayısıyla, hep iyi niyetli olduğu halde bana çok belirsiz bilgileri veriyor, konuşmuyor ve malı kendisine devredenin adını hiç vermiyor. Her şey karşılıklı güvene dayanıyor. Sessizlikten oluşan tahtaperdeler var.

Alıyorum, satıyorum, alıyorum, satıyorum, satıyorum, müstakbel

(*) İsyanya'nın Katalonya bölgesi halkından.

alıcılarıma, satıcılarıma, küçük dairemde usta ahçı elinden çıkma nefis yemekler veriyorum. Mutfakta, Rita kendini aşıyor. Ben de kendimi tüccarların en kurnazı ve en ustası sanıyorum. Bu işin temel direği benim, alıcılar yalnız beni tanıyorlar, satıcılar da.

Çok kurnazca çalışıyorum, veresiye (Tanrı'ya şükür) vicdanlar satın alıyorum, kimi gerektiği an ihracat izni çıkarmak, kimi de vereceğim komisyonlarla çeşitli şirketlerin elindeki yedeklerin yalnız bana satılmasını sağlamak için.

Bütün dehâma, bütün zamanıma, balıkçılık felâketinden elimde kalan bütün mangıra mal oluyor bu. Para yolculuklara, bir yılı aşkın bir süre açlıktan ödediğim kiralara, herkesi büyük bir iş adamı havasında ağırlamak için seçtiğim şaraplara, viskilere ve yemeklere gidiyor.

Herkesin bütün gücüyle payına düşmesi gereken milyonları savunduğu toplantılar düzenliyorum. Gelecek kârlara katılmalar önemli olduğu kadar da çeşitli. Sabırsızlanan alıcılarla yemekler yeniyor ve gizli toplantılar yapılıyor. Bakanlıktan ihracat izni çıkarabilecek dostların dostlarıyla daha da gizli yemekler yeniyor ve toplantılar oluyor. Bir aracı var ki, sözde dilediğini yapabileceği bir yükleme limanı teklif ediyor: Mallara göz yumulacak ve bakır kurşun, döküm ya da demir olacak. Nakliye fiyatları hesaplanıyor, her bölgeye bir liman gerektiği sonucuna varıyorum. Doğu için: Guanta, batı için: Maracaibo. Kısacası, alıcılarımla hesap yaptıkça, ne kadar para ödenirse paylaşılcak milyonların o kadar artacağını farkediyoruz.

Başarıya ulaşmak üzereyim. Hâlâ Caracas'ın bazı saygıdeğer tüccarlarına sözü edilen, Rita'nın unutulmaz yemeklerinden birinin ardından başlıca satıcılarımla bu işlemin ayrıntılarını kesinlikle tespit ettim. Her şey ayarlandı. Herkes bana sağlamaya hazır olduğu yüzlerce tonu dikkatle not etti, komisyonunun pazarlığını yaptı. Teslim tarihleri kesinleşti, sandıklama konusu ayrıntılı olarak anlatıldı.

Artık işin her yönü saat gibi düzenlendikten sonra, ordunun ilgi-

li bölümünden bakanlıkça verilecek izinlere karşı çıkılmaması için nasıl davranmamam gerektiğini bir Venezuella'lı subaydan öğrenmek kalıyor geriye. Bakırın ne kadar olduğunu niteliği ve kaynaklarını gösteren dosyayı kendisine iletiyorum.

Ertesi gün bomba patlıyor. Beni telefonla arıyor:

— Sevgili dostum, bütün Orta ve Güney Amerika'da bulunan bakırdan daha fazlasını satmış olduğunu sana üzelerek bildirmek zorundayım.

Ne oldu? Delirdi mi bu adam? Bu işle uğraşmak istemiyor mu? Namussuzca, çok tehlikeli mi buluyor? Çünkü bu bakır var! Başka türlüsü imkânsız! Bunca insanın tümü bana yalan söylemiş olamaz! Ama akşam eve geliyor ve belgelerle, çürütülmesi imkânsız deliller gösteriyor. Korkunç gerçekten şüphelenmeme artık gerek yok.

Ben satıcılarıma güvenmiştim, onlar da, çoğu kere zincirin kendi satıcılarına güvenmişlerdi. Ama bakır, çoğu kere, son halkanın sadece hayalinde varolmuştu. Sık sık da, başka bir işi halletmek için yem olarak kullanılmıştı. Katalan da böyle uyutulmuştu, oysa bu katalanlar çok uyanıktır! Kimsenin istemediği üç düzüne çürük buzdolabını aldırmışlardı adama, hem de ucuz değil, çünkü ikinci bir işle boyamışlardı gözünü: Kullanılmayan otuz ton bakırı kesinlikle alabileceğine inandırarak. Satıcılarımdan bir başkası, bir Macar, aynı umutla dairesini kazma saplarıyla doldurmuştu. O günden beri yol kıyısında taş kıranları gördükçe başını çeviriyor.

Satıcıları iyice sıkıştırdım, ama çok geç olmuştu. İşte asıl oradan başlamam gerekiyordu. Kaynağa gidildikçe, tonlar kilolara dönüşüyordu, bazen da yarım kilolara. Harika bir depo bulunması gereken yerde, atış talimleri sırasında ordunun yaktığı küçük bir yığın mermi kovanı buluyordum, o kadar. Denizaltı telefon kablosu ve yüksek gerelimli teller, petrol şirketleriyle diğer kuruluşların işe yaramayan kabloları gibi asla varolmamıştı.

Durum ciddiydi ve epey yüksekten düşüyordum, çünkü bir yıldan beri geleceğin garantiden de öte sağlam olduğunu düşünerek aşağı yukarı kalan bütün paramızı harcamıştım.

Aslında, gerçekten varolan tek şey alıcılardı. Paraların aktarılması ve teminat mektubu için yaptıkları büyük harcamaları bile ödeyemedim onlara. Aramızda fazla dırıltı da olmadı, çünkü iyi niyetli davranmış ve bir tek hata yapmıştım: Hepsi namuslu kişiler olan bu tüccarlara inanmıştım.

Ne durumda olduğumu anlatmama gerek yok. İki yıldan kısa sürede, iki kere bir takım hıyarların kurbanı olmuştum. Aydede suratlı Amerikalının, sonra da sözde her boku beceren, aslında bir boka yaramayan burjuva iş adamlarının.

Kendi kendime öyle kızıyorum ki, evimin yemek salonunda bağırmakta olduğumu şaşkınlıkla farkediyorum:

— Bundan böyle namuslu kişilerle iş yapmak yok, çok yalancı ve hırsız herifler! Gelecekte, yalnız gerçek haydutlarla çalışacağım! Hiç değilse onlarla insan, ayağını denk alır.

ONALTINCI BÖLÜM

GORİL - PABLİTO

Kapı vuruluyor (zil işlemiyor) bütün küfür hazinemi ortaya dökerek ve hatta kılı kıpırdamadan küfür işitme yeteneği yoksa esaslı bir de sopa çekerek, hiç değilse içlerinden biri üzerinde hırsımı alıp boşalabilmek için, gelenin çok sayıdaki bakır satıcılarımdan biri olması dileğiyle kapıya yürüyorum.

Dostum, Albay Bolagno gelen. Bildim bileli o ve ailesi bana Kelebek demiş, Venezuella'da yalnız onlar bu adla anmışlardı beni. Herkes, o anki durumuma göre, bana Enrique ya da Don Enrique demiştir. Bu iş için, Venezuella'lıların antenleri vardır. İnsanın iyi durumda mı olduğunu yoksa para sıkıntısı mı çektiğini hemen bilirler.

— Ne haber, Kelebek? Üç yıl geçiyor görüşmeyeli.

— Öyle ya, Francisco, üç yıl.

— Neden yeni yaptırdığım evimde beni görmeye gelmedim?

— Çağırmamıştın.

— Dost çağrılmaz, istediği zaman gelir, çünkü arkadaşının bir evi varsa aynı zamanda onun da evi demektir. Dostu çağırmak ona küfretmek ve çağrılmadan gelmeyenler sırasına sokmak olur.

Cevap vermiyorum, çünkü haklı olduğunu hissediyorum.

Bolagno Rita'yı öpüyor. Çok kuşkulu bir havayla, dirseklerini masaya dayamış, oturuyor. Kasketini de çıkardı.

— Adresimi nereden öğrendin?

— Orası beni ilgilendirir. Neden sen bildirmedin adresini?

— Bir sürü işim ve yığınla derdim vardı.

— Çok mu derdin var?

— Epeyce.

— Öyleyse kötü zamana rastladım.

— Niçin?

— Bana beş bin bolivar borç vermeni istemeye gelmiştim. Sıkıntım var.

— İmkânsız, Francisco.

— İflâs ettik, diyor Rita.

— Ya, iflâs ettiniz demek? İflâs mı ettin Kelebek, doğru mu iflâs ettiğin? Ve bunu bana söyleyebiliyorsun utanmadan? İflâs ettin ve benden kaçıyorsun? Bu nedenle mi dertlerini anlatmak için beni ziyaret etmedin?

— Evet.

— Öyleyse, izin verirsen alçağın teki olduğunu söyleyeyim. Çünkü insanın bir dostu varsa, bu dertlerini anlatması içindir, onu güç durumdan kurtarmak üzere bir şey yapması içindir. Sana destek olmak ve yardım etmek üzere beni, dostunu düşünmediğinden alçağın tekisin. Düşün ki felâketlerini başkalarından duydum ve bu nedenle, sana yardım etmek için buradayım.

Rita'yla nereye kaçacağımızı bilmiyor ve heyecanımız konuşmamıza engel oluyor. Kimseden bir şey istemedik, doğru. Ama benden büyük yardımlar gören ve hatta şimdiki durumlarını bana borçlu olan bir sürü kişi iflâs ettiğimizi bildiği halde, kimse herhangi bir yardım teklifinde bulunmaya gelmedi. Bunların çoğu Fransız ve namuslu adamlar, haydutlar da var aralarında.

— Senin için ne yapmamı istiyorsun, Kelebek?

— Hayatımızı kazanmamıza imkân verecek bir iş kurmamız için çok para gerek. Bu kadar paran varsa bile elinden çıkaramayacak durumda olmalısın, hatta bu kadar paran da yoktur senin, çok para çünkü.

— Giyin Rita, şehrin en iyi Fransız lokantasında yemeğe gidiyoruz.

Yemeğin sonunda, devren satılık bir iş yeri aramam ve alınması için gereken parayı kendisine bildirmem kararlaştırıldı. Bolagno vardığı sonucu açıklıyor:

— O kadar param çıkarsa mesele yok, yeterince param yoksa kardeşlerimle enişte mden borç alırım. Ama ihtiyacın olan parayı bulacağıma söz veriyorum.

Günün geri kalan bölümünde, Rita'yla durmadan ondan, gösterdiği incelikten söz ediyoruz.

Temiz giyinmiş olarak dışarı çıkmam için, El Dorado'da basit bir onbaşıyken bana tek sivil giysisini verdi. Bugün de, yeniden hayata başlayabilmemizde bize yardımcı olmaya geliyor.

Yine Sabana Grande mahallesinde, ilk cadde Las Delicias'da iyi yeri olan güzel bir lokanta-kahveye taşınmadan bütün kira borçlarımızı ödedik. Buranın adı Bar-Lokanta Gab ve koca Charlot gelişiyle bizi burada şaşırtıyor.

O sıra Devlet Başkanı olan Charles de Gaulle, Venezuella başkanı Raul Leoni'nin davetlisi olarak resmî bir ziyarette bulunmak üzere geliyor.

Caracas ve bütün Venezuella bayram ediyor. Yalnız resmî kişilerle imtiyazlı sınıflar değil, bütün Venezuella gerçekten. Halk, ama gerçek halk, elleri nasırlı, hasır şapkalı ve tabanı ip keten pabuç giyen bütün bu cömert ulus istisnasız heyecan içinde alkışlamak üzere Charles de Gaulle'ün gelmesini bekliyor.

Gab'ın üstü kapalı ve sevimli bir terası var, orada sakin sakin bir masanın başına oturmuş balık unu yapımının sırlarını anlatmakta olan, ama yeni tamamladığı ve bir kere tescil ettirdi mi kendisine milyonlar kazandıracak keşfinden bana alçak sesle söz eden bir Fransızla oturmuş pastis içiyorum. Sözkonusu üç boyutlu sinemadan başka şey değil. Sesini alçaltıyor ve daha gizli bir havaya bürünerek, ayrıca da araştırmalarına ne kadar para koyabileceğimi söylemek için gözlerini yana deviriyor. Keriz değil, herifçioğlu. Merkez'de öğrendiği seçkin sözcüklerle konuşuyor, Clairvaux merkez

cezaevinde değil başka bir yerde, büyük mühendislerin yetiştiği ünlü Ecole Centrale de Paris'de öğrendiği.

Sizi kafeslemek isteyen birinin hikâyelerini dinlemek her zaman eğlencelidir, bunun traşı da öyle güzel ki, kendimden geçip komşularımızdan birinin kulak kabarttığını ve bizi dinlemek için eğildiğini farketmiyorum. Kasada duran Rita'nın terastaki garsonla yolladığı küçük bir kâğıt parçasını açtığım ana dek: "Herifle neyi tartıştığını bilmiyorum ama komşumuzun konuştuklarınızla çok ilgilendiği, kesin. Tanımadığımız bir aynasız görünüşünde."

Kâşifle sözü bağlamak için, araştırmalarını sürdürmesini candan öğütlüyor ve başarısına çok büyük bir inancım olduğundan birikmiş param bulunsa işe hemen gireceğimi, ne yazık ki birikmiş param olmadığını söylüyorum. O gidiyor, kalkıyorum ve olduğum yerde dönerek, arkadaki masayla yüz yüze geliyorum.

Orada bir herif oturmuş, sağlam yapılı, çok sağlam yapılı, çok da düzgün giyimli, kravat falan çelik mavisi elbise, ve önünde, masanın üzerinde bir pastisle bir gauloises paketi. Mesleğini ve hangi uyruktan olduğunu sorma zahmetine değmez.

— **Perdone usted, fuma cigarillos Franceses?** (özür dilerim, Fransız sigarası mı içiyorsunuz?)

— Evet Fransızım.

— Yok canım, sizi hiç tanımıyorum. Baksanıza, sakın büyük Charlot'nun gorillerinden biri olmayasınız?

Çam yarması kalkıyor ve kendini tanıtıyor:

— Komiser Belion, generalin güvenliğiyle görevliyim.

— Tanıştığımıza sevindim.

— Siz de Fransız mısınız?

— Numara yok, komiser, kim olduğumu çok iyi biliyorsunuz ve kahvemin terasında bir rastlantı sonucu bulunmuyorsunuz.

— Oysa...

— Üstelemeyin. Bir tek davranışınızı beğendim: Sizinle konuşmam için gauloises'ları bilerek masaya bıraktınız. Değil mi?

— Doğru.

— Bir pastis daha?

— Kabul. Sizi görmeye geldim, çünkü Başkanın güvenliğinden sorumlu kişi olarak, general geldiğinde Caracas'dan uzaklaşmak zorunda kalması gereken kişilerin elçilikte bir listesini hazırlatıyorum. Bu liste İçişleri Bakanlığına sunulacak ve bakanlık, gereken tedbirleri alacak.

— Ben de bu liste miyim?

— Henüz değil.

— Hakkımda ne biliyorsunuz?

— Aileniz olduğunu, namusunuzla yaşadığınızı.

— Başka?

— Ablanızın adının Madam A... olduğunu, Paris'in bilmem neresinde oturduğunu ve adı Madam B.. olan ötekinin de Grenoble'da ikamet ettiğini.

— Daha başka?

— Gelecek yıl, 1967 haziranında cezanızın zaman aşımına uğrayacağını.

— Bunu size kim söyledi?

— Paris'ten yola çıkmadan önce biliyordum, ama burada konsolosluğa bildirildi.

— Neden konsolos bana haber vermedi?

— Resmen adresinizi bilmiyorum.

— Güç durumda olan Fransızlara yardım etmem için bana yollayacak kadar iyi biliyor.

— Bu, Alliance Française aracılığıyla oluyor, aynı değil.

— Belki. Yine de bu iyi haber için teşekkürler. Resmen öğrenmek için konsolosluğa gidebilir miyim?

— Ne zaman isterseniz.

— Ama, söyler misiniz komiser, neden bu sabah lokantamın terasına oturdunuz? Cezamın zaman aşımına uğrayacağını bildirmek ya da ablalarımın adres değiştirmediklerini söylemek için gelmediniz, değil mi?

— Gerçekten öyle. Sizi görmek, **Kelebek**'i görmek içindi.

— Bir tek Kelebek tanıyorsunuz, Paris polisinin dosyasındaki adamı, bir yalan dolan, abartma, kötü niyetli zabıt yığınındakini. Olaydan önceki halimi bile tanımlamayan, hele şimdiki durumundan hiç söz etmeyen bir dosya bu.

— Buna çok içtenlikle inanıyor ve sizi kutluyorum.

— Beni gördüğünüze göre, De Gaulle burada kaldığı sürece Caracas dışına çıkarılacaklar listesine koyuyor musunuz?

— Hayır.

— O zaman size niçin burada olduğunuzu söyleyeyim mi, komiser?

— Hoşuma gider.

— Çünkü kendi kendinize şöyle dediniz. Bir serüvenci her zaman mangır tutmanın yolunu arayan kişidir. Oysa Kelebek, işlerden elini eteğini çekmiş de olsa bir serüvencidir. De Gaulle'e karşı kendi başına harekete geçmek için bir serveti geri çevirmesi mümkündür, ama sadece bir suikastın hazırlanmasında işbirliği yapmak için yüklü para kaldırması çok akla yakındır.

— Devam edin.

— Çok yanıldınız, sevgili komiser. Bir kere, gerçekten büyük bir servet için bile siyasi bir suikasta katılmazdım, hele De Gaulle'e karşı hiç. Sonra, kimin Venezuella'da bir suikast yapmakta çıkarı olabilir?

— O.A.S. nin (*)

— Güzel. Bu yalnız akla yakın olmakla kalmıyor, hatta çok d. mümkün. Fransa'da kimbilir kaç kere yapmaya kalkıştıkları bu i. için, Venezuella gibi bir ülke çantada keklik.

— Çantada keklik mi? Neden?

— Ellerinin altındaki örgütle, O.A.S üyelerinin Venezuella' normal yollardan (limanlardan ya da havaalanlarından ve yuk. dan, iki bin kilometrelik kıyı şeridinden) girmeye ihtiyaçları yok

(*) Cezayir'in Fransa'ya bağlı kalması için yıllar boyu çalışan ve De Gaulle'e büyük düşmanlı leyen örgüt.

Karadan sınırları uçsuz bucaksız: Brezilya, Kolombiya, İngiliz Güyan'ı. Kimse uyanmadan ya da uyanamadan, nasıl isterlerse, gündüz ve diledikleri saatte içeri girebilirler. Bu yaptığınız ilk hata, komiser. Ama bir başka hatanız daha var.

— Nedir o? diyor Belion gülerek.

— O.A.S. üyeleri söylendiği kadar uyanıksalar, burada oturan Fransızlarla bağlantıya girmekten kaçınacaklardır. Aynasızların doğru Fransızlara gideceklerini bildiklerinden, alınacak ilk tedbir **hiçbir Fransız**'a yaklaşmamaktır. Şunu da unutmayın ki kötü niyetli biri asla otele giremez. Burada herhangi birine bildirimde bulunmaksızın oda kiralayan yüzlerce kişi var. O zaman da, haydut olsun olmasın, De Gaulle'e karşı suikasta girişecekleri buradaki Fransızlar arasında arama zahmetine değmez.

Bunu işitince Belion'un gülümsemesi biraz hafifledi gibime geliyor. Kuşkulu, hissediyorum, Paris'e, döndüğümde kendisine uğramamı söyleyerek gidiyor. Bana Elysée sarayının adresini veriyor. Verdiği adrese gittim: "Kendisini tanımıyoruz." Yazık, bana karşı dürüst davranan bu komiseri tanımak eğlenceli olacaktı. Çünkü De Gaulle kaldığı sürece, bir takım Fransızlar gibi beni Caracas'tan atmadılar. Ziyareti de olaysız geçti, ayırca.

Ve hıyar gibi, ülkemin başkanını görünce gözyaşı döktüm.

Ve hıyar kere hıyar gibi, vatanımın şerefini kurtaran bu büyük şefin varlığıyla, aynı vatanın beni müebbet küreğe yolladığını unuttum.

Ve hıyar kere hıyar kere hıyar gibi, elini sıkmak ya da şerefine elçilik tarafından verilen dâvette bulunmak için çok şey verirdim. Tabii, bu dâvete çağrılı değildim. Ama dolaylı yoldan, "çevre" intikamını alabilmişti. Çünkü bu dâvete, iyi bir evlilik yapıp deyim yerindeyse "sınıf değiştiren" ve meslekten elini eteğini çeken bir takım orospular da, kendinden geçen Yvonne teyze (De Gaulle'ün karısı) için kolları çiçeklerle dolu, katılmış bulunuyorlardı.

Fransız konsolosunu görmeye gittim ve bana gelecek yıl ceza-

mın zaman aşımına uğrayacağını tebliğ etti.

Şunu da belirteyim ki ne Venezuella'daki özgür hayatımın başında, ne daha sonra ne de herhangi bir koşulda bulunduğum yerdeki elçi ya da konsoloslar tarafından rahatsız edildim. Bu uzun yıllar süresince, elçilik ya da konsolosluğa adımımı atmamıştım ama, karşılığında, elçilik ya da konsolokluk görevlilerini lokantalarımda sık sık ağırlamıştım.

Durumumuz çabucak düzeliyor, Caracas trafiğinin merkezi ve şehrin göbeğindeki Chacaito'da bulunan **Scotch Club'ı** satın alarak yeniden barcılığa başlıyorum. Matrak hikâye, çünkü birtakım pezevenklerin soymak istediği zavallı bir Fransız berbere yardım etmek için bu işe giriyorum. Haksızlıkla mücadele etmek için yaptığım bu hareket, sonradan benim için çok verimli olacak.

Birkaç yıl süreyle, yeniden geceleri yaşamaya başlıyorum. Gitgide bayağılaşan, bütün sevimliliğini, taşıdığı o bohem havasını yitiren Caracas gecesi. Eğlenenler aynı değil artık, bu yeni müşterilerde imtiyazlı sınıfların kültürü ve görgüsü eksik.

Sokakta yaşıyorum denebilir, mümkün olduğu kadar az duruyorum barda, hep çevredeki mahallelerde dolaşıyorum. Caracas sokaklarının eşsiz çocuklarını, birkaç kuruş kazanmak için bütün gece yolları arşınlayan bıçkın gençleri, anaları babaları köpek kulübelerinde oturan ve normal hayatın dışında yavaşlayan bu çocukların zengin hayal gücünü tanımayı öğreniyorum. Bu analar babalar her zaman iyi insanlar değil, ayrıca, çünkü çektikleri maddî sıkıntı yüzünden çocuklarını sömürmekten çekinmeyenlerinin sayısı çok.

Ve bu çocuklar, cesaretle, kendilerinden istenen üç kuruşu eve getirebilmek için geceye dalıyorlar. Bu çocuk sürülerinin yaşları beşle on iki arasında. Kimi pabuç boyuyor, kimi gece kulüplerinin kapılarında durup içeri dolanlara arabalarına göz kulak olmayı teklif ediyor, kimi de arabanın kapısını kapıcıdan önce açmak için elini çabuk tutuyor. Bolivarı bolivara katmak ve sabahın beşine ya da altısına doğru on bolivar kadar toplayıp evlerine dönmek için bin bir iş, bin bir sefalet, bin bir hüner.

Tabii, çok ağırbaşlı ve dostluğun ne olduğunun bilincinde arkadaşlarım var içlerinde. Ancak solukları kesildiğinde, gece sona erip onları aşağı yukarı hiçbir şey toplayamamanın umutsuzluğu içinde bıraktığında benden doğrudan yardım istiyorlar. O zaman bana geliyorlar.

Dostluğumuz ve neredeyse suçortaklarımız çok duygulandırıcı. Sık sık, tanıdığım bir müşteri koca arabasına binmeye hazırlanırken, onu çocuklara karşı cömert olmaya çağırıyorum. Alışılmış cümle: "Hadi, bir iyilikte bulunun! Savurduğunuzun yüzde birinin şu çocuğa ne kadar faydalı olacağını düşünerek, kulüpte harcadığınız parayı hatırlayın." Yüzde doksan etkili oluyor ve cömert hovarda çocuğa on ya da yirmi bolivarlık bir kâğıt para veriyor.

En iyi dostumun adı Pablito. Ufak tekef, zayıf, yürekli, kendinden yaşlı ve iri yarı olanlarla aslanlar gibi döğüşüyor. Çünkü yaşamak için verilen bu savaşta çıkarlar çatışıyor, bir müşteri arabasını kollayacak belli birini göstermemişse, dışarı çıktığında kim çabuk davranırsa parayı o kapıyor. Bu yüzden de kendisine ait olan ya da kendisinin olması gerekeni korumak ve saygı gösterilmesini sağlamak için gerçek savaşlar çıkıyor.

Küçük dostum çok zeki, ara sıra sattığı gazetelerden okumayı öğrenmiş. Arabasını kaldırım dibine çekenin kapısını açmak için arkadaşlarını atlatmakta üstüne yok. Küçük ayak işlerini yapmakta da en eline ayağına çabuk olanı: Sandviç, arepa ya da barda bulunmayan bir sigarayı almakta.

Küçük dostum Pablito yaşlı ninesine yardım etmek için bütün gece boğuşuyor. Söylediğine göre bembeyaz saçları, açık mavi gözleri, çalışamayacak hale gelmesine yol açan romatizması olan çok yaşlı bir nineye yardım etmek için. Annesi, radyosunu çalmak isteyen bir komşunun başına şişe indirdiği için cezaevinde. Çok da güzel bu anne. Ve kendisi, dokuz yaşındaki Pablito, ailesinin bir tek sorumlusu. Nine, küçük erkek ve kızkardeşin ne gece ne de gündüz Caracas sokaklarına düşmelerini istemiyor. Şef o, bütün yakınlarına göz kulak olup onları kollamak zorunda.

Dolayısıyla, verimli bir gece geçirmediği ya da oldukça sık tekrarlanan durumlarda kaldığı zamanlar Pablito'ya yardım ediyorum: Ninenin, ilâçlarını almak için paraya ihtiyaç olduğunda, ya da yoksullar hastanesinde bir doktora göstermek üzere taksi tutmak gerektiğinde.

— Ninem astım nöbetleri de geçiriyo, Enrique. Bunun ne masrafa yol açtığını görüyor musun!

Ve her gece, Pablito bana ninesinin sağlık raporunu veriyor. Bir gün, çok büyük bir para istiyor, ucuz bir şilte almak için kırk bolivara ihtiyacı var. Astımı yüzünden nine artık hamakta yatamaz halde, doktor hamağın göğüs kafesini sıkıştırdığını söylemiş.

Çoğu kere arabamın içine oturduğundan, bir gün nöbetçi polis kapıya dayanmış tabancasıyla oynayarak Pablito'yla gevezelik ederken, hiç bir kötü niyeti olmadan kurşunu çocuğun omuzuna gömüyor. Pablito hemen hastaneye kaldırılıyor. Acele ameliyat ediliyor, ertesi gün onu görmeye gidiyorum. Kulübesinin nerede olduğunu ve oraya nasıl gidildiğini soruyorum. Kendisi göstermeden kulübenin yerini bulmaya imkân olmadığını ve doktorun da bu durumda ayağa kalkmasını istemediğini söylüyor.

Gece, birini beni ninenin evine götüreceğini umarak Pablito'nun arkadaşlarını arıyorum. Sokak çocuklarının eşsiz dayanışması: Hepsi bana nerede oturduğunu bilmediklerini söylüyorlar. Hiçbirine inanmıyorum, çünkü her gün tan atarken mahallelerine dönmek için birbirlerini bekliyorlar.

Meraka düşüyor, Pablito'ya ziyaretçi geldiği ve bunun ailesinden ya da komşularından biri olduğunu anladığı gün bana haber vermesini hemşireden rica ediyorum. İki gün sonra, hemşirenin telefonunun ardından hastaneye koşuyorum.

— Ne var ne yok bakalım, Pablito? Canın sıkkın.

— Hayır, Enrique. Sırtım ağrıyor da.

— Oysa az önce gülüyordu, diyor ziyaretçi kadın.

— Ailesinden misiniz efendim?

— Hayır, komşularıyım.

— Ninesiyle küçükler ne âlemde?
— Hangi nine?
— Canım, Pablito'nun ninesi işte.
— Palito'nun ninesi yok ki!
— Vay canına!

Kadını kenara çekiyorum. Evet, bir küçük kızkardeşi var, evet, bir küçük erkek kardeşi var, ama ninesi yok. Annesi cezaevinde değil, annesi yarı deli bir zavallı paçavra, tehlikeli değil ama sorumsuz.

Dostu Enrique'nin annesinin yarı deli olduğunu öğrenmesini istemeyen, cezaevinde ama güzel olmasını yeğleyen ve Fransız dostunun para vererek zavallı anasının acısıyla umutsuzluğunu hafifletmesi için astım çeken o eşsiz nine hikâyesini uyduran Caracas sokaklarının harika küçüğü.

Yüzüme bakmaya cesaret edemeyen küçük dostumun yatağı başına dönüyorum. Yavaşça çenesini tutup kaldırıyorum, gözleri kapalı, sonunda gözlerini açtığında şunları söylüyorum:

— Pablito, **Eres un tronco de hombre** (sen korkunç bir herifsin)

Ailesine ulaştırmak üzere bir yüz bolivar tokalayıp, böyle bir dostum olduğu için mutlu ve gurur duyarak çıkıyorum.

Pablito, Caracas sokaklarının küçük bir serserisi mi? Hayır, daha ilk adımlarında talihsizliklerle pişen ve dokuz yaşında yakınlarının karnını doyurmak için Caracas gecelerinde mücadele eden olağanüstü bir yaradılış.

ONYEDİNCİ BÖLÜM

MONTMARTRE - DÂVAM

1967, cezam zaman aşımına uğradı. Tek başıma Fransa'ya doğru yola çıktım. İşimizin yönetimini başka birine bırakmaya imkân yoktu. Sağlıklı bir havayı devam ettirmek için sağlam bir bilek, cesaret, saygı yaratmak gerek, yalnız Rita bunu iyi yapabilir. Bana şöyle dedi:

— Git yakınlarını evlerinde kucakla, babanın mezarını gör, sonra İsrail'e kadar uzanıp çok yaşlı olan annemi öp.

Nice'den girdim Fransa'ya. Venezuella pasaportuma, Fransız konsolosluğunun vizesine rağmen, Caracas-Madrid-Barcelona, sonra da Barcelona-Nice uçağına bindim. Neden Nice?

Fransız vizesiyle birlikte, Paris istinaf mahkemesince cezamın zaman aşımına uğradığını belirten ve Caracas'taki Fransız konsolosluğundan aldığım resmî belge de yanımda. Ama vizeyle birlikte bu belgeyi de verirken, konsolos bana şöyle dedi: "Hangi koşullarda geri dönebileceğinizi anlamak için Fransa'dan talimat istememi bekleyin." Uzun uzadıya düşünmenin gereği yok. Konsolosa bir daha uğrasam ve Paris'in cevabını almış olursa, **hayat boyu Seine vilayetine girmenin yasaklandığını** bana tebliğ edecek. Oysa Paris'e bir uğramayı kafama koydum.

Böylece bu tebligatı atlattığım, bana bildirilmediği ve de imzalamadığım için kanunu çiğnemiş sayılamam. Yola çıktığımı haber alan konsolosun Paris havaalanı polisinden, ayak bastığım an kara-

rı bana tebliğ etmesini istemediyse. Bu nedenle yolculuğu iki aşamada yapıyorum: İspanya'dan gelirmiş gibi varıyorum Nice'e.

1930-1967. Otuz yedi yıl geçti.

On üç yıl çürümüşlük yolu, yirmi dört yıl özgürlük, yirmi ikisi kurduğum ve sayesinde yeniden topluma katıldığım, yine de tam disipline girmeden namusumla yaşadığım bir yuvada.

1956 yılında yakınlarımla İspanya'da bir ay, sonra on bir yıllık bir boşluk ve bu süre içinde, her şeye rağmen, sayısız mektuplarımız ailemle canlı bağlarımı sürdürdü.

1967, hepsini gördüm.

Evlerine girdim, masalarına oturdum, çocuklarını ve hatta torunlarını kucağıma aldım. Grenoble, Lyon, Cannes, Saint-Priest ve sonunda, babamın evinde, her zaman görevine sadık Ju Teyze'yi bulduğum Saint-Pérey. Annemle babamın büyük fotoğraflarını özenle sarıp sarmaladım, babamın 1914'de kazandığı madalyaları gururla aldım, doğumumdan bir ay önce benim adıma Tasarruf Sandığı'nda açtırdığı hesabın defterini bir hazine gibi sakladım. Defterde yazılı olanları okuyorum: "Aralık 1906, Saint-Etienne de Lugdarés, Henri Charriére, 5 frank". Sonradan yatırılan 3 franklar, 2 franklar, hatta bir kere de 1 frank var. Bugüne kadar çekmediyse bile, bu frankları sevgi yönünden milyonlara bedel gören küçük çocuğuna karşı sevgi simgesi.

Babamın erken ölümünün nedenini anlatan Ju Teyzeyi dinliyorum. Bahçesini eliyle suluyor ve su kovasını saatler boyu iki yüz metreyi aşan bir uzaklığa taşıyordu. "Düşünebiliyor musun, yavrum, o yaşta! Bir lâstik hortum alabilirdi, ama nerede! Katır gibi inatçıydı, komşumuz paranın yarısını vermediği ve hortumu aldığında kullanmayı isteyeceğini bildiği için sonuna kadar diretti. Ve bir gün, su kovalarını taşırken kalbi durdu."

Görüyorum babamı, kıvırcık salata, domates ya da taze fasulyelerin bulunduğu köşeye kadar ağır su kovalarını taşırken çok iyi görüyorum onu.

Karısı Ju Teyze her gün kendisinden almasını istediği halde, o

meşhur hortumu almamakta direttiğini de görüyorum.

Bu taşra öğretmenini soluk almak ve mendiliyle alnını silmek ya da komşularından birine öğüt vermek, boğmaca ya da kabakulaktan sonra nekahet dönemini yanında geçiren torunlarından birine botanik dersi göstermek üzere durduğunu görüyorum.

Ürünün büyük bir bölümünü bahçesi olmayanlara dağıttığını, savaşın getirdiği kısıtlamalar süresince yakınlarına ya da dostlarına yardım etmek için Fransa'nın dört yanına yolladığı koliler hazırladığını görüyorum.

Mezarlığa gidip mezarını görmeden önce, Ju Teyze'den en sevdiği gezintilerini birlikte yapmamızı istiyorum.

Ve babamın yürüyüşüyle, sazlar, papatyalar, gelinciklerle sınırlı aynı taş yollarda yürüyor, bir kilometre taşının, arıların, bir kuşun havalanışının Ju Teyze'ye babamla birlikte duygulandıkları geçmiş bir olayı hatırlatacağı anı bekliyoruz. O zaman, mutlulukla, bir eşek arısının, torunu Michel'i nasıl soktuğunu babamın kendisine anlattığı sahneyi bana aktarıyor: "Şurada, görüyor musun Henri? Tam şuradaydı."

Boğazım kurumuş, babamın hayatının en ufak ayrıntılarını öğrenmeye susamış, yeniden yaşadığını görmenin hayranlığıyla dinliyorum:

— Biliyor musun, Ju, yavrum çok küçükken, en fazla beş ya da altı yaşındayken, gezinti sırasında Michel gibi bir değil, iki yerinden sokmuştu bir eşek arısı onu. Hiç ağlamadı ve üstelik, eşek arısı yuvasını bulup yok etmesine engel olmak için dünyanın sıkıntısını çektik. Ah, öyle yürekliydi ki, Riri!"

Ardèche'in daha içlerine girmedim, Saint-Péray'den öteye gitmedim.

Köyüme Rita'yla birlikte dönmek istiyorum, iki ya da üç yıl sonra belki de.

Hâlâ bu eşsiz anların anısıyla dolu iniyorum Lyon garına ve otel fişi doldurmak zorunda kalmamak için bavullarımı orada emanete bırakıyorum. Yeniden Paris asfaltı üzerinde yürüyorum, otuz yedi yıl sonra.

Ama bu asfalt ancak **benim** mahallem Montmartre'daysa **benim** asfaltım olabilir. Oraya gece gidiyorum, tabii. 30 yıllarının Kelebek'i ancak elektrik lâmbalarının güneşini bilirdi.

Ve işte, Montmartre, Pigalle alanı ve **Le Pierrot** kahvesi, mehtap, ve Elysée des Beaux-Arts geçidi, ve akşamcılar ve kahkahalar ve orospular ve bilen birinin yürüyüşünden hemen tanıdığı pezevenk halli herifler, ve tıklım tıklım dolu, tezgâhındakilerin birbirleriyle üç metre öteden konuştuğu barlar. Ama bu, benim ilk izlenimim.

Otuz yedi yıl geçti, kimse bana bakmıyor. Yaşlı denebilecek (altmış yaşında) bir adama kim dikkat eder? Orospular beni yukarıya çağırabilirler ve gençler, tezgâhtaki yerimi almak için bardağımı itip dirsekleriyle beni dürtecek kadar saygısızlık gösterebilirler belki.

Bir yabancı daha, muhtemel bir müşteri, bir taşralı sanayici, iyi giyimli ve kravatlı bey böyle biri işte. Sıradan bir burjuva, gecenin ileri saatinde bu şüpheli bara yolu düşen biri daha. Hem, buralarda bulunmaya alışkın olmadığı hemen anlaşılıyor, tedirginlik çektiği hissediliyor.

Evet tedirginim, bunu anlamak kolay. Ne insanlar aynı, ne suratlar, şimdi her şeyin karışık, her şeyin birbirine geçmiş olduğu hissediliyor. Aynasızlar, seviciler, sahte pezevenkler, sapıklar, gözü dönükler, kerizler, Zenciler ve Araplar, yalnız güney ağzıyla konuşan tek tük birkaç Marsilyalı ya da Korsikalı bana eski günleri hatırlatıyor. Kısacası, bu benim tanıdığımdan çok değişik bir dünya.

Benim zamanımda çok görülen, buram buram bohem, başkaldıran düşünce ve önce zekâ kokan uzun saçlarıyla sekiz on şair, ressam ya da sanatçının bir arada oturduğu masalar bile yok. Hem bugün, hangi inek aklına gelirse uzatıyor saçını artık.

Ve bir uyurgezer gibi bardan bara geziyorum, üst katta gençliğimdeki gibi bilârdo masalarının bulunup bulunmadığını anlamak için merdivenleri çıkıyorum, bir kılavuzun bana Montmartre'ı gezdirme teklifini kibarca geri çeviriyorum. Yine de, soruyorum kendisine:

— 1930 yılından bu yana, Montmartre'ın eskiden sahip olduğu ruhu yitirdiğine inanıyor musunuz?

Cevabıyla benim Montmartre'ıma söven herifi büyük bir tokatlama isteği geçiyor içimden:

— Ama bayım, Montmartre ölümsüzdür! On yaşında geldim, kırk yıldır burada yaşıyorum ve inanın bana, Pigalle alanı, Balanche alanı, Chichy alanı, bu alanlardan çıkan bütün yollar sonsuzluğa dek **aynı hava içinde,** hep aynı kalacaktır.

Yolun ortasındaki kaldırımda, ağaçlar altında yürümek için kaçıyorum bu zavallı salaktan. Orada insanlar iyi seçilmezse, yalnız karaltılar görülürse de, oradan Montmartre hâlâ aynı. 25 Mart 1930 gününü 26 Mart'a bağlayan gece, sözde Roland Legrand'ı öldürdüğüm yere doğru ilerliyorum ağır ağır.

Sıra, her yıl yeniden boyanan aynı sıra olmalı, (bu kadar kalın tahtadan yapılma bir sokak sırası otuz yedi yıl yaşayabilir bal gibi) yerli yerinde, ve sokak lâmbası da yerinde, ve sokak taşları da yerinde, karşıdaki bar da yerinde, ve evlerin taşları hep aynı, karşıki evin aralık kepenkleri de aynı yerde. Ama konuş, konuş taştan, tahtadan, ağaçtan, camdan madde! Hâlâ yerli yerinizde olduğunuza göre buradaydınız, gördünüz, dramın ilk, tek, gerçek tanıklarısınız, o gece ateş edenin ben olmadığımı biliyorsunuz. Bunu neden söylemediniz?

İnsanlar, kayıtsız geçiyorlar, ayakta bir ağaca yaslanmış duran, tabanca atıldığı sıra yine aynı yerdeki ağaca yaslanan altmış yaşındaki bu adamı görmeden geçiyorlar.

Adam ağacın kabuğunu okşuyor, birkaç çılgınlık anı süresince insan hayatının ebedî tanıkları, öteki ebedî sağır-dilsizler — taşlar ve Montmartre'ın ağaçları— gibi ona da konuşmadığından ötürü serzenişte bulunduğu için özür diler gibi.

Yirmi üç yaşındaydım 1930'da ve koşarak iniyordum Lepic sokağından, bugün hâlâ sağlam adımlarla çıkabildiğim sokaktan. Çünkü Tanrı'ya şükürler olsun ki güçlüyüm ve sağlıklıyım, gencim, evet gencim ve bu heyecanla oracıkta kalp krizinden gebermemem

ya da bağıracak kadar delirmemem için gerçekten vücutça ve kafaca genç olmam gerek.

Hortlak hepinize rağmen burada, kendisini canlı gömdüğünüz mezarın taşını itti. Durun, miyopluk illetine tutulan yayalar, aynı yerde, aynı toprak üzerinde, aynı ağaçlarla aynı taşların önünde bir cinayet işlediği için mahkûm edilen suçsuz bir adama bakın, durun ve sorun şu sağır-dilsiz tanıklara, bugün konuşmalarını isteyin onlardan. İyice eğilirseniz, benim gibi siz de hafif bir fısıltıyla size şunları söylediklerini işiteceksiniz: "Hayır, otuz yedi yıl önce bu adam 25 Mart'ı 26 Mart'a bağlayan gece, saat 3.30'da burada değildi."

"Neredeydi öyleyse?" diye bağıracak şüpheciler. Kolay, **İris-Bar'**daydım, belki buradan yüz metre kadar ötedeki **İris-Bar'**daydım ve namuslu bir taksi şöförü içeri dalıp şunları söyledi: "Dışarda bir el ateş edildi."

"Yalan", dedi aynasızlar. "Yalan" dedi aynasızlar tarafından içeri tıkılıp sıkıştırılan barın patronuyla garsonu.

Soruşturma gözlerimin önüne geliyor, dâvayı da yeniden görüyorum, bu geçmişle yüzleştirilmeyi reddetmek istemiyorum. Bunu yeniden yaşamayı mı diliyorsun, koçum? Çok mu istiyorsun bunu? Neredeyse kırk yıl oluyor ve yeniden bu kâbusu mu yaşamak istiyorsun? Bu geçmişe dönüşün uzun süre önce vazgeçtiğin intikam hırsını yeniden canlandırmasından korkmuyor musun, çekinmiyor musun? Emin misin, kuşkun yok mu yeniden bu çamura bulunmakla güneşin doğmasını ve dükkânların açılmasını bekleyip o bildiğin işi yapmak üzere bir sandık alarak içine patlayıcı doldurmayacağından, savcının telefonunu öğrenmek için rehberi karıştırmayacağından, Goldstein'ın hayatta olup olmadığını ve hâlâ kürkçülükle mi yoksa başka bir haltla mı uğraştığını aramaya kalkmayacağından? Hayır, bundan kesinlikle eminim, ne birinin ne ötekilerin benden çekineceği bir şey var, hâlâ kurtlara yem olmadılarsa canları cehenneme.

Peki öyleyse, aslanım, kahramanı ve kurbanı olduğun bu güldü-

rü sahnelerine yakışan oyunu yeniden görmek güç değil. Otur şuraya, şu Clich bulvarı üzerinde, soruşturmaya göre dramın başladığı **Le Clichy** barının sırasında ve Germain-Pilon sokağının tam karşısında işlenen cinayetin tanığı, aynı yeşil sıranın üzerine otur. Madem inatçısın koca Papi, madem yirmi üç yaşındaki Kelebek'in bunu yeniden yaşayıp sana anlatmasını istiyorsun, dileğin yerine getirilecek!

25 Mart'ı 26'ya bağlayan gecedeyiz, saat sabahın üç buçuğu. Bir adam **Le Clichy**'ye giriyor ve Madam Nini'yi istiyor.

— Benim, diye cevap veriyor bir orospu.

— Adamınız karnına kurşun yedi. Gelin bir taksinin içinde.

Nini hemen, yanında bir arkadaşıyla, yabancıyı izliyor. Roland Legrand'ın arkasında oturduğu taksiye biniyorlar. Nini gelip olayı kendisine bildiren yabancıdan birlikte gelmesini istiyor. "Gelemem", diyor adam ve kayboluyor.

— Çabuk, Lariboisière hastanesine!

Arabanın Rus asıllı şöförü yolcusunun yaralı olduğunu ancak yolda öğreniyor, daha önce bir şey farketmemiş.

Hemen, müşterisi hastaneye girer girmez, koşup bildiğini polise açıklıyor: Chicy bulvarı 17 numaranın önünde kolkola girmiş duran iki adam tarafından durdurulmuş. **Adamlardan biri arabaya** binmiş. Öteki kendisine **Le Chicy** barına gitmesini söylemiş ve yürüyerek peşinden gelmiş. Bara girmiş, iki kadınla birlikte dışarı çıkmış ve kaybolmuş. İki kadın Lariboisière hastanesine gitmesini söylemişler: "Yolda öğrendim adamın yaralı olduğunu."

Polis bütün bunları özenle yazıyor, üstelik, Nini'nin açıkladığına göre müşteri avladığı bu barda dostunun bütün gece **bir yabancıyla** kâğıt oynadığını, sonra **hepsi yabancı** olan adamlarla zar attığını ve tezgâhta içki içtiğini, Roland'ın ötekilerden sonra **tek başına** çıktığını da kaybediyor. Nini'nin ifadesinde, birinin gelip aldığını gösteren hiçbir şey yok. Öteki yabancılardan sonra, tek başına çıkmış.

Bir komiser ve bir aynasız, komiser Gérardin ve müfettiş Gri-

maldi, ölüm halindeki Roland Legrand'ı annesinin yanında sorguya çekiyorlar. Hemşireler onlara durumunun ümitsiz olduğunu bildirmişler. Raporlarını burada belirtiyorum, sakın kimse söylemesin uydurduğumu, çünkü beni yıkmak için yazılan ve Paul Romain adlı polis komiseri tarafından önsözü yazılan, yani onaylanan bir kitapta yayınlandı. İşte. İki aynasız Legrand'ı sorguya çekiyorlar:

— Yanınızda polis komiseri ve yeryüzündeki en kutsal şey olan anneniz var. Gerçeği söyleyin, kim üzerinize ateş etti:

Cevap veriyor: "Kelebek Roger."

Gerçeği söylediğine yemin etmesini istiyoruz kendisinden. "Evet efendim, size gerçeği söyledim."

Anneyi oğlunun başucunda bırakarak çekiliyoruz.

Demek, yirmi üç yaşında bir delikanlı olduğum 25 Mart 1930 gecesi durum açık ve seçikti: Ateş eden, Kelebek **Roger.**

Roland Legrand, Elysée des Beaux-Arts 4 numarada birlikte yaşadığı dostu Nini'yi çalıştıran bir pezevenk. Tam anlamıyla "çevre"nin adamı değil, ama bütün Montmortre'da gezenler gibi, birkaç Kelebek tanıyor. Katilinin yerine başka bir Kelebek yakalamaları korkusuyla—ki işine gelmeyecek bu—adını belirtiyor. Çünkü hayatı boyunca pezevenklik yaparak yaşadıysa da, bütün kerizler gibi, polisin düşmanını cezalandırmasını istiyor. Kısacası, yalnız arabanın markasını vermekle kalmıyor, numarasını da söylüyor. Bir Kelebek, evet, ama Kelebek Roger.

Ve bu uğursuz yerde her şeyi olduğu gibi hatırlıyorum. Hücremde bir incil gibi ezberlediğim bu dosyayı belki bin kereden fazla anlattım kendi kendime, çünkü avukatlarım bana vermişlerdi ve ağır cezaya çıkmadan içindekileri kafama kazıyacak zamanı bulmuştum.

Demek, ölmeden önce Legrand'ın ifadesi, dostu Nini'nin ifadesi, ikisi de seni katil olarak göstermiyor.

Dört adam sahneye çıkıyor. Olay gecesi, şunları öğrenmek için Lariboisère hastanesine gitmişler:

1 – Yaralının Roland Legrand olup olmadığını,

2 – Ne durumda bulunduğunu.

Bunu haber alan aynasızlar onları aratıyorlar. Herifler kendilerini gizlemediklerinden, "çevre"nin adamı da olmadıklarından, yaya gelip yaya gitmişler. Rochechouard bulvarında yürürken yakalanıyor ve XVIII. bölge karakolunda göz altında tutuluyorlar.

Adları:

Goldstein Georges, 24 yaşında,

Dorin Roger, 24 yaşında

Joumar Roger, 21 yaşında

Cape Emile, 18 yaşında

Taptaze, cinayet günü XVIII. bölge komiserine açıklama yapılıyor.

Goldstein bir topluluğa yaklaşıp Legrand adlı birinin atılan **üç el** silâhla yaralandığını öğrendiğini söylüyor. Buralarda dolaşan arkadaşı Roland Legrand olabileceğini düşünüp, yürüyerek bilgi almak üzere hastaneye gidiyor. Yolda Dorin'e, sonra da öteki iki kişiye rastlamış ve kendisiyle gelmelerini istemiş. Ötekilerin olayla ilgili hiç bilgileri yok ve öleni tanımıyorlar bile.

— Kelebek diye birini tanıyor musun? diye soruyor komiser Goldstein'a.

— Evet, biraz. Kendisine ara sıra rastlarım. Legrand'ı tanır, **bütün söyleyebileceğim bu.**

Peki sonra! Kelebek ne anlama geliyor? Montmartre'da beş altı Kelebek vardı! Sinirlenme, Papi. Bunları yeniden yaşarken hâlâ yirmi üç yaşındayım ve Conciergerie'deki hücremde dosyamı okuyorum.

Dorin'in ifadesi: Goldstein, **adını vermediği bir dostundan** haber almak için gittiği Lariboisière hastanesine kendisiyle gelmesini istemiş. İçeri birlikte girmişler ve Goldstein hastaneye yatırılan Legrand'ın ağır yaralı olup olmadığını sormuş.

— Legrand'ı tanır mısınız? Kelebek Roger'yi hatırlıyor musunuz? diye soruyor komiser:

— Legrand'ı tanımam, ne görmüşlüğüm vardır ne de adını bili-

rim. Kelebek adlı birini bulvarda yürürken gördüm ve bilirim. Çok ünlüdür ve müthiş biri olarak tanınmıştır. Kendisiyle hiç konuşmadım. Başka bir şey de bilmiyorum.

Burada da, Kelebek Roger yok.

Üçüncü kişi Jourmar, Goldstein'in Dorin'le birlikte girdiği hastaneden çıkarken kendisine şunları söylediğini açıklıyor: "Hiç kuşkusuz benim arkadaşım bu."

Demek, içeri girmeden emin değildi Papi, tamam mı?

Komiser:

— Kelebek Roger'yi Legrand adlı birini tanıyor musunuz?

— Pigalle'de rastlanan Kelebek diye birini tanıyorum. kendisini son olarak aşağı yukarı üç ay önce gördüm.

Dördüncü herif de aynı şeyleri söylüyor. Legrand'ı tanımıyor. Bir Kelebek biliyor, ama sadece görmüşlüğü var.

Annesi de oğlunun ilk ifadesinde Kelebek **Roger** dediğini doğruluyor.

Ancak bu ilk ifadelerden sonra bütün kepazelik başlayacak. Şimdiye kadar her şey ortada, açık ve seçik. Ne yalan dolan var, ne aynasız, bütün başlıca tanıklar bir mahalle komiseri karşısında, belli bir maksatla kullanılmadan, tehdit edilmeden, bir noktaya yöneltilmeden özgürlük içinde ifade veriyorlar.

Sonuç: Roland'ın cinayetten önce bulunduğu **Le Clichy** barında yabancılardan başka kimse yok. İster barbutçu olsunlar ister kâğıt oynayan kişiler, dolayısıyla da Roland'ın tanıdıkları, bunlar yabancı. İşin garibi ve şaşırtıcı olan yanı, sonuna kadar da bunların yabancı, bilinmeyen kişiler olarak kalmaları.

İkinci nokta: Roland Legrand, karısı söylüyor bunu, bardan **en son ve tek başına** çıktı. Çıkışından çok kısa bir süre sonra, ölüm döşeğinde Kelebek **Roger** olarak açık seçik adını verdiği bir yabancı tarafından vuruldu. Durumu Nini'ye bildirmeye gelen de yine bir yabancı, o da sonuna kadar yabancı kalacak. Oysa, ateş edildikten hemen sonra Legrand'ın taksiye binmesine yardım eden o. Arabaya binmeyen ama bara kadar yanıbaşında yürüyen ve orada Nini'ye

durumu bildiren yabancı. Ve bütün yaptıkları "çevre"den, Montmartre'dan olduğunu, dolayısıyla aynasızlar tarafından tanındığını ispatlıyorsa da, bu başlıca tanık sonuna kadar bilinmeyen biri kalacak. Garip.

Üçüncü nokta: İddia makamının başlıca tanığı haline gelecek olan Goldstein, kimin yaralandığını **bilmiyor** ve arkadaşı Legrand'ın sözkonusu olup olmadığını öğrenmek için Lariboisère hastanesine gidiyor.

Bu Kelebek'in tek bilinen yanı: Adı Roger ve müthiş biri olarak tanınıyor.

Yirmi üç yaşındayken müthiş miydin, Papi, tehlikeli miydin? Hayır, henüz değil ama tehlikeli olmaya adaydın belki. O çağda bir "kötü çocuk" olduğum kuşkusuzdu, ama yirmi üç yaşındayken, **yirmi üç** (yirmi üç yaşındakiler, ya da yirmi üç yaşında bir oğlu olanlar bunun üzerinde düşünsünler), belirli bir kimlikte karar kılmış olamayacağım da kuşkusuz. O yaşta. Montmartre'a geleli henüz iki yıl olduğu bir sıra, ne büyük bir çete reisi ne de Pigalle'in en korkulan kişisi sayılamayacağım da kuşkusuz. Ama kamu düzenini tedirgin ettiğim, hiçbir şey ispatlayamadıkları halde önemli soygunlara katıldığımdan şüphelendikleri de kuşkusuz. Beni birkaç kere içeri çektikleri ve 36 Orfèvres rıhtımı adresinde ağzımdan ne bir itiraf ne de bir ad alamadan, epey hırpalandıkları da kuşkuz. Çocukluğumun dramından, o canım Bahriyeden, idarenin beni yerleşik bir işe almayı reddetmesinden sonra, bu maskara toplumun dışında yaşamaya ve bunu kendilerine bildirmeye karar verdiğim de kuşkusuz. Katıldığımı sandıkları önemli bir işten ötürü Orfèvres rıhtımına götürülüp her hırpalanışımda, bana işkence edenlere sövdüğüm ve onları mümkün olan her biçimde küçük düşürdüğüm, hatta bazı kereler, bir gün gelip o kepaze yerlerine oturacağım ve bu kez onların elime düşeceğini söylediğim de kuşkusuz. Benliklerinin en derin köşelerinde küçük düşürülen aynasızların kendi kendilerine

şöyle diyebilecekleri de kuşkusuz: "Bu Kelebek'in kanatlarını koparmak için çıkacak ilk fırsatı kaçırmamak gerek."

Ama yine de, topu topu yirmi üç yaşındaydım! Hayatım, yalnız topluma karşı, hıyarca yasalarına boyun eğen kerizlere karşı beslediğim öfke değildi, aynı zamanda da **hayat,** devamlı gırgır, hareket eden, ateş saçan her şeydi. Ciddi hırtlıklar ediyorduk. Hem gözaltına alındığımda, polisteki dosyamda bir tek mahkûmiyet vardı. Yataklıktan dört ay hapis ve tecil. Sırf aynasızları küçük düşürdüğüm ve tehlikeli olabileceğim gerekçesiyle yeryüzünden adımın silinmesi mi gerekirdi? Yok, bu kadarına pes!

Venezuella da aynı tepkiyi gösterse asla bana oturma izni vermez, uyruğuna hiç almazdı. Çünkü onlar otuz sekiz yaşında,dolayısıyla da gücünün doruğunda ve epey yüklü kartviziti olan bir adamı kabul ediyorlar: Cinayet suçundan yirmi dört yaşında müebbet küreğe çarptırılmış, iki kere kaçmış, tehlikeli birini.

Ve her şey bu noktadan, cinayet masasının işi sonuçlandırmakla görevlendirildiği andan başlıyor. Bütün Kelebek'ler aranıyor. Çünkü yirmi yaşındayken, dostum, senin adın Kelebek'ti. Bu takma adı anca Venezuella'da bıraktın. Belki bir gün yine alırsın.

Bütün Kelebek'lerin arandığı Montmartrè'da büyük şamata var: Küçük Kelebek, Kelebek Pussini, Dokuz Canlı Kelebek, Kelebek Roger, vb.

Benimki sade Kelebek, ya da, asıl adım Henri Antoine olduğu halde, iyice belirtmek istendiğinde Parmaksız Kelebek. Buna rağmen aynasızlarla ilişki kurmaya niyetim yok, hemen tüyüyorum, evet, doğru, kaçıyorum.

Peki niçin tüydün Kelebek, cinayeti sen işlemediğine göre?

Bu soruyu şimdi mi soruyorsun kendi kendine? Altmış yaşında bunadın mı? Yoksa yirmi üç yaşındayken birkaç kere Orfèvres rıhtımında sana işkence ettiklerini unuttun mu? Dayağa ve polisin o çağlarda keşfettiği işkence usullerine hiç meraklı değildin. Soluksuz kalıp geberene, kendini bilmeyecek hale gelene kadar kafanı içine soktukları su teknesi, torbalarına beş altı tur attıran ve hafta-

lar boyu Arjantin pampalarındaki gaşolar gibi yürümene yol açacak kadar şişirdikten sonra bırakan aynasızlar, kan fışkırana ve kopana dek altında tırnaklarını ezdikleri ağır kâğıt tutacağı, oluk gibi kan kusacak kadar ciğerlerini hırpalayan cop darbeleri, karnını tramplen sayıp üzerinde zıplayan seksen-yüz kiloluk herifler. İnsaf! Yaşlanma sonucu mu bu, yoksa belleğini mi yitiriyorsun? Hemen kirişi kırmam için bir değil, ama yüz, bin neden vardı. Tabii çok uzağa gitmem de gereksizdi, suçlu olmadığıma göre. Yabancı ülkelere tüymeye ihtiyacım yoktu, Paris'ten pek uzak olmayan zulalı küçük bir yer yeterliydi. Nasılsa, tutuklamasalar bile sözkonusu Kelebek Roger'nin kim olduğunu öğreneceklerdi. O zaman da taksiye atlar, Paris'e dönerdim ve oldu bitti! Ne torbaların, ne tımakların ya da geri kalanlar için bir tehlike kalırdı.

Yalnız Kelebek Roger hiç bulunamadı. Şuçlu yoktu.

Ve birden suçlu hacıyatmaz gibi sanki kutudan çıkıverdi. Sözkonusu Kelebek Roger mi? Kolay, Roger atılır ve Kelebek diye anılan Henri Charrière, sade Kelebek bulunurdu. Dümen çevrildi, kalıyor delilleri toplamak. Her ne pahasına olursa olsun, listesine bir parça daha katmak isteyen savcıların heyecansız ve namuslu bir soruşturmayla gerçeği aramaları değil artık bu, tepeden tımağa **bir suçlu** yaratılması.

Çünkü biz polislerin, çok soylu ve çok namuslu meslek hayatımızda yükselmeyi hak edebilmek için **bir cinayeti aydınlatmaya** ihtiyacımız var. Oysa, müşterimiz hoşa gidebilecek her şeye sahip. Önce, bize güvenen şeflerimizin, sonra olayın soruşturmasını yapan sorgu yargıcının, ardından da ona on yılı giydirecek olan on iki jüri üyesinin hoşuna gidebilecek. Genç, hafiften pezevenkliği var... Metresini, orospu yapar çıkarız. Hırsız, polisle birkaç kere başı derde girmiş, ama ya takipsizlik kararı almış, ya beraat etmiş, çünkü topu topu bir kere yataklıktan dört ay hüküm giyip cezası tecil edilmiş.

Üstüne üstlük herif küstah, götürmeye geldiğimizde zorluk çıkarıyor, meydan okuyor, küçük düşürüyor, küçük köpeğim diyor

Chiappe'a (o çağda Paris Emniyet Müdürü) ve ara sıra da meslektaşlarımızla şöyle konuşuyor: "Emekliliğine kadar yaşamak istiyorsan ağır ol!" Uyguladığımız "çağdaş" ve "özenli" sorgu yöntemlerinden ötürü bizi bir gün cezalandıracağını belirterek meydan okumasından da vesveselenmiyor değiliz.

"Ve yüklen, koçum, bütün gücünle. Her yandan korunuyoruz."

İşte acı hareket noktası, Papi. 10 Nisan günü, cinayetten üç hafta sonra, salyangoz yerken o iki aşağılık aynasız beni Saint-Cloud'da tutuladıklarında yirmi üç yaşındaydın.

Ah, nasıl da canlarını dişlerine taktılar! Ancak on üç yıl sonra sersemliğinden kurtulacağın silleyi indirmek için bir gün seni ağır cezaya götürmeyi başarmak amacıyla ne ateş, ne inatçılık, ne sebat, ne ihtiras, ne şeytanlık gösteriyorlar!

"Çevre"den birinin katilini aramak mıydı bu? Hayır, bir bankacı ya da çok namuslu bir aile babasının katilini yaratmaktı.

Seni bir suçlu haline getirmek o kadar da kolay olmadı. Ama, bu işle görevli Montmartre uzmanı o çağın gazetelerinin de tanıklık ettiği gibi küfür, şikâyet ve hileyle ağırcezada bile avukatlarımla açık savaşa girecek kadar üzerime yüklenen müfettiş Mayzaud'nun, o itoğlu itin Mayzaud'sunun elinde tombul küçük Goldstein vardı, kumaşçı çocuğu, başa geçme umuduyla gelip "çevre"nin ayaklarını yalayan sahtekârlardan biri. Uysal da, bu Goldstein! Mayzaud (kendi ağzıyla söyleyecek ağırcezada) olayın soruşturması sırasında **rastlantı sonucu** onunla belki yüz kere karşılaşıyor. **Cinayet günü** bir kalabalıkta Roland adlı birinin karnına üç kurşun yediğini işittiğini ve kurbanın gerçek kimliğiyle yarasının ağır olup olmadığını anlamak için hastaneye gittiğini açıklayan, açıklaması olayla ilgisiz üç arkadaşı tarafından doğrulanan bu değerli tanık, aynı Goldstein, üç haftadan biraz daha fazla geçtiğinde, 18 Nisan günü, Mayzaud ile birkaç kere görüştükten sonra ifadeyi şöyle veriyor:

25 Mart'ı 26 Mart'a bağlayan gece, cinayetten önce Kelebek'e (bana) iki yabancıyla birlikte (yine mi?) rastlıyor. Kelebek ona Legrand'ın nerede olduğunu soruyor. Goldstein: "**Clichy**'de." Kelebek

yanından ayrılıyor ve Goldstein hemen Legrand'ı uyarmaya koşuyor. Onunla tartışırken, Kelebek'in iki arkadaşından biri giriyor ve Legrand'dan dışarı çıkmasını istiyor. Kendisi de az sonra dışarı çıkıyor ve Kelebek'le Legrand'ın sakin sakin konuştuklarını görüyor, ama fazla durmuyor orada. Daha sonra, Pigalle alanına dönerken, yeniden Kelebek'e rastlıyor. Kelebek Legrand'ı vurduğunu, Lariboisière'e gidip bu durumda olduğunu anlamasını, yaşıyorsa çenesini tutmasını öğütlemesini söylüyor Goldstein'a.

Çünkü Papi, ağırcezada müthiş biri, "çevre"nin tehlikeli olduğu kadar zeki ve kurnaz bir adamı olarak tanımlanan sen, bir çete reisi olan sen, aslında öyle öksüzsün ki yol ortasında herifin birine ateş ettikten sonra Pigalle alanının yakınından, olay yerinden ayrılmıyor ve Goldstein'in tekrar geçmesini bekliyorsun. Hayır, gidip başka bir mahallenin ya da şehir dışının havasını çekmiyorsun içine, hayır! Ardèche'in daracık bir yolundaki kilometre taşı gibi orada çakılı topçu duruyorsun, böyle aynasızlar kısa süre sonra olay yerine gelip sana günaydın diyebilirler.

Beni çok iyi tanıdığını söyleyen Goldstein, o kadar keriz değil. İfadesini verdiği günün ertesi İngiltere'ye tüyüyor.

Bu süre içinde, deli gibi kendimi savunuyorum: "Goldstein mi? Tanımam. Kendisini görmüş olabilirim, mümkündür, hatta kiminle konuştuğunu bilmeden iki çift lâf eden aynı mahallenin insanları gibi kendisiyle görüşmüşümdür de belki." Gerçekten bu adı taşıyan herifin yüzü bir türlü gözümün önüne gelmiyor, öyle ki ancak bir yüzleşme sırasında onu tanıyabildim. Ve hiç tanımadığım bir kerizin beni bu kadar açık seçik suçlamasına öyle şaşırdım ki, aynasızların kendisini böyle rahat kullanabilmeleri için ne gibi bir suç işlediğini düşündüm. Ama öyle küçük bir herifti ki işlediği suç önemli olamazdı. Bunun hâlâ ne olduğunu düşünüyorum, ayrıca. Ahlâk zabıtasıyla mı başı derde girmişti, yoksa uyuşturucu işine mi karışmıştı?

Çünkü Goldstein olmadan, **her keresinde** aynasızların yapmakta olduğu binaya yeni şeyler katan, bütün dedikodulara kapı açan

ifadeleri olmadan hiçbir şey ayakta kalmayacak. Hiçbir şey.

Ama söylüyor da söylüyor: "Madam Bilmem kim söylerken işittim..." ve gidiyorlar Madam Bilmemkimi görmeye o da böyle bir şeyin mümkün olabileceğini... vb. söylüyor. Ve aynasızların sıkıştırdığı bütün kişilerin bu "mümkündür"ler yığını dosyanın büyük bölümünü oluşturuyor.

Tam o sıra, ilk bakışta mucize gibi gelen bir unsur çıkıyor ortaya, ama daha sonra bunun çok tehlikeli, yıkıcı olacağı anlaşılacak. Avukatlarımla birlikte tepetaklak içine düştüğüm şeytanca bir polis oyunu, korkunç bir tuzak. Kendimi kurtardığımı sanırken, hapı yuttum. Çünkü dosyada sağlam hiçbir şey yoktu. Goldstein'in birbirini izleyen ifadeleri ipe sapa gelmiyordu. O kadar sakattı ki dosya, işlediğim sözde cinayetin en önemli şeyi eksikti: Nedeni. Ölene kızmam için bir neden bulunmadığı ve deli olmadığım için, çorbada yüzen kıllar gibi giriyordum bu işin içine ve herhangi bir jürinin, en bön heriflerden de oluşsa, bunu farketmemesi imkânsızdı.

O zaman polis bir neden uydurdu, bunu ortaya atan da on yıldır Montmartre'da gezen bir aynasız, müfettiş Mazililer.

Boş vakitlerinde Montmartre'da dolaşan avukatlarımdan Beffey bu aynasıza rastlıyor, herif 25 Mart'ı 26'ya bağlayan gece gerçekte olan biteni bildiğini ve bunu açıklamaya hazır olduğunu söylüyor, gizli anlamı benden yana konuşacağı. Beffey'le kendi kendimize şöyle düşünüyoruz: Ya meslek namusuyla böyle davranıyor, ya da daha akla yakın gelen, Mayzaud ile arasında bir rekabet var.

Ve **biz** Mazilliler'nin tanıklık etmesini istiyoruz. **Biz.**

Ama Mazilliler'nin açıkladıkları hiç de düşündüklerimiz değil. Beni iyi tanıdığını, kendisine pek çok yardımım dokunduğunu söylüyor ve ekliyor: "Charrière'in verdiği bilgiler sayesinde pek çok kişiyi tutuklamayı başardım. Cinayetle ilgili şartları **hiç bilmiyorum.** Yine de işittiğime göre (bizim dâvada amma da çok "işittiğime göre" var yahu!), Charriére'in polisle ilişkilerini kafasına kakan tanımadığım kişilerle (vay,vay,vay!) başı dertteymiş.

İşte cinayetin nedeni: Bütün Montmartre'a muhbir olduğumu

yaydığı için Roland Legrand'ı öldürmüşüm.

Ve ne zaman bu müfettiş Mazililer'nin ifadesi? 14 Nisan günü. Cinayet günü verdiği ifadeyi değiştiren ve beni gırtlağıma kadar bu işin içine sokan Goldstein'inki ne zaman? 18 Nisan günü, **Mazilliler'nin ifadesinden dört gün sonra.**

Ama aynasızların kolayca uyuttukları sorgu yargıcı Robbè bir yana, öteki hukuk adamları bu kakavanların palavraları yutacak gibi değillerdi.

Öylesine yutacak gibi değillerdi ki ilk gümbürtü patlak verdi.

Bu şişirme tanıklıklar, bu dedikodu ve palavra, bu yalan, maksatlı ve belki zorla imzalatılan ifade yığını karşısında, Heyeti İhtiyariye dosyada bir terslik olduğunu hissediyor. Çünkü Papi, çoğu kere birbirinin eşiymiş gibi yargıçları, adaleti, aynasızları, jüri üyelerini ve cezaevleri yönetmenliğini aynı kaba koyduğun halde, çok namuslu hukuk adamları çıktığını da kabul etmeli ve onları selâmlamalısın.

Sonuç, Heyeti İhtiyariye bu şüpheli dosyayla beni ağırcezaya yollamayı **reddediyor** ve bir **ek soruşturma** isteyerek dosyayı sorgu yargıcına geri çeviriyor.

Aynasızların öfkesine sınır yok, her yandan tanık buluyorlar, cezaevinde, çıkış arifesinde, salıverildiklerinin ertesi günü. "Bana dendi ki"ler, "işittiğime göre"ler, anlaşılan... ya da aşağı yukarı"lar. Bitmek bilmiyor. Ama ek soruşturma bir şey getirmiyor, kesinlikle hiçbir şey, en ufak bir ipucu ya da yeni ve ciddi bir delil başlangıcı.

Sonunda, içine iskorpit konmadan Akdeniz'in kayabalığı diye soktukları tatlısu balıklarıyla kötü pişirilmiş bir balık çorbasından fazla yeniliği bulunmayan dosyanın, ağırcezaya gönderilmesi kabul ediliyor.

Ve orada, ikinci gümbürtü. Adalet çevrelerinde görülebilecek şeylerin en az rastlananı oluyor: Bir başsavcı, kamu adına suçlayan kişi, rolü ve öz çıkarı toplumu korumak, mümkün olduğu kadar fazla sanığı demir parmaklıklar ardına göndererek terfi etmek olan, beni mahkûm etmesi için dosya kendisine verilen başsavcı, bunu ma-

şayla tutar gibi parmaklarının ucuyla tutuyor ve şu sözlerle masanın üzerine bırakıyor: "Bu dâva için mahkeme karşısında konuşmayı kabul etmiyorum. Şüpheli ve uydurma kokuyor, başka birine verin."

Ne kadar da güzeldi o gün, Conciergerie'de bana bu haberi veren avukatım Raymond Hubert'in yüzü!

— Dosyanız öyle enti püften ki Charrière, düşünün, Heyeti İhtiyariye'de olay yarattı. Sıkı durun: Bir başsavcı bu iş için mahkemeye çıkmayı reddetti ve dâvanın başka birine verilmesini istedi!

... Bu gece Clichy bulvarı üzerindeki sırada hava serin. Ağaçların altında birkaç adım atıyorum, doğru otuz yıl öncesinden bu görüntü dalgasını üzerime yönelten sinema makinesini durdurma korkusuyla ışığa girmek istemiyorum. Pardesümün yakasını kaldırıyorum. Bu hatırlamanın yoğunluğu beni öyle ısıttı ki başımı havalandırmak için biraz şapkamı kaldırıyorum. Yeniden oturuyorum, pardesümün eteklerini bacaklarımın üzerine çekiyorum, sonra caddeye sırtımı dönerek bacaklarımı sıranın üzerinden aşırıp, 1931 Temmuzun'dan ilk ağırcezaya çıkışımda yaptığımı yapıyor, sanki yerini çevreleyen tahta korkulukmuş gibi sıranın arkalığına kollarımı dayıyorum.

Çünkü beni ağırcezada bir değil, **iki kere yargıladılar.**

Birbirinden çok farklı iki kere. Biri temmuzda öteki ekimde.

Durum gereğinden de iyiydi, Papi! Salon kan kırmızısı değildi. O eşsiz temmuz gününün ışık dalgalarıyla perdeler, halılar, yargıçların giysileri neredeyse gül kurusuydu. Bir mezbahaya benzer yanı hiç yoktu mahkeme salonunun, daha çok bir kadının kocaman yatak odasını andırıyordu. Ve bu salonda gülümseyen, babacan, biraz şüpheci, dosyada okuduklarına pek inanmadığı için oturumu şu sözlerle açan bir başkan:

"Charrière Henri, içinde bulabilmeyi dilediklerimize iddianame pek cevap vermediğinden, olayı mahkeme kuruluyla jüri üyelerine lütfen kendiniz anlatır mısınız.

Bu müthiş, işitilmemiş, umulmayacak, binde bir olan şey senin

başına geldi Papi. Sanıktan olayı **anlatmasını isteyen bir ağırceza reisi!** Güneş ve **eşsiz yargıçlarla dolu bu temmuz** ayındaki bu ağırceza oturumlarını hatırlıyor musun? Çok fazla güzeldi. Papi. Oturumları büyük tarafsızlıkla yöneten o yargıçlar, soğukkanlılıkla ve namusluca gerçeği arayan, aynasızlara, tanıklara şaşırtıcı sorular soran, Goldstein'ı buram buram terleten, çelişkileri ortaya koyan, avukatlarımla bana rahatsız edici sorular sorma imkânı veren bu başkan çok fazla güzeldi. Bir güneş adaletiydi bu, sana tekrarlıyorum Papi, daha da şüpheli polislerce hazırlanan bu şüpheli raporlar yığını karşısında yargıçların senden yana çıkacak kadar etkilendiği bir tatil oturumuydu.

Orada mücadele edebiliyor ve kendini savunabiliyordun, Papi. Kiminle? Mücadele edilecek adam eksik değildi, epey fazlaydı sayıları.

Aynasızlar ve Ort. A.Ş. tarafından şartlanan ilk önemli tanık, ana. Kötü niyetle değil, gerçekten bilinçsizlikle aynasızların imalarını benimsediğine inanıyorum.

Ana komiserle birlikte duyduğunu açıklamıyor artık: "Kelebek Roger"yi ve Legrand'ın dostlarından biri olan Goldstein'in Kelebek'i iyi tanıdığını eklediğini söylemiyor (ne zaman acaba?). Şimdi Legrand'ın şöyle dediğini açıklıyor: "Beni vuran Kelebek'tir, Goldstein onu tanır. "**Roger'**yi unuttu ve komiser Gèrardin'le müfettiş Grimaldi'nin işitmedikleri "Goldstein onu tanır" sözlerini ekledi. Bu kadar önemli şeyi bir komiserin not etmemesi garip, değil mi?

Karşı tarafın avukatı Gautrat, maktulün annesinden özür dilememi rica ediyor. Kendisine şöyle diyorum:

— Hanımefendi, sizden özür dilememin gereği yok, çünkü oğlunuzun katili değilim. Acınızın önünde eğiliyorum, bütün yapabileceğim bu.

Ama komiser Gèrardin'le müfettiş Grimaldi ilk ifadelerini değiştiriyorlar: Legrand şöyle dedi: "Beni vuran Kelebek'tir", o kadar.

O sıra ebedî her türlü boyaya boyanabilen tanık, Goldstein görünüyor. Bu tanık, 36 Orfèvres rıhtımı adresinde doldurulan gerçek bir plâk, beş ya da altı ifade verdi, üçünü kabul edilebilir buldular. Açıklamaları birbiriyle çelişki halinde, ama her keresinde polislerin kurduğu iskeleye yeni bir tahta parçası getirme pahasına beni biraz daha suçluyor. Bugün gibi gözümün önünde. Alçak sesle konuşuyor, "Yemin ediyorum" demek için elini güç kaldırdı. İfadesini bitirdiğinde avukatım Beffey saldırıya geçiyor.

— Goldstein, her şeyden önce, "rastlantı sonucu" birkaç kere sizi görüp bu işten söz ettiğini bizzat açıklayan müfettiş Mayzaud ile kaç kere karşılaştınız? Gariptir, Goldstein. İlk ifadenizde bu iş hakkında bir şey bilmediğinizi söylüyor, sonra Kelebek'i tanıyor, ardından cinayet gecesi ve cinayetten önce kendisine rastladığınızı belirtiyor, derken Kelebek Legrand'ın ne durumda olduğunu anlamak için sizi Lariboisière hastanesine gitmekle görevlendiriyor. Bu çeşitli ifadeleri neyle açıklıyorsunuz?

Cevap yerine, Goldstein hep aynı şeyi tekrarlıyor: "Korkuyordum, çünkü Kelebek Montmartre'a dehşet saçan biriydi."

Duruşumla sözlerini proteste ediyorum ve başkan bana şöyle diyor:

— Sanık, tanığa soracak sorularınız var mı?

— Evet, sayın başkanım.

Goldstein'in gözlerinin içine bakıyorum:

— Goldstein, bana dön, yüzüme iyice bak. Sana yalan söyleten ve beni sahtekârca suçlatan sebep nedir? Bu yalan ifadelerle bedelini ödediğin ve Mayzaud'nun da bildiği suçun nedir?

Oğlan kılıklı titreyerek yüzüme bakıyor ama yine de duyulur bir biçimde şöyle diyebiliyor:

— Ben gerçeği söylüyorum:

O zaman, evet gerçekten gebertebilirdim alçağı! Mahkeme kuruluna dönüyorum:

— Sayın yargıçlar, sayın Jüri üyeleri, başsavcı benim zeki ve kurnaz, şeytan gibi biri olduğumu söylüyor, oysa tanığın ifadelerin-

den mükemmel bir budala olduğum çıkıyor. Bunu da sizlere ispatlayacağım. İnsan eğer zekiyse birine bu kadar önemli bir sır vermesi, ona arkadaşını öldürdüğünü söylemesi için bu adamı çok iyi tanıması gerekir. Ama böyle bir şeyi bir yabancıya itiraf etmek, gerçek bir budala olmak demektir. Oysa, Goldstein benim için bir yabancıdır.

Ve Goldstein'a dönüp devam ediyorum:

— Paris'te ya da Fransa'da bizi bir kere bile başbaşa konuşurken gören bir kişinin adını verir misiniz lütfen Goldstein.

— Buna tanıklık edecek kimse tanımıyorum.

— Peki. Montmartre'da, Paris'te ya da Fransa'da bir tek kere birlikte içtiğimiz ya da yemek yediğimiz bir bar, lokanta ya da meyhane adı verin lütfen.

— Sizinle ne içtim, ne de yemek yedim.

— Çok iyi. O garip gece bana ilk rastladığınızda, yanımda iki kişi bulunduğunu söylüyorsunuz. Kimdi bu adamlar?

— Kendilerini tanımıyorum.

— Ben de tanımıyorum, ayrıca. Hemen, düşünmeden söyler misiniz benim için hastaneye gidip yapmanızı istediğim işin cevabını almak üzere size nerede randevu verdiğimi ve bu yeri yanınızdakilere söyleyip söylemediğinizi. Yanınızdakilere söylemedinizse nedenini.

Cevap yok.

— Cevap verin, Goldstein. Niçin cevap vermiyorsunuz?

— Sizi nerede bulacağımı bilmiyordum.

Avukatım Raymond Hubert:

— Demek müvekkilim sizi bu kadar önemli bir iş için yolluyor, Roland Legrand'ın ne durumda olduğunu öğrenmenizi istiyor ve siz cevabı nerede vereceğinizi bilmiyorsunuz? İnanılmaz olduğu kadar da gülünç bir şey bu.

Evet Papi, inanılmaz bir şeydi ama, aynasızlar tarafından özenle şartlandığı halde onların dilediği yönün dörtte birine cevap verecek kadar bile zekâsı bulunmayan bu herifin birbirini izleyen ve her

keresinde daha da ağırlaşan tanıklıkları üzerine bütün suçlamadan bina etmeyi kabullenmeleri daha da acınacak bir şey oldu.

Başkan:

— Charrière, polis, Legrand'ı size muhbir dediği için öldürdüğünüzü iddia ediyor. Buna ne cevap vereceksiniz?

— Polisle altı kere başım derde girdi ve dört aya mahkûm olup cezamı tecil edilmesi dışında, her keresinde takipsizlik ya da beraat kararıyla çıktım işin içinden. Asla başka biriyle aynı anda tutuklanmadım, asla herhangi birini tutuklamadım. Polisin elindeyken konuşmamam, özgürlüğüme kavuşunca arkadaşlarımı ele vermem inanılmaz ve kabul edilmesi imkânsız bir şey.

— Bir müfettiş sizin muhbir olduğunuzu söylüyor. Müfettiş Mazillier'yi içeri alın.

— Charrière'in bir sürü tehlikeli kişiyi tutuklamamda bana yardım eden bir muhbir olduğunu ve bu söylentinin Montmartre'da dolaştığını beyan ederim. Legrand olayına gelince, bu konuda bir şey bilmiyorum.

— Buna ne diyeceksiniz Charrière?

— Müfettişin cinayetle ilgili gerçeği bildiğini bana söyleyen avukatım Beffey'in öğüdüne uyarak, sorgu sırasında tanıklığına başvurulmasını istedim. Avukatımla birlikte, iğrenç bir tuzağa düşmüş olduğumuzu şimdi anlıyorum. Avukatım Beffey'e tanık olarak kendi adını vermesini öğütlerken, müfettiş Mazillier olayla ilgili her şeyi bildiğini söylemişti, avukatım da benim gibi buna inandı. Ya namuslu bir polis olduğunu, ya da Mayzaud ile aralarında bir rekabet bulunduğunu ve bu rekabetin onu cinayetle ilgili bildiklerini açıklamaya ittiğini düşündük. Oysa, görüyorsunuz, bu polis cinayet hakkında bir şey bilmediğini söylüyor.

Buna karşılık, müfettişin açıklamalarının sözde işlemiş olduğum cinayete eksik olan nedeni getirdiği ortada. Bir polisten geldi mi bu açıklama kurtarıcı oluyor, iddia makamının kurduğu binayı kurtarıyor ve ayakta duramayan dosyaya biraz tutarlılık veriyordu.

Çünkü müfettiş Mazillier'nin yardımı olmasa, müfettiş Mayza-

ud'nun harcadığı çabalara rağmen iddia makamının dosyası varolmayacaktı. Manevra öyle açık ki iddia makamınca benimsenmesi insanı şaşırtıyor.

Ama mücadele etmeye devam ediyor ve şöyle diyorum:

— Sayın yargıçlar, sayın jüri üyeleri, bir polis muhbiri olsaydım iki durumdan birini seçmem gerekirdi: Ya beni muhbirlikle suçladığı için Roland Legrand'ı öldüremezdim, çünkü muhbirlik yapacak kadar aşağılaşan biri böyle bir küfürü kılı kıpırdamadan kabul eder; ya da, bu hakaretin etkisinde kalıp ona ateş ederdim, o zaman da emin olun ki polis durumu idare eder, kendisine çok faydam dokunduğundan beni bu inat ve beceriksizlikle batırmaya çalışmaktan kaçınırdı. Daha da iyisi, çevrenin küçük kişileri arasında hesaplaşma diye tutturabilicek böyle bir şeye ya göz yumar, ya da meşru müdafaa halinde görünmem için bir dümen çevirirdi. Daha önce geçmiş bu türden bir sürü olay gösterilebilir, ne yazık ki benim için durum böyle değildi. Sayın başkan, tanığa bir soru sorabilir miyim?

— Evet.

Nereye varmak istediğimi bildiğinden avukatım Raymond Hubert müfettiş Mazillier'nin meslek sırrı gerekçesine bağlanmaktan kurtarılmasını kuruldan istedi, bu yapılmadan sorularıma cevap veremeyecekti.

Başkan:

— Mahkeme kurulu, takdir yetkisi olduğundan müfettiş Mazillier'yi meslek sırrıyla bağlı kalmaktan kurtarıyor, gerçek ve adaletin çıkarı uğruna sanığın soracağı soruya cevap vermesini istiyor.

— Mazillier, Fransa'da, sömürgelerde ya da yabancı ülkelerde, benim verdiğim bilgiler sayesinde yakalandığınız bir tek adamın adını açıklayın lütfen.

— Cevap verememem.

— Siz bir yalancısınız, müfettiş! Cevap veremezsiniz, çünkü böyle bir şey hiç olmadı!

— Charrière, konuşmanızda ileri gitmeyin, diyor başkan bana.

— Sayın başkanım, burada iki şeyi savunuyorum, hayatımı ve şerefimi.

Ama olay daha fazla uzamıyor. Mazilliler çekiliyor.

Ya diğer sanıklar, nasıl da sırayla geldiler! Hepsi de aynı kumaştan kesilmiş, biçilmiş ve aynı şekilde 36 Orfèvres rıhtımı Paris adresindeki Aynasızlar ve Ort. A.Ş. - 1930'ların Cinayet Masası - dikilmiş giysilerle. O günden bu yana durumun değiştiğini dileyelim, koçum. Pek inanmadan dileyelim.

Ya son açıklamam, Papi, bunu, en mantıklı olanını hatırlıyor musun? Hatırlamaz olur muyum hiç? Hâlâ kulaklarımda:

— Baylar, bana karşı namuslu davranın, iyi dinleyin: Legrand bir tek kurşun yedi, üzerine bir kere ateş edildi, ayakta kaldı, canlı olarak yola çıktı, sakin sakin bir taksiye binmesine göz yumuldu. Demek ateş eden adam onu öldürmek istemiyordu, yoksa çevrede yapıldığı gibi dört, beş, altı kurşunla temize havale ederdi. Montmartre'da dolaşan herhangi biri bunu bilir. Evet mi hayır mı?

Demek ki, cinayeti işleyen ben olsaydım ve bunu itiraf edip şu açıklamayı yapsaydım:: "Baylar, bu adam, şu şu nedenle, haklı ya da haksız, benimle tartıştı ya da beni şununla suçladı, elini cebine attı, benim gibi o da çevreden biriydi, korktum ve kendimi korumak için bir el ateş ettim." Bunu açıklasaydım, ayakta ve canlı olarak çekip gittiğine göre, aynı zamanda kendisini öldürmek istemediğimin delilini de verirdim size. O zaman da size şöyle diyerek sözümü bitirirdim: "Bir müfettiş polise çok yararlı olduğumu belirttiğine göre size söylediklerimi gerçek olarak, itiraflarım olarak kabul etmenizi ve olayı öldürme kastı bulunmadan yaralama sonucu adam öldürme saymanızı diliyorum."

Mahkeme kurulu ses çıkarmadan, bence düşünceli, düşünceli dinliyor. Sözü bağlıyorum:

— On kere, yüz kere, avukatım Raymond Hubert gibi Beffey de bana şu soruyu sordular: "Siz mi ateş ettiniz? Siz ateş ettiyseniz bunu söyleyin. En çok beş yıl, belki daha da az yersiniz, sizi daha fazla cezaya çarptıramazlar. Tutuklandığınızda yirmi üç yaşındasınız, demek çok genç çıkacaksınız cezaevinden.

"Ama sayın mahkeme kurulu üyeleri, sayın jüri üyeleri, kendi-

mi giyotinden ya da kürekten kurtulma pahasına bile bu yolu tutamam, **çünkü suçsuzum ve bir polis oyununun kurbanıyım."**

Bütün bunlar bana dilediğim gibi konuşma olanağı bıraktıkları güneşli ağırceza oturumlarında oluyordu. Hayır Papi, fazla güzeldi, çok çok iyi yürüyordu işler, mahkemenin allak bullak olduğunu ve zaferin kazanılabileceğini hissediyordun. Zavallı kendini beğenmiş çocuk, bunun fazla güzel olduğunu görmüyor muydun?

Çünkü o sıra Mayzaud'nun çabucak bulduğu ve hiç kuşkusuz, şeytanlığına parmak ısırtan olay çıkıyor ortaya. Partiyi kaybetmekte olduğunu ve on beş aylık çabalarının sıfıra inebileceğini hissederek, yasak olanı yapıyor. Oturuma ara verildiği bir gün, jandarmaların arasında tek başıma oturduğum ve girmeye hakkı olmayan salona gelip beni buluyor. Ve orada, yanıma yaklaşarak şunları söyleme küstahlığını gösteriyor: "Neden cinayeti Korsikala'lı Roger'nin işlediğini söylemiyorsun?" İyice şaşırıp kendisine şu cevabı veriyorum:

— Ama ben Korsika'lı Roger diye birini tanımıyorum ki.

Bir dakika kadar tartışıyor, çabucak dışarı çıkıp savcıyı buluyor ve kendisine:

— Kelebek cinayeti Korsika'lı Roger'in işlediğini bana itiraf etti, diyor.

Ve o zaman bu lânet olasıca Mayzaud'nun istediği gerçekleşiyor. İtirazlarıma rağmen duruşma kesiliyor. Her şeye rağmen kendimi savunuyor ve şöyle diyorum:

— On sekiz aydan beri:

"Müfettiş Mayzaud bu işte bir tek Kelebek bulunduğunu ve o Kelebek'in de ben olduğumu söylüyor.

"Müfettiş Mayzaud bunu söylemekle yetinmediğini, en ufak kuşkuya yer kalmadan suçluluğumu ispatlayan kesin reddedilmez, namuslu tanıklar getirdiğini de açıklıyor.

"Polisler suçluluğumu gösteren bütün tanıkları ve gerekli delilleri bulduklarına göre, neden kurdukları bina yıkılıyor?

"Bu dosyadaki her şey yalan demek? Ortaya atılan yeni bir ad,

Kelebek'in suçluluğundan emin olunmasına yetiyor mu?

"Suçluluğumu gösteren bütün delilleri elde tuttuğunuzu söylediğinize göre, bana kalırsa Mayzaud tarafından uydurulan ve kendisine bir kere daha güvenilirse tarafımdan uydurulduğunu söyleyeceği basit bir Korsika'lı Roger varsayımıyla her şey durduruluyor ve yeni baştan başlanıyor.

"Mümkün olamaz bu, mahkemenin devam etmesini, yargılanmayı istiyorum.

"Sizlere yalvarıyorum, sayın jüri üyeleri ve sayın başkan!"

Kazanmıştın Papi, neredeyse kazanmıştın ve başsavcının namusluluğu bu işi kaybettirdi sana. Çünkü Cassagnau adlı bu adam, yerinden kalkıyor ve şöyle diyor:

— Sayın jüri üyeleri, sayın mahkeme kurulu, iddia makamında kalmaya devam edemem... Bilemiyorum... Bu durumu aydınlatmak gerek. Kurulunuzdan mahkemeyi ertelemenizi ve bir ek soruşturma açılmasını istiyorum.

Sadece bu, savcı Cassagnau'nun bu üç cümlesi bile düzme bir dosyayla mahkûm ettirildiğini ispatlıyor.

Çünkü bu namuslu hukuk adamının elinde açık seçik, tartışılmaz bir şey bulunsaydı, dosyasından emin olsaydı: Mahkemeyi durdurun, iddia makamındaki görevime devam edemiyorum, demezdi.

"Charrière'in bir uydurması daha, sanık Korsika'lı Roger'siyle kafamızı karıştırmak istiyor, derdi. Söylenenlerin tek kelimesine bile inanmıyoruz baylar, Charrière'in suçlu olduğunu ispatlamak için gereken her şey var elimde bunu ispatlayacağım."

Oysa bunları söylemedi, böyle davranmadı, niçin? Çünkü vicdanlı biri olarak, bu dosyaya yeterince inanmıyordu ve dosyayı hazırlayan aynasızların namusluluğu konusunda kendi kendine açık seçik sorular sormaya başlamıştı herhalde.

Ve işte böyle, yirmi dört yaşında bir çocuğa karşı aynasızlar utanılacak biçimde partiyi kaybederken, Korsika'lı Roger'in palavra olduğunu bile bile seni son anda mahkûm ettirdiler. Duruşma yeri-

den başlayana kadar, başka dümenler çevirebileceklerini umuyorlardı. Kuşkusuz bütün ahlâksızlıklarıyla, başka bir mahkeme kurulunun, başka bir başkanın, başka bir başsavcının, ekim ayının kasvetli havasıyla yeni bir mahkeme kurulunun havasının bana pek yatmayacağına ve yatak odasının mezbahaya döneceğine güveniyorlardı.

Ağırcezada duruşma kesiliyor ve başka bir ek soruşturma isteniyor, **bu işteki ikinci ek** soruşturma.

Bir gazeteci şunları yazacak: "Böyle bir kararsızlığı yakalamak enderdir."

Tabii ek soruşturma hiçbir **yeni delil** getirmiyor. Korsika'lı Roger mi? Onu asla bulamayacaklar.

Bu ek soruşturma sırasında jandarmalar namuslu davrandılar, temmuzdaki olay konusunda Mayzaud'ya karşı tanıklık ettiler. Hem suçsuzluğunu haykıran, bunu mantıklı olarak ispatlayan, mahkeme kurulunun kendisinden yana etkilendiğini hisseden adam nasıl birden şu sözleri söyleyip herşeyi berbat edebilir: "Ben oradaydım ama ateş etmedim, ateş eden Korsika'lı Roger'dir!"

Ya öteki mahkeme, Papi? O sonuncu oturum, kesin olanı, kuru giyotinin işlemeye başladığı, yirmi dört yaşının gençliğinin, hayata olan inancının büyük bir tokmak darbesi yediği (müebbet), Mayzaud'nu kendine güvenine kavuştuğu ve başsavcıdan özür dileyip temmuzda bir hata yaptığını kabul ettiği, kendisine şöyle haykırdığın gün: "Namuslu adam maskeni sökeceğim Mayzaud!"... O günü tekrar yaşamak istiyor musun?

O salonu, o kasvetli günü yeniden görmeyi bu kadar mı istiyorsun? Otuz yedi yıl geçti, koçum, bunu sana kaç kere tekrarlamam gerekecek? Montmartre'ının Clichy bulvarındaki bu sıraya oturabilmeyi başarmak için seni otuz yedi yıl mücadele etmek zorunda bırakan o korkunç silsileyi yeniden yanağında hissetmek mi istiyorsun? Evet öyle, aldığım yolu daha iyi tartabilmek için beni insanların kepazeliğinin kuyusu dibine götüren merdivenin ilk basamaklarını bir daha teker teker inmek istiyorum.

Hatırlıyor musun? Yakışıklı, pırıl pırıl kruvaze elbisen yirmi ya-

şındaki delikanlı yüzünle ağırceza salonuna girdiğinde ilkinden ne denli farklı olduğunu hatırlıyor musun? Oysa aynı salondu bu.

Bir kere gökyüzü öyle alçak ve yağmurluydu ki avizeleri yakmak gerekti. Bu kez her şey kana boyanmıştı, kan kırmızıya. Halılar, perdeler, yargıçların giysileri, sanki bütün bu kumaşlar giyotinle kesilen başların düştüğü sepete batırılmıştı. Bu kez yargıçların tatile çıkacakları yok, tatilden dönüyorlar, temmuz ayına benzemiyor. Hem sonra yeni adlî yılın açılışında Montmartre gençleri arasındaki bu küçük hesaplaşma işiyle karşılaşma, belki biraz can sıkmaya başlıyor ve fazlaca uyuyor. Çabucak ciddi işlere geçmek gerek.

Adalet sarayının eski müdavimleri, avukatlar ve yargıçlar, dışardaki havanın, yılın içinde bulunulan döneminin, başkanın, başsavcının, jüri üyelerinin kişiliğinin, duruşma günündeki keyiflerinin, sanığın, avukatların form durumunun bazen tarafsız adalet terazisinde ne kadar ağır çektiğini herkesten iyi bilirler.

Bu sefer başkan olayı açıklamak istemek lütfunda bulunmuyor, iddianameyi yeknesak bir sesle zabıt kâtibine okutmakla yetiniyor.

On iki jüri üyesinin beyni hava gibi nemli, cam göbeği eblek gözlerinden anlaşılıyor. İddianamenin tumturaklı bir dille yazılan eşekliklerini kolayca yutuyorlar.

En büyük giyotin müteahhidi başsavcının insanlıkla uzak yakın ilgisi yok. Cassagnau gibi "İddia makamında artık duramam", diyecek kişilerden değil o.

İçeri girer girmez, çevreye çabucak bir göz gezdirdikten sonra bütün bunları hissediyorum: "Aman çok dikkat, Papi, böyle bir ağızcezada kendini iyi savunabileceğini sanma." Ve o kadar az yanılıyorum ki iki gün sürecek oturumlar boyunca, bana aşağı yukarı konuşma fırsatı bırakmayacaklar. Temmuzdaki duruşmayla hiç ilgisi yok. Hem, temmuzdaki duruşma fazlasıyla güzeldi.

Ve hep aynı tanıklar, aynı ifadeler, temmuzdaki "söylendiğine göre"ler, aynı "işittiğime göre"ler. Ayrıntılarıyla tekrar bunların üzerinde durmak boşuna, aynı kepazelik yeniden başlıyor, şu farkla ki öfkelendim mi ara sıra patladım mı hemen sözümü kesiyorlar.

Gerçekten yeni olan bir şey var, duruşmaların kesilmesinden önce ifade verecek zaman bulamayan benim için önemli tanık, taksi şoförü Lellu Ferdinand'ın gelişi, aynasızların bulamadıkları tek tanık, onlara kalırsa bir efsane.

Oysa taksi şoförü benim için önemli bir tanık, **İris-Bar'**a girip: "Tabancayla bir el ateş edildi" dediğini ifadesinde belirtirken **benim de orada olduğumu söylemişti.**

Garip bir hikâye, çünkü soruşturma sırasında aynasızlar Lellu'yu bulamıyorlar, bu müstakbel tanığın tanığını buluyorlar. On sabıkası bulunan bu sürgün edilmiş adam bir gün ortaya çıkıp benden yana tanıklık edecek kişinin anlaşmalı bir tanık olduğunu açıklıyor.

Uzun bir raporda Lellu'nun varlığını inkâr eden, her şeyi bulduğunu ve her şeyi ispatladığını savunan müfettiş Mayzaud, sözünü ettiğimiz tanığa hiç rastlamıyor. Bulunamadığına göre bu tanığın kendiliğinden mahkemeye çıkmaya kararlı olduğunu biliyor mu? Kendi mahalle karakolu komiserinin namuslu ve çalışkan biri olarak belirttiği tanığın?

Lellu tanıklığını doğruluyor, muvazaalı tanıklık etmekle suçluyorlar kendisini. Avukatım Raymond Hubert kollarını havaya kaldırıyor:

— Bütün bunlardan sonra, bir tek gidip vergilerinizi ödememiz kalıyor Mösyö Lellu!

Bu yeşil sıra üzerinde yeniden öfkeye kapılıyorum, ne soğuğu ne de inceden yağmaya başlayan yağmuru hissediyorum.

Tanık yerinde, Lellu içeri girip dışarda ateş edildiğini söylediği sıra benim barda bulunamayacağımı, çünkü on beş gündür barına girmemi yasakladığını söyleyen İris-Bar'ın patronu, hâlâ gözümün önünde.

Bu da böylesine önemli, özgürlüğümün ve belki hayatımın sözkonusu olduğu bir olayda girmem yasaklanan yeri cinayet sırasında bulunduğum yer diye gösterecek kadar hıyar olduğum anlamına geliyor! Garsonu da onun ifadesini doğruluyor. Tabii, sabahın beşine kadar barı açık tutma izninin polis tarafından verilen bir imtiyaz

olduğunu ve gerçeği anlatmakla bunu tehlikeye soktuklarını söylemeyi unutuyorlar. Kapanış saati hemen sabahın ikisine alınabilir. Aslında patron kendi kasasını, garson da bahşişlerini savunuyordu.

Raymond Hubert elinden geleni yaptı, Beffey de öyle. Beffey öyle bezmişti ki, gizli polis raporlarında (bir gazeteci, aynasızlardan birinin izniyle bunları yayınladığına göre o kadar gizli değilmiş) olayla ilgisi bulunmayan ahlâk hikâyeleriyle avukatlık onurunu zedelemeye çalışan Mayzaud ile açıkça savaşa girmişti.

Mahkemenin sonu. Ben en son konuşuyorum. Ne söylemeli? "Suçsuzum, polis tarafından çevrilen bir dolabın kurbanıyım. O kadar."

Jüri üyeleriyle mahkeme kurulu çekiliyor. Bir saat sonra geri dönüyorlar, yerlerine geçerlerken ayağa kalkıyorum. Tekrar yerime oturuyorum. Sonra başkan ayağa kalkıyor, kararı okuyacak: "Sanık, ayağa kalk."

Clichy bulvarının bu ağaçları altında kendimi öylesine ağırcezada hissediyorum ki, bacaklarımın tersine oturduğum sıranın tutsağı olduğunu unutarak ayağa fırlıyor, dolayısıyla da kıçüstü düşüyorum.

Ve gerektiği gibi ayakta değil oturarak, 1967 yılında, bulvarın ağaçları altında, 1931 Ekimi'nde başkanın anlamsız bir sesle açıkladığı kararı işitiyorum:

— Müebbet kürek cezasına çarptırıldınız. Jandarmalar, mahkûmu götürün."

Kollarımı uzatmak üzereyim ama kimse kelepçe takamayacak, yanımda jandarmalar yok. Sıranın öteki ucunda, tortop olup uzanmış ve soğukla inceden yağan yağmurdan korunmak için başına gazete kağıtları koyan zavallı bir ihtiyar kadından başka kimse yok.

Bacaklarımı kurtarıyorum. Sonunda ayağa kalkıp bacaklarımın uyuşukluğunu gideriyorum, bu çok yaşlı, müebbet sefalete mahkûm kadının ellerine bir yüz frank koyuyorum.

Benim müebbet cezam on üç yıl sürdü.

Ve hep Clichy bulvarının ortasındaki ağaçların altında beni

Montmartre'dan, Montmartre'imdan aşağı yukarı kırk yıl süren inanılmaz şamarı yediğim ağırcezadaki son görüntüyle izlenerek, Blanche alanına kadar gidiyorum.

Bu eşsiz alanın ışıklarına girer girmez, sinema makinesi duruyor ve metro çıkışında oturmuş başları dizlerinde iki büklem uyuyan birkaç serseriden başka şey görmüyorum.

Hemen, bir taksi bulmalıyım. Hiçbir şey beni çekmiyor, ne yapma ışığın parıltısını benden gizleyen ağaçların gölgesi, ne ışıklar saçan Moulin Rouge'uyla alanın ışıltısı. Biri bana geçmişimi çok fazla hatırlatıyor, öteki bağırıyor: "Artık buralı değilsin!" Her şey, evet, her şey değişmiş, yirmi yaş anılarının öldüğünü, gömüldüğünü görmek istemiyorsan çabuk kaç.

— Hey Taksi! Lyon garına lütfen.

Ve beni yeğenimin evine götüren banliyö treninde, Raymond Hubert'in mahkûmiyetimden sonra okuttuğu bütün gazete yazılarını hatırlıyorum. Duruşma süresince devam eden şüpheli belirtmeden duramayan tek gazete yok, ister **La Dêpêche, La France, Le Matin, L'intransigeant, L'hummanite,** ister "Karanlık İş" diye başlık atan **Le Journal** olsun.

Bu gazeteleri, Fransa'ya dönüşümden beri araştırdım. Örnek olarak birkaç yazıdan parça alalım:

27.10.31 tarihli **La Dêpêche** avukatımın ağzından yazıyor: "Soruşturma ya da duruşma sırasında, üç kere ek soruşturma isteğiyle işi uzatmak sanığı suçlamakta başvurulan delillerin zayıflığını gösterir."

27.10.31 tarihli **Le Matin:** "Otuz kişi tanıklık etti. Bir tanesi yeterdi belki: Yaralıyı arabaya yerleştiren, "karısı"na haber veren ve kaybolan yabancı; ama bu yabancı birbiri ardından otuz sanığın ifadeleriyle belki de ortaya çıkaramayacakları bir bilinmeyen olarak kalıyor."... Jandarmalar: "Müfettiş Mayzaud Charriére'e yaklaşıyor: "Kim olduğunu iyi biliyorsun," diyor ona."

28.10.31 tarihli **La France:** "Sanık soğukkanlılık ve cesaretle cevap veriyor... Sanık: "Bunu işitmek çok acı, diyor. Goldstein'ın

bana kin beslemesi için bir neden yok, ama vicdanı rahat olmayan pek çok kişi gibi müfettiş Mayzaud'nın mahkeme ellerinde, işte gerçek"... Müfettiş Mayzaud mahkeme tarafından çağrılıyor. Hemen itiraz ediyor: "On yıldan beri Pigalle'de çalışırım, Goldstein'ın çevreden olmadığını biliyorum. Çevreden olsaydı asla konuşmazdı (dikkat buraya)!"

28 Ekim tarihli **L'Humanite:** Yazı bütünüyle konmayı hak ediyor. Başlık: "Charrière-Kelebek müebbet küreğe mahkûm oldu."

Seine jürisi, gerçek Kelebek'in Butte'de bir mart gecesi Roland Legrand'ı öldüren kişiliği üzerinde devam eden kuşkulara rağmen, Charrière'i mahkûm etti.

"Dün, duruşmanın başında, bütün iddianamenin ifadesine bağlı olduğu tanık Goldstein dinlendi. Devamlı polisle bağlantı halinde kalan, komiser Mayzaud'nun cinayetten beri yüz kereden fazla gördüğünü söylediği bu tanık, üç ayrı kere ve her keresinde daha da ağırlaştırarak ifade verdi. Bu tanık görülüyor ki, cinayet masası görevlilerini sadık bir yardımcısı.

"Goldstein suçlamalarda bulunurken, Charrière kendisini dikkatle dinliyor. Sözlerini bitirdiğinde bağırıyor:

"— Anlamıyorum, anlamıyorum kendisine hiçbir şey yapmadığım ve buraya gelip tek hedefi beni küreğe göndermek olan yalanları sıralayan şu Goldstein'ı.

"Yeniden müfettiş Mayzaud çağrılıyor. Bu kez, Goldstein'ın ifadesinin polis tarafından söylenmediği iddia ediliyor. Ama sağda solda, kuşkulu gülümsemeler farkediliyor.

"Başsavcı Siramy, tutarsız iddianamesinde, Montmartre'da ve hatta başka yerlerde pek çok Kelebek olduğunu belirtiyor. Yine de, cezayı belirtmeyip jüriye bırakarak sanığın cezalandırılmasını istiyor.

"Avukat Gautrat'nın temsil ettiği karşı taraf, küreği gülünç bir şekilde "ahlak okulu" olarak gösterdikten sonra Charrière'i "namuslu bir adam" olması için ve kendi çıkarı gereğince oraya yollamalarını istiyor.

"Savunma avukatları, Beffey ve Raymond Hubert, müvekkilerinin suçsuzluğunu öne sürüyorlar. "Kelebek" adıyla anılan "Korsika'lı Roger"nin bulunmadığı bahanesiyle "Kelebek" diye bilinen Charrière'in mahkûm edilmesi gerekmiyor.

"Ama jüri, uzun süren bir tartışmadan sonra, salona dönüyor, iddia makamının isteği yönünde kararını veriyor ve mahkeme kurulu Henri Charrière'ı müebbet kürek cezasına çarptırarak karşı tarafa 1 frank tazminat ödemesine karar veriyor."

Yıllar boyu kendi kendime şu soruyu sordum: Neden polis, en iyi **işbirlikçilerinden** olduğunu söylediği yirmi üç yaşındaki bir hayduda bu kadar yüklenmişti? Bir cevap bulabildim, tek mantıklı olanını: **Gerçek muhbir olan,** başka birini kurtaracaktı böylece.

Ertesi gün, günlük güneşlik bir havada Montmartre'a döndüm. Yeniden kavuştuğum gerçekten Tholosé sokağı ve Durantin sokağındaki mahallem, Lepic sokağı çarşısı, ama suratlar, nerede tanıdık suratlar?

Birini arıyormuş gibi yapıp, kapıcı kadını görmek üzere Tholosé sokağı 26 numaraya girdim. Benim kapıcım yanağında, kıl dolu ve iğrenç bir et beni bulunan şişko, iyi yürekli bir kadındı. Kaybolmuş. Yerini alan bir Britanyalı ve buna öyle üzülüyorum ki, ilk geldiğinde kıllı et benini görüp görmediğini sormuyorum.

Gençliğimin Montmartre'ını çalmamışlar, hayır, her şey yerli yerinde, ama her şey değişmiş. Sütçü bir otomatik çamaşırhane olmuş, köşedeki bar eczane, manav da bir kafeterya. Bununla biraz ileri gidiyorlar ama!

Tholosé ve Durantin sokaklarının köşesindeki, likör içmeye gelen büyük bir ciddiyetle sırf kızdırmak için zavallı kocaları çalışırken kafayı tütsülemekle suçladığımız Abbes alanı postanesindeki memurelerin buluşma yeri Bandevez barı hâlâ var ama tezgâhı başka yanda, hiç yerini bulmayan iki kelek masa da koymuşlar. Üstüne üstlük, patronu bir Cezayir'li kadın, müşterileri de Araplar, İspanyollar ve Portekizliler. Auvergne'li eski meyhaneci nereye gitti acaba?

Tholosé sokağından Moulin de la Galette'e giden merdiveni çıkıyorum. Korkuluğu değişmemiş, yine aynı tehlikeli biçimde son buluyor. Korkuluğun bu kadar çabuk bittiğini farkedecek kadar iyi görmeyip yüzüstü kapaklanan zavallı ufak tefek bir ihtiyarı burada ayağa kaldırmıştım. Okşuyorum bu korkuluğu ve sahne gözümün önüne geliyor, ufak tefek ihtiyarın bana teşekkür edişini işitiyorum: "Delikanlı, çok iyi yürekli ve terbiyelisiniz. Bundan ötürü sizi kutlar ve teşekkür ederim." Bu basit cümle beni öylesine allak bullak etmişti ki, ona doğru eğilirken yere düşürdüğüm makinemi almak için ne yapacağımı bilmiyor, iyi yürekli delikanlının belki de sandığı kadar efendi olmadığını anlamasını istemiyordum."

Evet, Montmartre'ım yine de burada çalmadılar benden, sadece insanları, sevimli, gülümseyen, "Günaydın Kelebek, ne var ne yok?" diyen insanları çaldılar. Onları evet, benden çaldılar ve içimde korkunç bir acı var.

Akşam, kabadayıların devam ettiği bir bara giriyorum. Yaşlı müşteriler arasında en yaşlısını seçip soruyorum:

— Özür dilerim, bilmem kimi tanır mısın?

— Evet.

— İçerde.

— Ya bilmem kim?

— Öldü.

— Bilmem kim?

— Tanımıyorum. Ama kusura bakma, fazla soruyorsun. Kimsin?

Sesini biraz yükseltti, isteyerek, ötekilerin dikkatini çekmek için. Şaşmıyor. Kendini tanıtmadan, tek başına kabadayılar kahvesine böyle giren birinin ne istediğini öğrenmek gerek.

— Adım Henri, Avignonluyum ve Kolombiya'dan geliyorum. Bunun için beni tanımazsınız. Hoşçakalın.

Fazla uzatmıyor ve Seine vilâyeti dışında yatmak için hemen koşup trene atlıyorum. İkamet yasağını bana bildirmelerini hiç istemediğimden bu tedbirleri alıyorum.

Ama Paris'teyim, Paris'te, Paris'tesin koçum! Ve Bastille'deki

eğlence yerlerinde dansa gidiyorum. Boucastelin yerinde, **Bal-â-jo**'da şapkamı geriye itip kravatımı çıkardım. Yirmi yaşındayken yaptığım gibi, bir karıyı dansa kaldırma cesaretini bile gösterdim. Ve neredeyse gençliğimin Mimile Vacher'si kadar iyi çalan bir akordeona uyup vals yaparken, işimi soran karıya taşrada ev işlettiğimi söylüyorum. Bu da bana büyük bir saygıyla bakmalarına yol açıyor.

La Coupole'de öğle yemeğine gittim ve başka bir dünyadan geliyormuşum gibi, garsonlardan birine hâlâ taraçada pétanque (*) oynayıp oynamadığını soracak kadar saflık gösterdim. Yirmi beş yıldır orada çalışan garson, sorum karşısında şaşırdı kaldı.

Ve La Rotonde'de ressam Fouicta'nın köşesini boşuna aradım. Bildiğim ve sevdiğim her şeyi değiştirdiklerinden nefret dolu, geçmişe yeniden kavuşmak için gözlerim umutsuzlukla eşyalara, masaların, barın düzenine takılırken birden hesabı görmeyi unutup dışarı fırlıyorum. Garson, hemen yandaki Vavin metrosunun girişinde sertçe koluma yapışıyor, Fransa'da insanlar kibarlığı unuttuklarından, polis çağırmasını istemiyorsam hesabı hemen ödememi bumumun dibinde bağırarak söylüyor. Tabii ödüyorum, ama herife öyle az bir bahşiş veriyorum ki fırlatıyor çekip giderken: "Kaynananıza saklayabilirsiniz bunu! Bahşişinize benden fazla ihtiyacı olmalı!"

Ama Paris yine Paris. Binbir ışığın, insanın içini ısıtan ve o eşsiz tılsımını geçiren, şarkı söyleme isteği uyandıran Paris ışığının aydınlattığı Champs-Elysées'de bir delikanlı gibi yukarıdan aşağı indim, sonra tekrar yukarı çıktım. Ah, ne tatlı Paris'te yaşamak.

Saint-Denis kapısına ya da o sıra dünya şampiyonu olan Rogoulot'nun koca bir gazete kağıdı bobinini kaldırdığı Montmartre'daki eski L'Auto gazetesinin önüne vardığımda hiçbir heyecan, hiçbir şiddet isteği yok içimde. Staviskyle bakara oynadığım kulübün önünden geçerken içim rahat, tek başıma, huzurla Lido'nun progra-

(*) Fransanın güneyinde büyük bilyalarla oynanan bir çeşit oyun

mını izliyorum. Aşağı yukarı eskisinin aynı kalan Hal'in kaynaşmasına birkaç saat için sakin sakin katılıyorum.

Ancak Montmartre'da yüreğimden acı sözler çıkıyor.

Paris'te sekiz gün kaldım. Sekiz kere ünlü cinayetin işlendiği yere döndüm.

Sekiz kere, gözlerim kapalı, soruşturmam ve iki duruşmam hakkında bütün bildiklerimi yeniden canlandırdım.

Sekiz kere, mahkûm olmamı sağlayan bütün o alçakların yüzlerini gözümün önüne getirdim.

Sekiz kere mırıldandım: "Gençliğinin on üç yılını senden koparmak için her şey burada başladı."

Sekiz kere tekrarladım: "Öcünü almaktan vazgeçtin, iyi, ama asla bağışlayamayacaksın."

Sekiz kere Tanrı'dan, öc almaktan vazgeçmem karşılığında böyle bir şeyin asla başkasının başına gelmemesini diledim.

Sekiz kere sıraya, yalancı tanıkla sahtekâr polisin sayısız "rastlaşmaları" sırasında "rastlantı sonucu" üzerine oturarak verilecek yeni ifâdeyi hazırlayıp hazırlamadıklarını sordum.

Sekiz kere, sırtım her keresinde daha az kamburlaşarak - öyle ki son seferinde vücudum doğrulmuş, bir delikanlınınki kadar dik ayrıldım oradan - kendi kendime mırıldandım: "Yine de kazandın, koçum, çünkü buradasın, özgürsün, sağlığın yerinde, seviliyorsun ve geleceğinin hâkimisin. Ötekilerin, geçmişinin bütün o yüzlerinin ne olduğunu aramaya kalkma. Buradasın, neredeyse bir mucize bu, Tanrı her gün böyle bir mucize yaratmaz. Şundan emin ol ki, hepsinin en mutlusu sensin."

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

İSRAİL - YER SARSINTISI

Orly'den uçağa binip Paris'ten ayrılıyorum. Rita'nın annesini görmem gereken İsrail'e doğru uçuyorum. Bilindi bilineli baskı altında tutulan bu ırkın, bütün dünyada söylendiğine göre mucizeler yaratmakta olduğu ülkeyi tanımak için meraktayım.

Açık söyleyeyim, kötümserdim. İsrail'i dinlerinin tutsağı insanlardan oluşan bir ulus, hahamlarla yobazların kabul ettirdiği bir ülke olarak görüyordum.

Uçak beni Tel-Aviv'e inidiriyor. Hayfa'ya, Rita'nın annesinin yaşadığı Tel Hanam adlı küçük bir yere gidiyorum.

Hemen farkediyorum, bu ulusun delikanlılarıyla genç kızlarının hiç de keriz olmadıklarını.

Bütün taksi şoförleri, ibraniceden başka en az bir, çoğu kere de iki dil konuşuyorlar. Yanıma yaklaşan ilk şoför yalnız ingilizce biliyor. Fransızca ya da ispanyolca konuşan birini bulana kadar, üç dakika geçirmem gerekiyor. Fransızca kadar ispanyolcayı da iyi konuşan bir gencin kullandığı eski takside gidiyorum. Lâfâ giriyorum:

— Nerelisin?

— Casablanca'da doğdum, ilkokul mezunuyum Sefardi'yim.

— Sefardi nedir?

— İspanya kraliçesi Katolik İzabel tarafından İspanya'dan kovulan yahudi ırkından gelen. Okulda Fransız eğitimi gördüm, ama annem ve babamdan ispanyolcayı öğrendim.

— Buraya geleli çok oluyor mu?

— On yıl. Babam, annem, büyükannem, iki kız kardeşim ve ben geldik. Rahatımız yerinde, herkes çalışıyor, kendi evimizde, kendi toprağımız üzerindeyiz. Hepimiz İbraniceyi öğrendik. Neden mi? İsrail yeryüzünün bütün yahudilerinden oluştuğu için ortak bir dilimiz bulunması gerekli. Herkes dilini getirdiğinden, hepimizin konuştuğu bir dil olmazsa ne yapabiliriz?

— Kendi hesabına mı çalışıyorsun? Taksi senin mi?

— Hayır, kendi taksimi alacak kadar zengin değilim.

— Pahalı mı böyle bir araba?

— Çok pahalı, aşağı yukarı 50.000 frank. (150. 000 T. Lirası civarında.)

— Demek burada da, öteki ülkelerde olduğu gibi zenginler ve yoksullar var?

— Burada zenginler var, doğru, ama yoksul yok, çünkü kimsenin ne iş ne de para dilenmesi gerekiyor.

— Ya ihtiyarlar?

— Onlarla çok ciddi olarak ilgileniliyor. İyi bir emekli aylığı ve bahçeli küçük bir ev veriliyor kendilerine.

— Senin evin var mı?

— Henüz yok. Yönetici durumundakiler Polonya asıllı, sefardimlere karşı bir çeşit ırkçı politika güdülüyor.

— Yok canım! Irkçı sorunları bulunan en son insanların sizler olması gerekir.

— Doğru, ama böyle işte. Hoş bir şey de değil. Ama gelecek kuşakta bu ayırım kalmayacak, onların hepsi "sabra" olacak.

— Ya şimdiki "sabra"lar ırkçı değil mi onlar? Sabra'lar İsrail'de doğma büyüme olan kişiler tabii?

— Evet. Ama onlar da ırkçı. İsrail'de doğdukları için kendilerini ötekilerden üstün ve daha çok hak sahibi sayıyorlar.

— Demek ülkende her şey toz pembe değil.

— Hayır, ama İsrailli olarak davrandığımızda yani kendi çabalarımıza dayanan gelişmiş bir tarım ve ekonomi sahibi olmak için

çalıştığımızda her şeyi unutuyoruz.

— Yabancı ülkelerdeki yahudilerden çok mangır alıyor musunuz?

— Bu paralar çarçur edilmiyor ve sadece insanların iyi yaşamasında harcanıyor. Sanayi kolları yaratmakta, çölü sulamakta, topluluğa faydalı olabilecek her şeyin dikilmesinde ya da inşa edilmesinde kullanılıyor.

— Ülkeni seviyor musun?

— Onun uğruna hayatımı veririm.

— İçindeki en güçlü yan ne, dinsel bağnazlık mı?

— Hayır. Yahudiyim ama, evde yahudi dininin kurallarına şöyle böyle uyuyoruz. Anlamak gereken şey, yeryüzünün hiçbir ülkesinde öteki insanlara tam olarak eşit tutulmadığımız. Fransızlarla ve Fas birlikleriyle savaşa katılan bir babam var. Ona pis Yahudi diye küfreden bir salak, ister Fransız olsun ister Arap, her zaman çıkarmış.

— Kabul, ama bir kişi bütün bir toplumu temsil etmez.

— Doğru, ancak insan hayatını tehlikeye attığı ve bir ulusun üniformasını giydiği zaman, herkesin eşit olarak saygı görmesi gerekir.

— Haklısın.

İşte Hayfa, bir çeyrek sonra Tel Hanam'da olacağız.

— Bu adresi biliyor musun?

— Hayır, ama bize gösterirler.

Hayfa'nın büyük bir dış mahallesi olan Tel Hanam'a vardığımızda saat gecenin onu. Yollar insan dolu, her yaştan kız ve oğlan gruplarıyla. Gülüyorlar, şarkı söylüyorlar, şamata ediyorlar, öpüşüyorlar. Bu on dört yaşındaki çocukları sarmaş dolaş, çok genç yaşta ve herkesin önünde aşk oyunlarına başlamaktan çekinmez görmek, birden benim için çok yeni bir görüntü oluyor.

Adresi soruyorum.

— Şurası. Ama siz burada inin, taksi binanın kapısına kadar gidemez, oraya varmak için çıkılacak merdivenler var.

Taksinin parasını ödüyorum, bir genç zorla bavulumu kapıyor

ve efendice, üç delikanlıyla üç genç kız bizimle birlikte geliyorlar.

— Uzaktan mı geliyorsunuz?

— Venezuella'dan. Bilir misiniz?

— Tabii, Güney Amerika'da.

— Nasıl, Fransızca mı konuşuyorsun sen?

— Ben de Fransızım o da, öteki Tanca'lı, şu Fas'lı.

— Ya kızlar?

— Üçü de Polonya asıllı.

— Güzel kızlar. Nişanlılarınız mı?

— Yok arkadaşlarımız. İyi arkadaşlarımız.

— Birlikte nece konuşuyorsunuz?

— İbranice.

— Hepiniz İbranice bilmediğiniz zamanlar ne yapardınız?

— Canım bilirsiniz, oynamak, birlikte gezmek, öpüşmek için İbranice bilmeye gerek yok, cevabını veriyor bavulumu taşıyan çocuk gülerek. Hem, artık ne Fransızız ne de Polonyalı, İsrailliyiz hepimiz.

Binaya vardığımızda hepsi üç katı da benimle çıkmak istediler ve kapı açılıp Rita'nın annesi kollarıma atıldığında yanımdan ayrıldılar.

Olağanüstü İsrail, keşfedilecek olağanüstü ülke! Çünkü, Rita'nın annesine kavuşmanın heyecanına, onun bana anlatacak bir çok şeyi ve benim de ona anlatacak pek çok şeyim bulunmasına rağmen, tabii bütün günlerimi evinde geçirmiyorum. Sağa sola gidiyorum, kısa sürede dostlar edindim, özellikle de beni yaşlılardan çok ilgilendiren gençler arasından.

Ve İsrail gençlerini, keşfediyorum. Öteki ülkelerin gençlerinden daha uslu değiller, hayatı, motosikletleri, delice yarışları, kızları eğlenmeyi, dans etmeyi seviyorlar. Ama çoğunda rastladığım, eğiticilerinin onlara verebilmeyi başardığı birkaç dil öğrenmenin, daha sonra hayatını iyi kazanabilmek ama özellikle de olumlu ve ülkeye faydalı bir unsur olabilmek için iyi bir meslek edinmenin gerektiği inancı. Toplulukta zahmete değecek bir rol oynamanın gururu için

bir sürü fedakârlık yapabilecek pek çok genç gördüm. Para ya da lüks için yüksek yerlere geçme ihtirası beslemiyorlardı.

Bir keşif daha yapıyorum: İsrail yahudileri parayla ilgili değiller. Dünyanın bütün ülkelerinde müteşebbis olan, hep daha fazla para yapmak için yaşar görünen ırk, kendi ülkesine yerleşince bu kadar değişebilir mi?

Ama yine de, rastladığım gençlerden birinin duygularındaki kararlılığın nereye kadar gittiğini anlamak için iyi bir teknisyen olarak ne kazandığını soruyorum. Bana düşük bir ücret söylüyor, ayda iki yüz dolardan az.

— Bu mesleğinle, Venezuella'da beş kat fazlasını kazanabileceğini biliyor musun?

Gülerek Fransa'da dört katını teklif ettikleri ama bunun kendisini ilgilendirmediği cevabını veriyor bana. Burada özgür, çok rahat ve özellikle de **kendi ülkesinde.**

O da dininin kurallarına pek uymuyor, ancak asgari olanı yapmakla yetiniyor. Sakallı ve kara şapkalı ihtiyar yahudiler, özellikle de çok tutucu ve herkesi dinin zincirlerine hapsetmek isteyen Polonyalı hahamları sevmiyor. Irkını seviyor, ama genç, sporcu, özgür, cinselliğe açık, komplekssiz ırkını. Bir arada, kızlı oğlanlı yaşamaya bayılıyor. Ulusunun herhangi bir alanda sanayide ya da tarımda gösterdiği her başarıyı benimsiyor ve bundan sevinç duyuyor.

Dil sorunu yüzünden, ancak Fransa'dan, Kuzey Afrika'dan ya da İspanya'dan gelen gençlerle konuştuğumu söylemem gerek. İçlerinden biri, siyasal yönden arkadaşlarının çoğu gibi sosyalist olduğunu açıklıyor bana. Bir başkası, bir Fas'lı Araplardan nefret etmediğini, propaganda ve yaratılan çıkarların Arapları kendilerine düşman yaptığını çok iyi bildiğini söylüyor. Casablanca'da küçük Arap çocuklarıyla, iki taraf için de bir mesele olmaksızın sokakta oynadığı çağlardan sevgiyle söz ediyor ve arıyor o günleri. Kendi kendine bunu pek çok sorduğunu söylüyor bana ve şimdiki duyguların ne Arap ne de Yahudi olan kişiler tarafından yaratıldığını iddia ediyor.

— Neden Araplar bizimle savaşsınlar diye ekliyor. (Çünkü 67 Mayısı'nın sonunda savaş söylentileri ciddi olarak dolaşmaya başlamıştı.) Ekili hale getirdiğimiz çölleri almak için mi? Kendi topraklarında ekilmeyen uçsuz bucaksız arazileri mi yok? Arap dünyasının özgürlüğünden ve kendi bağımsızlıklarından söz ediyorlar, ama kazanma umuduyla savaşmak için kendilerini Rusların kollarına atıyorlar. Oysa bir Rus bir Arap'tan, emmisini oğlu olan bir Yahudiye göre çok farklı.

Rita'nın annesini görmeye geldim ama, gelmemin bir nedeni de onların yönetim şekli, kollektivizmi olan kibbutz'ları incelemekti. Baştan bu konu beni ilgilendirmişti, ama özellikle de, işler yoluna girerse balıkçılarla ötekiler için kaçınılmaz biçimde yüksek bir hayat düzeyi ve şekli sağlayacak olan bu tür bir şey yaratmayı düşündüğüm Maracaibo'daki balıkçılık serüvenimden sonra.

Yalnız elde ettikleri sonuçlarla değil, ama bu küçük toplulukların refahıyla da hemen etkilendim.

Değişik türden birkaçını gezmeye gidiyorum.

Herkese ayrı bir görev verilen bu topluluklar beni etkiliyor. Herkes bir iş yapıyor. Topluluk refah içinde, bir tarım kibbutzuysa ürettiklerini satıyor, herkes sonuçlardan aynı biçimde yararlanıyor. Ama beni belki en çok etkileyen, profesörlerin, büyük doktorların, avukatların şehirde çalışmaya gidip akşam kibbutza döndüklerini görmem. Kazandıkları parayı ortak kasaya veriyorlar.

Turist olarak da geziyorum. Hayfa önemli bir şehir. Bir liman, kalabalık, sokaklarında neşe. Gece keyifli. Çeşitli gece kulüplerine gittim ve kızların çalıştığı barlar bile buldum. İşte o zaman, şapka! Bir kere kızların hepsi üç beş dil konuşuyor, müşteriyi yolmakta da dünyanın herhangi bir ülkesindeki meslektaşlarından daha becerikliler. Bir kadeh mentaya dört dolar alıyorlar. Kızların bunu içiş ve yenisini isteyiş hızıyla, cepte birkaç dolar tutmak istiyorsa insanın buralardan mümkün olduğu kadar çabuk kaçmakta çıkarı var.

Demek, İsrail'de gördüğüm: Zorunlu bir disiplin değil, herkesin dilediğini, istediğini yaparak eğlendiği ya da çalıştığı gerçekten öz-

gür bir hayat. Sokaklarda dilenci yok. **Bir tek bile,** ne çocuk, ne ihtiyar.

Hem sonra matrak şeyler görüyorum. Otobüs durağında, yirmi kişi kadar bekliyor. Önce Arabın otobüsü gelirse, ona da binecekler mi? Ayırım gözetmeyen yahudiler var, biniyorlar, ama binmeyenlere çok aceleleri olduğunu ve yahudinin otobüsünü bekleyemeyeceklerini söyleme gereğini duyanlar da çıkıyor.

Arap, uzun entarisiyle, ciddi ciddi ve teşekkür etmeden parayı alıyor, sonra yolculuk başlıyor.

Başka bir ilginç şey daha. İsa'nın balığa çıktığı ülkede yahudiler hristıyanlara üzerinde bir haç bulunan ve gerçekten İsa'nın avlandığı Şeria nehrinden alındığını piskoposun imzasıyla doğrulayan bir kâğıtla birlikte şişe şişe su satıyorlar. Kutsal toprakla dolu keseler satıyorlar. Bu keselerin de bir piskoposun imzasını taşıyan doğruluk belgesi var. Her şişe ve her kese iki dolar değerinde, iş olarak zahmete değer, çünkü toprak pahalı değil ve Şeria'nın hâlâ suyu var.

On beş gün oluyor İsrail'e geleli. Bir kollektif çiftliğinin yönetimiyle ilgili bütün belgeler elimde.

Savaşın bu hafta çıkacağı bildiriliyor. Bu işe karışmak ya da kötü bir duruma düşmenin hiç gereğini görmüyorum, ama acele bir bilet almak için Air France'a koştuğumda bütün uçakların kadınlarla çocuklara ayrıldığı cevabını alıyorum. Sonunda Belgrad'a giden bir Sabena uçağı buluyorum, öbür gün akşam hareket edeceğim.

Bu iki gün süresince, mümkün olabilecek hava akınlarına karşı savunma hazırlıklarını izliyorum. Tel Hanam'da bütün binaların bodrum katındaki eşyaların boşaltıldığını görüyorum, çünkü mahzen yok hiçbirinde ama her apartmanın depo gibi bir yeri var. İnsanlar ne ürkek ne de somurtuk. Bütün bu işleri sakin sakin yapıyorlar. Yalnız Rita'nın annesi, yaşı dolayısıyla, biraz telâş belirtisi gösteriyor.

Siper kazıyorlar. Herkes bu işe katılıyor, kadınlar ve çocuklar dahil.

Bir çavuş, elinde liste, askere gitmesi gerekenleri çağırıyor. Hareketten önce bir yoklama daha yapıyorlar ve adları okunmadığı halde kalabalığa karışan yedi-sekiz fazla adam buluyorlar. Sonrası için iyi belirti, kimse kaytarmaya bakmıyor.

Savaşın son anda önlenebileceği umuduyla, Belgrad'a hareket ediyorum. İki gün sonra da, Belgrad'dan Caracas'a doğru yola çıkıyorum.

Uçakta kafam bu uzun yolculuğun görüntüleriyle dolu, hiç peşimi bırakmayan, hepsinden ağır basan da eşekleri, Arapları, Kuzey Afrikalıları, yahudileri, hristiyan Arapları, çarşısı, sakaları, aynı evlerin taşları arasından, aynı kaldırım taşları üzerinden, aynı çeşmelerle, aynı kavgalar ya da aynı şarkılarlarla, İsa'nın yıkanmak ya da balık avlamak üzere yalınayak Şeria'ya doğru yürüdüğü Taberiye'nin o daracık sokakları. Benim gibi dinsiz birine böyle bir güçle kendini kabul ettirmesi için bu izlenimin ne kadar derin olması gerekli!

Uçak hafifçe Rita'nın beklediği Caracas havalanına konuyor, karım beni öperken:

— Savaş seni orada yakalayabilirdi! diyor.

— Savaş mı? Neden savaş Rita? Bütün gücümüzle savaşın çıkmamasını dilememiz gerek.

— Oldu, Henri, üç saat önce başladı bile.

Altı günde, boş bulunup bizim de yakalanabileceğimiz bu savaş sona erdi. Rita'nın annesine bir şey olmadı ve temmuz ayına iç rahatlığıyla giriyoruz:

İşlerimiz yolunda, bu arada mutluyuz. Fransa'dan öyle bir kurutulmuş çiçek demetiyle döndüm ki her gün içlerinden birini alarak hayatımın sonuna dek düşleyebileceğim bitmeyecek bir hikâye kaynağına sahibim.

Son yıllarda durmadan düşündüğüm (çünkü yaşlılık günlerini de düşünmek gerek) geleceği korkusuz bekliyorum, çünkü işler normal sürüp giderse yaşlılığımızı sıkıntısız geçirmemizi sağlayacak tedbirleri aldık.

28 Temmuz 1967, Caracas'ın kuruluşunun dört yüzüncü yıldönümü.

Saat akşamın sekizi, altıncı katında büyük bir dairemiz bulunan sekiz katlı binanın tam karşısındaki barın neon ışığını yakıp eve döndüm. Balkon kapısı açık, iki avize ışık saçıyor, Rita'yla yanyana oturmuş bir televizyon programı seyrediyoruz.

— Bitmek üzere olan bu ay iyi geçti değil mi Henri?

— Çok iyi, sevgilim. Haziran da öyleydi zaten. Çok yorgun değilsin ya?

— Hayır, iyiyim.Ah, Tanrım!..

Çukurlar ve tekerlek izleriyle dolu yolda hoplayıp zıplayan deli bir kamyon gibi evi sarsan canavar, evi sağdan sola, önden arkaya sallayan bir çeşit dragon, saat rakkası gibi gidip gelen avizeler, kızağa dönen, bazen otuz dereceden fazla yatan döşeme, cilâlı çiniler üzerinde odanın bir duvarından ötekine kayan köpekler, iki küçük köpeğimiz, çivisinden kurtulan resimler, patlayan televizyon, tekerlekli paten üzerindeymiş gibi iskemlelerle birlikte gezintiye çıkan masalar, tiyatrodaki fırtınaların teneke gümbürtüsünden de güçlü bir madenî homurtu, her yandan gelen çatırtılar, iyi yürekli Maria'mızın dehşet çığlıkları ve dışardan gelenler. Rita ve ben, bir an sonra her şeyin üstümüze yıkılmasını ve devrilirken bizi de sürüklemesini bekleyerek birbirimize sarılmış, yapışmışız, yanak yanağa.

Tam otuz beş saniye sürdü. Betancourt'a atılan bombanın sekiz dakikasını çok uzun sanmıştım, oysa bu saniyelerin yanında o dakikalar bir şey değildi.

Bütün dans edenler, çatırdayanlar, sürüklenenler durur durmaz, elele tutuşup kendimizi merdivenlere atıyoruz. Altı kat bir anda iniliyor, köpeklerle Maria da bizimle aynı zamanda sokağa varıyorlar.

Korku ve 6.7 derecelik (Richter) bu yer sarsıntısından sağ kurtulmanın sevinciyle haykıran yüzlerce kişiye rastlıyoruz.

Sarsıntının başlangıcında sokakta olan ve hindistancevizi ağaçları gibi sallanan binaların altında ezilmemek için yolun ortasına sığınanlar, ellerimizi sıkıyor ve binamızın iskambilden bir ev gibi yı-

kılmayışı karşısında bunun mucize olduğunu haykırıyorlar.

Sekizi kırk bir geçe ikinci yer sarsıntısı oldu, on saniye sürdü.

Kimse evine dönmeye cesaret edemiyor, biz de herkes gibiyiz. Başka sarsıntılar olabilir ve bu kez her şey yıkılabilir.

Orada, toprağın üzerinde, ayaklarımız iyice yere yapışık, tepemizdeki gökyüzünden başka damımız olmadan durmak, yerleşmek, karın doyurmak, uyumak ve beklemek zorundayız.

Yine de yolun öteki yanındaki küçük bir villâda bulunan barımıza gidiyoruz, felâketle karşılaşmayı bekleyerek. Hiçbir şey yok. Barın raflarından yarım düzüne kadar şişe düşmüş, o kadar. Elektrik yanıyor, telefon da çalışıyor. Altı kat inmek yerine, burada on basamakla insan aşağı varıyor. İlk sarsıntılarda pencereden bile atlanabilir.

— Burada kalacağız Minouche, diyorum Rita'ya. İhtiyacı olan birkaç kişiyi de barındırabiliriz.

Ve tepki geliyor:

— Ne inanılmaz bir talih, sevgilim.

Ve öpüşüyoruz, öpüşüyoruz, hizmetçi köpekleri öpüyor, bir hizmetçiyi öpüyoruz, köpekleri, komşuları, sapsarı bir yüzle koşarak gelen kızımızı öpüyoruz:

Haberlerin dolaşmaya başladığı sokağa iniyoruz. Bir takım binalar yıkılmış, hangileri? Şu bina, öteki, bu, bu, çok büyük biri, bir küçük bina. Koca koca taş yığınlarını görmeye gidiyoruz, on iki ve on beş katlı binalardan arta kalanları. Bir mucize sonucu sağ kalan olup olmadığını anlamak için, itfaiyeciler yıkıntıları temizliyorlar. Caracas'ın bir mahallesi olan büyük Altamira alanı üzerinde, ikiye bölünen koca bir yapının önünde oluyor bu. Bir bölümü tümüyle yıkılmış, öteki çok çok tehlikeli bir biçimde yana yatmış, her an devrilebilir. Orada dostum, Caracas'daki France-Presse Ajansı müdürü Jean Mallet de la Trévanche'ın karısı bulunuyordu. Jean yer sarsıntısına sokakta, arabasının direksiyonunda yakalandığı için karısı evde yalnızdı. Bir mucize sonucu bu dengeli duran bina yıkıntısından sağ salim çıkıyor.

Ve bu büyük felâketten ötürü Tanrı'ya sövüp sayarken binanın önünde iki kardeş görüyorum, iki dost, Ducourneau kardeşleri. Her zamanki gibi sesleniyorum onlara:

— Ne o, **Duconneaux'**lar! Siz de kurtuldunuz demek! Yaşayın!

Ağır ağır bana doğru geliyorlar, yüzleri ciddi, gözleri yaşlarla dolu.

— Henri, Rita, şu taş toprak yığınını görüyor musunuz? Altında babamız, annemiz, kızkardeşimiz, küçük kızı ve hizmetçi var.

Gözyaşları içinde onları kollarımızda sıkıyoruz.

Bu korkunç yerden çekiliyoruz. "Tanrı'ya şükredelim, çünkü bize cömert davrandı", dedim Rita'ya.

Gerçekten, ertesi gün, bize anlatılan bütün korkunç hikâyeler arasında, Edeficio Neveri'nin (Neveri Binası) sekizinci katında oturan Azerad ailesininkini de öğreniyoruz.

Baba, anne ve dört çocuğun akşam yemeği için sofraya oturdukları sıra, ilk sarsıntıda bina yıkılıyor. Toprak tarafından emilircesine kıvrılıp bükülüyor ve Azerad'lar kendilerini yıkıntıların altında aşağı yukarı masanın başına oturdukları düzende buluyorlar: Anneyle üç çocuk babadan ve dördüncü çocuktan kendilerini ezen bir beton blokuyla ayrılıyorlar. Anında ölmemişler, ve annesiyle üç çocuğun ölümü korkunç oluyor.

Karı koca can çekişmekteler ama kendilerini kaybetmemişler. Karanlıkta konuşabiliyorlar ama birbirlerini görmüyorlar. Göğsü ezilen anne yanında bulunan biri sekiz aylık üç çocuğunun ölümünde hazır bulunmuş. Bir ara şöyle diyor: "Küçük şimdi öldü", ardından birkaç saat sonra: "Öteki de öldü şimdi." Ardından sessizlik, artık kocasına cevap vermiyor. O da ölmüş.

Baba, otuz sekiz yaşındaki Jean-Claude Azerad ve dördüncü çocuğu Rémy, yetmiş iki saat sonra koma halinde bulunuyor. Onları dışarı çıkarıp canlandırmayı başarıyorlar. Küçük Rémy'nin bir bacağı kesildi. Her yanı kırılan ve özelikle böbreklerinden ağır darbe yiyen baba bir yığın ameliyat geçiriyor. İlk ameliyatını Caracas'da doktor Benaim, büyük böbrek cerrahisi uzmanı, Paris'teki Necker

hastanesinden profesör Hamburger'in telefon ve teleksle verdiği talimatı izleyerek yapıyor. Kurtuluyor ama tedaviye tepki göstermeyip ölmekten başka şey düşünmüyor. Küçük Rémy için yaşaması gerektiğini kabul ettirmek haftalar sürdü.

Bir haftayı aşkın bir süre, insanlar arabalarında parkta, sıraların üzerinde, küçük alanlarda, ama hep açıkta uyudular. Toprak hâlâ zaman zaman ürperiyordu, sonra fırtınanın ardından gelen durulma oldu. Durulmayla da güven geldi ve insanlar evlerine döndüler. Biz de onlar gibi yaptık.

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

BİR KELEBEK'İN DÖNÜŞÜ

Yine de yer sarsıntısında düşünüldüğünden fazlasını yitirdik ve özellikle, işler yavaşladı. Ağustos ayı sonunda bir kenara koyabileceğimiz para çok az, geleceği belirli bir korkuyla düşünmekten kendimi alamıyorum, çünkü neredeyse altmış bir yaşındayım.

Yapabileceğim başka bir şey arıyorum, arıyorum, ama ne?

Güyan kıyılarında langostinos avcılığı tasarısının eski dosyasını kaplayan tozları silkeliyorum, alabalık yetiştirme, balık unu, köpekbalığı avı konusunda belge topluyorum. Hayatımızı kazanmak için değil, yaşlılığımızı sağlama almak için bulabileceğim, yaratabileceğim şey konusunda ne bilebilirim?

Bir şey bulmam gerek, ama ne?

Yer sarsıntısından önce geçen bir olayı hepten unuttum.

11 Temmuz 1967, Albertine Sarrazin bir ameliyat sonucu ölüyor. Yıllardır Fransız gazetelerini okumadığım için, bu genç kadının çok ilgi gören bir yazar olduğunu, bir firarla tutukluluk hayatını iki romanda anlattığını, bunlardan **L'Astragale** (Aşık Kemiği)nin kendisini neredeyse zengin ettiğini öğreniyorum. Zavallı kızcağız bu rahatlıktan yararlanamamış. Yazıyı, Venezuella'nın büyük ve ciddi gazetesi **El Nacional**'de okuyorum.

Ben de kendi serüvenlerimi yazsam ne olur?

— Rita!

— Ne istiyorsun?

— Hayatımı yazacağım.

— Bana on beş yıldır, **anılar**'ını yayınlayacağın gün bunun bomba gibi patlayacağını söylüyor ve tekrarlıyorsun. Patlaması çok uzun sürüyor bu bombanın! Zavallı sevgilim, artık inanmıyorum.

Hakkı var Rita'nın, çünkü bir arkadaş grubuyla her toplanışımızda, içlerinden biri hep bana şöyle der: "Henri, bu hikâyeleri yazman gerekli" Ben de her keresinde aynı cevabı veririm: "Bir gün yazacağım, o zaman bomba gibi patlayacak!"

— Göreceksin, bu kez gerçekten vereceğim kendimi işe!

— Hiç bana söz verme, bu işi yapamazsın.

Gerçekten de yapmadım.

Neden mi? Herşeyden önce yetenekli olduğuma inanmadığım için, bilmiyorum, yazı yazmayı bilmediğimden eminim. Konuşmak mı? Evet. Hikâyeler anlatmak mı? Pek çoklarından daha iyi, bu kesin. Ama iyi anlatan biri olmak başka, yazmayı bilmek daha başka şey. Kısacası, bu işten vazgeçiyor ve artık üzerinde düşünüyorum.

Yer sarsıntısından iki ay sonra, eylül sonunda, **El Nacional**'in eski bir sayısı Maria'ya vermek üzere bir eski gazete destesinden çektiğim son gazete. Yer sarsıntısından ötürü oluşan çatlakları kapadıktan sonra duvarları yeniden boyayan işçilerin, yerdeki çinilere boya damlatmamaları için bu gazeteye ihtiyacı var. Ve bu buruşuk kâğıt üzerinde, Albertine Sarrazin'in ölüm haberi tekrar beliriyor.

İki aydan fazla olmuş! Zavallı kız, zengin olmasa bile ondan daha iyi durumdayım.

Anıları'nı yazmayı denemedin bile, hemen pes ettin! Senin yönünden hiç iyi değil. Ama kendime özürler bulmak için öyle kötü nedenlerim var ki! Burada aşağı yukarı kimse geçmişimi bilmiyor, kızım yedi yıldır İngiltere büyük elçiliğinde çalışıyor, karımla birlikte geçmişi tertemiz, namuslu tüccarlar olarak tanınıyoruz. Bazı polis şefleri dışında, kimse bir şey bilmiyor, bütün bunlara karşı koymak gerekecek mi? Ya Fransa'da, ablalarım, yeğenlerim Ju Teyze, ne diyecekler? Sonra edebiyatta başarı kazanmak çok güç,

neredeyse imkânsız. Hayır, ciddi değil bu Papi. İyi yaşadığın ama yaşlılık günlerimizi ciddi olarak garantiye alacak kadar para kazanamadığım şimdiki durumdan sıyrılmak için, bir numara bulmak gerek. Nasıl bir şey? Nasıl bir şey olduğundan bana ne, bu durumdan sıyrılmak gerek, o kadar. Saplantı halini aldı, bu işle ciddi olarak uğraşacağım.

Birkaç gün sonra Acuducto sokağından geçiyorum. Yeniden unuttum. Albertine'i, bir saat süreyle kitap yazmak istediğimi de unuttum. Rita'nın deyimiyle, bu anıların kaderi, hiçbir zaman imâl edilmediği için patlama tehlikesi göstermeyen, hatta fıslamayan bir bomba olmak.

Acueducto sokağında Fransız Kitabevi var, önünden geçmek zorunda olduğum vitrininde bir kitap, kitabın üzerinde de kırmızı bir şerit: 123.000, bu şerit kitabın başlığını görmemi engellemiyor, **L'Astragale.**

Vay canına, 123.000 satış! Kaç para bu kitap? Otuz bolivar, aşağı yukarı otuz üç frank (yüz TL). Ve bu ünlü kitabın sahibi olmak için kesenin ağzını açıyorum.

Demek, sırf bu kitaptan yüklü mangır kaldırmıştı Albertine! Ve bu kadar kazandıktan sonra da, iyi tıkınmak için Julien'iyle birlikte bir daha kapı kırma ihtiyacı duymamıştı!

Ve **L'Astragale**'ı okudum, **L'Astragale**'e hayran kaldım. Ama **L'Astragale**'deki neye hayran kaldım? Serüvenlere mi, sözcüklerin şarkısına mı? Serüven yönünden bir şey olmuyor ki, ya da aşağı yukarı hiçbir şey. Tüyerken bacağını kırıyor, kendisine zulalı yerler bulan Julien'e rastlıyor ve aşık oluyor, tam aralarında her şey ayarlanmışken yakalanıyor. Demek, benim düşündüğüm bu değil. Ama nasıl da yazılmış! Sıradan bir anlatım değil, bir şaheser bu!

Şaheserleri kim okur?

Kim sözcüklerle, iyi işlenmiş güzel cümlelerle oyalanır?

Kim operaya gider? Pek az kişi.

Bu kitap bir opera, evet. Eh, 123.000 kişinin aşık kemiği kırık

kıza bilet parasının yüzde yirmisini verecek kadar operayı sevmesi fena sayılmaz. Bu başlangıçta bankada hesap açabilmiş ve yağmurdan korunmak için güneşli yerde bir kulübe alabilmiştir... Çünkü, sanki yayıncı benmişim gibi ona yüzde yirmi veriyordum. O sıra yayıncılığı bilmiyordum daha.

Delikte lise bitirme sınavlarını veren edebiyat fakültesi derslerine devam edebilen ve sözlüğü olmadan bu kadar karışık sözcüklerle yazabilen kadınlar bulunduğunu öğrenmenin şaşkınlığıyla, kitabı bıraktım.

Düşün ki dostum, sende ondan yüz kere fazla serüven, anlatılacak çok daha ilginç bin şey var, eğer bunları yazabilmeyi başarırsan 123.000 kitap değil on katını satarsın. Bu kesin, ama mesele serüvenlerini yazmayı bilmekte, senin harcın değil bu da.

Güzel cümleler arayacak, okurumu iyi yazılmışın müziğiyle oyalayacak yerde sarssam ne olur? Onun için yazacak yerde, **onunla konuşsam?**

Onunla konuşmak mı? Neden olmasın? Bunu büyük kalabalıklar üzerindeki etkisi konusunda bir tecrüben de var!

— Rita Europe 1 radyosundan gelen mektubu sakladın mı? Ha, çok eski, 57 ya da 58'den kalma sanıyorum, on yıldan fazla oldu.

— Evet sevgilim, sakladım!

— Verir misin?

Az sonra mektubu bana getiriyor.

— Ne yapacaksın?

— Bana şu ünlü kitabımı yazma cesaretini vermesi için mektubu iyice içime sindireceğim.

— Bombayı mı? Yoksa sonunda patlayacak mı?

Mektup önümde:

EUROPE No. 1 — 22 Ocak 1958

Radyo-Televizyon — M.Henri Papillon

Caracas

Venezuella

Sayın bayım,

Birkaç haftadır size bu tebrik ve candan teşekkürler dolu satırları yazmakta kararlıydım.

Yıl sonunun sayısız meşgaleleri buna engel olduysa, bugün daha fazla gecikmek istemiyorum. Çünkü Paris'te bir kere daha büyük zevkle buluştuğum yakın dostum Carlos Alamon yarın Caracas'a uçacak ve mektubumu size ulaştıracak.

Dünyanın dört köşesine yolladığımız yedi radyo röportajcısından biri olan Pierre Robert Traié'nin size teklif ettiği konuşmayı kabul ettiniz, kişiliğiniz bu görüşmeye öyle bir renk ve canlılık kattı ki Europe 1 programlarında yayınlandı, dinleyicilerimizin çok hoşuna gitti, o gece yayınlanan röportajların en iyisi olarak görüldü ve Traié'ye birincilik armağanı kazandırdı. Şundan eminim ki önce size "bravo" demek gerekir. Hiç kuşku yok ki mesajınız işitilecektir, sizin gibi yeniden sivil hayata uyma yeteneklerinizi ispatlayan arkadaşlarınızın dâvasına hizmet edeceği umudunu belirtiyorum.

Bir daha bravo, dinleyicilerimizi ilgilendirmemizde ve duygulandırmamızda bize yardımcı olduğunuz için teşekkürler.

En iyi duygularımın kabulü dileğiyle.

Louis Merlin
Europe No. 1 Müdürü

Demek, bir şey anlattığım zaman yalnız karımı, kız ve erkek yeğenlerimi, dostlarımı, bir toplantıda hazır bulunan bir avuç insanı heyecanlandırmakla kalmıyor, Europe No. 1 radyosunun görünmeyen dinleyicilerini de heyecana boğuyorum.

İki ay süreyle yedi muhabir dünyayı dolaşıyor, her biri haftada bir röportajdan elli altı konuşma hazırlıyorlar, sen, Kelebek, birinci oluyorsun. Evet, ciddi olarak başarı imkânı var.

Ve bu yeni serüven için ileri!

Kafa patlatmanın gereği yok, konuştuğum **gibi** yazcağım.

Demek yazmadan **önce** konuşacağım.

Ertesi gün, Caracas'ın büyük mağazası Sears'de bulunan en güzel ses alma aracını, profesyonellerin kullandığı bir ses alma aracını ediniyorum, taksitle tabii. Beş yüz dolar.

Ve konuşuyorum, konuşuyorum ve anlattıkça anlatıyorum, hem de ne anlatıyorum. İnanın, mikrofonu hiç elden bırakmıyorum.

Ve gece konuşuyorum.

Ve sabah konuşuyorum.

Ve öğleden sonra konuşuyorum.

Öyle konuşuyorum ki sesim kısılıyor, iyice çatlayan bu ses mikrofondan geçmiyor.

Konuşmaktan vazgeçmek zorunda kalınca, hemen şeride kaydedilenleri kâğıda geçirmeye koyuluyorum. Müthiş bir iş başardığımdan eminim, büyük bir güvenle doluyum. Okuduğum bazı bölümler Rita'yı hüngür hüngür ağlattı. Demek mesele yok, karısına ezbere bildiği hikâyeleri anlatan ve yine de onu duygulandırma yolunu bulan herif başarıya ulaştığından emin olabilir.

Kazın ayağı öyle değil işte! Ses şeridine alınanlar kâğıda döküldü mü, bombok oluyor!

Bir türlü inanamıyorum, aklım almıyor.

Bu elli iki sayfayı tekrar okuyorum, Rita'ya okutuyorum, bunları bir daha birlikte okuduğumuzda düşünüp durmanın gereği bulunmadığına ve bu elli iki sayfanın bombok bir şey olduğuna karar veriyoruz.

Uzun sürmedi. Öğleden sonra bir daha ne sözünün edilmesini, ne de görmeyi istediğim beş yüz dolarlık ünlü aygıtı arabanın arkasına yerleştirmesinde Clotilde'e yardım ediyordum. Onun için değerli bir armağan, benim için de gerçek rahatlama.

Ses tellerim pes ettiği için talihim varmış, yoksa haftalar boyu haybeye konuşup duracaktım.

— Artık bundan söz etmeyelim, Minouche. Elveda dana, inek, domuz, civciv. Yayıncı Jean Jacques Pauvert rahat uyuyabilir, **L'Astragale**'in satışını azaltabilen bir rakip çıkmayacak.

Kasım. Emeklilik günlerimin evini kazanmak için yeni bir numara bulmak üzere kafamı dilediğim kadar kurcalayayım, ufukta beliren hiçbir şey yok.

Her türlü insandan dostum olduğu için, en garip iş teklifleriyle karşılaştığım oluyor. Venezuella Güyan'ında toprağı bulunan ve civarda biraz altın çıktığını bilen bir dostum belki bir maden "bula-

bileceğimizi," bunu bildirdikten, kaydettirdikten ve sınırladıktan sonra satın alacak bir keriz yakalayabileceğimizi söylüyor. İşlem çok basit. Tüfek fişeklerini altın tozu ve birkaç külçeyle doldurup toprağa ateş etmek, keriz hesabına çalışan jeologun kendisine gösterilen yerlerden örnekler aldığında hayranlık içinde çok olumlu bir rapor hazırlamasına yetiyor. Altın yüklü her fişeğin maliyetini çıkararak, sadece yüz el ateş etmekle topu atabileceğimizi ona çok ciddi olarak ispatlıyorum. Çünkü ya alıcı çıkmazsa?...

Barımız Scoth'un yazıhanesinde yazdım ilk defterleri.

Bir süreden beri, Caracas barlarında yeni bir şey oluyor. Gençler küçük topluluklar halinde müşteri olarak geliyorlar, içki içmeyi bilmiyorlar ve hır arıyorlar. Yer sarsıntına kadar benim oraya hiç gelmemişlerdi. Bir, iki şamatadan sonra, anladım. İşin düzenli yürümesi için, hep salonda dağil ama binada bulunmam gerek. Salonun hemen yanındaki küçük bir çalışma odası işler yolunda gittiğinde uzak olmamı, gerektiğinde de ortaya çıkmamı sağlıyor. Vakit geçirmek için yanıma gazete ve işle ilgili belgeleri alıyorum.

Ötekilerle birlikte masamda bir de yeni defter var. Çizgili bir okul defteri. Bu defterler günlük masrafları, aldığımız içkileri, v.b. not etmemize yarıyor. Canım sıkkın.

Ve bir kere daha vazgeçeceğimden emin, **Kelebek**'in ilk defterini yazıyorum.

Ancak bittiğinde, bir pazar günü karıma, kızıma ve öğlen yemeğine bize gelen kayın biraderime okuyorum.

Öyle ilgileniyorlar ki televizyonda "5 ve 6"yı seyretmeyi unutuyorlar. Bu, beş altı yarışta bir milyon bolivardan fazla para kazanabilmeyi sağlayan bir çeşit müşterek bahis. Her pazar, üç yüz bin kumarbazın beslediği umut.

Pek beklemediğim bu sonuçla cesarete gelip, ikinci deftere başlıyorum. Sonuç yüzde yüz olumlu, buna hepimiz inanıyoruz. Sonra bir kuşku takılıyor kafama. Karım, kızım ve kayın biraderim oldukları için bana hoşgörülü davranmasınlar? Çok değişik kişilerin başlangıçta bana daha az yatkın görüşlerini almadan devam etmek hıyarlık olacak.

Bir şişe viski, bir şişe pastis, bir büyük hasırlı şişe chianti, görüşlerini içtenlikle söyleyecek birkaç kişiyi bir cumartesi öğleden sonra ağırlamak için her şey hazır. Aralarında bulunacak bir profesör değişik kişilerin böyle bir araya gelip toplanmalarına Fransa'da "yargıcılar kurulu" adını verdiklerini söylüyor.

Sinirliyim. Altıda gelmeleri gerekiyor, saat dört. Evden çıkarken benimle dalga geçmeyecekler mi?

Bari çok ikiyüzlü olmasalar! Oysa hepsini iyi seçtim. Önce, pezevenklikten gelip bugün namuslu birer tüccar olan iki kişi. Çevreyle ilgili hikâyeleri iyi bildiklerinden önemleri var. Laval'in (*) en yakın iş arkadaşlarından seçkin bir iktisatçı. Çok okuyan, Albertine Sarrazin'in bütün eserlerini ve başkalarını bilen bir berber. Bir Fransızca öğretmeni. Caracas üniversitesinde bir edebiyat hocası. Siyah kemerli, Fransa'nın Limoges şehrinden bir judocu. Lyonlu bir kimyasal maddeler fabrikatörü. Paris'li bir pastacı. Hepsi Fransız.

Aşağı yukarı tam saatinde geldiler. Yirmi sayfa kadar okuduktan sonra görünen Fransızca öğretmeni eksik sadece.

Okurken heyecandan boğazım kuruyor, kimse bir şey söylemedi, yüzler hiçbir şey belirtmiyor. Gerçekten çok zorlu bir sınav bu. Geciken göründüğünde bir uğultu. Özür dilemeler, bardağındaki buzun tıkırtısı, sonunda yerine oturuyor.

— Devam ediyorum, baylar.

— Hayır, diyor edebiyat profesörü. Henri'nin bizlere okuduğu sayfaları yeni baştan okumanı istiyorum. Çok çok iyi ve bunları işitmelisiniz, böylece biz de iki kere tadını çıkarma fırsatını bulabiliriz. Herkes kabul ediyor mu?

Herkes kabul ediyor, o zaman yüreğim ısınıyor. Saatlerce okudum. Ve bu saatler boyunca bir şey yemediler, pek az içtiler. Bu da okuduklarımın onları ilgilendirdiğini gösteriyor.

Evden epey geç çıktık. Onları **Scotch**'un karşısındaki bir lokan-

(*) Pierre Laval (1883-1945) Fransız başbakanlarından Zidonga savaşı sırasında Almanlarla işbirliği yaptığından kurşuna dizildi.

taya oturttum, birlikte yemeğe başlamadan önce Rita'yı kasanın başından almak, çalışma odasına sürüklemek, kollarımla sarıp öpmek ve şunları söylemek için **Scoth**'a kadar uzandım:

— Minocuhe, bu iş oldu, tamam, oldu, hissediyorum, kesin. Bomba büyük bir gümbürtüyle patlayacak!

Ve onu gözlerinde yaşlarla bırakıp, siparişleri masaya gelmeden "yargıcılar kurulu"na yetişmek için koştum. Nefis bir **parrillada** (kömür ateşinde ızgara) yerken sağdan soldan gelen yorumlara kulak veriyorum:

Pezevenkler: "Dostum, hâlâ etkisinden kurtulamadık, inan."

Laval'in yardımcısı: "Canlı, sürükleyici, okunması kolay."

Fransızca öğretmeni ve edebiyat profesörü: "Gerçekten çok yeteneklisiniz."

Güreşçi, pastacı ve kimyager devam etmem gerektiği görüşünde fikir birliğine vardılar, çünkü üçü de başarıdan emin.

Berber: "Bütün kitabı bu iki defter gibi yazarsan, müthiş olacak."

İki buçuk ayda bütün defterleri yazdım.

Defterleri alıp eve götürmek ve kırk sekiz saat içinde okuyabilmek için "yargıcılar kurulu" üyelerinin yaptığı öncelik kavgasından, yazdıklarımın iyi olmaya devam ettiğini biliyorum.

1968 Ocağı'nda bitirdim.

Defterler önümde, bunları öyle sık okuyorum ki hepsini neredeyse ezbere biliyorum.

Evet, defterler evdeki masamın üzerinde. Sonra? Burada işte, o kadar. Ne yapmalı bu defterleri? Elde yazılmış defterler gönderilemez ya. Ve kime göndermeli? Kopyasını elimde tutmazsam, herhangi bir keriz bunları kimin yazdığını bilmediğini söyleyebilir ve işin içinde para varsa, bütün mangırı kendi cebine atabilir.

Bu fena değil işte! Kitabımı yazdım ve şimdi ne halt edeceğimi bilmiyorum! Durumu gözden geçiriyorum. Önce üç kopya olarak daktilo ettirmem gerek.

Ve bu Yugoslav, Rus, Alman, sonuncusu da Martinique'li olan daktilolar Castelnau'nun daha sonra önsöze şunları yazmasına yol açıyor: Coşku dolu, değişken ve her zaman pek Fransız olmayan

daktilolar tarafından temize çekilen bu kitap..."

Evet öyle, her zaman pek Fransız olmayan, ama her zaman coşku dolu, öyle ki bir gün gürültü etmeden çalıştığı odaya girdiğimde, Martinique'li daktiloyu ayakta, makinesinin önünde geniş el kol hareketleri yaparken yakalıyorum. Kitabın bir sahnesini kendi kendine oynuyor.

Ses alma aygıtı, daktilo makinesi, viski, "yargıcılar kurulu"na verilen yemekler, paket paket kâğıt ve en az iki dil bilen daktilolaların (çünkü Venezuella'dayız) parasıyla kitap bana pahalıya mal olmaya başlıyor. Gerçekten önem kazanmakta. Daktilo edilince altı yüz yirmi sayfa tuttu. Günde on dört yapraktan, yazılması için sekiz hafta gerekti. Yaklaşık olarak toplam masraf: Üç bin beş yüz dolar. Neyse ki bu masrafı yapabiliriz, Rita da içimi rahatlatmak için bunun yerinde harcanmış bir para olduğunu, basılmasa bile ailenin fertlerine olağanüstü üç Noel armağanı sağlayacağını söylüyor bana.

— Hayır, diyorum kendisine. İki armağan. Üçüncüsü senin. Hem sonra kimbilir, birini elde tutmak belki daha iyi.

Şimdi ne olacak, bu altı yüz yirmi sayfalık üç yığının başında, eskisi kadar başım dertte. Daha da fazla, belki.

Defterler benimdi, yalnız benim. Benim elimden çıkmıştı. Bir bakıma kendimden geçerek yazmıştım bunları. Yazı kâğıdının üzerine, size ait olan harf biçimleri çizer. Başkalarınınkilerden çok farklı olan bu harfleri kimse tekrardan aynı biçimde yapamaz. Bu kargacık kurgacık yazılar içinde, yalnız siz bir saniye duralamadan geçmiş hayatımızdan söz eden cümleleri sökebilirsiniz. Ben cümleleri kâğıda döktüğümde geçmişi yeniden öyle büyük bir bir yoğunlukla yaşıyordum ki yazmıyordum bunları, onların içindeydim, onları yaşıyordum.

Defterler yalnız sizindir. Ama iki dil bilen daktilolar cümlelerinizi, üslûbunuzu makine harflerine aktarınca, o zaman bu çok ciddi ve çok önemli olur.

Kâğıtlar artık sizin kâğıtlarınız değildir. **Şimdiden yalnız sizin** değildir kuşkusuz. Kâğıtlar yargıçları okurlar olan gerçek bir mah-

kemede yargılanabilir ve siz onları savunamazsınız. Her okurun yanında avukatınız bulunmayacaktır, kararlarının temyizi yoktur.

İnsan yazdığını nasıl bastırmalı? Bir kere bu kitap bir yayıncıyı ilgilendirir mi? Bunu nereden anlamalı? Ona kadar ulaşmakla. Durumu gözden geçirelim. Bu kitap ünlü "yargıcılar kurulu"nun bütün üyelerinin, bütün ailemin, Fransızca konuşan bütün Venezuella'lı dostlarımın, eski bir Londra büyükelçisi olan Hector Santaella'nın, hatta Jean Maillet de la Trévanche gibi bu tür hikâyeler konusunda yetkili ve şerbetli bir herifin, bir de komünist kalemşorun, Hemani Portocarreo'nun hoşuna gitti. Bütün bunlar ne anlama gelir? Aslında, **hiç.**

Serüvenleri seviyorlar belki de. Bu da halkın **kitap olarak** yazdıklarımı seveceği anlamına gelmez. Demek iddialı olmamak gerek, kitabı şöyle sunmak gerek: "Hoşunuza gitmezse, bunu yeniden yazdıramaz mısınız?" Daha önce kendim yeniden yazdırmadıysam. Ama çok pahalıya mal olmalı bu dalga, üstelik kitabımın basılacağını bilmeden bu serüvene daha da para dökeceğiz.

Çözümü Caracas'dan geçen biri getiriyor. Benim orada, Paris'in ünlü kadın berberleri Carita kızkardeşlerin ağabeyi Joseph Carita'yı bekliyor. Joseph gecikti, herif benden daktilo edilmiş sayfaları karıştırmak için izin istiyor. Bekleyişinin iki saat sürdüğünü farketmedi bile. İyi bir belirti.

İki defterle Fransa'ya hakeret etti, arkadaşlarından biri bunu okuyacak ve gerekirse yeniden temize çekecek.

Bir ay süreyle postacıyı her sabah bekledim. Bana profesyonel bir yazarın kararını ve kitabın yeniden yazılmış bir bölümünü, cüzzamlılar adasını getirmesi gerekiyordu.

Aldığım mektup ve paketi ne yapacağımı bilmiyorum. Önce mektubumu, yoksa cüzzamlıları artık "benim cüzzamlılarım" olmayan paketimi açacağımı kestiremiyorum. Saat on bir, bir şeye dokunmuyorum, bir şey açmıyorum, mektup ve paket masamın üzerinde kapalı. Herkesin yemekte toplanmasını bekliyorum.

Bir rastlantı yemekte iki konuğumuz bulunmasını sağladı, Fran-

sızca öğretmeni ve karısı.

— Önce mektubu aç.

Fransız yazar yazdığım sayfaların kendisini çok ilgilendirdiğini, Anılar'ımdan iyi yazılmış, **iyi Fransızcayla yazılmış** bir kitap yapacağına söz veriyor. Şartları da şöyle olacak: Payıma düşen yayın haklarının yüzde ellisi artı yapacağı iş ve masraflar için 18.000 frank. "Ekte cüzzamlılar bölümü. Umarım hoşunuza gidecektir..."

Ölüm sessizliği. Boğazım sıkışarak, "iyi Fransızcayla yazılan cüzzamlılar bölümü"nü okuyorum. Sonunda, yazdığım metnin basılabilmesi için gereken değiştirilmiş halini göreceğim.

Bitirdim. Bu mu benim cüzzamlılarım? Ama olamaz, bunlar benim cüzzamlıların değil! Hapı yuttum.

— Hayır, Henri! Müthiş olan sizin cüzzamlılarınız, bunlar değil, diyor fransızca öğretmeni. Üzgün bir haliniz var Henri, neden?

— Dalga mı geçiyorsun, hoca! Hayır, şaşkınım, aptallaştım, bu kesin. Bu sayfaları okurken, cüzzamlılarımın değiştiğini, gördüğüm gibi olmadıklarını farketmek beni allak bullak ediyor. Yayıncılar böyleyse kürektekinden beter demektir, çiğ çiğ yenilip yutulmamak için çok dikkat etmek gerekir. Üstelik de herifçioğlu kitabırnı düzeltmeye dünyaları istiyor, yüzde elli, ne bir fazla ne bir eksik! İş buna kalsın be hoca, hırı severim, bu iş heyecanlı olmaya başladı, serüven ancak tavına geliyor. Çok özel yayıncı çevresinde yapıldığını sandığım içtenlikli adamı oynamak yerine, ben de bu ormana dalacak ve insanlarla durumlara göre bir tavır takınacağım. Bana güvenin: Orman, kravatlı ve madalyalı haydutlar, ancak kazandığımı ve mangırı topladığımı bildireceğim an kâğıtlarımı açmaktaki ustalık konusunda bir şeyler biliyorum!

Kimseye açılmamak, **kimseye güvenmemek,** müthiş bir şey olacak. Benimsenmesi gereken ilk tavır: Hıyarın teki, uyutulması kolay zavallı bir keriz. Balzac'ın Goriot Baba'sı olduğuna karşısındakini inandırmak, cevap verirken kekelemek ve cevabı dilediğin kadar uzun süre düşünmek için sağır dümeni yapmak.

Hodri meydan, yayın çevreleri ve emrindeki aylıklı yazarları!

Yazdığınızı onlarınkinden daha iyi bulsanız bile, yeniden yazılması gerektiğinin vazgeçilmez olduğuna inandırmanız gerek.

Önce kime yalvarmalı? Hachette'e mi? Plon'a mı? Bu ikisinden başkasını bilmiyorum. Başkaları da olmalı.

— Neden Albertine Sarrazin'in yayıncısı olmasın? diyor Clotilde.

— Harika bir fikir, çocuk!

Yemekten sonra Clotilde, Pauvert'in adresini anlamak için Fransız kitabevini arıyor. Beş dakika sonra da, 8 Rue de Nesle, Paris adresindeki Jean-Jacques Pauvert'e yirmi beş yıl kadar önce kaçan eski bir kürek mahkûmu olduğumu, bir yer sarsıntısından bütün servetimi yitirdiğimi, altmış bir yaşında insanın hayatını yeniden kurmasının güç olduğunu, **L'Astragale'i** bastığına göre neden Anılar'ımı yayınlayarak bana da yardım etmeyeceğini belirttiğim bir mektup yazıyorum. Anılar'ım kötü yazılmış, kuşkusuz, ama ben yazar değilim ve bu malzemeyle iyi bir kitap yapacak birini kendisi kolaylıkla bulabilir. "Eski haydut size güveniyor, içimden gelen bir ses iyi seçim yaptığımı söylüyor bana. İnsanlara güvenmek gerek, bana teklif etmeyi uygun bulacağınız şartları kabul edeceğim. Ekte sizden okumanızı istediğim birkaç bölüm var."

Keriz değilim, onlara malın hepsini yollamıyorum. Kimbilir ne yaparlar sonra!

Mektup ve bölümler 20 Ağustos günü, taahhütlü olarak yola çıkıyor.

Çöp sepetine, koçum, Pauvert denen herif çöp sepetine atmış olmalı senin yolladığın bölümleri! Çünkü 20 Eylül'deyiz. Cevapsız geçen bir ay. İlgilenen biri çoktan cevap vermiş olurdu.

Tatile çıkmış olabilir, dileyelim. Doğru, bir yayıncı yazarlarının alın teriyle uzun ve rahat tatiller yapabilir. 30 Eylül gününe kadar cevap gelmezse, başka yere yazacağım.

28 Eylül sabahı, sarı bir zarf. Heyecanla açıyorum. İçinde, yine sarı bir tek yaprak. Gözlüklerimi ararken, kendi kendime: "Bir yayınevi boynuzların mekânı", diyorum.

Rita yanıbaşımda.

— Yine de sana cevap verdiler.

— Bir bakalım.

Ve okuyorum: "Sayın Bay,

"Bize yollamış olduğunuz birkaç bölümle gerçekten çok ilgilendik. Çok güzel bir hikâyenin temelini meydana getiriyor bu bölümler.

"Eğer bitmediyse, bütününü tam okuduğumuz bölümler gibi yazmanız gerekir. Canlı, doğrudan. Büyük dikkatle izleyeceğimiz bir tasarı bu.

"Size teklif yapmadan önce, yazdığınızın tümünü okumayı dileriz.

V.b.

İmza: Jean-Pierre Casteinau.

Mektubu üç kere okuduk. Önce ben, sonra Rita, sonra yine ben, her cümle, her sözcük, yüksek sesle. Sanki ne demek istediği ve her sözcüğün anlamı mirasçılar tarafından kavranması gerektiğinden, noter tarafından dikkatle okunan bir vasiyetname sözkonusuymuş gibi, incelikler üzerinde durarak.

— Ole, Minouche! Ole! Oluyor, oldu bile! Ve... neydi herifçinin adı? Ha evet... Casteinau kitapta bulacağını aklına bile getirmediği hikâyelerde görecek canlıyı ve dosdoğru olanı.

— Ağır ol sevgilim. Bunun iyi bir haber olduğu doğru, ama yayınlamakla arasında dağlar kadar fark var.

— Minouche, bu herifler boş yere mektup yazmakla zaman kaybetmezler. Cevap verdilerse ilgileniyorlar demektir. Evet mi hayır mı?

— Evet, peki sonra?

— Öte yandan bana yağ çekiyorlar: "Canlı, doğrudan, çok güzel bir hikâyenin temelini meydana getiriyor bu bölümler." Keyiflenmez misin? Yayıncı olacak bu haydutların sana haybeden iltifat edeceklerini sanmıyorsun herhalde? Yazdıklarının iyi olduğunu sana ne kadar söylerse, bu iş onlara o kadar pahalıya mal olacak. Demek ki gerçekten böyle düşünüyorlar. Ama kurnaz olduklarından,

hissettiklerinin ancak yarısını söylüyorlar. Sana bir şey söyleyeyim mi, benim kürek kaçkını bir herifin bir sokak yazarının, "canlı, doğrudan, güzel bir hikâyenin temeli, bize tamamını yollayın" sözlerinin ne anlama geldiğini söylemeni ister misin?

— Evet.

— Şu anlama geliyor: Bu kitaptan üç müthiş bölüm aldık. Eğer bütünü de aynı üslûpta yazıldıysa, olağanüstü bir kitap bu.

— Onlara altı yüz yirmi sayfayı da yollayacak mısın?

— Dalga mı geçiyorsun? **Altı yüz yirmi sayfayı kendim götüreceğim...**

— Yolculuk pahalıya mal olur.

— Kumar oynuyoruz, yavrum! Kumar oynuyoruz, sana bir şey söyleyeyim mi? Evimizi, bankadaki üç kuruşumuzu, buradaki kredimizi yatıracağız. Banko solo, işitiyor musun? Hepsi için banko solo. Beni iyi dinle. Bu kez hissediyorum, eminim Fransız halkı cevap vercek: "Dokuz, topla Kelebek, şu canına yandığım hayatında bir banko kazandın sonunda!"

YİRMİNCİ BÖLÜM

YAYINCILARIM

Üç kilo beş yüz gram gelen daktilo edilmiş kâğıtlarla dolu küçük bir çantayla, Caracas-Paris uçağına biniyorum. Biletini krediyle aldığımız gidiş-dönüş yolculuğu.

Bu yayıncıyla bağlantı kurmak için öyle sabırsızlanıyorum ki Orly polisiyle karşılaşmayı göze alıyorum. Hayat boyu Paris'te oturmamın yasaklandığını bana tebliğ edip tebligatı imzalatmasalar bari! O zaman kırık dökük bir odada oturma izni dilemek zorunda kalacağım, bu da küçük düşürücü. Otuz sekiz yıl sonra, gözaltında tutulacak kişiler listesinden silinmiş olmam gerekir.

8 Rue de Nesle, Jean-Jacques Pauvert Yayınları. Geniş ve yepyeni caddeli Carcas'tan gelen benim için, daracık, leş gibi bir sokak, dökük bir bina. Avlu da yol kadar iğrenç. Koca koca parke taşları, yüz yıl önceki Paris'in parke taşları, irili ufaklı arabaların uzun yıllar önce girip çıkması gereken bir bahçe kapısı. Üstelik de girip çıkma işini halletmek için çok dikkatli davranıyorlardı herhalde. Çıkması gereken koca bir kat, yüksek basamaklı, halısız, tırmanılması güç bir merdiven. Buz gibi bir yer (ekim ayındayız), basamaklar aşınmış, Cean cezaevinin hücrelerinin girişi sanki. Eh! Pauvert Yayınlarının pek iç açıcı bir görünüşü yok.

Dilediğim kadar kendi kendime buranın Paris'in en eski mahallelerinden biri olduğunu, sanatsal, bilgiyle tıka basa dolu yığınla herifin tek başına dokunulmaması için kendilerini ya da tercihen

kendilerinden başka birkaç kişiyi öldürdüklerini söyleyeyim, Güney Amerika'dan koltuğunun altında umut bombasıyla gelen bir herif için "büyük işyeri" havası uyandırmıyor doğrusu.

Yine de, birinci kattaki kapı güzel, iyi cilâlanmış, koskoca bir taşra noteri kapısı. Üzerinde, parlak bakır harflerle: Jean-Jacques Pauvert, yayıncı.

Kapı bir düğmeye basınca açılıyor. Berhanedekilerin hırsızlardan korkuları yok! Bu inde kâğıttan başka şey bulunmadığı da doğru. Ama gelenin kapıyı kendi kendine açması belirli bir güven veriyor.

Yine de geleceğimi önceden telefonla bildirmiştim:

— Alo! Mösyö Castelnau? Ben Charrière.

— Yok canım! Caracas'dan mı telefon ediyorsunuz?

— Hayır, Paris'teyim.

— Vay canına!

Bir türlü inanamıyordu ve akşama doğru uğramamı söylemişti.

Girişte, iki kişi dizlerinin üzerinde müsvettelerle bekliyorlar. Sekreter oturttuğunda, yaşlı bir kadın bana doğru eğiliyor: "Umarız aceleniz yoktur, çünkü epeydir bekliyorum."

— Hayır, acelem yok.

Bir dakika sonra:

— Sizi burada görmek inanılır şey değil, Mösyö Charrière!

Kırk yaşlarında, hâlâ genç görünüşlü, güleryüzlü, sıska bir adam. Birkaç mevsim görmüş olması gereken bol giysisinin içinde dönebilir gibime geliyor.

Kendini tanıtıyor:

— Jean-Pierre Castelnau. Gülerek ekliyor: Açıkçası, inanılır şey değil! Sizi burada görmek dışında her şeyi beklerdim!

Beni kibarca, dostlukla çalışma odasına doğru götürüyor. Isıtılmış, ciddi ama kitaplarla dolu bir kitaplığın, duvarlarındaki türlü türlü resim ve küçük afişin şenlendirdiği bir çalışma odası.

— Sizi burada gördüğüme bir türlü inanamıyorum. Özür dilerim ama, mektubumdan sonra sizi değil öteki defterleri bekliyordum, gerçekten.

— İflâs etmiş bir adamın, hiçbir bağlantıya girmeyen basit bir mektup üzerine Caracas'tan kalkıp gelmesine şaştınız, öyle değil mi?

— Doğrusu evet, diyor gülerek, itiraf ediyorum.

— Valla yolsuz olmaya yolsuzum, doğru, ama yine de hâlâ kiramı ve telefon faturamı ödüyorum.

— Önemli olan burada bulunmanız. Jean-Jacques sevinecek. Müsvette yanınızda mı? Tamamı yazıldı mı?

— Müsvette yanımda. Sona erdi ve tamam.

— Getirdiniz mi buraya?

— Hayır, yarın getireceğim. Bugünkü basit bir zemin yoklamasıydı.

Bir süreden beri gevezelik ediyoruz ki genç, uzun boylu, açık renk gözlü ve sevimli gülüşlü bir adam içeri giriyor. "Size Jean Castelli'yi tanıtayım", diyor Castelnau.

— Memnun oldum. Henri Charrière. Kitabımdaki kürek mahkûmlarından biriyle adınız aynı. Sizi rahatsız etmez ya?

— Hiç bile, diyor gülerek. Yolladığınız bölümleri okudum ve çok iyi buldum. Sizi kutlarım.

Gidiyor. Bir süre daha konuşuyoruz, sonra ben kalkıyorum.

— Yarın görüşmek üzere.

— Nasıl, birlikte akşam yemeği yememizi istemiyor musunuz?

— Teşekkür ederim, yarına.

— Öyleyse yarına, defterle birlikte.

— Bütün defterlerle birlikte.

Şehir dışında oturan yeğenim Jacques'ın evine dönüyorum. Paris'i avucunun içi gibi biliyor ve **Paris-Match**'da çalıştığı için edebiyat çevreleri hakkında oldukça belirgin görüşleri var. Aynı zamanda da sanatçı. Dekorasyonla uğraşan sevimli karısı Jacqueline ve iki kızıyla bahçeli güzel villâlarında beni bekliyor.

— Ne haber dayı? diyor Jacques ben kapıyı itip içeri girerken.

— Durum şu... ve anlatıyorum. Castelnau, çok sevimli, v.b.

— Ya Pauvert?

— Görmedin mi?

— Hayır!

— Sence iyi bir belirti mi, yoksa kötü mü?

— Sanırım müsvettelerle ilgili işlemleri yürüten ve ilk kararları alan Castelnau olmalı. Büyük patron da Amerikalı iş adamları gibi çalışmalı.

— Ne demek istiyorsun?

— Bütün işlerde olduğu gibi, her teklif yardımcılar tarafından iğneden ipliğe inceleniyor. Söz konusu ister bir edebiyat eseri ister yeni bir musluk modeli olsun, şunu ya da bunu öğütlemelerinin nedenlerini onlar açıklıyorlar. Ve son olarak büyük patron işe karışıyor. Seninle hiçbir bağlantısı olmadığı, yemek yemediği, içki içmediği, hoşlanmadığı için, ağzından hiçbir övgü ya da coşku sözü de kaçırmadığından, işe giyotinle karışıyor: Kelle kesiliyor ya da kurtuluyor. Ve başlıyor traşına: "Anlıyor musunuz, o kadar da parlak değil, arkadaşlarım çabuk heyecanlanırlar, parayı veren, tehlikeyi göze alan onlar değil. Benim durumum da başka. Şimdi belki de, tabii daha düşük şartlarla bizimle çalışmayı kabul ederseniz, durumu gözden geçirebilir, bir yol arayabiliriz." İşte Pauvert böyle bir herif olmalı.

— Epey hayal kırıklığına uğramışsın, dayı!

— Tersine, çok psikolog adamım, oğul. Çünkü sana söyleyeyim: Benim gibi bir herif yaşadığım şartlardan geçip cehennemden dönmüşse, çektiklerini anlatan sayfaları sana getirmek için uçakla on iki bin kilometre yapmışsa, içinde biraz iyi duygular ve insanlık kaldıysa iki elin kanda olsa gelir ona bir merhaba dersin. Bir tek merhaba, ama gelirsin. O gelmedi, demek ki içinin filmini çekme zahmetine katlanmak gereksiz, bu iş yapıldı bile: Bazı Amerikan iş adamları gibi kalbi mangırın uyumuna ve sesine göre atmalı. Bundan emin ol.

Bu açıklamalarım karşısında, Jacques ve Jacquotte kahkahadan kırılıyorlar.

Tam onda Paris'te olmak için erkenden kalktım.

Daktilo edilmiş altı yüz yirmi sayfa müsvetteyi de beraberimde götürüyorum. Taksi beni Nesle sokağıyla Dauphine sokağının köşesinde bırakıyor ve kaldırımda, köşeyi yapan kahvenin önünde Jean-Pierre Castelnau.

Pardesü giymiş, haklı çünkü hava soğuk, üstelik bu zayıflıkla yağları koruyamaz onu. Bana doğru yürüyor:

— Geldiniz demek! Bir kahve içiyor muyuz?

Beni kaldırımın üzerinde mi bekliyordu acaba? Bilene aşkolsun!

— Dünden beri nasılsınız, Mösyö Castelnau?

— İyiyim, teşekkür ederim. Müsvette mi var şu küçük çantada?

— Evet.

Kahvelerimizi getiriyorlar.

— Bir göz atmama izin verir misiniz?

— Tabii. (Acelesi var herifin, kitabım onu ilgilendiriyor.)

Küçük bez çanta kahve masasının üzerine yatırıldı, fermuarı hemen çekildi.

Ve keyifli, dost, sevimli Castelnau kahvesini olduğu gibi soğumaya terkediyor, meslekten kişinin çabuk çabuk göz atışıyla sağdan soldan bir yaprak çekerek. Yüzüne bakıyorum, dalgın, gözleri biraz kısılmış, gergin... Beni unuttu herifçioğlu. Bu iyi belirti.

— Sevgili dostum Charriére, bugün perşembe bu kalın müsvetteyi hafta sonu okuyacağım. Beni pazartesi günü görmeye gelin, ne yapabileceğimizi size söylerim. Yukarı kadar çıkmamın gereği yok önemli olan şeyleri konuştuk. Kabul mü?

— Peki.

— Öyleyse hoşçakalın, pazartesiye görüşmek üzere.

Bütün bunlar mükemmel bir rahatlıkla, sevimli bir gülümsemeyle, içtenlikle ve genç bir bakışla, küçük bez çantanın fermuarı kapatılırken ona sahip çıkılarak, doğal bir davranışla müsvetteyle başbaşa kalmak için acele, çok acele edildiği gösterilerek söyleniyor.

— Hoşçakalın Mösyö Castelnau, pazartesiye görüşmek üzere.

Sevimli herif Nesle sokağına giriyor, ben Dauphine sokağını tır-

manarak Odéon metrosuna doğru yürüyorum.

Bir taksiye bineyim, metrodan daha iyi. Ancak banliyö treninde bütün olup bitenleri yeniden düşünüyorum. Paris sokaklarının taksiden görünüşü, bütün dikkatimi başka yere çekti.

Bana bir alındı vermesi gerekmez miydi? Neden, Papi? Kitabın bir hazine değil, ama yine de bütün ya da bir bölümü kopya edilebilir. Yeğenim söyledi, herhangi birine müsvette vermeden önce Edebiyatçılar Derneği'ne de bir kopya bırakmak tedbirliliğini göstermek gerekiyormuş. Ama ben, yazar değilim! Hem on iki jüri üyesi tarafından müebbet küreğe gönderilen Kelebek'in yerini kimse almaz, gerçek bir yazarın "tıpkısının aynısı" değil ki.

Dikkat, neden yukarı çıkmamı istemedi? Belki bir nedeni vardı? Hadi Papi, kuşkucu olmak gerek, kabul, ama bu kadar da değil! Onda namuslu, sevimli, şen, tatlı bir adamın yüzü olduğunu gördüm. Gördüm, evet, ama İngostinoscu Amerikalı'nın da aydede suratı, iyi ve hıyarca havasıyla çok namuslu bir adam görünüşü vardı! Hayır, merdivenleri çıkma zahmetinden seni kurtarmak istemiş olmalı. Dileyelim ki böyledir.

Nasılsa dört gün sonra durumu kesinlikle anlayacaksın. En müthişi de, Pauvert yayınevinin bir numaralı herifi hafta sonu tatilinde senin kitabını okuyacak. Kaç müsvettenin böyle bir talihi var, hele bir yabancıdan gelince? Daha da öte, eski bir hayduttan?

Çok uzun gelecek bu dört gün. Saint-Priest'teki yeğenini görmeye gitsen?

Ertesi sabah Air-Inter'in Lyon'a giden bir caravelle uçağına biniyorum. Uçak tıklım tıklım dolu. Rahatsız oturmuş, sigara içiyorum. Yanımda orta yaşlı bir kadın **France-Soir** okuyor. Hostesin teklif ettiği gazeteyi geri çevirdiğimden, komşumunkinin başlıklarına yan yan bakıyorum, kadın da efendilik, edip benim için gazeteyi iyice açıyor.

Vay anasını! Olamaz bu! Koca harflerle "Edgar Schneider" adı altında şunları okuyorum:

Pauvert'in kamusal bir yararı var mı?

Gözlüklerim olmadığı için ancak başlığı okuyabiliyorum, gözlükler pardesümün cebinde, pardesü de tepemdeki filede. Lumbozun yanına oturduğum için geçit tarafından gözlükleri alabilmek iki kişiyi rahatsız etmemi gerektiriyor. Herkes için tatsız bu, üstelik de çok uzun.

Hem bu Pauvert belki de benimki değildir, bir yayıncıdan bahsetmek için fazla büyük harfler bunlar, belki bir bakan sözkonusudur?

Her şeye rağmen, dayanamıyorum.

— Hanımefendi, özür dilerim, lütfen söyler misiniz bu Pauvert'in kim olduğunu?

— Gazeteyi istiyor musunuz?

— Hayır teşekkür ederim, gözlüklerim yok. Bana bir iyilik edin, başlığın altındaki küçük yazıları okuyun.

Ve iyi yürekli komşum tekdüze bir sesle başlıyor okumaya:

— Jean-Jacques Pauvert (hiç kuşku yok) alacaklıları tarafından iflâstan kurtarılabilir.

"Paris'in bu en başına buyruk yayıncısının bir **yol kazası** diye tanımladığı şey gerçekte... frank açıkla kendini gösteriyor, v.b."

— Teşekkür ederim, madam, çok teşekkür ederim. Okumayı bitirdiğinizde gazeteyi memnunlukla kabul ederim, çünkü bu yazıyı saklamak istiyorum. Beni ilgilendiriyor.

— Jean-Jacques Pauvert'i tanır mısınız?

— Hayır, işin kötüsü onunla pazartesi günü tanışacaktım.

Yüzünde beliren şaşkınlığı görüyorum, ve Caravelle ekim ayının pamuksu bulutlarında ağır ağır ilerlemeye devam ediyor.

Komşuları rahatsız etsek de ne yapalım, heyecan bende işeme ihtiyacı uyandırdı.

— Özür dilerim madam, özür dilerim efendim.

Ayakta işeyecek yerde tuvaletin tahtasına oturuyorum. Yalnız başıma, dilediğim gibi rahat düşünebilirim. Gelip kapı tokmağını yokluyorlar aslında, bana vızgeliyor, başka yere işesinler.

Eeee, koçum, bu gerçekten felâketin içine düşmek demektir. Bir

yayıncı bulmak üzeresin, hatta iş çantada keklik, ama aslında herifin başı dertte.

Üstüne üstlük müsvetten de onda.

Ha, büyüleyici gülüşlü herif de bunun için seni kahvenin önünde bekliyor ve yukarı çıkmanı istemiyordu!

Yuh be! Bozgun rüzgârını hissetmen gerekirdi! Belki yukarda eşyalarla makinelere haciz koymakta olan bir icra memuru vardı. İşte!

Keriz değil bu **France-Soir.** Sayesinde taze haber almış oluyorsun. Hem de rastgele haber değil, kusura kalma! Yüreğine gerçekten su serpen haberler!

Ne yapmalı! Kadından gazeteyi almalı ve hemen Paris'e dönmeli.

Saat 10'da uçak Lyon'a iniyor.

10.20'de bavullarımı alıyorum.

10.30'da Lyon-Paris seferi için bavulları yeniden teslim ediyorum.

15.01'de, haber vermeden ve içeri girme izni almadan, Castelnau'nun odasına dalıyor ve onu müsvettemi okuyup Jean Castelli'yle tartışırken buluyorum.

15.05'de, açıklamada bulunmadığım için bir şey anlamayan Castelnau'ya, kitabımı vermek istemediğimi söylüyorum pat diye.

15.10'da, Castelnau bir fincan kahvenin başında, Jean-Jacques Pauvert adını taşıyan firmanın çok güç durumda olmasının, durumu iyi olan kendisine bağlı başka bir yayınevinin kitabımı basmayacağı anlamına gelmediğini anlatıyor.

15.15'de, Castelnau'yla bu çok becerikli iş adamı hakkında artık hiçbir şey duymak istemediğimi gizlisiz saklısız açıklıyorum.

Ve 15.20'de, o akşam sekizde **La Coupole'**de yemek yemeye karar veriyoruz.

Ve orada, tanıdığım en soylu, en cömert, en açık yürekli adamı keşfediyorum.

Viski içerken, Castelnau'nun baştan beri Albertine Sarrazin işiy-

le çok yakından ilgilendiğini öğreniyorum;

İstiridyede, yolsuz olduğunu ve Pauvert artık parasını ödeyemediği için yayınevinden ayrıldığını, çok sonra biraz tazminat alacağını:

Dil balığında, Pauvert'in dostu olduğunu ve avluya bakan, biraz yıkık dökük ama şöyle kendini toplayıp geleceğe güvenle bakabilene kadar çalışma odası haline sokacağı küçük bir odayı kira almadan kendisine bıraktığını;

Biftekle, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, dördü kız biri oğlan beş nefis çocuğu ve çok tatlı bir karısı olduğunu;

Peynirde, yine de talihli çıktığını çünkü hepsinin çok tatlı olduğunu ve kendisini çok sevdiklerini;

Tatlıda, sağa sola küçük borçları bulunduğunu ama bunun önemi olmadığını çünkü çocukların okul taksitinin ödendiğini ve kışlık giysilerinin alındığını;

Kahvede, Pauvert'in adını işitmek istemiyorsam, neden müsvettemi kendisine bırakmayacağımı;

Konyakta, altı ay içinde kitabımı çok iyi şartlarla bastırabileceğinden emin olduğunu.

— Bana ne gibi bir garanti verebilirsin?

— Maddi yönden **hiçbir şey.** Mesele, kesinlikle bana güvenmekte. Güvendiğin için de pişman olmayacaksın.

İşte bu noktada, herif beni şaşırtıyor! Ya haydutların en şeytanı, ya da...

— Yarın gelip seni **evinde** görebilir miyim? Evetse, saat kaçta?

— Birde öğle yemeğine gel. Oldu mu?

— Tamam.

Birlikte birkaç barı dolaştık. İyi içiyor, hiç değişmiyor, sevimli ve şen, viskileri içkiden anlayan ve alışkın biri gibi yuvarlıyor.

— Yarın görüşmek üzere, Jean-Pierre.

— Yarın görüşmek üzere, Henri.

Tam o sıra ne oldu, bilmiyorum: El sıkışırken kahkahayı bastık.

Sabahın birinde yeğenlerimin evine varıyorum. Çocuklar uyuyorlar.

— Sen misin, dayığıcığım? Ben de seni Lyon'da sanıyordum. Ne oluyor? İyisin ya?

— Evet, işler yolunda. Yayıncım, daha doğrusu yayıncım olması gereken iflâs halinde.

Ve birlikte basıyoruz kahkahayı.

— Gerçekten de, dayı herkes gibi bir hayatın olmayacak hiç. Her zaman başına beklenmedik bir şey geliyor!

— Doğru. Hepinize iyi geceler.

Hemen odamda uykuya dalıyorum, **kitabımın geleceği konusunda hiçbir kuşku duymadan.**

Nedenini anlatmama imkân yok, sezdiğim bir şey bu.

Yarın görürüz. Gece çok sakin geçti.

Cumartesi saat birde, altıncı bölgede temiz bir binanın iki katını tırmanıyorum. Merdivenleri çıkmak kolay, Baranquilla'da iki bacağımı kıralı beri benim için bunun önemi büyük. Temiz bir halıları var, o kadar, kaymadan çıkmanıza yardımcı oluyor. Dışarda, hâlâ yağmur yağmakta.

Bir kabilesi var Jean-Pierre'in gerçek bir Kızılderili kabilesi.

İki güzel kız, Alivia ve Florence, on sekiz ve on altı yaşlarında, sonra "Marianne'ın üretiminde" (çünkü karısının adı Marianne) epey uzun bir ara. Florence'dan altı yıl sonra gelmeye başlayan (artık beklenmedikleri bir sıra" diyorum gülerek) küçüklere baktığında parlayan gözlerini ve tatlı gülümsemesini farkediyorum.

Geniş, bakımlı ve zengince bir daire, birinin ya da ötekinin, belki ikisinin de imtiyazlı bir toplum katından gelme büyükanneleri olduğunu gösteren birkaç eski eşya var. Konuşurken, bütün ayrıntıları kaydediyorum.

Yemekte, çok önemli iki şey farkediyorum:

— Jean-Pierre'in evindekiler sofraya oturmayı biliyorlar, çocuklar da büyükler kadar ve satılan bir yazar olma adayı Kelebek'ten daha iyi yemek yiyorlar.

— Masa yuvarlak, herkes birbirini rahatça görüyor. Akıllı uslu kızlar olarak, büyükler, farkettirmeden sofra hizmetine yardım ediyorlar, biri istenen şeyi gidip getiriyor, öteki başka bir şeyi mutfağa taşıyor. Üç küçüğün babalarına taptıkları gözle görülecek gibi ve ancak kendilerine söz hakkı tanındığında konuşuyorlar, bu da az görülen bir şey. Çünkü Jean-Pierre benim kadar gevezelik ediyor, az şey değil bu ve ötekilere bir söz söyleme fırsatı bırakmıyor pek.

Konuştu da konuştu, Jean-Pierre. Albertine Sarrazin'in keşfedilmesinin hikâyesi, başarıya ulaşması, bir yazarın nasıl ortaya atıldığı ve başarı kazanma olanakları, basınla, radyoyla, eleştirmenlerle ilişkiler. Bütün bu eleştirmenler adları, özgeçmişleri, şecereleri ve bütün her şeyleriyle müstakbel yayıncımın dudaklarından öyle büyük bir rahatlıkla akıyor ki, çok etkileniyorum.

Evi temiz, işini biliyor gibi, söyledikleri mantıklı, zorlanmadan konuşuyor. Salonda anlaşmaya vardık.

— Kitabımı ve çıkarlarımı sana emanet ediyorum. Bunu para kazanmak için yazdığımı biliyorsun, başka şey için değil. Nedeni de biliyorsun.

Yüzünde hafif bir gülümseme beliriyor.

— İnsan bir kitabı neden yazdığını, tamı olarak, hiçbir zaman bilemez.

— Mümkündür, ama ben biliyorum.

— Hoşçakal.

— Yakında görüşmek üzere.

— Dileyelim.

Beni yeğenlerimin evine götüren banliyö treninde hiçbir kuşku, hiçbir çekinme yok içimde, Jean-Pierre'in evi sağlıklı, aydınlık, insan şüpheli bir kişiyse böyle bir ailesi olamaz. Üstelik becerikli de, çünkü yolsuzun yolsuzu olduğu halde, evinde rahat bir yuvanın dertsiz hayatının ve yarınların güvenliğinin bulunmasını sağlamayı biliyor.

On dört saatlik bir uçuş, işte Caracas'tayım.

— Minouche! Zafer kazanmış olarak dönüyorum!

— Oldu mu? Basıyorlar mı kitabını?

— Daha da iyi, parlak bir başarı hazırlıyorlar bana.

Ekim, kasım, aralık, Castelnau'yla aramda bir mektup değiş-tokuşu başladı. Kitabımı okurken hissettiklerinden ötürü, müsvetteme duyduğu tüm saygıyı bana söylüyor. Gerçekten de iyi hissetmiş: "Caracas'a dönerken, bütün bunların bir düş, palavra olup olmadığını kendi kendine sormuşsundur herhalde... Roman haline getirmek için kitabını yeniden yazmaya gerek yok, gerekli olan sadece fransızca, imlâ ya da noktalama yanlışlarını düzeltmek... Kitabının bir sesi var, az rastlanan şey bu, el değmemiş olarak kalacak, gerçekten **senin kitabın** olacak, merak etme. v.b."

30 Ocak 1969 günü, bir telgraf "Zafer. Kitabı çok seven büyük yayıncı Robert Laffont'la anlaşma imzalandı **Stop** Haziran ortasında piyasaya sürülüşünü bizzat izleyeceğim **Stop** Mektup postada, Jean-Pierre."

Ve dostumun bu telgrafıyla evimize güneş doldu yeniden.

Ve kitabımın kesinlikle basılacağı haberi üzerine, yüreklerimize güneş doldu yeniden.

Ve, sözde "büyük" bir yayıncı olan Robert Laffont tarafından kitabım basılacağı için, güneş umuttan bir ebemkuşağı çekti üstümüze.

Telgraf, evde Rita'yla yalnız olduğumuz sıra geldi. Postacı bizi sabahın onunda uyandırdığı için (**Scotch** kapandıktan sonra, sabahın altısında yatmıştık) telgrafı alıp tekrar yattık. Yeniden uykuya dalmadan önce telgrafı bir kere daha okuyoruz, sonra:

— Dur Minouche. Bir saniye.

Olağanüstü haberi vermek için kızımızı elçilikten arıyorum. Sevinçten çığlık atıyor:

— Yayıncısı kim? (Çünkü çok okur.)

— Robert Laffont. Kendisini tanıman gerek.

Bana cevap veren sesteki neşe kayboluyor: "Bu yayıncıyı tanı-

mıyorum. Küçük bir yayınevi olmalı, çünkü, açıkçası bu adı hiç bilmiyorum."

Kızımın **büyük yayıncımı** tanımaması karşısında biraz hayal kırıklığına uğrayarak telefonu kapıyorum.

Saat dört. Clotilde eve yeni geldi, Rita berberde. Telgrafı tekrar tekrar okuyor.

— Oysa Castelnau ciddi.

— Mümkün değil. Elçilikte, bir kız arkadaşa sordum. Benden de çok okur ve kesin konuştu: Laffont'u tanımıyor. Kendisi Fransız, üstelik de Paris'li.

Garip.

Zırrr, zırrr, zırrr! Telefon.

— Henri? Benim ben, Rita. Doğru, seninki büyük yayıncı!

— Ne? Ne diyorsun?

— Burada, berberdeki eski bir dergide senin yayıncının fotoğrafı var. Hem de büyük.

— Çabuk buraya koş!

— Daha saçım yapılmadı.

— Hemen gel kızım, ne olursun, saçını yarın yaptırırsın!

Bir çeyrek sonra, Castelnau'nun "büyük yayıncı" derken abartmadığını her yönüyle doğrulanıyor.

Resim **Jours de France** dergisinde.

Kelli felli bir çalışma odasında iki adam: Robert Laffont ve romancı Bemard Clavel. Büyük fotoğraflar. İkisinin de ağzı kulaklarında, sevinilmeyecek gibi değil üstelik: Laffont'un yazarlarından Bemard Vlave, 63. Goncourt edebiyat armağanını almış. Dergiye göre, yayıncısına servet getiren (daha iyi, böylece benim kitabı basmak için mangırı olur) ve haklarının tümüyle yazarına bir milyon franga yakın para kazandıran bir armağan bu.

Bu sevimli Laffont'un (resimde neredeyse bir film oyuncusu) yayınevini 1941 yılında kurduğunu da öğreniyorum. Ciddi bir iş, ya!

Bemard Clavel'in "yayıncılardan red cevabı almanın" ya da ilk

kitapları karşısında "eleştirmenlerin yüz buruşturmalarının" yarattığı hayal kırıklıklarını da tanıdığını öğreniyorum ayrıca.

Ben çok talihli bir herifim, öyleyse! Yayıncılardan red cevabı almadım, bir yayıncı buldum kendime, istisna bu. Kalıyor kitabım karşısında eleştirmenler yüz buruşturduğunda dudaklarının alacağı biçimi öğrenmek. Tavuk götüne benzemeyeceğini dileyelim.

Rita ve ben Clotilde'le kız arkadaşlarını kesinlikle cahiller sınıfına sokuyoruz, hem de o kadar cahil ki bu kızlar, **yayıncım** gibi, Robert Laffont gibi büyük, onun kadar önemli bir yayıncıyı tanımıyorlar. Clotilde bunu gülerek kabul ediyor ve hemen iki sayfayı çerçeveleyerek çalışma odamın duvarına asıyor.

Ah, güzel gün! Hoşgelmişsin Jean-Pierre'in telgrafı ve hoşgelmişsin mutluluğumuzun tam olması için ihtiyaç duyduğumuz her şeyi bize öğreten dergi!

Ve böylece benim için yeni olan bir dünyaya ana kapıdan giriyorum.

Castelnau'nun bir mektubu gelip Paris'te on beş gün kalmamı istiyor. Beni tanımayı dileyen Laffont'un da kabul ettiği gibi, evet dersem çok uzun olan müsvettede bazı kesintileri elimle yapmamı, kanaatince ötekiler kadar iyi anlatamadığım bir iki yeri düzeltmemi rica ediyor.

Sekiz gün sonra, mart başında Paris'e varıyorum.

Orly'de Castelnau beni bekliyor. Bir kahvede öğle yemeğini yerken, benden ne istediğini anlatıyor: Kürekte işittiğim bazı çok ilginç hikâyeleri **tümüyle** çıkarmamı.

— Neden?

— Çünkü Henri, batan on ya da yirmi sayfa boyunca başka bir herifin hikâyesini anlatıyor ve bu yirmi sayfayla, hele sürükleyici de olursa gırtlaklar kuruyacak adım adım izlenen kişinin, Kelebek'in serüvenlerinin hikâyesinin hızını kesiyorsun.

— Anladım: Kelebek'ten başka şey olmayacak. Tamam.

Doğrusu, her gün insan yeni bir şey öğreniyor. Çünkü ben, **Ke-**

lebek'i yazarken kendi kendime şöyle diyorum: "Kelebek, yine Kelebek, hep Kelebek, belki canlarını sıkacak bu iş uzadıkça. Oysa şu ya da bu hikâye, şunun ya da bunun başından geçenler kitaba çeşni katacak ve daha da ilginç olacak." Ama Castelnau ve yayıncı bu bölümleri çıkarmamda fikir birliğine vardılarsa mesele yok, dediklerini yapacağım.

Laffont'la işyerinde tanıştım ve hemen yakın bir dostluk kuruldu aramızda.

Kırk yaşında biri gibi yakışıklı, "genç tanrı" tipi, olgun. Durmuş, oturmuş, sakin bir adam, diplomat tavırlı, ama kolayca dışarı vurulmayan donanma şenliği gibi bir ihtirasın içini yakıp kavurabileceği hissedilen kişilerden. Eski kürek mahkûmunu gerçekten dost gibi karşılayan ve bunu büyük bir incelikle ona ispatlamak için, bir cumartesi olan ertesi gün lokantada değil de çok burjuva aile yuvasında öğle yemeğine çağıran bir büyük kişizade!

Boulogne ormanının ucundaki muhteşem bir apatman dairesinde, benim için gerçekten ilk olağanüstü yemek olan bu yemeği hiç unutamayacağım. Hayatım boyunca, basit öğretmen çevreleriyle lüks lokantalardan başkasını tanımamıştım. Ama bu kadar ince bir çevre ve havaya hiç girmemiştim.

Çok şaşırdığım, ağzım açık kaldığı, gözlerim kamaştığından değil, beni şaşırtmaya çok daha fazlası gerek, ama ilk görüşmemizin hemen ertesi günü Robert Laffont ve karısının bana gösterdikleri bu yakınlıkla çok duygulandığım için.

Sofrada, Robert ve ailesi, bir bankacı, Castelnau ve karısı.

Robert kitaptan söz ediyor. Kitaptan çok hoşlandığını, öyle ki bir hafta sonu tatilinin başında okumaya başlayıp pazar gecesinden önce elinden bırakamadığını söylüyor. Karısı da bu iki gün boyunca ağzını açmadığını ve kimsenin yanına yaklaşamadığını bana söyleyerek daha da ileri gidiyor.

Bu yayıncının evindeki yemek sırasında keşfettiğim şey, dürüst, gönlü yüce cömert bir adam. İyi bir dalavere çevirmekten başka şey düşünmeyen kurnaz iş adamının tam tersi.

Sana pek iyi anlatamam, okuyucu, bu anların bütün güzelliğini, fikir birliğini, duygulandırıcı yanını. Ama başka bir dünyayı, tanıdığımdan çok farklı bir toplumu keşfederken ve de üstelik, hayatımın böylesine beklenmeyen bir değişikliği yaşarken de kendi kendine canlandırabilirsin: Gerçekten mutlulukla sarhoşum.

Benim gibi geçmişi olan bir adama şunları söylemek: "Herhangi bir insan kadar değerin var, olağan dışı yaratıklara gösterilmesi gereken saygıya hak kazanıyorsun. Burada, ailemin arasında, benim evimde yerini buluyor, hiç aykırı kaçmıyorsun. Seni evimde ağırladığım için mutluluk duyuyorum." Bütün bunları gerçek anlamıyla söylemeden, hissettirerek, hoşa gitmekten çok iç kaldıran kolay iltifatların bir tekine bile başvurmaksızın, hiç, hiçbir şey bu adamın yüreğine böyle bir yoğunlukla ulaşamaz.

Ve Laffont'la Castelnau için beklenmedik şey, konuşmamda kitabımın geleceği ve beklenen başarısı sadece ikinci plâna iniyor. Kitabım bana öyle güzel heyecanlarla dolu bir dünya verdi ki, onu yazmak için harcadığım çabaların bedelini şimdiden elde ettiğimi hissediyorum. Öyle ki benimle Venezuella'da bir langostinos işi kurması için Robert'in bankacı arkadaşını bütün gücümle ikna etmeye uğraşıyorum.

Bu arada, Laffont'un basınla ilişkilerini yöneten, upuzun boylu ve ateşli Françoise Lebert'le de tanışıyorum. Hemen basımevinin yolunu tutan müsvetteyi okuyacak zaman bulamamış. Saat yedide, tanışmak üzere Castelnau'yla birlikte **La Coupole'**de buluşmak için sözleşiyoruz ve orada bana şöyle demek gafletinde bulunuyor: "Kitabınızda neler olduğunu bana ana hatlarıyla söyleyin." Sabahın bir buçuğunda masadan kalktık. Ertesi gün François Lebert Castelnau'ya telefon ediyordu: "Hayatımda böyle müthiş bir gece geçirmedim, başarıdan eminim." İyi belirti.

Caracas'a bomba gibi dönüyorum.

Öyle ki, bütün yaşadıklarım üzerine düşüncelere dalıp bensiz havalanan uçağın hareket edeceğinin bildirildiğini işitmiyorum. On altı saatlik bir bekleme, Rita'ya telgraf.

Kafeteryada, sonra barda, sonra Orly'nin lokantasında, Paris'te geçirdiğim bu çok kısa ve olağanüstü üç haftayı yeniden yaşadığım bir on altı saat.

Lafftont'un evindeki yemekten sonra, büyük bir Fransız aydının, Jean-François Revel'in evinde öğle yemeği. Paris'in en büyük kafalarından biri, dedi Castelnau bana, Laffont'un müsvettemi okuttuğu, yazdıklarımı çok seven seçkin bir yazar, filozof, her şey.

Onu görmeye gitmek beni çok etkiliyor, evinin, ailesinin etkilediği gibi. Seine rıhtımlarında aydınlık, şen, uyumlu, kitaplarla dolu bir apartman, havasında ancak yüce duyguların bu evde yeri olduğunu hemen hissettiren bir şey var.

Jean-François Revel ve karısı, en ufak bir üstünlük belirtisi göstermeden beni evlerinde kabul ediyorlar. Kendilerine sığınan biri gibi almıyorlar beni masalarına, kendilerinden biri, eşitleri olarak ağırlıyorlar.

Birkaç kere, yemek sırasında, "yeniden oluşumum"dan "iadei itibar etmemden" konuşuyorum ve Jean- François Revel bana "yeniden oluşumum" ve "İadei itibarım"dan bu şekilde söz etmemden gerektiğini en iyi, kendimden de iyi anlatan kişi. Başkalarının, hatta rastlayabildiğim müthiş heriflerin bile bendeki temeli yaratamayacağını, bunun **önceden** varolduğunu anlatıyor.

İadei itibar etmek? Yeniden oluşmak? Kime karşı? Neye karşı? Önemi ve değeri ne olursa olsun, içimdeki şey, ruh yüceliği, karakter, zekâ, serüven tutkusu, adalet düşüncesi, yürek, neşe, bütün bunlar bende her zaman varolmuştu. Başlangıçta vardı. Montmartre'dan ve kürekten çok önce, olmasa çürümüşlük yolumdan kurtulmak için bütün yaptıklarımı asla yapamaz, bu biçimde yapamazdım.

Bazı üstün adamların insanı bir takım şeyleri daha değişik biçimde görmeye itebileceklerini, ama bunları yaşamak, başarmak üstesinden gelmek olanağını sağlayamayacaklarını söyleyerek, devam ediyor. Kimse beni "yeniden oluşturmadı", çünkü gençliğimin bazı koşulları genç Henri Charrière'in gerçek yüzü üzerine bir örtü serdiyse, belirli bir süre onu çok değişik gösteren bir hayat yaşattıy-

sa, içimde bulunan ve sonraları küreğin dehşetinden kurtulmak için verdiğim mücadelede olduğu gibi ortaya çıkan şey daha önce de vardı. Annemi kaybetmek hayatım üzerinde çok büyük bir etki yaptı, on bir yaşındaki çocuk dünyamda bir volkan gibi patladı, bu canavarlığı, böylesine büyük haksızlığı benim gibi şiddete yönelik, aşırı duyarlılıkla, hayal gücü geniş bir çocuk kabul edemezdi. Böyle bir dram olmasa, yanımda bu huzur verici varlıkla, benim için büyük bulunan bu sevgiyle olgunluk çağına erişebilseydim, aynı kalarak başka bir insan olamayacağını kimsenin söylemeye hakkı yoktur.

Varolan bir şey yeniden oluşturulmaz, ama er ya da geç ona tümüyle kendini gösterme fırsatı verilebilir. Venezuella'lılar bugünkü halimle beni yaratmadılar, ama Fransız adaletinin inkâr edip yok olmaya mahkûm ettiği ve normal bir toplulukta olumlu yönde gelişebilecek olan içimdeki her şeyle başka bir yaşama biçimi seçme fırsatını, özgürlüğünü, güvenini verdiler. Sırf bunun için bile onlara ebedî minnet borçluyum.

Kitabımla birlikte geri döndüğüm bu toplumun insanlarına karşı ahlakî yönünden bir aşağılık duygusuna kapılmamam gerektiğini de söylüyor, kitap şamata yapsa bile, ama bununla da kendimi üstün bir yaratık saymayarak. Evet hıyarlıklar yaptım, evet cezalandırıldım, ama kurtulmak için yaptıklarımı bütün bu namuslu insanlar yapabilirler miydi, gereken iç güçleri, yeterli inançları olabilir miydi?

Hayır, başıma gelenlerden ötürü, beni oraya gönderdikleri için bütün Fransızların benden aşağılık kişiler olduğunu düşünmeye gerek yok, ama geçmişimden dolayı da herkesin benden şüphe etmeye, beni küçümsemeye: "Sen kes sesini, bir şey değilsin, geldiğin yeri hatırla", demeye hakkı olduğunu düşünmek de yersiz.

Bütün bu fikirleri kendi kendimize bazı kereler tekrarlamıştım, ama geldiğim yerle, bir arada olduğum kişilerle, önce ağırcezada ve daha sonra her yerde yeryüzünün posasından başka şey olmadığım bana o kadar söylenmiş, tekrarlanmış, kafama vurulmuştu ki rahat

değildim, kafam karışıktı, gerçekten inanmaya cesaret edemiyordum. Sonunda kendimi aynada iyice seyredebilmem, orada utanç duymadan kuşkusuz hatalar ve eksiklerle dolu bir adama bakabilmem için Castelnau'lar, Laffont'lar, Revel'ler gerekti.

Onların evlerine giderken, sanki oturma hakkım olup olmadığını bilmeden bir koltuğa yaklaşır gibiydim. Onlar bana şöyle dediler: "Otur, burası senin yerin."

Bütün bunlar, Orly'de uçak beklerken benim için sonunda belirginleşiyor ve kitabımın çıkışı için Paris'e döndüğümde kuşkusuz gerçek değerde başka adamlara da rastlayacağımı düşünüyorum.

Yalnız serüvenciler adamdan sayılmaz. Her adamın, her kadının kendi hikâyesi vardır, ama nereden, toplumun ya da dünyanın hangi köşesinden gelirlerse gelsinler, inceleyip haklı bulmadıkları geçerli ahlâk kurallarına boyun eğerek kabul etmeyenler hemen çok iyi tanınıyor.

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

PARİS'TEN ÖNCE

Sonunda, Rita'nın her gün kendisine yolladığım haberleri ulaştırdığı dostlarımla çevrili, ailemin beni beklediği Caracas havaalanı.

— Oldu, Minouche, bomba gibi patlayacak!

Ve öpücükler, yine öpücükler.

— Kitap 19 Mayıs günü çıkacak. İlk baskı 25.000, Laffont bana söz verdi.

Fransızca hocası da aşağı yukarı bütün "yargıcılar kurulu"yla orada.

— Bugün seni karşılayan resmî bir kişi yok, diyor bana, ama gelecek sefere televizyon olacak.

— Abartmayalım, diyor Rita her zamanki gibi ölçülü.

Gülüyorum ve ancak evde, viskimi yudumlarken devam ediyorum:

— Çocuklar, ne düşündüğümü gerçekten söylememi ister misiniz?

— Söyle.

— Kitabımın çıkışından sonra Caracas'a döndüğümde, gerçekten televizyonun beni bekleyeceğine içten inanıyorum.

— Sen iyice delirmişsin sevgilim! diyor Rita.

— Sadece inanmakla kalmıyorum, kesinlikle eminim!

Ve bununla biraz ileri gittiğim konusunda görüş birliğine varıp, basıyoruz kahkahayı.

Nisan 69, başka bir küçük mucize. Sunulan tasarıların içinde öz yeğenim Jacques Bourgeas'ın yaptığı kapak ötekilerden çok beğeniliyor. Laffont'da kimse bu yarışmacının yeğenim olduğunu bilmiyordu. Ablam Hélène'in oğlu olan bu çocuk, serüvenlerim başladığında daha doğmamıştı. Yirmi yıl süreyle varlığımdan habersiz yaşamış ve beni ancak iki yıl önce, 1967 de tanımıştı.

Kitabımın kapağını, yıllar yılı kendisi için varolmayan dayısının kitabının kapağını yapmak üzere kader onu seçmişti! Evet, kitabımın doğuşu pek garip rastlantılarla çevrelendi.

Ve harika serüven devam ediyor.

8 Nisan günü, Castelnau'nun bir mektubu bana şunları bildiriyor:

— Başta Mermet, Laffont yetkililerinin tashihlerini okuduklarını ve kitabı sonuna kadar desteklemeye hazır olduklarını:

— Kitaptan uzun uzun söz ettiği Lüksemburg Radyosu'ndan bir takım heriflerin çok ilgilendiklerini;

— Paule Neuvéglise adlı müthiş bir kızın, kitabın çıkışından üç gün önce **France-Soir**'da birkaç bölüm yayınlama olanağını incelediğini.

Akşam Caracas sokaklarında tanıdıkların elini sıkmak üzere uğradığım bir iki kahvede, güçlü ve tatlı bir ışık yayan bir güneşle göğsüm kabarıyor. Gülmek, iyi, tatlı olmak isteği geliyor içimden. Ellerini sıktığım müthiş bir şey hazırlandığını benim gibi hissetmeyen, bilmeyen kişiler için biraz üzüntü duyuyorum. Hepsi aynı, dün geceki suratlarla. Ben de öyleyim, oysa. Ama ufuktan büyük bir umudun fışkırdığı böyle anlarda, her şey birbirinin eşi ve de hiçbir şey birbirine benzemez, insan ne durumda olduğunu pek kestiremez, hem mutlu, hem kuşkulu, hem telâşlı, hem de sakindir.

2 Nisan, Jean-Pierre bana "çağımızın en kültürlü kafalarından biri olan" Jean-François Revel'in yazdığı artsöz metnini yolluyor.

Bunu okurken çok duygulanıyorum, ama aynı zamanda, itiraf edeyim, biraz da şaşırıyorum. Çünkü burada hissediyorum ki insan büyük edebiyatın içinde, geçmiş falan, filân ve üç yüz yıl önce ölen

bir papazın, Grégoire de la Tours'un kuzeni olmak isterim ama benim için biraz fazla şeref değil mi? Neyse, Castelnau belki edebiyat yönünden kitabım üzerine yazılacak en iyi yazı olduğunu söylüyorsa, bende bıraktığı güzellik izlenimine kendimi terketmekten başka yapacak şeyim yok.

O günden beri, ailemde ve yakın arkadaşlarım arasında, Grégoire de Tours'un arkadaşı diye anılsam bile.

Evet, serüven olmasına gerçek bir serüven bu, mümkün olabileceğini düşünemediğim kadar güzel, bütün yaşadıklarımdan sonra keçe uçlu kalemle doldurulan sayfaların bir adamın hayatında bunca beklenmedik, matrak, şaşırtıcı, duygulandırıcı, olağanüstü ve her şey bir yana, birbirinden canlı dalgayı kımıldatabileceğine hiç inanmadım.

— Yaşamak, yaşamak, yaşamak, Minouche! Çok yoğun yaşıyorum, değil mi sevgilim? Uğruna yaptığımız bütün masrafları çıkaracak kadar kitap satıp satamayacağımızı bilmiyorum ama, bütün bunları yaşamak gerçekten değer değil mi?

— Evet Henri, değer. Varlığımın derinliklerine kadar hissediyorum bunu. Önce senin için, sonra da bizler için ne kadar mutlu olduğumu söyleyecek söz bulamıyorum.

— Sağol. Mayıs ayının sonunda da, göreceksin, Fransızlar şöyle diyecek: "Elde dokuz var, mösyö Kelebek! Toplayın. Bir kerelik kazandınız."

Bana bir elbise yapması için terzime gittim. Krediyle, bilinmez. İnanılır gibi değil ama ille de iki elbise yapacağım diye tutturdu, biri gündüz, öteki gece için: "Yazar haklarının hesabı ödemeye yeteceğinden eminim." O da kitabın başarı kazanacağına inanıyor.

De Gaulle kendini kapı dışarı ettirdi. Sonuç, kitabın mayıs sonunda, başkanlık seçimi savaşının tam göbeğinde piyasaya sürülecek. O sıra Paris'te ortaya çıkarsam, kim benim gibi tanınmamış biriyle ilgilenecek zamanı bulur? Belki daha önce saldırıya geçmek, iyi olacak. Tam arayacağım sıra, Castelnau bana telefon ediyor: Onun da aklına aynı şey gelmiş. Kararlaştırıldı, mayıs başında Paris'te olacağım.

Seni bekliyorlar, dedi, **kelimenin tam anlamıyla.** Bir çok gazete ve radyo muhabiri Castelnau tarafından uyarılmış.

Demek, on beş gün kadar sonra Paris'te olacağım, kitabım da birkaç gün geçince çıkacak. Evet, topu topu birkaç gün kaldı ve sen, bizzat, gazetecilerle, edebiyat eleştirmenleriyle, radyoyla, belki televizyonla ilişki kuracaksın. Bu basın, bu radyo, bu televizyon da elli milyondan fazla insana ait.

Kitabını nasıl karşılayacaklar, seni nasıl karşılayacaklar?

Çünkü kitabın senin hikâyen, evet. Ama senin serüvenlerin değil sadece. Bu serüvenlerin ötesinde Fransa gibi bir ülkenin adaleti, polisi ve özellikle de ceza yöntemi yargılanıyor.

Yalnız Fransa'nın mı? Belki daha da öte, bütün dünya ülkelerinin. Senin kitabın aracılığıyla kendi adaletleri, kendi polisleri ve cezaevlerindeki insanlara davranış şekilleri konusunda karşılaştırmalar yapmak zorunda kalacak bütün ülkelerin.

Çünkü şundan emin ol ki, ya gerçeği öğrenmeye, senin serüvenlerinin ötesinde bilmediği şeyleri, kamu huzurunu kurtarmak için ödenmesi gerekli bedeli keşfetmeye susamış bir Fransa tarafından kitabın büyük bir istekle yutulacak, ya da Fransa gerçeği, bu çok rahatsız edici gerçeği öğrenmeyi reddederek ona sırtını çevirecek.

Hayır, hiç bile! Cömert, gerçek bir adalet ve benimsenebilecek bir polise sahip olmayı isteyen, yakından yada uzaktan kuru giyotini andıran her türlü ceza yöntemini tiksintiyle reddeden ulusun, Fransızların tümüyle **Kelebek**'i dikkatle ve sonuna kadar okuyacaklarından eminim, çünkü gerçekten korkmayan bir ırk bu. Commune (*) hâlâ bilinçaltlarında yaşıyor, insan ve Yurttaş Hakları antlaşmasını düşünen ve kâğıda dökenler, suç işlemiş kişilerin cezalandırılmasında bunun ufacık bir parçasının bile uygulanmadığını görünce isyan edecekler.

Emin olduğum gibi, Fransızlar, aynı zamanda da bir suçlama olan kitabımı kabul eder, tartışırlar ve incelerse, bütün ülkeler de önce

(*) 1871'deki büyük halk ayaklanması.

ülkemizde olup bitenlerle ilgilenip daha sonra topraklarındaki olaylar üzerinde düşünürler.

1969 yılında bulunduğumuzu ve kitabımda kırk yıl önce geçen olaylardan söz ettiğimi çok iyi biliyorum. **Neyse ki** kürek cezası artık yok, çünkü 1930 yılında bile İngilizlerin, Hollandalıların, Amerikalıların ve burayı bilen bütün ülkelerin gözünde Fransa için utanç verici bir yerdi.

Mantıklı bir düşünüşle, **Cayenne artık olmadığına göre,** 1931 yılında mahkûm edildiğime göre bana şöyle diyebilecekler: "Mösyö Kelebek, eski çağlardan, Vercingétorx'ten Roma lejyonlarından söz ediyorsunuz! O zamandan bu yana Şarlman, 89 ihtilâli ve daha yığınla şey geçti! Her şey değişti: Adalet, polis, cezaevleri!"

Gerçekten değişti mi, her şey? Polis, adalet, cezaevleri?

Ya Gabrielle Russier olayı? Ya Devaux olayı?

Gerçekten, durum o kadar değişti mi?

Bir jüride artık on iki kişi yerine dokuz kişi bulunduğu için mi her şey değişti?

Aynı perdeler, aynı halılar, aynı renkler, yargıçların, savcının, sanığın aynı düzende oturuşu, aynı jandarmalar ve aynı dinleyicilere özenle korunan aynı ağırceza mahkemelerinde, her gün gençlerin, daha yaşlıların, gerçekten yaşlıların hayatları sözkonusu edilmiyor mu? Ve bütün bunlar mevsimine, dışardaki havaya, bütün hazır bulunmaların o günkü durumuna ve keyfine göre değişmiyor mu?

1968'den beri, görevden alınan, cezaya çarptırılan polisler, şüpheli ölümler olmadı mı?

Hayır Papi, dalga mı geçiyorsun? O burjuva vicdanlarının rahatlığını her şeye rağmen gerçeğe yeğlemedikçe herkes anlayacak. Kitabında geçmiş olayları anlatırken saldırdığın şeyin, daha az görünür olsa bile, hâlâ varolduğunu herkes anlayacak.

Daha az görünür mü? Bütün Fransız gazetelerini dikkatli okumam gerekecek. Çok dikkatli de okumasam, büyük başlıklar yeterli.

Çünkü Mayzaud gibiler her zaman olacak.

Çünkü Goldstein gibi, 36 Orfèvres rıhtımı adresinde doldurulan plâklar her zaman olacak.

Çünkü ahlâksız polisler, işkenceden zevk alan gardiyanlar, iğrenç mubassırlar her zaman olacak.

Çünkü bir şey görmeden, bir şey yaşamadan, hayatlarından hiçbir şeyi anlamadan, hiçbir yetenekleri olmadan şöyle diyecek jüri üyeleri her zaman bulunacak: "Bu bay kendisine yöneltilen bütün suçlamalardan sorumludur, müebbet hapsi hak ediyor."

Ayrıca, **hâlâ da var.** Bir takım tanıdıklar aracılığıyla, biliyorum. Aynı hikâye, aynı nakarat. Genç ya da yaşlı, bu herifler bana çektiklerini ya da bütün o geçenleri anlattıklarında, çoğu kere ben yaşamışım gibi bir izlenime kapılıyorum. Onlara şöyle dediğim de oluyor:

— Sana şöyle demediler mi, şunu, şunu ve şunu yapmadılar mı?

— Nereden biliyorsun?

Bu harika saflık karşısında gülüyorum.

Papi, kitabını yazarken gerçekten ortalığa neler döktüğünü farketmiyordun. Bir iş çevirmek, Rita'ya yaşlılığınızı sağlama bağlamak için mangır kazanmak amacıyla, sırf bu amaçla yazıyordun, ya da böyle olduğunu sanıyordun. Kendini kaybedip zindanlarda geçirdiğin bu on üç korkunç yılı, nice başka adamın hayatı olan korkunç hikâyeni yeniden yaşar, bunu yaparken her şeyin bilinmesi ve sonunda adaletin yerini bulması ihtiyacını haykırırken bile. Hayır, açıkçası bunu tam anlamıyla farketmiyordun.

Şimdi artık çok geç, işin ucunda para olsun olmasın, bir tek ödevin var: Huzurunu, özgürlüğünü ve hatta hayatını tehlikeye atsan bile bütün varlığınla mücadeleye atılmak.

1930 yılının toplumu Cayenne'den hortlak gibi dönen eski bir kürek mahkûmunun unutulmuşluğa, sefalete ve utanca gömülüp kaybolmasına razı gelirdi ama, asla saygıdeğer ve saygı gören bir beyefendi olmasını kabul etmezdi.

Ancak biz 1969 yılındayız. Bütün insanlar özgürlüğü gerçek özgürlüğü seviyorlar. Bütün insanlar koca bir makinenin binlerce çar-

kından biri olmaktan bezmişler. İstisnasız. Amerikalısından İngilizine, İskandinavından Slavına, Almanından Akdenizlisine kadar hepsi hayatı hissetmek, serüvenlere dalıp esaslı bir yudum heyecan çekmek, diledikleri zaman doğayla tam bir uyum halinde çıkıp gezmek istiyorlar.

Burada, Venezuella'da genç Almanlar, İskandinav gençlerini, İsyanyolları, İngilizleri, Amerikalıları, Yahudileri görüyorum. Onları her gün görüyorum, ırk, ulus ya da din ayırımı yapmaksızın aralarında bir sürü dostum var. Hepsi, istisnasız hepsi tutuculuğu reddediyorlar, yasalara başkaldırıyorlar ve bir tek şey istiyorlar: Herhangi biri, hatta babaları, anaları söylediği zaman değil canları istediğinde yemek, içmek ve sevişmek.

Evet, kitabım **Kelebek**'in temsil ettiği bu suçlama yalnız Fransız ulusuna karşı bir meydan okuma değil, bütün dünyaya meydan okuma.

Kendileriyle birlik olduğumu anlasınlar, kendilerini sevdiğimi hissetsinler, dünyanın bütün başkaldıranları, bütün muhalifleri.

Sonu belirsiz ufuklar, ormanın büyüleyiciliği, rastgele bir yöne doğru yola çıkan çılgın, yabani atlara binme olanağının bulunduğu uçsuz bucaksız ovalar; birkaç zaman kendileriyle birlikte, kendileri gibi yaşanabilecek bir Kızılderili kabilesini aramak; küçük bir uçağa atlayıp dünyanın en güzel, Niyagara'dan da büyük çavlanlarından birinin Canaima çavlanının yakınına konmak; orada yaşayan birkaç kişinin müzik niyetine deli suların gürültüsünden, kuşların cıvıltısından, maymunların, papağanların ya da rengârenk dudu kuşlarının çığlıklarından başka şey dinlemediği Llovisna çağlayanına gitmek; bir gemiye binmek, denize açılmak ve doksan mil yol aldıktan sonra Los Roques'deki yüzlerce küçük mercan adasının oluşturduğu kocaman göle varmak; avlanan balıklarla, elle yakalanan ıstakozlarla beslenip orada saatler, günler haftalar geçirmek; on beş metre derinlikte hareket eden ıstakozlarla ahtapotların bile seçilebildiği bu dupduru gölün suyunu oturup saatlerce seyretmek; oradan pek korkusuz, insanların kötülüğünü bilmediklerinden yanı-

nıza gelen ve güneşin altında, kumlara uzanmışsanız üstünüze tırmanan binlerce kuşuyla Las Vegas adasına geçmek.

Ne yani? Bütün bunları sevmekle mi suçlayacaklar beni? Kim?

Bir gün, bu adalardan birindeyken küçük tekneleriyle gelen ve motörlerinin tam burada bozulmasına deliler gibi sevinen biri Zenci dört Amerikalı çiftle, eşsiz ve mutlak bir doğallık, tam bir düşünsel ve cinsel uyum içinde yaşayıp bir haftadan fazla kaldığımdan söz etme hakkını mı elimden alacaklar.

Abanoz heykeller gibi güzel, zeki, iyi yürekli, nefis vücutlarıyla birleşmek ve yaşamak konusunda en ufak komplekse kapılmayacak kadar cinselliği olan bu Amerikalı zenci çift, topluluğun bu kadar küçük olmasına üzülen o sarışın kızlar, hepsini yaşadım, bunları neyle değiştirmem istenebilir? Lekesiz bir sabıka kaydıyla mı? İmtiyazlılar sınıfından olanların elleriyle yaptıkları için boyun eğmediklerine pek sevindikleri ve başkalarına uyguladıkları yasalara saygılı, Kelebek yerine evcilleşirilmiş yurttaş Henri Charrière olacağım bir bankada ya da herhangi bir sanayi kolunda memurlukla mı?

Bankada yüklü bir hesap yerine yürekte bir alev yeğdir. Sana her zaman, devamlı, yoğun bir yaşama, yaşama, yaşama isteği veriyorsa, hiç tükenmeyen banka hesabı budur.

Evet, saldırı saati yaklaşıyor, bavullarım hazır bile, Fransa için yeniden üç aylık bir vizem var. Yine Orly'e ineceğim, ama bu kez dikkati çekmeden oraya varmam kolay değil. Castelnau bir iki gazeteci bulunacağını söyledi.

Bari Paris'te oturmamın yasak olduğunu bu vesileyle bana tebliğ etme fırsatı bulmasalar.

Paris'e hareket edeceğim 9 Mayıs 1969 günü, beni geçirmelerini istemezdim. Yalnız Rita yanıbaşımda. Havaalanının terasında çay içiyoruz. Elimi tutuyor ve bakışımın kendi bakışından ayrılmaması için hafif hafif sıkıyor. Konuşmuyoruz, ne düşündüğümü biliyor: Yarın on birde, bir krupye kartları teker teker çekmeye başla-

yacak. 19 Mayıs günü kitabımın çıkışında banko dediysem, oyunun başlangıcı 10 Mayıs günü saat on birde. Parmakların hafif bir bastırışı daha, ona bakıyor ve bütün güvenimle gülümsüyorum.

İki insan gerçekten birbirini sevdi mi budur hayat: Düşündükleri binbir şeyi birbirlerine söylemek için konuşmaya ihtiyaçları yoktu, her biri karşısındaki ve düşüncesi olur. Bir kuşku varsa, aynı dalga uzunluğunda bulunduklarından emin olmaları için bakışmaları yeter.

Bir ara Rita gülümsüyor, bakışı da hafiften alaycı. Ne demek istediğini anlıyorum: "Az önce İtalyan'la biraz fazla ileri gittin. Söylediğine inanıyor musun, yoksa onunla ve kendinle alay mı ediyordun?" - "Hayır, ciddiyim, bunu hiçbir kurnazlığa sapmadan söyledim. Nedenini bilmiyorum ama öyle çıkıverdi ağzımdan", cevabını veriyor ona gözlerim.

Yarım saat önce bana iyi yolculuklar dileyen ve bir işten söz etmek istediği için Caracas'a dönüşümde kendisini aramamı rica eden bir İtalyan müteahhidi bu. Bana telefon numarasını verecek.

Hiçbir art düşüncem olmadan, kendisine cevap veriyorum:

— Mario, dönüşümü gazetelerden öğreneceksin.

— Neden gazeteler dönüşünü haber verecekmiş?

— Çünkü, Caracas'a döndüğümde ünlü olacağım.

Nedenini düşünmeden, bunun bir şaka olduğu inancıyla kahkahayı basan ve bu cevapla yetinen Mario'nun gülüşü. Oysa, evet, söylediğime inanıyorum.

Hoparlörler haber veriyor: "Air France uçağının Paris yolcuları, lütfen hemen uçağa."

Birkaç öpücük, ama özellikle de gerdanlıkların en değerlisi gibi boynuma dolanan bu kollar ve kulağıma yalnız benim duymam için çok alçak sesle söylenenler: "Gece gündüz beni düşün, ben de gece gündüz seninle olcağım. Oraya vardığında vakit bulursan çabuk yaz, yoksa telgraf çek."

Çabucak birinci mevkide iyi bir koltuğa yerleşiyorum. Biletleri Rita aldı ve daha rahat yolculuk etmem için bana bu sürprizi yaptı.

Uçak ağır ağır ilerliyor. İki dakika görebildim onu, kolunu kaldırmış mendil sallerken.

Eylem, bilinmeyen ve güç duruma karşı çıkmak her zaman heyecan vericidir. Ama heyecanın en yoğunu mücadele anındaki değil, öncesi, **beklemek.** İnsanın kafası hareket halindedir, kendi kendine şu soruları sorar: "Nasıl olacak? Beni kim bekliyor? Şunu şunu diyeceğim, şöyle ya da böyle yapacağım." Ve hiç bir şey düşünüldüğü gibi olup bitmez. Birden insan kendini mücadelenin içinde bulur, ancak o zaman düşmanı etkisiz bırakan, ikna eden ya da eleyen hamleyi bulmak gerekir. Kendi kendine söylenecek bir tek şey vardır: "Geçmeliyim, beni durdurmak isteyenlerden güçlü ya da güçsüz olsam bile engeli geçeceğim."

İyi düşünürsem, her şey kitabımın bu tarihte çıkışına karşı. Fransa, başkanlık seçimleri için siyasal savaşın göbeğinde olacak. Fransız halkı için önemliden de öte bir an. Ve sen politik mücadelenin üstüne bir yabancının kitabıyla uğraşmalarını mı istiyorsun? Havanın durgun olduğu sakin anlarda bu imkânsız değil. Kimbilir!

Yine de kitabın bu tarihte çıkışı yalnız olumsuz unsurlarla karşı karşıya değil. Aynı zamanda Mayıs 68 barikatlarının da yıldönümü.

Paris'te, Paris'in yakınında ya da uzağında bütün Fransa'nın, her yurttaşıyla barikatların önünde, ardında ya da yanında olduğu bir sarsıntı bu.

Muhaliflerin, belirli bir sınıf insanı kendileriyle konuşmaya zorlamak için elleriyle fildişi kulelerinden çıkarmak istedikleri barikatları.

"Neden"lere, onlarla "neden"e, yüzlerle "neden"e, binlerce "neden"e anlamadan ve tartışmadan boyun eğmenin artık mümkün olmadığını göstermek için yollara, bulvarlara kurulan barikatlar.

Yakılan birkaç araba, coplanan birkaç yüz kişi, iki yanda da yaralılar. Ve ne kulağı ne dili olan kişiler fildişi kulelerinden çıktılar, sonunda ellerinden geldiğince "neden"lere cevap verdiler, hatta kendi sordukları "Neden barikatları kurdunuz ve arabaları yaktı-

nız?" sorusuna cevap bile beklediler.

Mayıs 1969, genç Fransız öğrencilerinin kaynayan kanının yıldönümü, yıllar boyu biriken ve sıkıştırılan gazın patlamasının yıldönümü. Büyük rahibin tünediği dokunulmazlığı bulunan ağaca indirilen koca balta darbesinin yıldönümü, müebbet suskunluğa mahkûm edilmiş insanları sonunda da dinlemek zorunluluğuyla karşılaşan günlerin yıldönümü.

Dolayısıyla bu an benim anım, müebbet suskunluğa mahkûm edilen benim de söyleyeceklerimi söylemem ve bana biraz dikkat edilmesini sağlamam için seçilmiş bir tarih.

— Biraz daha şampanya?

— Hayır teşekkür ederim. Ama biraz camembert'iniz (*) ve kırmızı şarabınız varsa... Mümkün mü?

— Tabii! Çok kolay.

— Teşekkür ederim, Matmazel Air France.

— Paris'e mi gidiyorsunuz?

— Evet.

— Venezuella'lı mısınız?

— Evet ve hayır.

Gidiyor ve çabucak dönüyor.

— Buyurun, iyi bir camembert ve beaujolais şarabı. Demek Fransız asıllı, Venezuella uyruklusunuz?

— Evet, yavrum.

— Başka bir ülke uyruğuna girdiğinize göre şimdi Fransa'ya dönmekle bir garip olmuyor musunuz?

— Biraz, ama serüven budur.

— Başınızdan çok serüven geçti mi?

— Epeyce, ve çok hareketli.

— Ne olursunuz, işim sona erdiğine göre bana biraz anlatın.

— Çok uzun sürer yavrum, ama birkaç gün sonra hepsini bir kitapta okuyabileceksin.

(*) Bir çeşit peynir.

— Yazar mısınız?

— Hayır. Ama serüvenlerimi yazdım.

— Kitabınızın adı ne olacak?

— **Kelebek.**

— Neden **Kelebek?** Adınız mı bu?

— Hayır takma adım.

— Neden söz ediyor kitabınız?

— Çok meraklısın sen, yavrum. Bana bir parça camembert daha verirsen söylerim.

Uzun sürmedi. Bir dakika sonra:

— İşte. Şimdi bana anlatmak zorundasınız. Hem size açıkça bir şey söyleyeyim mi?

— Söyle.

— Birinci mevkide oturan bir yolcunun toplumsal durumunu, ne yaptığını aşağı yukarı hep önceleri kestirmek alışkanlığım vardır. Oysa, sizinkini bulamadım. İçeri girdiğinizden beri, bu bayın kim olabileceğini kendi kendime sorup duruyorum.

— Bir şey bulamadın mı?

— Hiçbir şey. Kişiliğinize uyabilecek bütün meslekleri teker teker eledim, yemin ederim ki bulamadım.

— İyi öyleyse merakını öldüreceğim... **Serüvencilik. Serüvencilik.**

— Yok canım!...

Kız yerinden kalkıyor ve kadın yolculardan birine battaniye vermeye gidiyor. İşte yapılacak bir test diyorum kendi kendime! Bir yabancı, mesleği gereği çok yolculuk eden, epey okuması gereken bir kız, eşsiz bir ısıölçer bu. **Kelebek**'in ateşine bakacağım.

— Evet küçük, anlatayım: düşün, bir delikanlı, yirmi üç yaşında, oldukça yakışıklı, biraz da bıçkın, ama düzen ve disiplini temsil eden her şeye boş vermek için nedenleri olan, ya da nedenleri bulunduğuna inanan biri. Gözünün önüne getirebiliyor musun delikanlıyı?

— Evet, çok iyi.

— Bu delikanlı Seine ağırceza mahkemesinde "çevre"den birinin öldürülmesiyle ilgili, işlemediği bir cinayetten ötürü yargılanıyor ve müebbete mahkûm oluyor.

— Olamaz!

— Oldu.Ölene kadar dünyanın en çürümüş yerinde, kürekte, Cayenne'de yavaş yavaş çürümeye mahkûm ediliyor. Delikanlı 1933 yılında, bu iş için yapılmış bir geminin ambarındaki kalın parmaklıklı bir kafese kapatılarak Güyan'a doğru yola çıkıyor. Cezasını kabul etmiyor, iki kere kaçıyor, iki üç firarı da başarısızlıkla sonuçlanıyor. Sonunda, on üç yıl geçtikten sonra, özgür olarak Venezuella'ya varıyor. Orada yeniden bir insan oluyor, hayatta kendine yer açıyor, evleniyor, neredeyse buluyor dengesini. Otuz dokuz yıl sonra, o eski kürek mahkûmu, hayatını, çektiklerini, hücrelerini, kaçışlarını, mücadelelerini, bir tek söz söyleme hakkı verilmeden iki kere yargılandıktan sonra tek başına atıldığı tepesi parmaklıklı, alacakaranlık ayı çukurunda, aklını kaçırmamak ve çıktığında yeni bir firar hazırlamak için kafasının yerinde olmasını sağlamak amacıyla bir hayvan enine boyuna yürümekle geçirdiği üç buçuk yılını anlatıyor. İşte kitabım, ne eksik ne fazla, kürekteki bir adamın hayatı.

Hostes faltaşı gibi açılan iri kara gözleriyle bana bakıyor, konuşmuyor ama çizgilerle dolu yüzümde sezdiği, öğrenilmesi ilginç başka şeyler keşfetmeye çalıştığını hissediyorum.

— Kitabınızda, her şeyi söylemek cesaretini gösterdiniz mi? Ama her şeyi?

— Her şeyi.

— Ve gidip orada kamuoyuyla karşı karşıya gelmekten korkmuyor musunuz, siz...

— Söyleyebilirsin: Siz, eski kürek mahkûmu.

Zavallı cevap vermeye cesaret edemiyor, başıyla evetliyor. Evet, gerçekten böyle. Ben, eski kürek mahkûmu, cinayet suçundan müebbete çarptırılmış biri, cezası zaman aşımına uğradığı halde hâlâ firarda olan bir kaçak, ruhum bir tepsi üzerinde çırılçıplak Paris'e dönüyorum ve birkaç saat sonra bu tepsiyi Fransız halkına sunacağım.

Yeniden iri kara gözler benimkilerin derinine inmeye çalışıyor. Kız ürperiyor, gözleri bana şöyle der gibi: "Ama sen yaptığının korkunçluğunu farketmiyor musun? Bunun yol açacağı bütün karışıklıkları sezmiyor musun?

— Ne dersin küçük? Bu cesaret mi yoksa intihar mı?

— Fazla düşünmek zorunda kalmadan, sanırım bu hikâye biraz gürültü koparacak. Özellikle sizin gibi biri için.

— Neden?

— Çünkü görür görmez, insan özel bir şey bulunduğunu hissediyor.

— Gerçekten, bu hikâyenin ilgi çekebileceğini sanıyor musun? Kuşkulu ve koca Charlot'nun yerine geçecek birini arayan Fransa'da bile?

— Bundan eminim ve yaşayacaklarınızın birazını yaşamak için yanınızda olmayı çok isterdim. Çünkü bana anlattığınız gibi yazdınızsa, anlattıklarınıza Fransa'da kayıtsız kalmaları mümkün değil. Yanınızdan ayrıldığım için özür dilerim ama nöbet yerine gitmem gerekiyor. Kalmayı yeğlerdim, inanın. Yarın görüşmek üzere, iyi geceler.

Tatlılıkla yüzüme doğru eğiliyor ve gözleri gözlerimde bana şöyle diyor: "Büyük bir zafere doğru gidiyorsunuz, bundan eminim, bütün yüreğimle de diliyorum."

Test olumlu. Konunun küçücük bir bölümü üzerine birkaç cümleyle, bu genç kız çok ilgilendi. Onun gibi yığınla insan çıkacak. Dileyelim bunu.

Koltuğumu yatırıyorum, uyumam imkânsız. Kendi elimle tepemden aldığım bir battaniyeye bacaklarımı sarıyorum. İri kara gözleri rahatsız etmek istemedim, yalnız kalmak dileğindeyim.

Çünkü şimdiden ok yaydan çıktı. Gecenin karanlığında Boeing'im, saatte 900 kilometre hızla Atlantik üzerinde uçuyor. Bu an çok önemli.

— Kitabımın nasılını ve nedenini biliyorum, ama aşağıdakiler için gelen kim? Hiç kimse, bir yabancı.

Öyleyse bir tek yol var, dosdoğru yürümek:

— Kendimi tanıtayım, Kelebek.

— Bu kitabı yazmadan önceki mesleğiniz?

— Kürek mahkûmu bir kere.

— Sonra?

— Kaçak kürek mahkûmu, sonra cezası zaman aşımına uğrayan kürek mahkûmu.

— Uyruğunuz?

— Ardéche doğumlu Venezuella'lı.

Evet, Orly'ye varacak olan kaçak bir kürek mahkûmu. Fransız adaletinin kanuna uygun olarak müebbet çürümüşlük yoluna gönderdiği bir adam. Cezan zaman aşımına uğradığı için sana bir şey yapamayacaklarını, adalet ve aynasızlar gözünde durumunun değiştiğini sanma. Cezan zaman aşımına uğrasın uğramasın, hâlâ bir kürek kaçkınısın. Sessiz, kendi halinde, seni yukardan görmemeleri ve tatsız sözler duymamak için bahçenin mümkün olduğu kadar yüksek duvarlarının ardına iyice gizlenmiş, hayatını bitirmek üzere yerleşecek bir köy aramak amacıyla dönmüyorsun.

Hayır, bir kitapla geliyorsun ve bu kitapta şöyle yazıyorsun: "Fransızlar, işte seksen yıl boyunca burun buruna yaşadığınız dehşet." Ve bu kitapta nüfusu elli milyondan fazla olan bir ülkenin ceza yöntemine, aynasızlarına, hatta adaletine saldırıyorsun, kamu huzurunun sorumluluğunu taşıyan üç kuruluşa saldırıyorsun. Doğrusu koçum, pek haddini bilmez gibisin! Dikkat et.

Üstüne üstlük, kitabın 19 Mayıs günü sessiz sedasız görülmeyecek kitapçılarda. 10 Mayıs günü Paris'e geliyorsun (ikamet iznin) bulunmadığı için ayak basma hakkın olmayan yere) ve 12'sinde, sana yazılanlara bakılırsa **France-Soir** kitabından bazı bölümler yayınlamaya başlıyor. Yani ayın 12'sinde **France-Soir**'in 1.200.000 nüshasında, bütün Fransa varlığını öğrenecek. Bir gazete üç kişi tarafından okunur, demek ki dostum, sekiz gün süreyle 3 milyon 600.000 kişi Kelebek diye bilinen, müebbete mahkûm olduktan sonra Cayenne'dan kaçan, cezası zaman aşımına uğramış ve bütün

bunlar çok doğalmış gibi gelip şunları söyleyen Henri Charrière adlı birinin varlığını öğrenecek: "1931 yılında, içinizden on iki kişi beni yaşayanlar listesinde sildi. Yargıçlarınız adaletinizi ve güvenliğinizi temsil ederler, 1931'de Kelebek adlı bir genç onlarla yüzleştirilmeye götürülüyor. Bu yargıçlar polise, sorgularına, soruşturmalarına inandılar. Bu yargıçlar ve on iki jüri üyesi canavarca bir şeyin yapılmasına izin verdiler: 24 yaşında bir gencin yok edilmesine. Bunu yapmaları gerektiğine inandılar, iliklerine kadar çürümüş bir polis tarafından budala gibi yanıltılıp tefe konmalarına göz yumdular. Sonra bu genç, insana süprüntülerin en beterinden de beter bir gözle bakıldığı cezaevleri yönetmeliğinin ortaçağdan kalma uygulamalarına terkedilerek, bu kuruluşun ellerine atıldı. Ve bir mucize sonucu, dirilmeyi başardı. Şimdi bu genç, altmış üç yaşıyla sizlere şunları söylemek için burada: "Kabul ediyor muydunuz? Haberiniz var mıydı? Suçortağı mıydınız? Çünkü ne Albert Londres, ne bir çok ünlü gazeteci, ne Binbaşı Péan bu çürümüşlük yolunun, bu kuru giyotinin hemen kaldırılmasını istemenize yetecek kadar güçlü etkileyememişti ruhlarınızı!"

Evet, onlara bütün bunları söyleyeceğim! Evet, bunu okuyacaklar. Seninle birlikte, hücrelerinde ve zindanlarında "bir, iki, üç, dört, beş" diye saymaları gerek.

Çünkü **France-Soir**'da yayınlanan bölümlerden sonra, her şeye hazır ol Papi. Basın, radyo, televizyon tarafından sorguya çekileceksin ve bütün bunlar hemen benimsenmeyecek.

Dolayısıyla da, önce onlara şöyle demeli:

"İnsanın kürek mahkûmu olup daha sonra bir beyefendi haline gelebileceğini kabul ediyor musunuz?

"Dedelerinizin eski fikirlerini reddettiniz, silip süpürdünüz mü?

Söyleyin, bu 1969 Fransa'sında özgürce soluk alabilir miyim?

"İzni nereden istemeliyim? Ve kimden?

Çünkü suçlu sayılsan bile, cezanın seni suçladıkları şeyle orantılı olmadığının gözlerine çarpmaması imkânsız. Seçimlere rağmen seninle ilgilenirlerse, inan bana koçum, bu iş kolay olmayacak.

Neden? Çünkü bir sürü insan kendisini mahkûm eden ülkede bütün bunlardan söz etme cesaretini gösteren kişinin, kanun gözünde hâlâ kaçak, kürekten tüymüş bir kürek mahkûmu olduğunu düşündükçe hastalanacak. Fransızların belirli bir sınıfından diş gıcırtıları gelecek. Kaçından? Belki bir milyon bile değil, ama bu milyon büyük şamata koparacak. İmtiyazlı olduklarından dünyamızda her şeyi haliyle iyi bulan bütün o tutucular, bütün intikamcılar fosilleşmişler, öteki sınıfların değişmesini ve ilerlemesini kabul edemeyen bütün herkes. Sömürgecilerin benzerleri!

Artık Arapları sömürmeye hakkı olmayışına öfkelenen ve Arapların bize eşit sayıldığını düşünen herkesi komünistlikle, hayalcilikle, ya da emperyalist Fransa'ya ihanetle suçlayan Cezayir'li ya da Fas'lı bu. Rahatlarını kaçıran herkesin şu ya da bu yoldan temizlenmesini kabul eden insan türü bu. Kürekten başka yere düşmesi imkânsız cezaevi tohumunun, ıslahane tohumunun yaratıcıları. Adam suçlu mu değil mi? Vızgelir. İğrenç ve insanlık ötesi sisteme gönderilecek ama? Yine vızgelir! Şu ya da bu suçu işlemeseydi.

"Şunu ya da bunu yapmasalardı..." başlıca terane. Cezasını uygulamakta suçludan bin beter olmayı kabul edenler. Küreği, birinin sadece "suç işleyebileceği" için mahkûm edilebildiği çağı özleyenler. Evet, bu tür herifler çıkacak karşına.

Kırk yıl geçti yine de. Savaş sırasında binlerce namuslu kişi cezaevini, polisi, hatta bazı durumlarda adaleti ve özellikle insana bir numaradan başka şey olmayınca nasıl davranıldığını öğrendi.

Pek çok şeyin değişmiş olması gerektiğini dileyelim, ama kesinlikle bildiğim, gazetelerde, radyoda ve televizyonda beni sorguya çekerlerse susmaya hakkım olmadığı, **gerçeği söylemeliyim.** Sonuçları vızgelir.

Çok heyecanlı ama hiç de toz pembe geçmeyecek bu iş. İleri! Kitabımın satışına yansısa bile açık konuşmalı. Allah kahretsin! Gerçeği korumakta çok açık seçik, çok samimi, çok heyecanlı olmakla kitabımın para yönünden başarı şansını yitirmem gerekse bile, yine de yapacağım bunu, yapmam gerekiyor, söyleyeceklerimi

işitmeleri gerek, gördüklerimi dinlemeleri gerek. Emeklilik yıllarım için alacağım ev yerine Ardèche'in güneşli bir köşesinde ancak iki oda kiralayacak kadar param kalsa bile.

Lumbozlardan günün ilk ışıkları giriyor, ve ancak o an bu kararı alınakla kendime karşı rahatlayarak uykuya dalabiliyorum sonunda.

— Biraz kahve, serüvenci bey?

İri kara gözler bana tatlı gülümsüyor. Bu gözlerde bana duyulan ilgiyi ve yakınlığı okuyorum.

— Sağol, küçük. Ama baksana, ortalık günlük güneşlik!

— Evet, neredeyse varacağız. Topu topu bir saat kaldı. Söylesenize, kaldırdılar mı küreği?

— Tanrıya şükür! Neredeyse yirmi yıl oluyor.

— O zaman gördünüz mü, bunu kaldırmış olmak bile, günümüz Fransızlarının size önceden hak verdikleri anlamına geliyor.

— Bana inanın, sizi dinleyecekler, anlayacaklar, daha da iyisi, pek çoğu sizi sevecek.

— Bunu yürekten diliyorum. Teşekkürler, küçük.

"Lütfen kemerlerinizi bağlayın. Orly'ye doğru inişe geçiyoruz, yirmi dakika sonra alana inmiş olacağız, ısı 19 derece, hava açık."

Hava herkes için açık, ama kiminin kucaklamaya hazır olduğu, kiminin taşlarla beklediği eski kürek mahkûmu için, benim için, Paris'te bekleyen hava nasıl?

Bu kadar soru yeter! Bu sorularla işim yok! Hayatım boyunca kumar oynadım, bugün de devam ediyorum. Ufukta güzel bir kapışma seçiliyor. Meslekleri ve eğitimleriyle benden daha iyi hazırlanmış, açığa vurduklarımı inceden inceye didiklemeye, daha doğrusu temsil ettiğim köpekbalıklarından kurtulmuş birkaç yüz kürek mahkûmundan birinin iskeletini kendilerine göre giydirmeye çalışacak kişilerle mücadeleyi olanca yoğunluğuyla derimin bütün deliklerinden hissedeceğim.

Senden yana olan çektiklerin ve gerçek var.

Kara ya da değil, benim Paris göğsümde bir açılma oluyor, çünkü polis denetiminden geçer geçmez yüzünde büyük bir gülümse-

me, heyecanlı, beni öperken **kitabımı, Kelebek**'in ilk nüshasını uzatan bir Castelnau görüyorum.

— Sağol, Jean-Pierre. Bekle beni, içine iki çift söz yazıp hemen Rita'ya postalayayım.

— Kabul, ama elini çabuk tut. Bizi bekliyorlar bile.

— Nerede?

— Evimde. İki önemli gazeteci. Anlatırım.

Yanından ayrıldığım sıra patlayan iki flaş beni şaşırtıyor. Foto muhabirlerinin patlattığı ilk iki flâşım.

— **France-soir** için. Paris'e hoşgeldiniz, Mösyö Charriére!

— Doğrusu Jean-Pierre, Paris'te bir haber duyuldu mu çok çabuk yayılıyor?

Kitap postalandı. Bir kuşkulu bulduğum Jean-Pierre'i görüyorum.

— Henri, ne var ne yok bakalım? Hazırlananlar seni çok korkutmuyor ya?

— Hayır, için rahat etsin. Beni şaşırtmak için bunun çok fazlası gerekir.

— Çünkü biliyor musun, Paris, gazetecilik, eleştirmenler, belki pek karşılaşmayı beklediği şeyler değil. Kalem, bazen tabancadan daha tehlikelidir.

— Meraklanma aslanım. Bütün yeteneklerime sahibim. Hükûmetine güven.

— Peki. Ama seni uyarıyorum: Çok sıkıntılı, güç, yıpratıcı olacak. Ve bir saat sonra hırgür başlıyor.

— Bunu seviyorum, iki şey benden yana: Gerçek ve haklı olduğum zaman engellerin üstesinden gelmekten hoşlanmam.

— Daha iyi, eve gidiyoruz şimdi.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

BANKO

Ve ilk iki öncü siperlerinden çıkıyorlar, Castelnau'nun salonundaki iki koltuktan. Makineli tüfeği tutan Jacques-Laurent Bost'tan başkası değil, ve uzun boylu arkadaşı, dürbünlü ve uzun namlulu tüfeğin sahibi Serge Lafaurie.

Tanıştırılıyoruz birbirimize. Girişe bavulumu bırakacak zamanı ancak buldum, çabucak bir öğle yemeği yemek üzere masaya geçiyoruz, orada bu iki sevimli ve açık yüzlü adamın Castelnau'nun bana sözünü ettiği **Nouvel Observateur** muhabirleri olduğunu öğreniyorum.

Hiç farkettirmediğim ilk küçük kompleks: Jean-Pierre'in yolda çok önemli bir dergi olduğunu anlatması dışında, o güne kadar **Nouvel Observatuer**'ün varlığını bile bilmiyordum.

Aşağı yukarı hiç uyumadığım, on dört saatlik bir yolculuğun sonunda saat, iklim ve her türden değişikliğin ardından karşıma çıkan bu öncüler, beni yorgunlukla avlayacakları art düşüncesini mi güdüyorlar? Mümkündür, çünkü Bost bu kadar uzun bir yolculuğun sonunda kendime gelmemi sağlayacak bir şeye ihtiyacım olduğunu söyleyip bardağımı cömertçe dolduruyordu. Son yudumu da attıktan sonra, salona geçiyoruz. Kahve, viski. Saldırı çabuk başladı.

Beni sevimlilikleriyle avladılar sadece. Çünkü sevimli ve üç kâğıtçı, tehlikeli, her şeye bumunu sokan, aşırı şüpheci olmaktan daha iyisi bulunamaz. İki yandan gelen yaylım ateş tam yedi saat sür-

dü. Üç şişe viskinin bir tek sonucu oldu, Bost ve Lafaurie'yi daha saldırgan kılmak: "Doğru mu bu? Doğru değil mi? Biraz mı? Pek az mı? Çok mu? Çok değil mi?" Beni F.B.I.'ye lâyık sorgudan geçiren bu ikisi soruları şeytanca tersine çeviriyorlar, aynı olduğu halde değişik gösteriyorlardı. Şapka! Birini kendi usullerince tepeden tımağa soymakta gerçek birer cambaz bunlar.

Sorgunun sonunda, kan ter içinde, gömlek çıkmış, yedisi sorulara cevap vermekle geçen yirmi üç saat oluyor yataktan kalkalı.

Vay canına, yaman başlıyor iş! Bir de sille tokat olsa, sevimlilik ve viski bulunmasa kendimi kırk yıl Orfèvres rıhtımı 36 numarada sanacaktım.

Benden daha yorgun oldukları izlenimiyle onları arabalarına kadar geçirme hoşnutluğunu tattım. Viskiye benim kadar dayanıklı olmalarının etkisi mi?

Birbirimizden memnun ayrıldık. Jean-Pierre bana:

— Gidip yatalım, diyor, bitik olmalısın.

Kendisine şu cevabı verdiğimde tatlı kahkahasını koyveriyor:

— Ne münasebet. Kendimizi toplamak için, gidip bir barda iki tek atalım.

Müziğin gümbürtüsü arasında bir ara bana doğru eğilip şöyle diyor:

— Papi, sanırım bu iş oldu, hissediyorum.

Sabahın üçünde, bir kere yer değiştirdikten sonra yeniden evindeyiz. Burada, oğlu Jean'ın odasında yatacağım. Çocuğu uyurken kucaklayıp bir yastık ve bir yorganla salondaki kanapeye taşıyor.

Bu on bir yaşındaki çocuğun sıcaklığını hâlâ taşıyan çarşaflara boylu boyunca uzanıyorum. Ve makineli herifle dürbünlü tüfeklinin çığlıkları otomatik silâhların patlaması gibi takırdayan sorularla çevremde dönüp delice bir Kızılderili dansı yaptıkları bulanıklığa hemen dalıyorum.

— Kalk, Papi!

Tatlılıkla verilen bu emir omuzumun dürtülmesiyle destekleniyor. Castelnau başımda, giyinmiş ve kravatını takmış.

— Saat kaç?

— Dokuz.

— Gecenin dokuzu mu?

— Hayır, sabahın.

— Sen aklını kaçırmışsın, koçum! Üstelik sorumsuzsun da! Beni sabahın dokuzunda uyandırmak gibi bir tehlikeye böyle sakin sakin atılıyorsun demek? Çek arabanı oradan, hem de çabuk!

Ve kenarlarını kulaklarıma tıkayarak kafamı yastığın altına gömüyorum. Bilinçsiz herif beni yeniden dürtüklüyor, bu kez böğürümü üstelik. İkinci bir fırlayışta bu deliyi odadan dışarı atmaya hazır, kutusundan fırlayan hacıyatmaz gibi oturdum. Gülümsemeyi elden bırakmıyor:

— Korkunç değil mi, ama biz istedik! Benim kadar senin de hatan. Geri çekilemeyiz, bir sürü insan seni bekliyor.

Vay canına! Tropikal denizlerin tayfunu gibi bir kasırgaya kapılıp sürükleniyorum. Paris bir cennet mi? Hayır, günün adamını keşfedip onu çiğ çiğ yemek isteyen bir canavar. Françoise Lebert ve Castelnau peşimde, koşuyoruz, gidiyoruz, geliyoruz, telefona cevap veriyoruz, kabul ediyoruz, reddediyoruz. Neden kabul ettik, neden reddettik? Ama bırakın da bir soluk alayım!

— Biz gazeteciler, peşinizde koşmaktan soluk alabiliyor muyuz?

— Ama suç benim değil!

— Evet, sizsiniz suçlu! Başkan adayları hakkında yazılacak yazılarla rahatımız yerindeydi, kabul edilmiş ve sakin bir yazarla ağırdan alarak öğle yemeğini yiyebilirdik, üstüne siz geliyorsuzun. Nereden kimbilir? Kabul, biliyoruz, kürekten geliyorsunuz, Venezuella'da bir mola verdikten sonra. Yalnız gelmekle kalmıyor, en dokunulmaz kuruluşlarımıza meydan okuyarak geliyorsunuz. Kısacası, hem başımızı derde sokmaya geliyor, hem de sizi rahat bırakmamızı isteme küstahlığını mı gösteriyorsunuz? Ama bu bilinçsizlik! Venezuella'nın sakin başkentinden gelen sizin, hiçbir şeyden haberiniz yok azizim.

"Burası başka bir dünya. Gece gündüz bize aitsiniz şu sıra günün olayısınız, bu sofranın baş yemeği. Sonradan günlük besinini bekleyen çoban köpeği-halk'a atılmak üzere hepimiz bu yemekten yemek zorundayız. Bütün incelikleri, görüşleri, sonuçları, sizi sorguya çekenlerin kabul etmesi ya da geri çevirmesiyle olay içinde olaysınız. Bir muhabir merdivende ceketinize yapıştığında, arabanızın hareketine engel olduğunda, yayıncının çıkışında sizi beklediğinde, tuvalet kapısı önünde ağaç olduğunda, nerede alelacele bir biftek atıştıracağınızı keşfettiğinde, asansörde peşinizden geldiğinde, bir avcının av kovalaması gibi izinizi sürdürdüğünde, sokakta sizi izlerken yirmi dakika hareketsiz kalmanızdan yararlanıp size sorular sormak için berbere girmenizi düşlediğinde ne sanıyorsunuz! Biz haber vermekle görevli kişilerin, bütün bunları kişisel zevkimiz ya da güzel gözlerinizin hatırı için yaptığımızı sanmıyorsunuz herhalde!

— Niçin öyleyse?

— Meslek aşkına. Bilinmeyen yönlerinizle ilgili başkalarından daha uzun bir yazı hazırlamak için. Meslek ahlâkıyla sizi güneş doğduğunda ele geçiren kumazlardan daha keriz olmadığımızı göstermek için, patrondan fırça yememek için, insanı ısıran sesiyle şu sözleri söylediğini işitmemek için: "Bütün meslektaşlarım bir konuşma sağlayabildiler, ve siz bir şey getirmiyorsunuz demek? Budala olmayasınız sakın? Ya da yeteneksiz biri?

— Özür dilerim patron. Gördüğümde öyle bitkindi ki, çok kısa sürecek dinlenmesine saygı göstermek istedim!

"— Bitkin, iliklerine kadar sömürülmüş, bacakları üzerinde sallanan bu adamın özel hayatına saygı gösterdiniz demek? Delisiniz, zırdeli! Dilediği zaman uyumaya, istediğinde, canı çektiği zaman, ne de istediği yerde yemek yemeye hakkı yok. Sonradan okuyucumuzdan merakını gidermek için önce bize, haber vermekle yükümlü kişilere ait o. Günün olayı olduğuna göre, bu olayı canımızın çektiği bütün yönleriyle sunmamız için kendisini bizim emrimizde bulundurmak zorunda.

Bir ya da birkaç gazetecisiz yemek yediğimiz, yanımızda önemli biri olmadan yemeğe gittiğimiz yok. Bu yemekler içinde, bazıları çok tatlı. Örneğin bir Nouméa'dan gelen Paule Neuvéglise **(France-Soir),** evine bile uğramadan ses alma aygıtıyla koşuyor. Mazarine sokağındaki **La Cafetiére'**deyiz. Kişiliği, inceliği, zekâsı, tatlı ses tonu, işlemeyen ses alma aygıtı, ama gerçek bir dostlukla her yanımı saran bu durum ve dürüst bakış beni iyice canlandırıyor ve güç veriyor. Ve konuşuyorum, konuşuyorum, sevinçle, içtenlikle. Ruhumu bu denli bir duyarlılığa dökmek beni dinlendiriyor ve büyülüyor.

Tertemiz giyimli, zayıf, samimi, açık bir adamın yanıma gelip elini uzattığı bir öğle yemeği: "Auguste Lebreton." Ve konuşuyoruz, konuşuyoruz, ve basına yollamak üzere hazırlattığı üç yüz kitabı imzalamak üzere yayıncıma koşuyorum, beni görmek isteyen ve görmem gereken kişilerin listesini dinliyorum, ve iki aydır kitabımın çıkışı üzerinde çalışan Laffont'un bütün sevimli görevlilerine çalışma odalarında merhaba diyorum.

Sigara içiyorum, sigara içiyoruz, imzalıyorum, imzalıyorum, konuşuyorum, konuşuyorum, soruları dinliyorum, cevap veriyorum, daha cevap veriyorum, kimin sorduğuna artık bakmadan, ve bu iş günlerce, günler ve geceler boyunca, çalışma odalarında, sokakta, kahvelerde, lokantada, Pigalle'in bir sırası, Chams-Elysées'nin bir sırası üzerinde sürüp gidiyor, ve her gazeteciyle gelen sessiz foto muhabirleri, ve tezgâhın köşesinde ayakta viski içerken, çok çabuk saldırdığım için boğulacak gibi olduğum iki yudum arasında cevap veriyorum:

— Ama evet, inanın, bana Orta Çağ'a lâyık bir işkence çektirdiler!

— Mümkün değil bu! Fransa'dayız ne olsa.

— Fransa'da, İnsan ve Yurttaş Hakları'nı ilân eden ulusun ülkesinde olduğu için bu başka yerlerden daha da canavarcaydı ya!

Bitkin mi? Yorgun mu? Kısık sesli mi? Hayır, un ufak tam karşılığı, maddî ve manevî yönden un ufak edilmiş. Gecenin herhangi bir saatinde Castelnau'nun sırtlayıp salonda yatırmaya götürdüğü

küçük oğlu Jean'ın yatağına yığılıyorum, kurşun gibi bir uykuya dalmadan önce kravatımı ve pabuçlarımı çıkaracak gücü ancak bularak.

Ve bu fırtınanın, beni bir saman çöpü gibi sürükleyen bu tayfunun ortasında, sağa, sola, yukarı, aşağı, erkeklere, kadınlara, gazetelere, dergilere bakıp cevap vermek, radyoda konuşmak, on on beş gün süreyle her gün yayınlanacak onar dakikalık bölümler doldurmak zorunda olduğum, gözlerimin çevreyi deli deli süzdüğü, dilimin sarktığı, sesimin neredeyse kesildiği ve tenorlar için bir ilâç aramak üzere eczanelere koştuğum, nerede olduğumu anlamaya çalıştığım, herhangi bir durum karşısında hep buradayım mı demek yoksa tüymek mi gerektiğini düşündüğüm sıra, beni lâvıyla ve dumanlarıyla uluslararası radyoların dalgalarına püskürten bir yanardağın alevleri arasındayken Nénette'in yirmi yaşımın Nénette'inin hâlâ yaşadığını bildiren bir mesaj getiriyorlar. Ve Albertine'in kocası Julien Sarrazin'in arabasıyla, hastaneye kaldırıldığı Limeil-Brévannes'a gidip onu görmek için deli gibi yola çıkıyorum.

Kırk yıl önce ayrıldığım, o günden beri de kendisiyle hiçbir bağlantım bulunmayan kadını yaşlanmış, hasta, bir kaza sonucu sakat kalmış, ama gözlerinde o her zamanki mert ve namuslu kızın ateşiyle görmek beni hüngür hüngür ağlatıyor. O da ağlıyor. Cebimdeki üç beş kuruşu boşaltıyorum ve tekrar geleceğime, asla kendisini terketmeyeceğime söz verdikten sonra -verdiğim sözü tutabildim- beni bekleyen güruha koşarak gidiyorum yeniden.

Ama her tatlı sürprizden sonra olduğu gibi, bir tatsızlık geliyor başıma. İkamet yasağını tebliğ etmek üzere, Horloge rıhtımına, polise gitmeye davet ediliyorum. Bir raslantı sonucu, benim gibi Paris'te oturması yasak olan Albertine Sarrazin'i fazla bekletmemeleri için Castelnau'nun üç yıl önce birlikte gittiği Conciergerie'nin aynı odasındayız.

Benim geyik olduğum bu sürek avında, çok küçük durulmalar oluyor. Clauda Lanzman'la unutulmaz bir yemek, o eşsiz Judith Magre'nin bir öpücüğü. Ama Lüksemburg Radyosu Pierre Dumayer aracılığıyla beni kapıp götürüyor. Hemen ardından bir başkası,

sonra akşam beni bütün Fransa'yı tarayan dinamik temsilci ekibine tanıştırmak isteyen Laffont'un satış müdürü uzun boylu Daniel Mermet'nin odasında bir toplantı. Hepsinin keyfi yerinde: "Yürüyün Kelebek, peşindeyiz biz de." Böyle bir takımla, birkaç kitap satmayı başaramazsak her şeyden umudu kesmeliyiz!

Combs-la-Ville'de yeğenlerimin yanındayım. 18 Mayıs günü. Bütün bunları sekiz günde yaşadım. Kitabımdan alınan bölümler bir fotoğrafımla birlikte **France-Soir** da çıktı. Böylece, birkaç gün içinde bütün Fransa yalnız Kelebek'in birkaç serüvenini öğrenmekle kalmıyor, suratını da tanıyor. Günlerden pazar, her şey öyle çabuk, öyle muazzam, öyle beklenmedik oldu ki, biraz kendimi toplamam için on saat uyumam gerekti. Gazetelerde pek çok sözü edilen ve radyoda sesi duyulan bu dayıya merakla bakan iki küçük kızlarıyla yeğenlerimin evinde nefis bir günü geçirip başımı dinleyeceğim.

— Bir pastis, dayı.

— Evet, bir Ricard. Bu yirmi dört saatlik vahada pastis bana iyi gelecek. Üstelik her şey yarın yeniden başlayacak.

— Yaşadığından bin beterine hazır ol.

— Çıldırdın mı? Bundan beteri olamaz.

— Göreceksin, beterden de öte, dayanılmaz olacak.

Zırr, zırr, zırr! Telefonun sesi beni şaşırtmıyor, nasılsa bana değildir. Daha sonra, kitap bombasının düşlediğimizden de güçlü patladığını söylemek için Caracas'a Rita'ya telefon edeceğim.

— Evet burada, diyor Jacques'ın sesi. Size veriyorum. Dayı! Laffont'dan Castelnau arıyor.

Aradığına teşekkür ederim. Evet, iyiyim, biraz kendimi topluyorum. Güzel bir ilkbahar pazarı, değil mi? Tatilde misin?

— Üç saat sonra televizyona çıkmaya hazırlan. "Pazar konuğu" programına Gaston Bonheur tarafından davet edildin. Konuk kendisi, ama başka kişilerle birlikte seni programa katılmaya davet ediyor. Senin için büyük bir şeref ve kitabının satışı için çok önemli. Gelip seni alalım mı, yoksa sen gelir misin?

— Geliyorum.

Ve kapıyorum telefonu.

— Ne var? diye soruyor Jacques

"Pazar Konuğu" Programında Gaston Bonheur'ün davetlisiyim. Ne dersiniz?

— Müthiş bir şey bu, dayı, inanılmaz bir talih.

— Öyleyse gitmem gerek.

— Koşarak, dayı, koşarak!

— Televizyona mı çıkacaksın? diye bağırıyor çocuklar.

— Evet, birkaç saat sonra beni televizyonunuzda göreceksiniz.

Fransız televizyonu, Devlet Televizyonu. Ben, kaçak bir kürek mahkûmu, herhangi bir yurttaş gibi bu resmî televizyonunun önünde özgürce konuşabileceğim. İnanılmaz bir şey bu, oysa gerçek! Ve bu, günümüzün Fransa'sı! 1931'de çürümem için beni dipsiz bir kuyuya atan aynı Fransa, bu Fransa, şimdi gerçeği öğrenmek istiyor, benimle yüzyüze gelmeyi kabul ediyor. Şapka!

Benim için olağanüstü bir program. Beni davet eden ünlü, yazar olarak çok okunan, incelik ve iyi yüreklilikle dolup taşan, benim gibi öğretmen oğlu bir Fransız aydını. Görülmemiş bir cömertlikle, beni Fransa'ya şu sözlerle tanıtıyor: "İkimiz de Paris'e gelmiş taşra öğretmenlerinin oğluyuz. Birbirinden çok farklı iki alınyazısı. Ben, Gaston Bonheur, aydın çevrelerle gazeteciliğe girip mesleğimde ilerliyorum. O, Kelebek diye anılan Henri Charriére, aynı Paris'e kısa bir süre uğrayıp müebbete mahkûm olarak kürek yolunu tutuyor. Hepimiz gibi bir insan olan bu eski kürek mahkûmu size olağanüstü hikâyesinin birazını anlatacak."

Jacques Ertaud tarafından çok parlak bir şekilde yönetilen konuşmadan sonra, Gaston Bonheur'ün ellerini sıkarken gözlerim yaşarıyor ve stüdyodan ayrılıyorum.

Kahvede, bir viskinin başına oturduğumuzda, bütün benimle gelenler stüdyoya girdiğimde çok heyecanlandıklarını itiraf ediyorlar: Alışkın değil, bu işte adamın nutku tutulabilir, falan. Hayır işte, çok açık konuşayım, kendimi rahat hissettim. Benim gibi onlar da ka-

bul ediyorlardı ki, bu serüvenin devamı ve başarısı için güç bir sınavı parlak şekilde vermiştim.

Bana söylemişlerdi ama, programın böylesine büyük yansımaları olacağını aklıma getirmiyordum. Ertesi gün, pazartesi, tayfun beni iki kat daha güçlü olarak kapıp götürüyor. Ve radyolar, ve gazeteler, hepsi istisnasız konuşma istiyorlar, yayınlıyorlar, daha istiyorlar, dergiler işe karışıyor. **Paris-Match,** televizyon beni gece gündüz, dört yana koşturuyor, Pigalle'e, Bastille'e, on bir yaşındaki çocuklara özgürlük üzerine ders verdiğim bir ilkokula kadar. Olay televizyon yönetim kurulunda öyle büyük bir gürültü koparacak ki bu bölüm öfkeyle kesilecek. Nasıl? Kendini ne sanıyor bu herif? Kaçak bir kürek mahkûmu özgürlük üzerine bizim çocuklarımıza ders versin ha? Bunların hepsi çıldırmış mı ne?

Gecede en çok dört saat uyuduğum bu çılgın, deli şehirde olağanüstü saatler de var. Öğleye doğru Simone de Beauvoir'ın evinde içilen bir çay. Onun yanında oturmak beni çok heyecanlandırıyor ve etkiliyor. Bir kadının, aklın çok büyük değerini içime çekiyorum. Ve büyük incelikle döşenmiş, en ufak ayrıntının benim için bir şiir olduğu bu odada, hafif bir sesle bana güzel şeyler söyleyen, ilgi ve tatlılıkla sorguya çeken bu insanın yanında, birden, hiç düşünmeksizin, nerede, kiminle bulunduğumu ve nereden geldiğimi, kimlerle olduğumu hatırlıyorum. Saint-Joseph'in sadist suratlarca korunan o iğrenç hücresi birden kâbusu andıran bir belirginlikle tam piyanonun üstünde, Bohemya porseleninde çok zarif bir dansözün ardında beliriyor, sonra bugüne, heykelciğin zarafetinin tıpkı Simone de Bouvoir gibi gülümseyerek beni bu eve buyur ettiği eşsiz ana yerini bırakarak yavaş yavaş siliniyor. "Aldığımız yol çok uzun ve dikenliydi değil mi? diyor Simone de Beauvoir bana. Ama limana vardınız ya, asıl bu önemli. Burada, bir dostun evinde rahat rahat dinlenin." Duygulanmaktan gırtlağım öyle düğümlenmiş ki teşekkür edecek yerde, sigarama asılıyor ve dumanı güçlükle yutuyorum. Claude Lanzman geliyor ve üçümüz Paris'in iyi bir kahvesinde yemeğe gidiyoruz.

Ve her şey yeniden başlıyor, **L'Expresse** ve **Minute,** Yvan Audovard ve **Le Canard Enchaine'**si ve **Elle ve Figaro Litteraire** yine **Europe** No. 1, ve yine Lüksemburg Radyosu, kendilerini görmediğim, artık göremediğim için hatırlayamadıklarım. Tayfun yükseliyor, yükseliyor, hortumunun içindeyim, onunum, başkalarına aitim, nereye çağırırlarsa oraya gidiyorum, nereye söylenirse oraya oturuyorum, ve dilediğim kadar patlayıp ağzıma geleni, içimde birikeni söyleyeyim, yeniden tutsağım, ama bu kez ünlü kitabımın tutsağı.

Rita'ya telgraf çekebildim: "Her şey akıl almayacak kadar iyi gidiyor, büyük başarı, seni öperim." Ertesi gün bir telgraf alıyorum: "Caracas basını bana başarı haberlerini verdi. Bravo." Ve havaalanındaki İtalyan'ımı, Mario'yu düşünüyorum. En çok şaşıracak yine o olmalı.

Her gün gazeteleri, dergileri görüyorum. **Le Nouvel Observateur** iki öncünün sorgusuyla müthiş bir yedi sayfa hazırlanmış. **Elle'**de Lanzman'ın nefis bir yazısı. **Figaro Litteraire'**de şunları yazan Fransız Akademisi'nden François Maurica kadar: "Bu yeni meslektaş bir usta."

Gülerek Castelnau'ya şöyle diyorum:

— Şu işe bak sen, günün birinde beni Fransız Akademisi'ne alırlar mı dersin?

— Sana gelene kadar neler gördü orası, diyor ciddi ciddi.

Çılgınca geçen yirmi altı gün, tanınmamış biriyken üne eriştiğim hem de beni binlerce kişi gibi Güyan'da gebermeye mahkûm eden aynı Paris'te, aynı ülkede, aynı halk tarafından benimsendiğim, şımartıldığım, yıldız olduğum bir yirmi altı gün. Bir yıldızın yüzünü taşımak çok ağır.

Ve kitaplar günde 3,4, 5.000 satılıyor.

Evet, pek çok tiyatro, sinema, sahne yıldızı da tanıdım. Evet, Paris'teki Amerikan Hastanesi'ne kaldırıldığımda Peter Towsend çapında biri bana merhaba demeye geldi. Evet, dostlarım Armel ve Sophie Issartel'in evinde, dünyanın en ünlüleri arasında sayılan ki-

şilerle yemek yedim. Evet, milyoner bir ressam, parlak bir avukat olan Paul Lombard'ın dostu Vincent Roux, dairesini emrime verdi, Paris'in şık dairelerinden birini. Evet, bütün bu imtiyazlı kişiler beni sofralarına oturtmak için uğraştılar.

Ama bütün bu şerefler öz benliğime dokunmadı. Günün adamı olduğum için bütün bu parlak kişilerin bana yakınlık gösterdiklerini düşünecek kadar, en beterinden en iyisine dek çok fazla şey gördüm hayatımda. Ya sonra, olayların normal akışının etkisiyle başka bir konuya geçildiğinde?

Benim için hâlâ önemli, heyecanlandırıcı olan, küçük terzi kızın sevimli hippinin, gömleği ter içinde kalan işçinin elimi sıkmaya, beni kutlamaya ve bir kitap ya da kağıt parçası üzerinde imza istemeye geldiği andır.

6 Haziran günü, ardımda aşağı yukarı bütün gücü tükenmiş bir Castelnau'yla bir Françoise Lebert bırakarak, bitik ama mutlu çabucak Caracas'a dönüş. Oraya vardığımda televizyon havaalanında bekliyor.

El Dorado küreğinden çıkıp, bu topraklar üzerinde attığım ilk özgür kişi adımlarından bu yana ne uzun yol.

Başkan Rafael Caldera'nın ve Caracas piskoposunun beni özel olarak kabul ettikleri, tabii birkaç istisna dışında, bütün gazetecilerin yazılarında beni göklere çıkardıkları, Uslar Pietri gibi aydınların kitabımı övdükleri, özellikle de seçkin bir yazar ve Güney Amerika'nın en büyük gazetelerinden birinin sahibi, Otero Silva ve karısının kitabımın gerçek vaftiz babalığını yapıp şahsen kutlamak şerefini bana veren Pablo Neruda'ya sundukları Venezuella. Renny Ottolina gibi çok etkili bir takdimcinin beni sevimliden de öte deyimlerle tanıttığı radyo ve televizyon da ayrı.

Caracas'ta rahat mıyım, Caracas'ta dinleniyor muyum? Nerede! Oraya varalı on gün olmamıştı ki özel olarak Paris'ten gelen **Paris-Match** muhabirleri beni Güyan'da, Adalar'da, firar ettiğim yerlerde gezdirmeye götürüyorlar. Ve ilk kaçışımda beni evine alan avukat Master Brown'la buluştuğum Trinidad, Pierrot le Fou ve ak saç-

lı Saatçi'ye kavuştuğum Georgetown, sadece kürekten kaçıp yeniden yakalan dostları görmekle kalmadığım, giriş defterinde adımın, giriş ve çıkış tarihinin resminin çekildiği El Dorado küreği.

Ağustos başında Fransa'ya dönüş, ve devam ediyor.

Sekiz az sürdü bu, hiç durmadan.

Günün olayından bambaşka bir yazar sırasına, sonra da tehlikeli olan yıldız sırasına geçtiğim sekiz ay.

Ve sekiz ayda, 800.000 den fazla kitap satıldı.

O zaman da kitabımın çevirisinin çıktığı ülkelerde yolculuklar başlıyor: İtalya'da, İspanya'da, Almanya'da, İngiltere'de, Belçika'da, Birleşik Amerika'da, Yunanistan'da. Her yerde radyo, televizyon, gazeteler, ve konuşuyorum, konuşuyorum. Ama yine her yerde, beni karşılamalarında öyle bir dostluk var ki. Birer elmasla belirlenecek günler.

Ve İsviçre televizyonunun bana, canlı bir yayın sırasında, İsa'yı küreğe yerleştiren Binbaşı Péan'ı getirerek yaptığı sürprizi nasıl unutmalı. Binbaşı Péan kürekle ilgili olarak anlattıklarımın sadece doğru olmakla kalmayıp ne yazık ki gerçeğin gerisine düştüğünü söylüyor. Vevey'de Charlie Chaplin'e yapılan birkaç saatlik ziyareti, kızıyla geçirilen akşamı nasıl unutmalı? Ya George Simenon'un bir kitabını konu alan, Belçika televizyonunca çevrilen film? Bana yalnız bütün kitaplarını sunmakla kalmayan ama her birinin üzerinde olağanüstü ve eşsiz resimler yapan Jacques Prévert gibi bir şairin devamlı, hiç değişmeyen dostluğunu nasıl unutmalı?

"Kelebek düşmanları" haberini, beni yıkmaya yönelik iki kitabı Yunanistan'da öğreniyorum. İnsanın hiçbir şey yapmadığı, hatta hiç tanımadığı bedava düşmanları olması müthiş heyecanlandırıcı.

Günümüz Fransa'sında adalet konulu birkaç açık oturumda sorulan sorulara cevap vermek gibi korkunç bir içtenlik göstermiştim. Özellikle de Lüksemburg Radyo-Televizyonunun yöneticisinin bir davetli, şu ya da bu nedenle günün kişisi olduğu cumartesi günleri öğleden sonra yayınlanan "Beklenmedik Gazete" programında. O cumartesi gazetenin yazışleri müdürü: Kelebek. Sağımda, sağlam

yapılı Jean-Pierre Farkas, solunda Jean Carlier. Günün olaylarına gelince, oldukça zengin. Bir yanda intihara sürüklenen genç öğretim üyesi Gabrielle Russier, öte yandan iğrenç bir cinayetle suçlanan Devaux olayı.

— Kelebek, bu olaylar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tehlikeyi hemen gördüm. Cevap vermesem, sorulara yan çizsem, şöyle diyecekler: "Başarı Kelebek'in başına vurdu, kendini beğenir oldu, geldiği yeri unutuyor. Kendisini tanıtmakta büyük yardımları dokunan gazetecilerle işbirliği bile yapmak istemiyor. Minnet duygusundan yoksun bencilin teki." Evet desem, herhangi bir soruya düşündüğüm gibi cevap versem, bu kez de şöyle diyecekler: "Kelebek artık "Bay çok Bilmiş" oldu, her şeye cevabı hazır, hangi konuda olursa öğütler veriyor, yemek tarifleri bile yapıyor, daha da iyisi, eski bir kürek mahkûmu olan bu adamı ne yapıp ne yapmamamız gerektiği konusunda bize ders verme hakkını da kendine görüyor. Bu böyle devam edemez."

Demek ki, iki yandan da kıstırılmış durumdayım, en iyisi açık konuşmak, düşündüğümü olduğu gibi söylemek. Üstelik bir şeye ilgi duydum mu başka türlü davranmam imkânsız.

Ve tabii, şöyle düşünecek gazeteciler oldu: "Bu böyle sürüp gidemez. Onu biz yarattık, bir kahraman yaptık, eh şimdi yok edeceğiz. Eğlendirici ve daha verimli böylesi. Onu **önce** satmış olacağız, ünü **doruğundayken** satmış olacağız, bir de **son deminde** satacağız."

Edgar Schneiderin hakkında: "Kelebek Lüksemburg Radyosu antenlerini sarstı, antenler hâlâ öfkeden titriyor" diye yazdığı Russier ve Devaux olayları üzerine düzenlene bu program, bardağı taşıran iki damladan biri oldu.

Öteki, "adaletten yararlanan kişi" olarak kanunları yapan, adalet ve adaletin üzerinde uyguladığı kişilere büyük ilgi duyanlar tarafından çağrılmış olmamdı. Paris Hukuk Fakültesi'nin çok saygıdeğer kubbesi altında yapılıyordu bu açık oturum. Bir kürek mahkûmunun Profesör Levasseur, Müşavir Sacotte Uluslararası Suçları Ön-

leme Derneği genel sekteri Avukat Stancier gibi etkili kişilerce düşündüklerini söylemeye çağrılması ve Paris Barosu Başkanı Jean Lemaire'in yanına oturması kabul edilemez, kimse katlanamaz buna, Kelebek'i susturmak, hiç değilse gözden düşürmek gerekiyordu.

Birkaç aynasız bir gazeteci buluyorlar, **La Suisse** gazetesinin de yazacağı gibi "gerçek bir edebiyat polisi". Bu adam bir komiserin de koruyucu kanadı altında, bana karşı bir kitap çıkarıyor.

Hayatta birbirinin tam karşıtı, tam iki uçta, hatta ucun ucunda diyebileceğimiz kadar aşırı durumlar vardır.

Bir cennet tanıdımız mı?

Size karşı bütün insanların yakın oldukları, sizi selâmladıkları, yeteneklerinizi övdükleri bir cennete gittiniz mi?

Özel olarak sizin için bestelenen müziğin ortalığa yayıldığı, ince ve zarif ezgisiyle tatlı tatlı her yanınızı kapladığı bir cennete çıktınız mı?

Zarif meleklerin gelip çok değerli imzalarınızı küçük kâğıt parçacıklarına atmanız için ricada bulundukları bir cennette bulundunuz mu?

Her söylediğiniz ve yaptığınızın övüldüğü bir cennete gittiniz mi?

Her şeye bir çare bulmanızın istendiği ve bulduğunuz çarelerin tümünün onaylandığı bir cennete gittiniz mi?

Sizi hırpalayan kişilerin oğullarının babaları adına özür dilediklerı ve bu tür uygulamaları mahkûm ettikleri bir cennete gittiniz mi?

Profesörlerin konuşacak yerde sizi dinledikleri bir cennete gittiniz mi?

Edebiyatın büyük kafalarının "sizi benimseyip alkışladıkları bir cennete gittiniz mi?

Ama eşsiz eğlentilerinin kalıntıları lâğıma düşen bu cennetten çıkarken,

Farelerin attıklarınızın kırıntılarını itişe kakışa paylaştıkları bir

lâğıma girdiniz mi?

Bu ortamda rahat yaşayan, bu çürümüş sularda kendini bulan, semiren ve üreyen bir kıskanç, haset, açgözlü, kurtlar yığını tarafından lâğıma itildiniz mi?

Hayatta yenik düşenlerin, havalanırken kelebeğin ardında bıraktığı eski tırtıl derilerinin kırgınlık ve nefret içinde, unutulmuşluğun karanlığında debelenerek yarım kalan hayatlarını tamamladıkları lâğımlara yolunuz düştü mü?

Başarınızı hoş göremeyerek iğrenç hastalıklarını bulaştırmak için sizi ısırmaktan başka şey düşünmeyen, kudurganlığa yakalanmış bu yaratıklar tarafından çekiştirilerek, itilerek, sürüklenerek lâğıma düştünüz mü?

Evet mi hayır mı, bu cennetle bu lâğımları gördünüz mü?

Evet mi hayır mı, bu iki Paris'i gördünüz mü?

Belki ne birini ne de ötekini gördünüz?

Oysa ben, her ikisini de tanıdım.

Bütün bunlardan arta kalan, okurlarımın bana şöyle haykırdığı çeşitli ülkelerden gelen mektup ve tanıklıklar:

— Dokuz, Kelebek! Bir kerecik olsun, şu orospunun hayatında bankoyu kazandın! Topla, koçum! Senin için mutluyuz.

Caracas'a dönüş, onun da kendine göre cenneti ve lâğımları var.

Ve dairemizde, eskisinde, yersarsıntısı geçirdiğimizde, halkla içiçe yaşadığınız Chacaito mahallesinde, Kelebek'i yazdığım demir masa üzerinde bu eşsiz serüvenden topladığım hazineleri okşuyorum.

Yüzlerce, binlerce, dünyanın dört köşesinden gelen, beni bu kitabı yazmaya zorlayan mektupları, ruhların açıldığı, en gizli yanlarını anlattıkları, "Sizin sayenizde, kitabınızın sayesinde intihar etmedim, intihar saatini geçirdim, hayata olan inancıma kavuştum, üstesinden gelinmesini imkânsız gördüğüm bir duruma hâkim oldum" diyen mektupları, kitabımın sevmek ve hayatın tadını çıkarmak için eksikliğini duydukları şeyi sağladığını söyleyen gençlerin,

yaşlıların, yeryüzünün kız ve delikanlılarının mektuplarını bu masa üzerinde açtım.

Bu bayıldığım, insanın varını yoğunu yatırdığı, kaybedince yeniden başladığı serüven hayatı, tehlikeyi sevenlere her zaman yeni bir şey veren bu cömert hayat, varlığınızın en son uçlarına dek büyük bir yoğunlukla ürperten bu hayat, harekete geçer geçmez, serüvene girmek için pencereden atlar atlamaz içimizde tıp-tıp atan bu hayat, çok istenirse herkesin ulaşabileceği yerde, hatta kapının önünde olan bu serüven, kaybettiğin an kazanma umuduyla yeni bir şey hazırladığın için asla yenilgiye uğramayacağın bu hayat, asla yatıştırmaya çalışmamak gereken, hangi yaşta, hangi durumda olursa olsun insanın özgürlük içinde, herhangi bir yer ya da topluluğa yerleştirecek her türlü engelden yoksun yaşanması, yaşaması, yaşaması için kendini her zaman genç hissetmesi gereken bu hayat tutkusu, bu serüvenci hayatı bayıldığım şey.

Bunun için kitabımın bankosundan sonra, her şeyden elimi eteğimi çekip emekliliğimin evini satın alacak yerde, çok şey koyduğum ve çok şey kaybettiğim POPSY-POP adlı bir film yaptım.

Yazar, senaryocu, oyuncu bir kere daha kazanma ya da kaybetme keyfini tatmak, büyük heyecanlar duymak içindi bu. Heyecanları bol bol duydum, ama bu kez talihim yoktu. Bankoyu kaybettim.

Neyse ki, oynanacak başka bankolar var. Kuşkusuz, bir gün esaslı bir fırsat yakalayacağım yeniden. Hangisi mi? Önemi yok, hayat öyle güzel ki!

Hoşçakalın.

Fuengirola, Ağustos 1971
Caracas, Şubat 1972

“

1969 yılında hiç bilinmeyen, eski bir kürek mahkumunun kitabı yayınlanıyordu: KELEBEK. Bir adamın kürek cehenneminden kurtulmak için verdiği mücadelenin olağanüstü öyküsüydü bu. Yayıncılık alanında elli yıldır patlayan en büyük bomba oldu.

KELEBEK'ten üç yıl sonra, ünü bütün dünyaya yayılan eski kürek mahkumu Henri Charrière, serüvenlerinin devamını da yazdı: BANKO.

KELEBEK kadar sürükleyici, onun kadar merakla okunan BANKO'da nereden geldiğini, nasıl yetiştiğini, kürek cehenneminden kurtulduktan sonra neler yaptığını anlatıyor Charrière...

KELEBEK'in unutulmaz macerasının devamı...

